
**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

ВИПУСК 128

ACTUAL PROBLEMS OF INTERNATIONAL RELATIONS

Науковий часопис «Актуальні проблеми міжнародних відносин»
індексується в міжнародній наукометричній базі
Index Copernicus з 2015 року

КИЇВ – 2016

Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць.
Випуск 128.

К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
Інститут міжнародних відносин, 2016. – 140 с.

У Збірнику розглянуто актуальні питання розвитку сучасних міжнародних відносин, міжнародного права та міжнародних економічних відносин.
Розраховано на викладачів, наукових співробітників, аспірантів та студентів.

Редакційна колегія

Головний редактор: Копійка В. В., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

1-ий заступник головного редактора (науковий редактор): Дорошко М. С., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

2-ий заступник головного редактора: Хмара М. П., кандидат економічних наук, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Відповідальний редактор: **Макєєнко Л. Ф.**, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Члени редакційної колегії

Арнольд Райнер, доктор юридичних наук, професор, Регенсбурзький університет (м. Регенсбург, Федеративна Республіка Німеччина).

Балюк Валенти, доктор політичних наук, професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Республіка Польща).

Вергун В. А., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Губерський Л. В., доктор філософських наук, академік НАН України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Дайнеко В. В., кандидат філологічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Довгерт А. С., доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кисіль В. І., доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Коппель О. А., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Крижанівський В. П., доктор історичних наук, професор.

Крушинський В. Ю., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кремона Маріз, доктор юридичних наук, професор, Європейський академічний інститут (м. Флоренція, Італійська Республіка).

Лещенко Лариса, доктор політичних наук, професор, Вроцлавський університет (м. Вроцлав, Республіка Польща).

Манжола В. А., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Матвієнко В. М., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Муравйов В. І., доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Перепелиця Г. М., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Пирожков С. І., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України.
Пузанов І. І., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Рижков М. М., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Рогач О. І., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Сіскос Євангелос, доктор економічних наук, професор, Державний технологічний навчальний інститут (м. Касторія, Грецька Республіка).
Скороход Ю. С., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Філіпенко А. С., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Фурса С. А., доктор юридичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
Шемшученко Ю. С., доктор юридичних наук, професор, академік НАН України.
Циганов С. А., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Шляхта Богдан, доктор політичних наук, професор, Ягеллонський університет (м. Краків, Республіка Польща).
Шнирков О. І., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Адреса редакційної колегії:

04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1, Інститут міжнародних відносин.
тел. 044-483-11-25.

Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин» заснований у 1996 році. Засновник: Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Збірник наукових праць включено до переліку наукових фахових видань України в галузі політичних, юридичних і економічних наук.

Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09. 03. 2016 р.

Науковий часопис «Актуальні проблеми міжнародних відносин» індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus з 2015 року.

Електронну версію видання розміщено на сайті «Актуальні проблеми міжнародних відносин» за адресою <http://journals.iir.kiev.ua> і передано до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на депозитарне зберігання та представлення на порталі наукової періодики: <http://www.nbuv.gov.ua>.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за добір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних, коректність перекладу на іноземну мову та інших відомостей.

Всі права застережені. All right reserved. При цитуванні обов'язкове посилання на Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин».

© Інститут міжнародних відносин. 2016.

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 323.15+327.58](581)+(55)+(549.1)

BIG GAME IN BALUCHISTAN

ВЕЛИКА ГРА У БЕЛУДЖІСТАНІ

БОЛЬШАЯ ИГРА В БЕЛУДЖИСТАНЕ

Pavlo M. Ignatiev

Doctor of Political Science, Professor of the Department of Country Studies of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: pavloi@yahoo.com

Oleksandr V. Sakharenko

Ph.D. in Political Science. E-mail: olek.sakharenko@gmail.com

Павло Миколайович Ігнат'єв

Доктор політичних наук, професор кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: pavloi@yahoo.com

Олександр Вікторович Сахаренко

Кандидат політичних наук. E-mail: olek.sakharenko@gmail.com

Павел Николаевич Игнат'єв

Доктор политических наук, профессор кафедры страноведения Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: pavloi@yahoo.com

Александр Викторович Сахаренко

Кандидат политических наук. E-mail: olek.sakharenko@gmail.com

Abstract. *The peculiarities of political and economic situation in the historical region of Balochistan that is divided between Pakistan, Afghanistan and Iran are analyzed in this article. Due to specifics of its geographical position, poor soils and water scarcity, lands of Baloch people remain the least populated and the poorest in all aforementioned countries. This leads to insufficient attention of all three respective governments to the development of local communities that creates a basis for radicalism and separatism supported by ethnic and confessional differences. On the other hand, the area of Balochistan still holds a promise of development due to its strategic location between borders of different countries, long stretches of coastline in Pakistan and Iran, considerable mineral resources of coal, natural gas, iron ore and marble. It is argued that three states should provide Baloch minorities with a just share of profits after sale of their commodities, limit migration of impoverished people from other regions and respect human rights. It is proved in the article that the implementation of those recommendations will put to rest the issue of separatism.*

Key words: *Balochistan, Iran, Pakistan, Afghanistan, contraband trade, drugs, transport corridors, insurgency, separatism.*

Анотація. У статті проаналізовані особливості політичної та економічної ситуації у історичному регіоні під назвою Белуджістан, який нині контролюється Пакистаном, Афганістаном та Іраном. У зв'язку з особливостями географічного розташування, бідністю ґрунтів і дефіцитом водних ресурсів, території компактного помешкання белуджів є найменш заселеними і найбільш відсталими в економічному відношенні. Це зменшує інтерес урядів трьох країн до їх розвитку та створює передумови для радикалізації белуджів і сепаратизму, вияви якого поглиблюються етнічними та конфесійними відмінностями між ними і представниками інших етно-релігійних груп. З іншого боку, території історичного Белуджістану мають належні передумови для економічного зростання завдяки вигідному прикордонному розташуванню, протяжній береговій смугі у Пакистані та Ірані, значним природним ресурсам на кшталт вугілля, природного газу, залізної руди та мармуру. Зазначається, що політична еліта трьох країн має забезпечити представників народу белуджів справедливою часткою прибутків від продажу місцевої продукції, обмежити міграцію зубожілого населення з інших регіонів, а також поважати права людини. У статті доведено, що виконання таких рекомендацій дозволить звести нанівець проблему белуджістанського сепаратизму.

Ключові слова: Белуджістан, Іран, Пакистан, Афганістан, контрабандна торгівля, транспортні коридори, партизанська війна, сепаратизм.

Аннотация. Статья анализирует особенности политической и экономической ситуации в историческом регионе, известном как Белуджистан, который находится под контролем Пакистана, Афганистана и Ирана. В связи с особенностями географического расположения, бедностью почв и дефицитом водных ресурсов, территории компактного проживания белуджей имеют незначительное население и являются отсталыми в экономическом развитии. Это уменьшает интерес правительств трех стран к их развитию и создает предпосылки для радикализации и сепаратизма, проявление которых углубляется благодаря этническим и конфессиональным различиям между ними и представителями других этно-религиозных групп. С другой стороны, территории исторического Белуджистана имеют предпосылки для развития благодаря выгодному приграничному расположению, значительному по протяженности побережью в Пакистане и Иране, а также таким полезным ископаемым как уголь, природный газ, железная руда и мрамор. В статье подчеркнуто, что политическая элита трех стран должна обеспечить представителей народа белуджей справедливой долей прибылей от продажи местной продукции, ограничить миграцию на земли белуджей бедных жителей других регионов, уважать права человека. Доказано, что выполнение таких рекомендаций позволит решить проблему белуджистанского сепаратизма.

Ключевые слова: Белуджистан, Иран, Пакистан, Афганистан, контрабанда, транспортные коридоры, партизанская война, сепаратизм.

The current problem. Many scientists discuss the necessity of proclamation of independent Palestine or Kurdistan in the Middle East omitting an important issue of Balochistan in South Asia. At the same time, the Baloch live in strategic and resource-rich areas in Pakistan, Iran and Afghanistan occupying the land to have the size of France and striving to create their own state or, at least, to attain considerable autonomy. Simultaneously they are facing the hostility of authorities and exclusion from political and economic life in three respective countries whose governments exploit local natural resources but give back virtually nothing. Taking into consideration the chronic instability of this region, the problem of separatism in Balochistan remains one of the most important and demands immediate attention of the scientists.

The aim of the article is to compare the peculiarities of life and economic development of the Baloch communities in Pakistan, Afghanistan and Iran, simultaneously analyzing the policy of their respective governments towards this impoverished ethnic minority.

Analysis of the latest publications. The sources of information used in this article are taken from the main regional mass-media outlets namely 'Express Tribune', 'The Nation', 'Dawn', and 'Hindustan Times'. It is important to point out the contribution of the Russian author Anton Evstratov [Евстратов, 2014] who wrote about insurgency in Sistan and Balochistan, as well as his compatriot Vyacheslav Belokrinitskii [Белокреницкий, 2009] who analyzed the turning of Pakistan into failed state due to insurgency in provinces and demographic explosion, and, finally, Mansoor Akbar Kundi whose scientific mission is to find out the cross-border interaction between the Baloch people in Pakistan and Iran [Kundi, 2009: 95]. However, in Ukraine no works were devoted to the problem of Balochistan.

The important research results. Along with Palestinians and Kurds, 12 million of the Baloch people are stateless despite they are occupying the area compared to a big European country. The historic Balochistan covers South-East Iran and South-West Pakistan together with adjacent areas of Nimruz, Helmand and Kandahar in Afghanistan. The Baloch use their own language that belongs to the Indo-Iranian group of Indo-European languages and their predecessors probably settled in the region around the 12th century after a long migration from the Middle East. Researchers link their language to Kurdish, which is considered to be the closest relative. Baloch are Sunni Muslims and live in a tribal society with chiefs – *sardars*, who govern them and usually execute justice. However, the religion does not play an important role in their lives because many of them are nomadic herders [Ghosh, 2013]. The bulk of the region is arid and rigid, prone to severe sandstorms and earthquakes. The districts near the Arabian Sea are situated within the belt of powerful cyclones that heavily affect the fishery.

The largest Baloch community with six million people resides in the Pakistani part of Balochistan in the province with the same name. This administrative unit occupies 42 per cent of Pakistan's total area (347,190 km²) but hosts only 13 million of the Pakistanis (6.85 per cent of general population), with ethnic Pukhtuns inhabiting northern parts and Baloch together with Dravidian Brahui tribes residing in central and southern districts. Amongst the other important minorities are Hazara people, who are predominantly Shia and distinguishable by their Mongolian features. There are also thousands of Hindus who are petty traders and money lenders in towns. The huge province is situated along vital shipping lanes from the Gulf to South Asia and occupies 75 percent of entire Pakistani coast (around 770 km). Its strategic importance is underlined by the long borders with Iran and Afghanistan and mountainous road link to China via Karakorum highway in adjacent Northern territories. Local soil has considerable deposits of natural gas, coal, copper, iron and uranium ores, marble, sulphur, limestone and granite, with local gas playing crucial role in the economic development of whole Pakistan [17]. Balochistan is also famous for animal husbandry and developed horticulture in mountainous valleys. For example, the province produces around 90 per cent of grapes and almonds, 60 per cent of peaches, pomegranates and apricots, 34 per cent of apples and 70 per cent of dates of Pakistan [6].

Despite considerable resources, the concentration of population in this area is extremely low due to scarcity of water, dominance of jagged mountainous ranges with narrow valleys, lack of fertile soil and largely desert terrain. Today the average density in Pakistani Balochistan stands at 19 persons per sq. km and registered labour force does not exceed 1,5 million people. This dire situation is caused by the nomadic way of life of locals and apprehension of settlers from other provinces to move here on the permanent basis due to security threat. Media access in rural

Balochistan is limited with many people in the countryside relying on radio only [31]. Because of frequent insurgencies the Pakistani state is unable to build modern roads and telecommunication infrastructure. Moreover, the province receives the smallest number of tourists in the whole country due to insignificant attractions such as a juniper hills of Ziarat with a moderate weather and several state-protected national parks. The provincial capital Quetta is known as the 'Fruit Garden of Balochistan' thanks to surrounding mountains, which easily catch aerial moisture. This is an old British border town with two-storey houses [10].

The borders of Balochistan were defined in colonial times. In 1839, the British rule began with creation of several military establishments in Quetta and railroads in border areas near Afghanistan. Almost all levers of power continued to reside in hands of tribal chiefs (*sardars*), which acted on behalf of the British administration for a fixed stipend. The division of Greater Balochistan between Persia and the British Raj took place in 1871. The new 909-kilometer-long border was called Goldsmid's Line after Sir Frederick Goldsmid who was responsible for its demarcation. On 27 March 1947, Balochistan became independent but the ruler of Kalat Mir Ahmed Yar Khan (the Khanate's population constituted 23 per cent of that of Balochistan) was forced to unite the territory with Pakistan under direct military pressure from the Pakistani generals [24]. Other areas reluctantly had to follow this example. The 1952-year discovery of natural gas near Sui located 650 km away from Karachi in the Dera Bugti region did not bring considerable benefits to locals. Today only 17 per cent of the Baloch people enjoy access to gas, and almost all of them reside in province's capital. Another problem is related to a small population of Balochistan since funds for state-supported projects are allocated in Pakistan on the demographical basis. The same cause defines province's weak political representation on the national level as it sends only 17 members to the Federal Parliament out of 335 [30]. So, there are not so many incentives for political elite to invest public funds in Balochistan where population has little or no influence over political process in the country. Moreover, Pakistan follows Indian militarization pattern and provides state funds mainly to the overpopulated Eastern regions near borders India at expense of the Western provinces. "Our children walk barefoot on a golden soil" – accurately says an eloquent Balochi proverb [16].

The state also ignores the public opinion in other matters. For example, in May 1998 the Chagai district of Balochistan became the principal site of nuclear tests. This area is situated 270 km to the West from capital Quetta. Therefore, 28 May is marked as a 'Black Day' in many parts of the province. All shops are closed at the daytime and people do not show up at their workplaces. Baloch believe that the decision of the Prime Minister Nawaz Sharif to go ahead with nuclear explosions undermined their health. Mass media coverage here is minimal as well as the network of health facilities, except for military hospitals in Quetta. That is why it is not easy to verify with accuracy this claim. But locals point out that nuclear explosions resulted in mysterious deaths of countless animals in Chagai area. Moreover, many residents of the area depend on wells and are afraid of consuming drinking water because of possible underground contamination [26].

Iran is another country with a numerous Baloch population as it controls Western Balochistan. The province of *Sistan and Baluchistan* with the area of 178,431 sq. km is situated in the wild and undeveloped South-East corner of Iranian territory close to Pakistan and Afghanistan. It consists of two parts: Sistan in the North and Balochistan in the South. Local population does not exceed 2,5 million people and provincial capital is situated in the city of Zahedan. It is one of the driest regions with severe sandstorms and local land in many cases is not suitable for agriculture. Wind seasons in the area can last for a half of a year, thus isolating local villages from the rest of Iran [21]. On the other hand, this province is the only one with the longest access to

the sea due to 300-kilometer coastline along the Gulf of Oman; it also has a border with Afghanistan and Pakistan. Moreover, Sistan and Baluchistan is well-endowed with mineral resources like golden ore, chromites and copper.

Iran brought this scarcely populated region under complete control in 1928 during the rule of the Pahlavi dynasty. Many Baloch place names were substituted with Persian ones and the biggest regional town Duzzap was renamed as Zahedan. Not only Sistan and Baluchistan is a home for Baloch people, but also it is so for a nearby province of Kerman. In general the members of their tribes represent around 2,2 per cent of the Iranian population [Kundi, 2009: 95]. During the Iran-Iraq war Baloch lands were very poor and in aftermath of it they never received considerable assistance from the state as all successive governments tried to rebuild mainly Western districts within Khuzestan oil belt. The scarce employment perspectives forced Baloch into smuggling of gasoline and foodstuff, trafficking of drugs and humans. Another important problem of Iranian Baloch people is found in confessional area as they are Sunni Muslims in predominantly Shiite nation that competes with Saudi Arabia for the influence. There are also some ethnic tensions, taking into consideration that Baloch are not closely related to the Persian majority. That's why it is extremely hard for them to find jobs in depressed barren land where private foreign investors are almost absent, so the sole employers are either families of hereditary merchants or state institutions. Moreover, numerous Afghan refugees propose their unqualified services to employers at half-price in order just to survive.

The exact number of Baloch living in Afghanistan is unknown as the last census there was held several decades ago. According to some estimations, the strength of this minority doesn't exceed 2 million people. They can be found in all of country's 24 provinces, but mainly reside in Nimruz, Helmand and Farrah. Afghan Baloch are strictly divided between clans and sub-clans and lack prominent community leaders. Political inactivity and purely tribal character of population collectively contributed to their exclusion from the political life in Afghanistan. The provinces, inhabited by Baloch, except of Helmand, are governed mainly by Pukhtuns, the same situation is observed in ministries of Afghanistan. There are all signs that Baloch are being slowly marginalized in favour of other ethnic groups. This is much in contrast with 1980-1990s during the rule of Najeebullah, when they enjoyed considerable representation in political and cultural life of the country as the counterweight to more numerous Pukhtuns [22].

Under the influence of economic and political marginalization *Pakistani Baloch* have organized several rebellions. The province experienced four major insurgencies – in 1948, 1958, 1962 and 1973. Despite many attempts, only two of them (1973-1977 and 2005 – till present time) were destabilizing for a Pakistani state. The first took place after the successful creation of Bangladesh, when the spirit of Pakistani military was low. But the new political leader Zulfikar Ali Bhutto decided to subdue insurgents without mercy, because he regarded it as another Indian attempt to destroy Pakistan and leave it without considerable gas and mineral resources in the West. As a result, the armed forces got a permission to conduct sweeping counter-insurgency operations with 80 thousand soldiers and to use the firepower indiscriminately. The Shah of Iran Mohammad Reza Pehlevi also provided military assistance to Pakistan with 30 helicopters AH-1 'Cobra', but Afghanistan, which was hostile towards official Islamabad, opened several safe-havens for insurgents under disguise of refugee camps. Most of the Baloch leaders fled to Europe or the United Arab Emirates and got political asylum there, but ordinary rebels died or were imprisoned. Later, in the 1980-90-s Balochistan felt impact of a civil war in Afghanistan with Pukhtun population of Quetta and northern districts growing considerably. The state did not trust Baloch locals and Pukhtun tribesmen from Frontier Corps «protected» order in the province and patrolled all border areas. However, their close affinity with tribal residents of Afghanistan

made frontier zone completely transparent and smuggling rampant. Finally, because of frequent terrorist acts and huge distances between urbanized centres, Balochistan experienced acute shortages of electricity, which added to lawlessness. The current power capacity of province is 700 megawatt against demand of 1,620 megawatt. The absence of electricity takes a heavy toll on local industries, agriculture and tourism, leading to poverty [25].

The 1980-s and 1990-s were relatively peaceful for the province. Military dictator Zia ul-Haq ordered to withdraw most of troops out of Balochistan and to connect a gas pipeline to Quetta. Such shift in a policy was related to his preoccupation with the Soviet invasion of Afghanistan. On the other hand, during the war many refugees fled to province's Northern part and Saudi Arabian donors opened for them a net of free schools with Koran and Arabic language studies. Because of this the restive region became one of the hotbeds of Islamization, supported by military elite of Pakistan, which considered political Islam as an efficient remedy against regional separatism. The process continued well into the 1990-s, when the civil war engulfed Afghanistan. During this period over 900 thousand refugees entered Balochistan and settled there in tents [19].

The latest rebellion started in 2005, when soldiers raped a local woman Shazia Khalid, who worked as a doctor in town of Sui. It gained further strength after the death of Nawab Akbar Bugti – former high-ranking official, Baloch nationalist leader and the main mediator between the government and rebels. He died in August 2006 in Kohlu cave after the bombing of this area by military helicopters. But it was the last straw in the chain of many other events leading to the new uprising. Earlier, in 2001, when military ruler of the country Pervez Musharraf decided to join the global antiterrorist campaign under the pressure from US President George Bush (Jr.), Pakistan's Western partners turned a blind eye towards events in Balochistan and security forces here became increasingly brutal. The country received substantial military assistance from the United States under the auspices of global war with terrorism and military hardware was partly provided for operations against rebels. Moreover, in 2001 the government allowed the CIA to use Shamsi airport (about 325 km southwest of Quetta) as a base for «Predator» and «Reaper» drones. This spot was frequented before by light planes of princes from the UAE and Qatar, who hunted famous Pakistani birds – Houbara Bustards (local name Taloor). The drones not only targeted members of Taliban and Al-Qaeda with «Hellfire» rockets, but also indiscriminately killed civilians in the Northern Balochistan [33].

Even today the representation of Baloch people in Pakistani army does not exceed 3,5 per cent. Some local leaders complain that Frontier Corps are not accountable to the province's chief minister or governor and completely out of civil control. As a result, Pakistani security forces regularly detain, torture and assassinate hundreds of political activists and simply young people of Baloch origin, whom they deem potentially dangerous or nationalistic. Many of them simply disappear. The missing persons of middle age are usually arrested during the day near the roadblocks or in areas around bazaars. Since 2005, number of such people in the province exceeded 2,200 and nobody has been yet persecuted for those crimes [14].

From their part, the rebels use «hit and run» tactics by ambushing military convoys, bombing gas pipelines, launching home-made rockets and mortars against infrastructure of Quetta city and Sui gas plant. Apart from members of security services they usually single out and target teachers, lecturers and doctors from other provinces (especially those, hailing from Punjab), settlers near mining projects, Chinese engineers and representatives of administrative apparatus.

The situation is complicated by constant sectarian violence against representatives of religious minorities – Hazara and Hindu people, who are also targeted by kidnappers. Usually abductors demand a modest ransom and let Hindu traders go free, while killing some of them when

money is not transferred [32]. But impoverished Hazara people, who are Shia by belief, almost always die at hands of terrorists. Around 400 of them have been assassinated only in 2013 by Sunni jihadist groups and this puts a strain on 500 thousand-strong community in Quetta and suburbs. Many observers believe that local Talibs not only consider representatives of this minority impure and alien to Sunni values, but also try to avenge the military victory of the Northern Alliance in Afghanistan in 2001, supported by Hazara's ethnic relatives in this mountainous country. Moreover, the violence against Shia minority worsens relations between Pakistan and Iran, whose rulers considers themselves as guardians of Hasara people [13].

Baloch people in *Iran* live in dangerous border areas, where drug trafficking became the only way to survive for impoverished local communities. Accordingly, together with Afghan refugees they remain a principal target of law-enforcing agencies. «Amnesty International» reports that representatives of this minority account for 55 per cent of hanging victims, because Iranian state frequently executes insurgents or traffickers in prisons as a reprisal for a border shoot-outs, even if those people have no relation to such events [Kessler, 2013]. The drug trafficking across Sistan and Baluchistan's ill-protected borders with Pakistan and Afghanistan is a big social issue, but official Tehran widely uses anti-smuggling measures as the main pretext for fighting independence movement. To this end the Iranian government sent thousands of highly trained Revolutionary Guards to the province to assist local soldiers. They use live ammunition on local people and behave with increased brutality.

Those events led to the creation of «Jundallah» (the Soldiers of God) – a clandestine organisation established in 2002 to protect rights of the local Baloch, but mostly destroyed by the Iranian state eight years later. At the same time, «Jundallah» cannot be considered as a purely national liberation movement, because it has a religious bias. The range of terrorist methods used included attacks on infrastructure, assassinations of public officials, Revolutionary Guards and local Shiites. Moreover, one of the main aims was to weaken the security belt around Iranian border with Afghanistan and Pakistan in order to facilitate drug trafficking. After destruction of «Jundallah's» network and hanging of its young leader Abdolmalek Rigi for 79 counts of crime in 2010 Iranian-controlled Balochistan became relatively calm again [23].

However, the supporters of idea of independence managed to reconstitute their structure and create new organisations «Jaish-ul-Adl» (Army of Justice) in Sistan and Baluchistan and «Haraqat Ansar Iran» (Sunni Mujahidins of Iran) in Iranian and Pakistani parts of Balochistan in spring of 2012. They have confirmed their responsibility for several of violent attacks on Iran-Pakistani border, the last of which happened in late October 2013 in Saravan and took 14 lives of Iranian border guards [Евсмпамов, 2014]. Due to their different objectives and lack of communication means, Iranian Baloch organisations don't coordinate their activities with respective movements in Pakistan and remain weak.

In *Afghanistan*, the Baloch people are excluded from political and social life and also badly organised, so they do not constitute a serious threat for the state. For its part, government in Kabul has no grip over the whole territory of the country. This turns Afghanistan into a safe heaven for insurgents from both Pakistan and Iran and complicates situation even further.

At this point of time Baloch national movement in all three states looks fragmented, deprived of coordination, clear objectives and prominent leaders, who could be perceived as such in all parts of the region and among the majority of tribes. Moreover, local people are not represented in international arena by charismatic leaders. This reduces their movement mainly to the retaliation on the local level and to protests against repressions with almost no articulated strategy of reaching independence.

When the Chief of army staff Pervez Musharraf came to power in 1999 in a bloodless coup, he decided to develop Balochistan with a direct Chinese assistance. To this end he invited com-

panies from China to build the port near the city of Gwadar on Makran coast of Arabian Sea in 2011. This strategic object, located only 400 km away from the Strait of Hormuz and 1,500 km from the big city of Kashgar, was born to generate economic activity in Balochistan and facilitate Chinese involvement in transit of a «black gold» via Pakistan to Xinjiang. In 2013 the operational control over Gwadar was given to «China Overseas Port Holdings Ltd». This port provides China with an alternative trade route to the Strait of Malacca, which is responsible for 80 per cent of Chinese oil imports, and enables the country to enhance trade relations with the Gulf monarchies [28]. Moreover, Pervez Musharraf ordered to provide several Chinese companies with several important mining concessions in Balochistan and decided to build two military cantonments to protect workers from China.

However, locals dislike those developments because they have negative experience of colonization and exploitation by the state during the previous decades. The vast majority of Baloch suspect that when the megaprojects, where they hardly participate, are successfully completed, their land would see tremendous inflow of Punjabi and Chinese settlers. They also remember that in the last 30 years the authorities failed to stop or slow down the waves of refugees from Afghanistan to the Northern parts of Balochistan during the civil war in Afghanistan and now will do the same in the Southern part. Development of the huge city-port of Karachi in Sindh, which used to be settled only by Muhajirs from India and local Sindhis, migrating from villages during draught in the Indus Valley, was endangered by a chaotic arrival of millions of Pukhtuns in 1980s, who initiated street skirmishes with traditional inhabitants and monopolised construction works and transportation services. Today at least 15 per cent of Karachi's population is represented by the Pukhtuns [Jafar, 2011]. That is why Baloch people are afraid of demographic marginalization in their own province. They consider Gwadar port as a dangerous bridge to foreign countries, which may help intensify the exploitation of considerable resources by Chinese companies and encourage more people to migrate from overpopulated Punjab.

After the victory of Pakistan's People Party in Parliamentary elections the new President Ali Zardari proposed the truce to rebels and in 2009 he unveiled revolutionary reforms package under the name «Aghaz-i-Huqooq-i-Balochistan», which included: release of political prisoners; investigation of disappearances; return of exiles; expansion of regional government's responsibilities and decrease in military presence; annual creation of new 15,000 jobs for young people in Balochistan; initiation of megaprojects and improvement of the royalty formula for gas and other mineral resources. In 2010 the 18th constitutional amendment was passed, allowing for a greater provincial autonomy and better access for administrative units to national financial resources. Ali Zardari also promised to pay 120 billion of Pakistani rupees (USD 1,15 billion) in additional gas royalties to provincial authorities for the volumes of gas, supplied during 1954-1991 [12]. The President was interested in a 1900-kilometer-long Iran-Pakistan gas pipeline necessary to deal with chronic power outages in Pakistan, and wanted to pacify local tribes in such way in order to guarantee the security of it. Infamous airfield in Shamsi was closed down in 2011 after deterioration of relations with the US caused by «friendly» fire against the group of Pakistani soldiers near Salala checkpoint in November of 2011. Despite all those concessions, local nationalists continued to criticize the national government for extracting the natural wealth and not giving back enough funds for the development [27]. Unfortunately, the regime of Ali Zardari was too weak and preoccupied with insurgencies in tribal areas and flooding in Sindh, thus allowing influential military to continue establishing harsh rule and order in Balochistan. This led to intensification of attacks of local guerrillas against military, police and ordinary settlers, infrastructure and industrial objects. As a result, many companies from China abandoned their projects in the area citing the lack of security.

In May 2013, the political party of Nawaz Sharif Muslim League-N convincingly won Parliamentary elections. The new Prime Minister promised to deal in a peaceful way with the separatism in Balochistan, whose land he considered as a major place of future megaprojects. Despite its mineral wealth and the longest coastline in Pakistan, the province remains the poorest in the whole country with only 25 per cent of the population literate and around 30 per cent unemployed [15]. High unemployment rates force local people to engage in smuggling of diesel fuel and foodstuff from Iran and in trafficking of persons from Afghanistan. This process gained some intensity after international sanctions against Iran devalued local currency and Iranian goods became relatively cheap. Balochistan has 45,68 per cent of population below the poverty line with a number of poor people here even higher than in war-torn Pukhtun lands of Pakistan, because Pukhtuns in Khyber Pakhtunkhwa receive money from their relatives in Karachi and some of them exploit adjacent opium producing areas of Afghanistan to their advantage [Shah, 2013].

Nawaz Sharif took another step in order to satisfy Baloch demands. The Pakistani ex-President Pervez Musharraf was temporary arrested in 2013 in connection with the assassination of the nationalist leader Nawab Akbar Bugti in 2006 and the arrest warrant was also issued for his former Prime Minister Shaukat Aziz. Later he nominated Abdul Malik Baloch as the province's chief minister, despite the fact that Sharif's own party received the majority of seats in the provincial assembly. Baluch Malik is the first head of the province, who does not belong to traditional rich layers of society. He already ordered investigation of terrorist acts and disappearances of people and agreed to dismantle many road-blocks loathed by local population. Simultaneously the Prime Minister Nawaz Sharif urged dissident Baloch nationalists to surrender their arms and create political parties [18]. Unfortunately, the situation in Pakistan is complicated by the competition of influential provinces of Sindh and Punjab, overpopulation and lack of natural resources [Белокреницкий, 2009: 12-17]. As a result, the authorities simply don't have enough time and resources to deal with traditionally marginalized Balochistan.

In order to give a boost to economic development of own region *Iran* decided to develop the Chabahar port on Makran coast of Sistan and Baluchistan 72 km away from Gwadar in close cooperation with Indian companies. Chabahar free trade industrial zone created in 1992 to lure more industries into the province. This important port will provide Iran with an easy access to the Indian Ocean and it is closer to India than Iranian Bandar Abbas. Official Delhi strives to use port facilities in trade with Afghanistan and Central Asian states and to bypass unreliable Pakistan that limits transit of Indian goods to Afghanistan. The port is already connected by roads to the town of Zaranj in Afghanistan's province of Nimruz. On the other hand, many businessmen and investors also had serious doubts concerning a long-term stability in Afghanistan after 2014 elections since the long-time President Hamid Karzai was not eligible to run for office and successors lacked his charisma [Singh, 2013].

Development of large infrastructure projects in Pakistani and Iranian Balochistan is a serious dilemma for both the local population and for the central governments. On the one hand, investments inflow and creation of numerous jobs may decrease poverty and social tensions, which cause separatism, terrorism and drug trafficking. This will result in rise of literacy level, gradual appearance of the middle class, decline of tribalism. On their part, Baloch people have reasonable fears of uncontrolled migration from other parts of their respective countries and from abroad in search of jobs on newly opened industrial and infrastructure sites. Such a migration is quite realistic as mainly uneducated Baloch will have a few chances to find jobs in all spheres of economic activity except for mining.

Strategic position, size and natural resources of Balochistan draw attention of major regional and world actors. It is the key territory for such countries like Pakistan, Iran and even China. And

theoretical creation of the rich independent Balochistan inhabited by moderate Sunni Muslims will completely change the power balance in South Asia and Middle East. But so far foreign actors of various levels attempt to use periodical unrest in Balochistan for their tactical purposes. For decades Pakistan routinely accuses India of its assistance to rebels as a tool of revenge for unrest in Kashmir valley and as a tool of weakening of Pakistani security. Official Islamabad claims that Indians are using the net of consulates in Southern Afghanistan to supply weapons and medicines to Baloch insurgents and train them in the art of guerrilla war in Afghanistan. In many cases Pakistan puts forward those accusations in order to undermine Chinese-Indian relations, taking into consideration that many Chinese workers died in province at hands of local terrorists. As a response China steps up sales of weapons to Pakistan and continues a policy of India's containment and encirclement in South Asia. For example, China became the world's fifth largest arms exporter with five per cent of the global trade due to increased demand from her Pakistani ally, which bought 55 per cent of the Chinese export's volume last year [20].

After the victory of Nawaz Sharif in Parliamentary elections both partners opened China-Pakistan Economic Corridor Secretariat in Islamabad and proclaimed readiness to build strategic pipeline from Gwadar to the Western China. Official Beijing is likely to use Pakistan as a transit zone for transportation of oil from the Middle East to Chinese urbanized centres in the west. China has also shown considerable interest in joining the Iran-Pakistan gas deal and conducts feasibility studies of laying pipes next to Karakorum highway. Balochistan and Xinjiang are the largest and rebellious provinces in both countries, but their economic interaction can bring considerable improvement of quality of life to local population and stabilize the shaky situation [29]. In general, Balochistan plays a central role in China's efforts to strengthen its position in South Asia and to receive additional mineral resources. Moreover, the land of Baloch provides an incentive for a deepening China's alliance with Pakistan, which causes serious concern in India. Possible common projects may include not only pipelines, roads and ports, but also LNG plants, oil refineries and ore enrichment facilities. In general Pakistan considers China as the main partner in this restive region.

Conclusions. Internal situation in three parts of the historic region of Balochistan as well as the power balance in South Asia is not conducive for Baloch people in their quest to gain independence in medium and even in long term. The only possible mechanism for securing their rights is to increase representation on local and central levels of authority of respective states, to extend possibilities of self-governance, to overcome tribalism and formulate a joint agenda for negotiations, which should include the issues of limiting internal and external migration and creation of numerous jobs for locals. Governments of both Iran and Pakistan are obviously interested in peaceful Balochistan in order to remove barriers for implementation of large industrial and infrastructure projects. Signs of Iran's compromise with the Western countries may improve investment climate in the region and make Sistan and Balochistan a desired target of investments again. Concerning Baloch people in Afghanistan, they are likely to remain on the roadside of country's development.

What are other important steps, which are necessary for the development of some of the largest provinces of Pakistan and Iran? *Firstly*, to increase the number of multinationals engaged in extraction of mineral resources and to give to Balochistan a justified and locally accepted share of their revenues in order to build modern electricity, systems of water supply and transport infrastructure. *Secondly*, to develop the ring of paved roads and to create full-fledged transport corridors to neighbouring countries, thus facilitating dynamic trade exchanges. *Thirdly*, to deal seriously with issues of abductions, because they paralyze social and economic life in rebellious provinces and create the atmosphere of unlawfulness. *Fourthly*, to initiate the disbursement of microcredit and other SME programmes for local population and to provide a

support for development of construction industry, handicrafts and services sector. *Fifthly*, to go ahead with education campaign in towns and rural areas for better integration of Baloch population into societies of Iran and Pakistan. And, *finally*, lands, settled by Baloch tribes, must receive absolutely equal treatment on national level in all respects – not only on the basis of population, but also taking into consideration their mineral resources [Khan, 2013: 217].

Despite the difficulties all historic parts of Balochistan need public and foreign investments as well as close mutual cooperation in economic field in order to overcome the issues of separatism and poverty. The Balochis are entitled to receive the rightful share of state funds in each country along with compensation for mineral resources extracted in the past. This should be accompanied by protection of their human rights and investigation of abuses by security forces. The trust must be regained at all costs...

References

1. Khan M. (2013). Balochistan: The forgotten frontier [Institute of Strategic Studies, Islamabad], Available at: <http://issi.org.pk/wp-content/uploads/2014/06/1379480833_35618585.pdf>
2. Kundi M. A. (2009). The borderland interaction: The case of Pak-Iranian Baloch. [IPRI Journal 9 (2): 90–105]. Available at: <<http://www.ipripak.org/wp-content/uploads/2014/01/at6mans2009.pdf>>
3. Shah S. (2013). Balochistan tops poverty list: SPDC [Pakistan Defense, 26 June]. Available at: <<http://defence.pk/threads/balochistan-tops-poverty-list-spdc.260539/>>
4. Белокреницкий В. (2009). Пакистан – провальное государство в Азии? [Азия и Африка сегодня 11: 12–17]. Available at: <http://www.asiaafrica.ru/images/AA_nomers/2009/200911/Belokrenitskij_Pakistan.pdf>
5. Евстратов А. (2014). Главный источник ирано-пакистанской напряженности [Iran.ru, 25 февраля]. Available at: <http://www.iran.ru/news/analytics/92691/Glavnyu_istochnik_irano_pakistanskoy_napryazhennosti>
6. Fazl-e-Haider S. Fruit production in Balochistan [Pakissan.com]. Available at: <<http://www.pakissan.com/english/allabout/horticulture/fruit.production.in.balochistan.shtml>>
7. Ghosh P. R. Balochistan: A poor, remote land of earthquakes, poverty, and endless insurgency, but rich in natural resources [IB Times, 17 April 2013]. Available at: <<http://www.ib-times.com/baluchistan-poor-remote-land-earthquakes-poverty-endless-insurgency-rich-natural-resources-1196349>>
8. Jafar S. Karachi politics: Make space for the Pashtuns [Express Tribune Blogs, 16 July 2011]. Available at: <<http://blogs.tribune.com.pk/story/7034/karachi-politics-make-space-for-the-pashtuns/>>
9. Kessler O. Nationalists take on Iran and Pakistan, vow close ties with Israel [The Tower.org, 15 May 2013] Available at: <<http://www.thetower.org/baloch-nationalists-take-on-iran-and-pakistan-vow-close-ties-with-israel/>>
10. Notezai M. A. Off-limits and forgotten [Muhammad Akbar Notezai web-site] Available at: <<https://akbarnotezai.wordpress.com/2013/08/14/off-limits-and-forgotten/>>
11. Singh J. In Asia, a geopolitical game without frontiers is being played [The Daily Star (Lebanon), 3 October 2013]. Available at: <<http://www.dailystar.com.lb/Opinion/Commentary/2013/Oct-03/233369-in-asia-a-geopolitical-game-without-frontiers-is-being-played.ashx>>
12. Four years of democratic government [Aghaz-i-Huqooq-i-Balochistan] Available at: <<http://www.achievements.gov.pk/AHBalochistan.aspx>>

13. Gunmen kill Muslim Shiites in southwest Pakistan [*Al Arabiya*, 1 August 2016]. Available at: <<http://english.alarabiya.net/en/News/2016/08/01/Gunmen-kill-Shiites-in-southwest-Pakistan.html>>
14. Pakistan's unending battle over Balochistan [*Al Jazeera*, 16 April 2013]. Available at: <<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/04/2013415113250391656.html>>
15. Balochistan: Ignored and in trouble [*Asia Sentinel*, 20 June 2013] Available at: <<http://www.asiasentinel.com/society/balochistan-ignored-and-in-trouble/>>
16. Pakistan is an irresponsible state that is putting the civilized world in danger – Dr. Allah Nazar Baloch [*Balochwama News*, 31 October 2012]. Available at: <<http://www.balochwama.com/archives/xnews/articles.150/Pakistan-is-an-irresponsible-state-that-is-putting-the-civilized-world-in-danger-%E2%80%94Dr-Allah-Nazar-Baloch.html>>
17. About Balochistan [*Consulate General of the People's Republic of China in Karachi*] Available at: <<http://karachi.china-consulate.org/eng/lqgk/t264247.htm>>
18. Nawaz Sharif names Baloch nationalist as chief minister [*Daily Times*, 3 June 2013]. Available at: <<http://paktribune.com/news/Nawaz-Sharif-names-Baloch-nationalist-as-chief-minister-260528.html>>
19. UNHCR raises return package for Afghan refugees living in Pakistan [*Dawn*, 5 November 2012]. Available at: <<http://www.dawn.com/news/761742/unhcr-raises-return-package-for-afghan-refugees-living-in-pakistan>>
20. Pakistan buys 55% of China's arms exports [*Hindustan Times*, 19 March 2013]. Available at: <<http://www.hindustantimes.com/world/pakistan-buys-55-of-china-s-arms-exports/story-A5AT3rPw9KkdGj8g2Bc8PL.html>>
21. Province of Sistan and Balochistan [*Iran Chamber Society*], Available at: <http://www.iran-chamber.com/provinces/21_sistan_baluchistan/21_sistan_baluchistan.php>
22. The Karzai Government does not treat the Afghan Baloch nicely: Abdul Sattar Pordili [*Mestaagbaloch*, 27 March 2013]. Available at: <<https://mestaagbaloch.wordpress.com/2013/04/23/the-karzai-government-does-not-treat-the-afghan-baloch-nicely-abdul-sattar-pordili/>>
23. Iran closely monitors Jundallah moves [*Press TV*]. Available at: <<http://edition.presstv.ir/detail/fa/165145.html>>
24. Balochistan blues [*The Express Tribune*, 15 August 2015]. Available at: <<http://tribune.com.pk/story/422463/balochistan-blues/>>
25. Power crisis: Balochistan faces 970 MW shortfall, minister informs NA [*The Express Tribune*, 22 August 2013]. Available at: <<http://tribune.com.pk/story/593586/power-crisis-balochistan-faces-970-mw-shortfall-minister-informs-na/>>
26. Black day against nuclear explosions in parts of Balochistan [*The Nation*, 29 May 2013]. Available at: <<http://nation.com.pk/national/29-May-2013/black-day-against-nuclear-explosions-in-parts-of-balochistan>>
27. US starts pulling drones from Shamsi Airbase [*The Nation*, 5 December 2011]. Available at: <<http://nation.com.pk/Politics/05-Dec-2011/US-starts-pulling-drones-from-Shamsi-Airbase>>
28. A great game begins as China takes control of Gwadar port [*The National AE*, 7 October 2012]. Available at: <<http://www.thenational.ae/thenationalconversation/comment/a-great-game-begins-as-china-takes-control-of-gwadar-port>>
29. Restive regions may yet spell trouble for China's Gwadar plan [*The National AE*, 10 September 2013]. Available at: <<http://www.thenational.ae/thenationalconversation/comment/restive-regions-may-yet-spell-trouble-for-chinas-gwadar-plan>>
30. The National Assembly: composition [*The National Assembly of Pakistan*] Available at: <<http://www.na.gov.pk/en/composition.php>>

31. Overcoming trust deficit key to Balochistan solution [*The News (Islamabad)*, 20 September 2012]. Available at: <<http://www.pakistantoday.com.pk/2012/09/20/business/overcoming-trust-deficit-key-to-balochistan-solution/>>
32. Abduction fears stalk Balochistan Hindus [*Times of India*, 5 March 2012]. Available at: <<http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/Abduction-fears-stalk-Balochistan-Hindus/articleshow/12141728.cms>>
33. US starts vacating Shamsi airbase. [*Times of India*, 4 December 2011]. Available at: <<http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/US-starts-vacating-Shamsi-airbase-in-Pakistan/articleshow/10980780.cms>>

327.82(477)"085/134"

THE ORIGINS OF THE UKRAINIAN DIPLOMACY: ERA OF KYIV RUS'

ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ДОБА КИЇВСЬКОЇ РУСИ

ИСТОКИ УКРАИНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ: ЭПОХА КИЕВСКОЙ РУСИ

Volodymyr I. Holovchenko

Doctor of Political Science, Professor, Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: holovchenko@ukr.net

Володимир Іванович Головченко

Доктор політичних наук, професор, старший науковий співробітник науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

E-mail: holovchenko@ukr.net

Владимир Иванович Головченко

Доктор политических наук, профессор, старший научный сотрудник научно-исследовательской части Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

E-mail: holovchenko@ukr.net

Abstract. *Many Western political analysts viewed Ukraine declared its independence on August 24, 1991 as one of the major geopolitical events in the twentieth century. This is for a fate of Europe to have the same meaning and impact on the situation in the region, as well as German reunification a year earlier. Modern Ukrainian diplomacy deduced in the world of independent state in a much more favourable conditions of complete the cold war and relatively peaceful collapse of the Soviet Union, after more than 40 years, though largely formal, but still physical presence of the Ukrainian SSR in structures and forums UN state as its founders.*

Today Ukraine claimed their place in the hierarchical structure of the international system, its position is essential for the formation of the system architecture, not only regionally but also at the global level. Especially important to the Foreign Ministry of our country is to take into account critically national historical experience and ability to make its the necessary structural principled position, that in general holds all the modern civilized world: in an independent and self-sufficient state no permanent friends but only permanent interests.

Without the critical study and taking into account Ukrainian's own interests and historical lessons of state development – geopolitical, civilizational, socio-economic – can not be understand the fundamental fact, that the current development of Ukraine as a sovereign state - the natural and logical outcome of its previous path.

Key words: *dynasty, expansion, history, policy, state, tradition, Ukraine.*

Анотація. *Чимало західних політологів розцінили проголошення Україною своєї незалежності 24 серпня 1991 року як одну з найважливіших геополітичних подій у ХХ ст., що для долі Європи може мати таке ж значення і вплив на ситуацію в регіоні, як і возз'єднання Німеччини роком раніше. Сучасна українська дипломатія виводила у світ незалежну Україну в набагато сприятливіших умовах завершення холодної війни та порівняно*

мирного розпаду СРСР, після більш ніж 40-річної, хоч і багато в чому формальної, але все-таки фізичної присутності УРСР у структурах і на форумах ООН в якості її держави-співзасновника.

Сьогодні Україна стверджує своє місце в багаторівневій ієрархічній будові міжнародної системи, її позиція є істотною для формування архітектури цієї системи не лише на регіональному, але й на глобальному рівнях. Тим більш важливим для зовнішньополітичного відомства нашої держави є критичне врахування національного історичного досвіду і вміння робити з нього потрібні конструктивні висновки, що, в цілому, зводяться до принципового положення, якого дотримується увесь сучасний цивілізований світ: у незалежної й самодостатньої держави немає постійних друзів, а є лише постійні інтереси.

Без критичного вивчення й урахування власних історичних інтересів і уроків суверенного розвитку України – державницьких, геополітичних, цивілізаційних, соціально-економічних – неможливо зрозуміти той принциповий факт, що сучасне становлення України як суверенної держави – природний і логічний підсумок її минулого шляху.

Ключові слова: держава, династія, експансія, історія, політика, традиція, Україна.

Аннотация. Немало западных политологов расценили провозглашение Украиной своей независимости 24 августа 1991 года как одну из наиболее значимых событий XX века, которая для судеб Европы может иметь такое же значение и влияние на ситуацию в регионе, как и воссоединение Германии годом ранее. Современная украинская дипломатия выводила в мир независимую Украину во много более благоприятных условиях завершения холодной войны и сравнительно мирного распада СССР, после более чем 40-летнего, хотя и много в чем формального, но все-таки физического присутствия Украинской ССР в структурах и на форумах ООН в качестве ее государства-соучредителя.

Сегодня Украина утверждает свое место в многоуровневом иерархическом построении международной системы. Ее позиция является существенной для формирования этой системы не только на региональном, но и на глобальном уровнях. Тем более важным для отечественного внешнеполитического ведомства выступает критическое восприятие национального исторического опыта и умение сделать из него нужные конструктивные выводы, что, в целом, сводятся к принципиальному положению, которого придерживается весь цивилизованный современный мир: у независимого и самодостаточного государства нет постоянных друзей, а есть только постоянные интересы.

Без критического изучения и учета собственных исторических интересов и уроков суверенного развития Украины – государственных, геополитических, цивилизационных, социально-экономических – невозможно понять тот принципиальный факт, что нынешнее становление Украины как независимого государства – естественный и логический итог ее прошлого пути.

Ключевые слова: государство, династия, история, политика, традиция, Украина, экспансия.

Formulation of the problem. Ukraine is the border state, that it is reflected not only in its name but also in a location on the west of Large Eurasian steppe which is stretched out from the Great Hungarian Plain to the hills of Manchuria. So-called 'breaks' pass its territory between western christian, orthodox slavonic and by an islam civilization groupments, that is brightly expressed in the foreign policy orientations of different regions of our state. Border bipolarity of Ukraine appears even in a location on its territory of geographical center of Europe in Carpathi-

ans and Eurasian geopolitical pole in Crimea. Thus, Ukraine is on the geopolitical axis of continent which connects the European and Asiatic systems, at the same time it is included in the so-called Eurasian diameter: Portugal/Ireland – France – Germany – Poland – Ukraine – Russia – China – Myanmar – Thailand – Malaysia – Singapore.

On well-aimed determination of the acknowledged classic of modern political science of international relations Z. Brzezinski, such objective geopolitical reality, in essence, converts Ukraine into a geopolitical center [Бжезинский, 1999: 61], into the state, whose value swims out not from its military and economic power and motivation of actions in the international arena, but from importance of location place and consequences of it potential impressionability from the side of geostrategic powers. By them for today for our state there are the USA, the European Union (which on this time present more sharp-edged Euro-Atlantic association), and Russia. Regional meaningfulness of Ukraine is presently predefined importance of functions of communication link between technologically superdeveloped Europe and rich on resources regions of the Middle East, Caucasus and Central Asia (on state of affairs of the last region the growing Chinese ‘center of power’ has a large influence). All this actualizes clarification of the Ukrainian diplomacy origins in the era of Kyiv Rus’.

The purpose of the article is to clarify the essence of reason, reason and consequences of the Kyiv Rus’ diplomacy traditions which are important for successful implementation of Eurointegration and Euro-Atlantic course of the independent Ukraine.

Analysis of the latest publications. As in the Soviet times mentioned problems were extremely ideologized and suffered considerable fraud, entirely inherited (and even ‘multiplied’ with the arrival of Vladimir Putin) by modern Russian political and historical science, author in several publications reviewed the origins and characteristics of Rus’ as the first Ukrainian state [Головченко, 2006; Головченко, 2007; Головченко, 2008], but international and historical sources of the Ukrainian diplomacy for a long time remained unnoticed by national researchers.

The main results of the study. Raising in the historical and political retrospective view of question ‘Ukraine between the East and the West’, when the place of civilization influences is examined in forming of the ‘ukrainstvo’ [Лисяк-Рудницький, 1994: 2], in our opinion, is unacceptable. Ukraine always came forward a legal member both Greek-Byzantium and Western cultures, permanently trying creatively to synthesize these two traditions, foremost, in the majestic epochs of the history, – at Kyiv Rus’ and the Cossack State of the 17-18th centuries. Having (in scientific and cognitive plans) no prospects to talk about Ukraine with ostensible goodwill, as it is loved to do the known foreign politicians and diplomats, but at the same time as about nation and state which always aimed to be somewhere laid. Without a critical study and account of it own historical interests – state, geopolitical, civilization, socio-economic – it is impossible to understand the principle fact, that modern becoming of Ukraine as the sovereign state, – natural and logical result of its past way.

Almost a thousand years ago, at the solemn consecration of the main church in Rus – Sofia Kyiv, presbyter of palace church of Apostles – Illarion spoke in view of Grand Prince of Kyiv Yaroslav the Wise ‘Word about a law and plenty’. He was soon destined to become the first the Metropolitan-Rusin (1044-1053), and after displacement from a department on call of Byzantium – under the name of the monk Nikon the Great to strengthen tradition of domestic annals and to lead the glorious Pechersk monastery. The known philosopher and bookman formulated the patriotic version of world history in this speech, taking in it the honorable place to Kyiv state and predicting the majestic future of its people.

With an exhaustive capacity and at the same time brevity prince’s confessor outlined the place of Rus’ and its rulers in of that time Ecumene: “All territories, and towns, and people giv-

ing thanks and do they worship each his teacher that taught them Orthodox Faith. Will praise and we, on force to our, though by small praises, the one who large and strange matter created, our teacher and tutor, great khagan of our land – Volodymyr, grandchild of Old Igor, and son of glorious Svyatoslav, about a courage and bravery of which in the years of his dominion an ear spread on many sides, and victories of him and power pass and remembered yet and presently. Not in poor and a terra incognita he ruled, but in Rus' about which to know and to hear on all four ends of earth" [Буслаев, 1901: 15].

For many ages to the epoch of positivism, practical formation of diplomacy and science of international relations, political sociology, marketing, and science about imagery, the main representative of original spiritual academy, which concentrated round Yaroslav the Wise, caught essence, after modern terminology, keeping of Rus' positioning at the turn of the Early and the High Middle Ages. Glorified in songs and Varangian sagas, magnified by domestic chronicles, described in the Byzantium and Western-European chronicles, outlined on the maps of the Arabic and Persian geographers, Kyiv Rus' for the days of its active territorial expansion and relative administrative centralization of the end of the 9th – the first third of the 12th centuries was the largest state in the Medieval Europe (about 1,1 million sq km and near 4,5 million of population).

In history of the Eastern Europe Kyiv Rus' has special place, analogical to the empire of Charles the Great and Louis the Pious 800-843 occupied in history of the Western Europe as a direct predecessor of modern France, Germany, Italy, Switzerland, Belgium, Netherlands and Luxemburg. Occupying enormous territory – from the Baltic Sea and the Arctic Ocean to the Black Sea and from Carpathians to Volga, – Rus' made historically an important contact area between the Arabic East and the Western Europe, Byzantium and Scandinavia. This led to the rapid including of Rus' in the European historical and cultural landscape and system of the international relations of the High Middle Ages.

It is hard to overestimate the payment of Kyiv Rus' to the political and diplomatic history of the medieval Europe and Asia. About the strong Eastern Slavs state began to speak in different parts of the Old World. Information of the Arabic and Byzantium authors, data of Scandinavia's sagas, French epic works (only in 28 French 'chansons de geste' Rus' is remembered all about 70 times) present the Kyiv state as mighty country, which occupies an important place in the system of the European political and economic ties. Famous Old-French knight's epos 'Song about Roland' (about 1170) testifies participating of Rus' warriors in the war against Charles the Great. Byzantium historian and statesman of the 12-13th centuries Niketas Choniates noted in the 'Chronicle', that 'the most Christian' Rusyn people rescued Byzantium from the invasion of nomads [ХониаТ, 1862: 297].

Simultaneously with international recognition of Rus', the awareness of own involvement to the world history grew and got strong, as well as understanding of the place in the system of international relations of that time world. Not by chance on the coins of Volodymyr the Great in the beginning of the 11th century the Grand Prince of Kyiv is represented as the Byzantium emperor. The strategic foreign policy task of the first members of Rurik dynasty (Ihor and Ol'ga, their son Svyatoslav the Conqueror and his direct successors – Volodymyr the Great and Yaroslav the Wise) was confirmation of Rus' in the quality of the eastern European power center of Christian Ecumene, isometric Byzantium superpower and the 'Roman Empire', which was restored by coronation of the German monarch Otto I the Great (under the name of August) on 2 February 962 in Rome.

In a tense fight for realization of such scale purpose the Kyiv rulers tested the rich arsenal of both peaceful (diplomatic) and military (power) facilities. Thus unlike most states of the Early

Middle Ages time, that in foreign policy questions gave obvious advantage for force, Rus' skillfully enough combined battle actions with a negotiations process. Whether the first convincing certificate of sure output of sovereign Rus on an international scene was demonstrated by the new of Annales Bertiniani (brilliant annalistic memorial of 'Karolings' Renaissance' of the 9th century) about arrival in May of 839 to the Franks' emperor Louis the Pious in Ingelheim of the Byzantium emperor Theophilus embassy. As an author of chronicle bishop Prudentius marked, Theophilus mentioned in the letter about "some [people], which talked that them, that their people named Ros [Rhos], and which, as they talked, tsar their on the name of Khagan [Chacanus], sent in him [Theophilus] for the sake of friendship" [Кочин, 1936: 23].

The ruler of Byzantium asked Louis the Pious, that he "kindly enabled them to return [in the country] and guard on all empire, as ways, which they arrived to him to Constantinople went among barbarians... and he would not like, that they, returning by them, got in a danger". Louis ordered to find out, who those ambassadors-Ruses were, and thorough investigation testified that they "belonged to nationality Swedish [eos gentis esse of Sueonum]". Counting them 'quick by secret service agents', both in Byzantium and in his empire, Louis decided to detain the 'guests', "that it is possible it was for certain to know, whether with good intentions they came there or not". About the subsequent fate of Ruses embassy Annales Bertiniani are quiet [Кочин, 1936: 24].

From this report of Annales Bertiniani it is evident, that in the second fourth of the 9th century in the Western Europe did not yet know about Kyiv Rus', but appearance of ambassadors of Ruses 'khakan' (Khazar's transcription of Turkic title of 'khagan' is a 'great khan') in Constantinople, as well as Byzantium in Ingelgeym, looks fully logical. The Byzantium empire suffered from the offensive of Arabic Caliphate, in summer of 838 in a battle on Dazimona plain the Arabs nearly got himself emperor Theophilus, there was a threat directly to Constantinople, that is why the idea of crusade became actual against the Moslem world.

Only two decades passed after the events described higher, as Rus' loudly reported about the existence, compelling to begin to tremble mighty Byzantium. At dawn on 18 June 860 Constantinople – the capital of Empire, which scornful attitude toward other and especially 'barbarian' people was the norm of foreign policy, was attacked from the sea. 200 ships of Ruses without difficulty walked up to the bank and landed landing force, which began a siege immediately, an infantry came in time simultaneously. The Grand Prince of Kyiv Askol'd headed a campaign, time for attacking Constantinople was select not by chance: yet in spring emperor Mikhail III at the head of 40-thousand moved troops deep into Asia Minor for a rebuff of Arabs, a Greek fleet operated in the district of Crete against the pirates, there is only an insignificant garrison in the capital. Most researchers consider that Askol'd was perfectly informed about foreign policy difficulties and weakness of empire army.

Emperor had to leave the army in Asia Minor and with a risk for life to make way to the capital, to lead its defensive. A position of besieged was critical, as patriarch Photius remembered in the sermon, "city barely, so to speak, was not raised on a spear", that it is taken assault [Головченко, 2008; 24]. But making sure in impossibility of overcoming of giant walls (only at the end of 12th century siege machines in Rus' appeared), Askol'd went on secret negotiations with Mikhail III and for large redemption on June, 25 in 860 raised the siege, coming home 'with a triumph'. And in 867 ambassadors from Kyiv arrived to Constantinople and concluded a peaceful treaty with a new emperor Basil I.

Treaty foresaw proceeding in halted war trade between Rus' and Byzantium, providing of the privileged status, for Ruses merchants in Byzantium, and Greek – in Rus', payment for Rus'

by Byzantium annual tribute and grant of military help for empire by Rus'. The important condition of agreement was a consent to adopting Christianity by the Grand Prince of Kyiv Askol'd and the nearest surroundings. So 'diplomatic confession' of Kyiv Rus' took place by the world empire of the Middle Ages – by Byzantium.

On the wave of Rus' international position strengthening Askol'd helped the Prince of the Great Moravia Rostyslav to defend the independence from East-Frank king Louis II of Italy and Bulgarian khan Borys I. But, unfortunately, in the apogee of international power of Askol'd's Rus source lost it from view together with a ruler on one and a half decades. Chronicles again talk about Askol'd in connection with appearance near-by Kyiv in 882 of Varangian konung Oleh – him uninvited competitor and organizer of putsch which resulted in assertion afoot of new princely dynasty – Ryuryk Dynasty. However, after that comparatively short duration period of relationships with Kyiv on the basis of agreement of 'peace and love' in 867 skilled Byzantium diplomacy came to the conclusion, that a north competitor lost its offensive potential.

Imperial administration began to do obstacle for Rus' merchants both in Constantinople and in other large cities. But mainly, there was that Byzantium renounced to pay for Rus' foreseen acceding to Askol'd annual contribution. Therefore in 907 the Grand Prince of Kyiv Oleh at the head of large cavalry army which crossed the territory of Bulgaria (its ruler – a prince Simeon was interested in a task to blow an arch-enemy), and fleet which landed again, from everywhere blocked Constantinople and ravaged its environs. Probably, Kyiv scouts, as well as in 860, successfully calculated time for the leadthrough of offensive operation against Byzantium's capital: as a result of fight of the mighty landed magnates against the emperor of Lion VI Philosopher a revolt happened in the army, and the best legions from the north scopes of the state were sent against the Arabs.

As well as half of century before Askol'd, Oleh sent ambassadors to Constantinople, that after tense negotiations with Lion VI and his junior brother Alexander concluded a treaty of the "peace and friendship" – the first international agreement of Kyiv Rus', text of which was saved to our days in the Primary Chronicle by Nestor. It was succeeded substantially to decrease the sum of valid for one occasion levy the Byzantium side, but an annual contribution was widespread "on Rus' towns – at first on Kyiv, and then and on Chernihiv, and on Pereyaslav, and on Polots'k, and on Rostov, and on Lyubech, and on other towns, – because princes sat on those towns, under Oleh rule". From the side of Rus', as follows from subsequent development of events and evidences of the Byzantium sources, promised to give empires permanent military help.

Byzantium authorities were also obligated to supply with Rus' ambassadors and merchants all the necessary for a reverse way: by sails, anchors, ropes, and food. Similar privileges, it follows to think, Kyiv side gave for Greek merchants. The most important in an agreement was that Rus' took right for free trade in Constantinople [*Мишанич*, 1989: 12]. An agreement in 907 was confirmed and developed more detailed by an agreement of 911, celled in Constantinople without previous negotiations in Kyiv and made on two charters (parchments). The row of new articles determined the order of conflicts solution at the operations of purchase-sale among the citizens of two states, and also exchange and redemption the prisoners of war back, returning of slaves and criminals that escaped, protection products Ruses in Constantinople, inheritance of property, the return of wealth died in Constantinople.

But double game of Byzantine diplomacy (solicitation of Rus' help for the conduct of wars in Italy and at the same time setting Pechenigs on Rus' and stopping of payment a regular contribution), and also diplomatic pressure over on Kyiv from the side of Khazar Khaganate was

brought to the break between the states and the next campaign of Rus' against Constantinople in June-September of 941. It appeared not quite successful, but it did not stop the Grand Prince of Kyiv, and Igor began to prepare a new offensive, resorting to striking diplomatic and mobilizational preparation. Disturbed by the union of Igor with the Pechenigs horde and warned by Bulgarians about approaching of large fleet to Danube and cavalry of Rusyns and Pechenigs, an emperor Roman I Lakapin offered the peace. After the newest researches, bilateral peaceful agreement in 944 was celled in Constantinople after previous negotiations of the Byzantium ambassadors in Kyiv with Igor.

Thus, in the first time in diplomatic history of Rus' official foreign delegation, besides from that time superpower, visited Kyiv, in the first time and equal in rights and civilized exchange by embassies with an Empire took place. In the text of agreement in 944 already there was not speech about free trade of ruses merchants in Byzantium, and it is not mentioned about payment of contribution for Rus' by Empire. But an agreement defined regional foreign policy positions of the Kyiv state, which officially became the ally of the Byzantium empire in the Black Sea region. For the young Kyiv state, passing to the new stage of its relationships with the Byzantium empire meant 'exit to international arena' not only in relation to the Mediterranean but also in relation to Europe on the whole. By then, Byzantium (the former East Roman empire) was the Christian state with a millennial political culture, enormous tradition of patristics, diplomatic relations and documentary, thoroughly worked out foreign policy doctrine, withstand state life.

And however to introduction of Christianity by Volodymyr the Great Rus' remains a young barbarian country with single chronicles attractions of the first ages of state existence and tribal organization at the head with soldiery fuglemen which had a title of 'khagan'. As Byzantium palace formulars testify that to the Grand Prince Ihor was written with less diplomatic etiquette, than to the Khazar khagan, not speaking already about the Bulgarian tsar. Therefore already in the middle of 980th Volodymyr the Great and his comrade-in-arms became firmly established in a mind officially to enter Christianity to Rus' from Byzantium. Tradition of the Byzantium church, that was it was subjugated for inferior supreme power of ruler (unlike the Roman church with its claims on scorn above secular sovereigns), in Kyiv counted already more than one hundred years, beginning from the agreement in 867.

However, the Grand Prince of Kyiv, obviously, hesitated to carry out a decision step: and he, and his advisers – senior combatants (boyars) understood that to accept a new faith from the hands of the Byzantium emperor and Constantinople Patriarch would mean to be in the real danger to get in ideological, and even political (through church organization on Rus') dependence on Byzantium. Therefore the Kyiv negotiations in 986 with the Volga Bulgarians Muslims, by the representatives of Roman Pope John XV, Byzantium government and Jews must demonstrated to Constantinople, that, at first, empire the not unique country from which Rus' can perceive a new state religion, and, secondly, that it is impossible to impose a faith Kyiv, it elects it.

Hardness to say, what steps Volodymyr the Great would accomplish, going to inculcate Christianity to Rus', if he was not helped by a coincidence – civil war in Byzantium, caused by Asia Minors' military landlords against the brothers-emperors of Basil II and Constantine VIII. In this difficult situation in Constantinople reminisced possibility the receipt of military help from Rus' in obedience to positions of previous bilateral agreements. The proper Byzantium embassy arrived in Kyiv, but, taught bitter experience of predecessors by approaches of the 'Byzantium diplomacy', the Grand Prince of Kyiv demanded the hand of sister of emperors for a help – Anna, who was the peculiar guarantor of implementation of agreement terms from the Byzantium side, foremost, in relation to grant Rus' of point-of-sale privileges.

In the Middle Ages dynastic marriages were the means of achievement of peaceful agreements and military unions; in an epoch, when diplomacy as an instrument of realization of foreign policy yet formed only, such unions had been considered the most reliable ones. But the official foreign policy doctrine of Byzantium asserted that emperor Constantine the Great (306-337) forbade the members of ruling dynasty to become relatives of the possessors of any states, both unchristian and Christian, doing an exception only for Franks. Therefore ambassadors cast aside marriage solicitation of Volodymyr the Great and went to Constantinople. Meantime, a blaze of civil war in Byzantium flamed up all stronger, it was to go proud Greeks to give in the Grand Prince of Kyiv, and at the end of 987 the allied agreement was celled in Kyiv, true Basil II pulled out the claim in return the quality of pre-condition: christening of Volodymyr and population of Rus.

After christening of the Great prince in Kyiv and ratification of agreement in Constantinople, in spring of 988 6-thousand a select Rus' corps left for Byzantium, where it played a decisive role in the defeat of rebels. But, feeling master of the situation, an emperor found out a black ingratitude in relation to the Grand Prince of Kyiv and perfidiously violated the promise to give a princess Anna for him. Then, to compel the Byzantium rulers to observe the word, Volodymyr the Great in 989 carried out an attack on Crimea and besieged Chersonesus – the main granary of Byzantium and bulwark of its domination on a peninsula. Conquering the city by the supporters into a fortress, Volodymyr got a possibility from the position of a winner to dictate Byzantium the advantageous for him terms of the peace.

Exactly in Chersonesos he in second times 'officially' baptized and solemnly entered into marriage with a princess Anna in autumn 989. Circumstances of 'choice of faith' and introduction of Christianity in its Byzantium, future orthodox version, trick into to the conclusion, that, pursuing for the hand of the princess Anna, the Grand Prince of Kyiv aimed to heave up international authority of the state, extend and deepen its foreign policy copulas. By the fact of cognation with a Byzantine Porphyrogeneta princes Volodymyr the Great (as well as his grandchild Vsevolod, who became married with daughter of Constantine Monomachos – Anastasia in 1046, whether great-grandchild Svyatopolk II of Kyiv who entered into marriage with the daughter of Alexios I Komnenos – Irene in 1104) in the eyes of contemporaries was attached to the glorious family of the Roman Caesar – unattainable ideal of power, influences, prestige of that epoch, as traditions of the 'eternal Rome', large religion and culture stood after the Byzantium dynasties.

The process of formation of the large and mighty Central-East-European state, important subject of international policy of the Medieval Europe, with which since quite a bit crowned persons aimed to set equal in rights and mutually beneficial intergovernmental mutual relations was so completed. Acceptance of new religion at the above-described terms not only eliminated political dependence of Rus' from Byzantium, but also put a church under the state control, making it an obedient instrument in the princely hands. At the same time, as a result of such christening arose the original historical-cultural phenomenon, which did not have analogues in the Slavonic world. State, which in that time after the socio-economic and political mode was near to Czech and Poland, that adopted Christianity from Rome and entered in the circle of civilization and culture of Latin Europe, in a cultural relation drawn together with the South-Slavs people of the Balkan peninsula, that were in the field of influence of Byzantium and developed after Byzantium pattern.

It in a great deal defined the features of foreign policy development and culture of country on great while. Together with that, 'choice of faith' on behalf of Constantinople immediately resulted by Volodymyr the Great in intensification of diplomatic contacts between Kyiv and the

Apostolic throne. And although Roman influences, in the end, were not won in Rus', frisky diplomatic contacts between Kyiv and Apostolic the capital had played the positive role: they induced Byzantium which rather afraid of Roman influence on Rus, to behave to the last not as to the junior partner, but as to equal.

The far-sighted policy of the Kyiv rulers – to support close diplomatic contacts not only with Byzantium but also with its permanent competitors – German ('Sacred Roman') empire, with Bulgaria, with Hungary, with Georgia, – proceeded in the next ages. Western authors of that time, mainly German chronicles, present Rus' the large and mighty state on European East and unchanging name it 'rerum', that means the large state with a strong ruler at the head, and the Grand Prince of Kyiv for them is named 'Rex Ruthenorum' ('Rus' king') or even 'potentissimus of Ruthenorum Rex' ('mightiest Rus' king') [*Січинський, 1992: 51*].

Thus, in the middle of the 11th century forming of geopolitics of the Kyiv state, which appeared on break of settled Christian and nomadic Islam civilizations in quality of 'shield' for defence of 'rears' of Europe, was completed. For Rus' outlined lead South-West (Byzantium-Balkan), Black Sea regional, Western (Central- and Western-European) and North-Western (Scandinavian) foreign policy vectors. At the same time, organic impressionability of positions of Kyiv appeared in the East.

The first Grand princes of Kyiv, as a rule, stuck to geopolitical axis 'North – South', aiming to build the state 'from the sea to the sea'. The model, which analogical approach, was widely used in the process of creation of the state by other European people, foremost, by Lithuanians and Poland. Thus, at first (9-10th centuries) dominant for Kyiv was an southward orientation, that fully coincided with the main direction of the Slavonic colonization of free territories along North-South landmark of the Ukrainian rivers – the Dniester, the South Bug, the Dnieper, and the Sivers'kyi Donets'. This direction had a primary value for getting up of general cultural and economic level of Rus' society by attaching to the achievements of ancient civilization.

In course of time, with activation of 'Migration Period' from the depths of the Central Asia, the possibility of geopolitical advancement southward from Kyiv appeared to a great extent blockaded. It was compensated by re-erecting of other foreign policy vectors, foremost, Western, and the major form of its realization, distribution and strengthening of international connections in the epoch of the Middle Ages were the dynastic marriages. Exactly developing and strengthening of Western- and Central-European orientation of the geopolitics, giving advantage to diplomacy, but not to power facilities, Yaroslav the Wise provided the greatest level of development of the Kyiv state and carried out, possibly to the end and not a conscious, attempt to tear up Rus from under Byzantium influence and give it new dynamic impulse of development.

During his rule (1015-1018, 1019-1054), the Kyiv state so confidently entered in the circle of the European international keyactors, that without the account of it diplomatic and military and political positions and interallied relations formed as dynastic marriages set with it, it is impossible thoroughly and objectively to understand medieval diplomatic history not only of Byzantium, Bulgaria, Poland and Hungary, but also of Scandinavian countries, Germany and even distant England and France. 'Marriage diplomacy' of the Rurik Dynasty only from the middle of 10th century (the marriage of Svyatoslav the Conqueror with a daughter of the Magyar prince Tashkon) up to 1320th (marriage agreements of great-grandchildren of King of Rus' – Danylo of Galicia) is exceeded by 100 cases. And in chronicles only from the 11th century are 38 marriages of representatives of the Rurik Dynasty fixed: with German representatives – 8, Polish – 7, Hungarian – 6, Scandinavian and related to them English – 5, French – 2, one marriage was celled with the Byzantium princess and three – with Cumans princesses.

Thus, ‘a lion’s share’ of marriage unions of the Rurik Dynasty touched the states of Central and Western Europe in the 11th century, from those annalistic data in the following century part of Byzantium grew to 7 cases, but not due to the substantial diminishing of the marriage acceding to the rulings dynasties of Central- and Western-Europeans states. Whatever downplayed some researchers importance of dynastic factor in the questions of cultural orientation of the Medieval states, the resulted numbers convincingly testify that in the 11-12th centuries Kyiv Rus’ in the political life was considerably closer related to the Western Europe, than with Byzantium and Balkan Slavs.

In any event, these dynastic unions, together with participating of the Kyiv state in European diplomatic combinations, coalitions and wars, demonstrate evidently, that it was included in European state political system and realized itself as a part of this system. Rus’ had lived by an intense international life, and its foreign policy of the 11-12th centuries – it foremost, as suitable marked Moscow philosopher of history M. Alpatov, “meeting motion of the large European state westward” [Алпатов, 1973: 279].

Then to a great extent noted directions of geopolitical interests of the Kyiv state and its legal successors were saved in next ages, playing an important role in to subsequent cultural and historical development of the Ukrainian people. The Medieval Rus’ diplomacy, certainly, developed on its own national-state basis, but as on forming of international law in medieval Europe the Roman state tradition and Roman law had a substantial influence, a conductor of which was Byzantium, its diplomatic customs and standards of international acts were partly perceived by the state of the Rurik Dynasty.

References

1. Алпатов М. А. (1973) *Русская историческая мысль и Западная Европа XII-XVII вв.* [Russian historical thought and Western Europe in 16-17th centuries]. Москва: Наука.
2. Бжезинский З. (1999) *Великая шахматная доска: господство Америки и ее геостратегические императивы* [The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives]. Москва: Международные отношения.
3. Буслав Ф. (1901) *Русская хрестоматия. Памятники древней русской литературы и народной словесности* [Russian anthology. Records of the old Russian literature and folk philology]. Москва: Типография Г. Лиснера и А. Гешеля.
4. Головченко В. І. (2006) “Звідки пішла Руська земля...” (Міжнародно-політичні обставини виникнення Київської держави) [“Where the Rus’ land originated from... (International and political circumstances of origination of the Kyivan state)], *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Міжнародні відносини* 33-34: 4-10.
5. Головченко В. (2007) ‘Київ – центр євроінтеграції за часів середньовіччя’ [Kyiv as the center of European integration in the Middle Ages], *Пам’ять століть* 2: 105-119.
6. Головченко В. (2008) ‘Дипломатична історія Галицько-Волинської держави: королівський період’ [Diplomatic history of the Galician-Volynian state: Royal period], *Україна дипломатична – 2008. Науковий щорічник* 9: 79-110. Київ: Планета.
7. Лисяк-Рудницький І. (1994) *Історичні есе* [Historical essays]: Volume 1. Київ: Основи.
8. *Літопис Руський (За Іпатським списком)* [The Rus’ Chronicle. (According to the Ipatsky list)] (1989), Мишанич О. В. (ed.). Київ: Дніпро.
9. *Памятники истории Киевского государства IX-XII вв. Сб. документов* [Records on the history of the Kyivan state in 9-12th centuries. Collection of documents] (1936), Кочин Г. Е. (ed.). Ленинград: Соцэкгиз.

10. Січинський В. (1992) *Чужинці про Україну: вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть* [Strangers about Ukraine: Excerpts from the descriptions of trips around Ukraine and other writings of foreigners on Ukraine for a period of ten centuries]. Київ: Довіра.
11. Хониат Н. (1862) *История со времени царствования Иоанна Комнина* [The history since the reign of John Comnenus]: *Volume 2 (1186-1206)*. Санкт-Петербург: Тип. Григория Трусова.

УДК 94(560:569.1)

**СИРІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВЗАЄМИНИ В КОНТЕКСТІ
БЛИЗЬКОСХІДНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**SYRIAN-TURKISH RELATIONSHIPS IN THE CONTEXT
OF REGIONAL MIDDLE EASTERN INTERNATIONAL
RELATIONS SYSTEM**

**СИРІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКІЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ
БЛИЖНЕВОСТОЧНОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Кравчук О. А.

Кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: kravch.elena@gmail.com

Kravchuk O.

Ph. D., Assistant Professor of the Country Studies Department of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: kravch.elena@gmail.com

Кравчук Е. А.

Кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры страноведения Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: kravch.elena@gmail.com

Анотація. *В статті проаналізовані визначальні чинники еволюції сирійсько-турецьких міждержавних відносин по завершенні холодної війни, особливої уваги надано з'ясуванню місця водної й курдської проблем у взаєминах двох держав. Після Першої світової війни в Сирії й багатьох інших арабських державах Турецьку Республіку сприймали передусім як правонаступницю Османської імперії, що протягом кількох віків колонізувала ці країни й перешкоджала їхньому цивілізаційному розвитку. А з розпадом біполярної системи міжнародних відносин між Сирією й Туреччиною спалахнула серйозна боротьба за вплив у регіоні. Важливою безпековою проблемою в сирійсько-турецьких взаєминах залишилася водна, тобто питання розподілу ресурсів ріки Євфрат, оскільки особливістю близькосхідної гідрографії є вкрай нерівномірний розподіл запасів прісної води.*

Нормалізація двосторонніх міждержавних відносин окреслилася тільки з приходом до влади в Турецькій Республіці поміркованої ісламістської Партії справедливості й розвитку на чолі з Реджепом Тайпом Ердоганом, чия зовнішня політика спрямована на встановлення тісніших зв'язків із країнами Близького Сходу й помітнішу посередницьку роль в урегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту. Відразу ж після консолідації владної вертикалі Партія справедливості й розвитку почала дистанціюватися від Ізраїлю для того, щоб налагодити більш відвертий діалог з країнами Машируку.

Ключові слова: *гідроресурси, зовнішня політика, міжнародні відносини, сепаратизм.*

Abstract. *The article spotlights decisive factors of the Syrian-Turkish interstate relations evolution after the end of the Cold War, special attention was given to clarify place of the water*

and the Kurdish problems in the relations between the two countries. After World War I in Syria and many other Arab states the Republic of Turkey was seen primarily as a legal successor of the Ottoman Empire that for several centuries colonized these countries and prevented their civilizational development. With the collapse of the bipolar system of international relations between Syria and Turkey broke a serious struggle for influence in the region. An important security problem in the Syrian-Turkish relations was left water, ie the distribution of resources river Euphrates because hydrographic feature of the Middle East is extremely uneven distribution of freshwater.

Normalization of bilateral interstate relations delineated only with coming to power in Republic of Turkey the moderate Islamist Justice and Development Party led by Recep Tayyip Erdogan, whose foreign policy aimed at establishing closer ties with the Middle East countries and a visible mediating role in resolving the Arab-Israeli conflict. Immediately after the consolidation of the power vertical Justice and Development Party began to distance itself from Israel in order to establish a more open dialogue with Mashriq states.

Key words: *water resources, foreign policy, international relations, separatism.*

Аннотация. *В статье проанализированы определяющие факторы эволюции сирийско-турецких межгосударственных отношений после завершения холодной войны, особое внимание уделено определению места водной и курдской проблем во взаимоотношениях двух государств. После Первой мировой войны в Сирии и многих арабских государствах Турецкую Республику воспринимали прежде всего как правопреемника Османской империи, которая на протяжении нескольких столетий колонизировала эти страны и препятствовала их цивилизационному развитию. А с распадом биполярной системы международных отношений между Сирией и Турцией вспыхнула серьёзная борьба за влияние в регионе. Важной проблемой безопасности в сирийско-турецких отношениях осталась водная, то есть вопрос распределения ресурсов реки Евфрат, поскольку особенностью ближневосточной гидрографии является критически неравномерное распределение запасов пресной воды.*

Нормализация двусторонних межгосударственных отношений определилась лишь с приходом к власти в Турецкой Республике умеренной исламистской Партии справедливости и развития во главе с Реджепом Тайипом Эрдоганом, чья внешняя политика направлена на установление более тесных связей со странами Ближнего Востока и более заметную посредническую роль в урегулировании арабско-израильского конфликта. Сразу же после консолидации властной вертикали Партия справедливости и развития начала дистанцироваться от Израиля с тем, чтобы наладить более откровенный диалог со странами Маширика.

Ключевые слова: *гидроресурсы, внешняя политика, международные отношения, сепаратизм.*

Постановка проблеми. *Посилення ролі Турецької Республіки на світовій арені, а також її активний економічний і політичний розвиток надають цій країні всі шанси стати потенційним лідером мусульманського світу. Водночас важко назвати успішною та позитивно охарактеризувати реалізацію зовнішньополітичної концепції офіційної Анкари «нуль проблем із сусідами»: вірменське, грецьке і кіпрське питання заморожені, через сирійську проблему ускладнилися взаємини Туреччини з Іраном. Тому навіть тимчасова нормалізація турецько-сирійських взаємин на зламі століть з безпекового погляду варта неупередженого й виваженого політологічного аналізу.*

Мета статті – з'ясувати головні проблеми, які залишилися у взаєминах між двома ключовими державами Близькосхідного регіону – Сирійською Арабською Республікою

(САР) Турецькою Республікою по завершенні холодної війни, простежити їхні історичні витoki й передумови, а також визначити важливість їхнього вирішення для розвитку двосторонніх відносин між згаданими державами й налагодження внутрішньорегіонального співробітництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у вивчення зовнішньополітичних, передусім безпекових, проблем, із якими Сирія й Туреччина стикаються в останні десятиліття, зробили колективна монографія науковців Інституту сходознавства РАН «Туреччина між Європою й Азією» [1], а також збірник публікацій Вашингтонського інституту близькосхідної політики «Новий світ Туреччини» [2], в яких зібраний багатий фактичний матеріал з внутрішніх і зовнішніх проблем Турецької Республіки. Логічним продовженням цих досліджень стала монографія Оздена Зейнепа Октава, в якій висвітлені безпекові питання сирійсько-турецьких відносин у геополітичному трикутнику Анкара – Дамаск – Тегеран [3].

Але, незважаючи на накопичену протягом останніх десятиліть різнопланову джерельну базу й ґрунтовну міжнародно-правову основу сирійсько-турецьких взаємин, вони ще не стали об'єктом окремого наукового дослідження, надто в контексті близькосхідної регіональної системи міжнародних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взаємини двох сусідніх держав по завершенні холодної війни були обтяжені трьома головними проблемами: територіальними, пов'язаними з Александреттським санджаком (нині – турецька провінція Хатай); проблемою розподілу вод ріки Євфрат; курдською проблемою й підтримкою офіційним Дамаском марксистської Робітничої партії Курдистану (РПК). В сучасній Туреччині відносини із сусідньою Сирією, враженою громадянською війною, розглядають переважно крізь призму історії, а оскільки вони сягають своїм корінням доби Османської імперії, то їхнє вивчення нині неможливе без урахування історичних реалій розвитку.

З іншого боку, в Сирії й багатьох інших арабських державах Турецьку Республіку сприймали передусім як правонаступницю Османської імперії, що протягом кількох віків колонізувала ці країни й перешкоджала їхньому нормальному розвитку. А в Туреччині, фактичній правонаступниці й державі-продовжувачеві Османської імперії, вбачали в Сирії й інших арабських країнах свої колишні колонії, що свого часу завдяки сепаратизму й зовнішній підтримці здобули незалежність [4, р. 47].

Не дивно, що після Другої світової війни й особливо в 1980-1990-х рр. між Туреччиною й Сирією точилася серйозна боротьба за вплив у регіоні. Вона посилювалася тим, що обидві держави за доби холодної війни знаходились у геополітичних орбітах двох конкуруючих полюсів: Туреччина, що з часів Ататюрка взяла курс на вестернізацію країни, а 18 лютого 1952 р. стала повноправним членом НАТО, протиставила себе лідеру іншого блоку – СРСР, з яким Сирія час від часу налагоджувала союзницькі відносини. Активна антикомуністична позиція турецького керівництва й експансіоністська політика Радянського Союзу в Близькосхідному регіоні відіграли велику роль у формуванні політики Туреччини щодо САР. Сирія, в свою чергу, вважала Туреччину «регіональним жандармом» США, за допомогою якого Захід проводив там свою політику.

Болючою сторінкою в сирійській національній пам'яті залишилася анексія 29 червня 1939 р. Туреччиною належного Сирійською Республіці колишнього Александреттського санджака, здійснена за підтримки Франції й Великої Британії, які бажали тим самим попередити вступ офіційної Анкари в назріваючий збройний конфлікт із нацистською Німеччиною на боці останньої [5, р. 169]. До того ж Франція, небезпідставно стурбована агресивними зазіханнями фашистської Італії в Східному Середземномор'ї, була зацікав-

лена шляхом передачі Александретти (Іскендеруна) Туреччині отримати серйозного союзника в протистоянні з Італією [6, р. 115].

До початку 2005 р. Сирія офіційно не визнавала санджак за Туреччиною, на сирійських картах територія Іскендеруна зафарбовувалася одним кольором з рештою території САР, а міждержавний кордон позначався пунктиром як тимчасовий. Невирішеність питання про державну належність Іскендеруна негативно впливала на загальний тон взаємовідносин двох країн, але Сирія протягом останніх десятиліть уникала відкритої постановки питання про необхідність якнайшвидшого врегулювання територіальної проблеми з Туреччиною, оскільки перед Дамаском на порядок денний стало набагато важливіше питання, пов'язане з поверненням Голанських висот, захоплених Ізраїлем в ході Шестиденної війни 1967 р.

Лише на початку 2005 р., коли офіційні візити в Дамаск Президента Турецької Республіки Ахмеда Неджета Сезера й Прем'єр-міністра Туреччини Реджепа Таїпа Ердогана відкрили шлях до плідної дискусії між двома країнами, сирійський уряд заявив, що він більше не має претензій до суверенітету над провінцією Хатай. Але, з іншого боку, офіційно так і не було задекларовано, що Сирія зрікається своїх прав на суверенітет над згаданим районом.

Іншою важливою проблемою безпекової ваги в турецько-сирійських взаєминах було й залишається питання розподілу вод ріки Євфрат, оскільки особливістю близькосхідної гідрографії є вкрай нерівномірне забезпечення ресурсами прісної води. Основні регіональні гідроресурси знаходяться на півночі (схід і південний схід Туреччини, північні райони Ірану й Іраку – головним чином на території етнічного Курдистану) й «транспортуються» в зони дефіциту води через систему водних артерій (річок і підземних джерел). Наглядним прикладом є річкова система Межиріччя – басейни рік Тигру і Євфрату та їхніх приток. У контексті більш масштабних регіональних проблем, таких як арабсько-ізраїльський конфлікт, проблема води, за певних умов, може набувати більш різкого звучання й сприяти додатковій ескалації напруженості [7].

«Водні» розбіжності між Сирією й Туреччиною почали загострюватися в 1970-80-ті рр., коли турецький уряд приступив до будівництва й введення в експлуатацію на Тигрі і Євфраті низки гідроенергетичних та іригаційних споруд і втілення в життя проекту Південно-Східної Анатолії, відомого під аббревіатурою GAP (Güney Doğu Anadolu Projesi). Проект із 22-х гребель, 19-ти ГЕС і двох тунелів для зрошення намічалось завершити до 2000 р., в результаті чого можна було б виробляти 36 млрд. кВт/год. електроенергії, а також зрошувати більше 4 млн. акрів землі, що дозволило б значно поліпшити соціально-економічну ситуацію у відсталих районах Південно-Східної Анатолії, населених в основному курдами.

У ході будівництва гребель Туреччина зазвичай стримувала потік вод Євфрату в Сирію в межах 500 м³/с, ще більше скорочуючи його, коли настав час заповнення водою водосховищ. Це й призвело до виникнення напруженості між двома країнами [8, р. 15-16]. Так, 13 січня 1990 р. турецькі гідротехніки для заповнення водойми біля греблі імені Ататюрка зупинили на місяць стік вод Євфрату в Сирію, внаслідок чого русло ріки від південних кордонів Туреччини до штучного озера Ель-Асад в районі міста Мексена стало повністю сухим.

Таким чином офіційна Анкара продемонструвала свою потужну «водяну зброю», міждержавні відносини загострилися до межі. Хоча Туреччина й стверджувала, що вжила всіх необхідних заходів для мінімізації шкоди Сирії й Іраку, спричиненої «технічною необхідністю» при будівництві гідросистеми, в арабському світі ці дії турецького уряду не-

двозначно розцінювались як навмисне позбавлення арабських країн вод Євфрату. Проте й раніше односторонні дії Туреччини з використання водних ресурсів не раз були причиною криз у відносинах між нею, з одного боку, й Сирією та Іраком – з іншого (наприклад, у 1974 і 1981 рр. під час будівництва гребель Кебан і Каракайя), також викликаючи гострі дипломатичні тертя між цими країнами [7, с. 171].

Сирійська позиція полягала в тому, що ріка Євфрат є міжнародною водною артерією й вимагає рівномірного розподілу її водних ресурсів. Офіційний Дамаск неодноразово намагався підняти цю проблему на міжнародній арені, пропонуючи вирішити суперечності в Міжнародному суді ООН і Міжнародній правовій комісії. Навпаки, турецька сторона характеризує Євфрат як «транскордонні води», що в достатній кількості транспортуються в країни, які знаходяться нижче по руслу річки – Сирію й Ірак. У той час як Туреччина наполягає на тому, що Сирії має відпускатися 500 м³ вод Євфрату в секунду, Сирія й Ірак вимагають біля 2/3 всього потоку (середньорічний потік вод Євфрату складає 1000 м³/с).

Кілька разів сторони намагалися дійти до згоди з водної проблеми, однак тристоронні зустрічі часто завершувались лише узгодженням технічних питань. Більше того, Ірак і Сирія нерідко бойкотували наради з водних проблем, що скликалися Анкарою [9, с. 30].

Особливе місце в двосторонніх турецько-сирійських відносинах з погляду національної безпеки займає курдська проблема, оскільки після арабів, турків та іранців курди – найчисленніший етнос Близькосхідного регіону, що досі не має міжнародно визнаної державності [10]. За різними даними, їхня чисельність коливається від 35 до 40 млн. чол., у т. ч. біля 20 млн. – у Туреччині, 6-8 млн. – в Іраку, 3-5 млн. – в Ірані, близько 1 млн. – в Сирії, решта – в країнах Південного Кавказу, Центральної Азії та Європи [11].

Після Першої світової війни територія Курдистану була поділена між чотирма країнами – Туреччиною, Іраном, підмандатним Британії Іраком і підмандатною Франції Сирією. Протягом десятиліть між зазначеними державами виникали серйозні суперечності з різних приводів – єдине, що їх об'єднувало (й продовжує об'єднувати, за винятком постсаддамівського Іраку), полягало в активному проведенні антикурдської політики й недопущенні створення незалежної курдської держави. Протягом десятиліть у Туреччині, де курди становлять до 20% усього населення, влада взагалі заперечувала існування цього етносу, називаючи курдів «гірськими турками», систематично ігноруючи їхню національну самоідентифікацію, забороняючи видання літератури курдською мовою, перешкоджаючи створенню курдських шкіл.

Але з кінця 1950-х рр. курдські інтелектуали почали дедалі активніше піднімати проблему свого етносу, в 1960-70-х рр. завдяки харизматичному лідеру курдів Махмуду Барзані, що очолив Демократичну партію Курдистану (ДПК), заговорили про необхідність курдської автономії в Республіці Ірак. А на зламі 1970-80-х рр. сталася низка подій, що різко змінила політичну ситуацію на Близькому Сході й по-новому висвітлила курдську проблему. Серед них варто назвати перемогу ісламської революції в Ірані (лютий 1979 р.), прихід Саддама Хусейна до одноосібної влади в Іраку (16 липня 1979 р.), військовий переворот у Туреччині (12 вересня 1980 р.) і початок 8-річної іраксько-іранської війни (22 вересня 1980 р.).

Вже на поч. 1980-х рр. курдські повстанці почали голосніше заявляти про себе в цих трьох державах із найбільшим курдським населенням – Туреччині, Ірані й Іраку. З метою викорінення сепаратистських настроїв офіційні Анкара й Багдад нерідко вчиняли дії, що інакше як геноцид назвати було важко: депортації, насильницьке переселення й спустошення курдських селищ, порушення звичного соціального й економічного укладу життя [12].

Курдське населення в Сирії також відчувало на собі тягар національної дискримінації: половина сирійських курдів не має громадянства, хоча вони народились і постійно жили на території САР. Цих людей називали «іноземцями», «некорінним населенням», вони були позбавлені таких елементарних прав як отримання вищої освіти, служба в державних установах і в армії, не мали виборчих прав та ін. [13, с. 65].

Але із затуханням холодної війни, особливо під час загострення водних «водних» проблем, Сирія, не маючи серйозних важелів впливу на ситуацію, вступила у відносини з РПК та її воєвничим лідером Абдулою Оджаланом. Ще в 1980 р. він, разом із групою активістів, знайшов притулок у Сирії, оскільки після військового перевороту в Туреччині влада розгорнула переслідування всіх партій лівого спрямування, включно з курдськими націоналістичними групами. На сирійській території А. Оджалан організував збройні загони і з 1984 р. розпочав бойові дії проти Туреччини під гаслом незалежності Турецького Курдистану. Ірак, навпроти, використав потужну економічну зброю проти «водяного терору» офіційної Анкари і в 1977 р., тобто під час серйозної фінансової кризи в Туреччині, скоротив поставки нафти й зажадав погашення нею боргу в 330 млн. дол. США.

Іраксько-іранська війна 1980-1988 рр., що створила політичний вакуум у Північному Іраку, дозволила А. Оджалану зробити важливий крок у становленні своєї організації: РПК створила свої військові бази не лише в Сирії й Лівані, а й у Північному Іраку та в Ірані й до кінця війни перетворилась на серйозний дестабілізуючий чинник у безпековій і зовнішній політиці Туреччини. Ситуація стала настільки напруженою, що в 1987 р. Прем'єр-міністр Турецької Республіки Т. Озал здійснив візит до Дамаска, але він лише частково зняв напругу між двома країнами. Щоправда Сирія, аби довести, що А. Оджалан не ховається на її території, вислала його тимчасово в ліванську долину Бекаа. Іракська криза 1990-1991 рр., коли Сирія й Туреччина виступили як союзники в коаліційних військах під проводом США, аніскільки не зблизила позиції двох країн з курдської проблеми.

Тільки в квітні 1992 р. у Дамаску відбулися переговори турецького міністра закордонних справ Хикмета Четіна з Президентом САР Хафезом аль-Асадом і міністром закордонних справ Сирії Фаруком аш-Шараа. За їхніми підсумками був підписаний перший двосторонній договір з гарантування безпеки, згідно якого Сирія й Туреччина зобов'язалися боротися з тероризмом, перешкоджаючи терористам перетинати кордон між двома державами, а також обмінюватися інформацією про діяльність нелегальних організацій, запобігати контрабанді зброї, не допускати «небажаних» збройних інцидентів на кордоні [14, р. 175]. Проте угода діяла протягом короткого проміжку часу: через кілька місяців загони РПК атакували цілі в Туреччині з території Сирії.

Напруга знову почала наростати, коли в липні 1995 р. лідери військового крила РПК заявили, що її бойовики були задіяні в операціях у горах Торос на півдні Туреччини й у провінції Хатай. В керівництві РПК вважали, що дестабілізація в Хатаї буде найбільш дошкульною для офіційної Анкари, тому А. Оджалан (за яким стояв офіційний Дамаск) намагався спричинити тертя між алавітською більшістю Іскендеруна, з одного боку, й сунітським турецьким населенням – з іншого [15, р. 112-115].

Чимало аналітиків-міжнародників схилилися до того, що сирійсько-турецький конфлікт міг поновитися ще раніше, але вони не враховували одну істотну обставину: на початку 1990 р. за підтримки США почалися мирні ізраїльсько-сирійські переговори, тому офіційна Анкара, на погляд авторки, не могла наражати на небезпеку процес, який був близький до певного позитивного результату. Але сирійська підтримка РПК, а також вищезгадані проблеми з розподілом водних ресурсів штовхали Анкару до пошуку країн, з якими вона могла б налагодити регіональне безпекове співробітництво. Цей пошук при-

вів до зближення з Ізраїлем [16, с. 122], причому процес, ініційований ще на початку 1990-х рр. (протягом червня 1992 – листопада 1994 рр. Президент Держави Ізраїль Езер Вейцман і міністр закордонних справ Шимон Перес відвідали Анкару, а Прем'єр-міністр Туреччини Тансу Чиллер – Ізраїль), отримав конкретне підтвердження.

Піднесення ізраїльсько-турецьких відносин було сконцентроване на безпековому, військовому й економічному співробітництві: 23 лютого 1996 р. між країнами була підписана угода про технічну співпрацю й підготовку фахівців у військовій області, а 23 грудня 1996 р. – угода про вільну торгівлю. В рамках першої угоди Туреччина відкрила свій повітряний простір для тренувальних польотів ізраїльських бойових літаків, а також налагодила обмін курсантів між військовими академіями. Особливої уваги надавалось питанню співробітництва у сфері військової авіації й ракетобудування [17, с. 123].

Нетривалий прихід до влади в Туреччині 28 червня 1996 р. ісламістської Партії благоденства на чолі з Неджметтіном Ербаканом породив у деяких колах турецької політичної еліти сподівання на посилення ролі релігії в країні. Н. Ербакан намагався збалансувати й зовнішньополітичну орієнтацію Туреччини, доклавши чимало зусиль для налагодження ірансько-турецького співробітництва й поліпшення відносин із низкою арабських країн [18, с. 70]. Однак турецькі військові, що й досі вважаються надійними стражами національних інтересів і гарантами світського характеру держави, заявили про себе, публічно і в приватному порядку пояснивши прем'єр-міністру Н. Ербакану важливість ізраїльсько-турецьких відносин для гарантування національної безпеки [16, с. 123]. А візит до Ізраїлю начальника генштабу Збройних сил Туреччини генерала Ізмаїла Карадайи зайвий раз продемонстрував відданість турецької сторони вже підписаним угодам.

Хоча офіційна Анкара неодноразово заявляла, що ізраїльсько-турецьке співробітництво жодним чином не спрямоване проти третіх країн, в арабському світі висловлювалась стурбованість із цього приводу. Сирійська «Аль-Баас» писала, що ізраїльсько-турецьке співробітництво є безпосередньою небезпекою як для регіону в цілому, так і для Сирії, зокрема. А іракська «Аль-Джумхуріет» попереджала Туреччину про небезпеку перетворення в знаряддя політики США в регіоні. В інтерв'ю турецькому телебаченню лівійський керівник Муамар Каддафі гостро критикував проізраїльську політику Туреччини й назвав згадану співпрацю глобальною загрозою Сирії й Близькому Сходу [19].

Але на думку авторки, апогеєм конфронтації Сирії й Туреччини стала криза осені 1998 р. Ще на початку року в турецькій пресі почали з'являтися статті про можливий збройний конфлікт між двома країнами, зокрема, з попередженнями на адресу Сирії виступили міністр закордонних справ Туреччини Ізмаїл Джем і прем'єр-міністр правоцентристської Партії батьківщини Месут Їлмаз. Останній, зокрема, заявив, що його держава збирається вчинити низку дипломатичних, політичних, економічних і, якщо буде потреба, військових заходів для тиску на Сирію. Після повернення 9 вересня М. Їлмаза з успішного офіційного візиту до Ізраїлю, звинувачення на адресу Сирії з боку військових і цивільних турецьких посадовців не припинилися, наприкінці місяця прем'єр дав зрозуміти, що на Сирію чекають «серйозні наслідки за підтримку РПК» [15, р. 110].

В ЗМІ з'явилися повідомлення про те, що як із сирійської, так і турецької сторони до кордону підтягуються війська, регіон був на грані повномасштабного воєнного конфлікту. Про свою підтримку Сирії заявили Ірак, Ліван, Лівія, ОАЕ й Саудівська Аравія, солідарність офіційному Дамаску висловило й вище керівництво Ірану. Але завдяки величезним зусиллям і човниковій дипломатії Президента Єгипту Хосні Мубарака й міністра закордонних справ Ірану Камала Харазі вдалося уникнути збройного зіткнення. 21 жовтня 1998 р. в Туреччині було заявлено, що з Сирією в Джейхані укладено угоду з головних питань протистояння:

- 1) надалі А. Оджалан не міг знаходитися на території САР;
- 2) не дозволявся в'їзд членів РПК на територію Сирії;
- 3) починаючи з моменту підписання угоди, не дозволялось перебування військових таборів РПК на території Сирії;
- 4) окремі члени РПК мали бути заарештовані й підлягали перевірці – їхній список був переданий сирійській стороні [15, р. 114].

На думку аналітиків-міжнародників, така небезпечна ескалація у відносинах між двома країнами мала кілька причин: Туреччина була серйозно стурбована роботою парламенту Курдистану у вигнанні, де були широко представлені турецькі курди, а також «Четвертою національною конференцією Курдистану», що відбулася в Лондоні 11-12 жовтня 1998 р. Офіційна Анкара також була занепокоєна не лише наростанням політичного впливу курдів у ЄС, але й піднесенням курдського руху всередині Туреччини. Турецька влада дедалі чіткіше усвідомлювала, що досягти бажаного результату в боротьбі з курдським сепаратизмом буде важко за допомогою одних лише заборон та силових методів викорінення націоналістичних тенденцій. Також у якості безпосередньої причини формування угоди з курдської проблеми називали корупційний скандал, пов'язаний з іменем прем'єра М. Їлмаза та членів його кабінету.

Певні зрушення в двосторонніх турецько-сирійських відносинах відбулися лише з поч. 2000-х рр., коли після майже тридцятилітнього беззмінного правління Президента САР Хафеза аль-Асада на «престол» зійшов син «сирійського лева» – Башар аль-Асад, що вніс прагматизм у внутрішню й зовнішню політику країни. Чимало ЗМІ назвали присутність президента Турецької Республіки Ахмеда Неджета Сезера на похованні Хафеза аль-Асада в червні 2000 р. одним із показників зближення між двома державами. Вони відзначали, що «сирійське керівництво було дуже потішене такою високою присутністю турецького керівництва» [20].

В тому ж 2000 р. Туреччину з офіційним візитом відвідали Віце-президент САР Абдель Халім Хаддам і міністр внутрішніх справ Мухаммад Харбайі. Обидва візити були організовані на вищому рівні й свідчили про серйозні наміри сторін [21]. У листопаді 2000 р. відбулася коротка зустріч між президентами Сирії й Туреччини на саміті керівників мусульманських держав у столиці Катару – Дохі. З погляду розвитку двосторонніх відносин слід також виділити зустріч глави офіцерського корпусу Сирії Хасана Туркмані та його турецького колеги Хусейна Огли в Анкарі 19 червня 2002 р. В ході неї була обговорена низка безпекових питань, у т. ч. боротьби з тероризмом, розмінування всього кордону між двома державами, можливого проведення спільних військових навчань [22].

Новою віхою у сирійсько-турецьких взаєминах став прихід до влади в Турецькій Республіці 18 листопада 2002 р. поміркованої ісламістської Партії справедливості й розвитку на чолі з Реджепом Таїпом Ердоганом, чия зовнішня політика спрямована на встановлення тісніших зв'язків із країнами Близького Сходу й помітнішу посередницьку роль в урегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту. Відразу ж після опанування влади Партія справедливості й розвитку почала дистанціюватися від Ізраїлю для того, щоб налагодити більш відвертий діалог з країнами Машрику.

А доказом посилення прагматизму в зовнішній і безпековій політиці офіційної Анкари стала човникова дипломатія турецького керівництва, спрямована на відвернення небезпеки нової війни в Затоці. Прем'єр-міністр Турецької Республіки Абдаллах Гюль наприкінці 2002 – на початку 2003 рр. побував у багатьох мусульманських країнах регіону – Сирії, Єгипті, Йорданії, Саудівській Аравії, а також Ірані. Анкара закликала до проведення безпрецедентного саміту за участю керівників Іраку й впливових арабських держав регіону, і 23 січня 2003 р. така зустріч відбулася в Стамбулі [23, с. 88].

В 2004 р. вперше в історії двосторонніх відносин Президент Сирії Б. Асад відвідав з офіційним візитом Анкару, після чого на тлі охолодження турецько-ізраїльських взаємин аналітики розцінили його поїздку як спробу остаточного врегулювання основних проблем між Туреччиною й Сирією. Стало ясно, що з курдської проблеми позиції сторін дуже близькі: в інтерв'ю CNN-Turk Б. Асад наголосив, що створення в Іраку курдського чи будь-якого іншого державного утворення на етнічній основі є неприйнятним, і назвав це перетинанням «червоної лінії». В тому ж дусі висловився й Прем'єр-міністр Туреччини Р. Ердоган. Багатолітня холодна війна негативно відбилася на економіці двох країн, тому підписання Б. Асадом і Р. Ердоганом угоди про припинення подвійного оподаткування і взаємне заохочення інвестицій стало стимулом для розширення товарообігу між Туреччиною й Сирією, а угода про відкриття торговельного представництва в Хатаї де-факто означала визнання існуючих кордонів [24]. З успішним візитом у відповідь напр. 2004 р. у Дамаску побував Прем'єр-міністр Туреччини Реджеп Таїп Ердоган, внаслідок чого було підписано договір про вільну торгівлю між двома країнами й договір про розподіл водних ресурсів.

Висновки. На поч. XXI ст. окреслилося помітне зближення позицій Туреччини й Сирії з тих принципових питань, які були каменем спотикання протягом тривалого часу. Це було обумовлене значною мірою прагматизмом позицій нових лідерів держав – Реджепа Таїпа Ердогана й Башара аль-Асада, – політиків нової хвилі, що були не переобтяжені важким спадком політиків минулого. Нормалізація відносин з усіма сусідніми країнами стала одним із головних пунктів зовнішньополітичної доктрини Туреччини в світлі можливого вступу цієї країни в ЄС.

Зі свого боку, Сирія намагалася зміцнити свої послаблені позиції на Близькому Сході, знайти нових союзників і відвернути загрозу воєнної конфронтації із Заходом в особі США, що насувалася. Якщо територіальні й водні проблеми з великою часткою ймовірності можна було вважати вирішеними, то курдська проблема залишалася на порядку денному не лише в Туреччині й Сирії, але й у інших країнах з курдським населенням – Ірані й Іраку. В зв'язку з поваленням режиму Саддама Хусейна в Іраку, початком безпосередніх переговорів із Туреччиною щодо вступу в ЄС, ескалацією ситуації навколо іранської ядерної програми й напруженістю у відносинах між США й Сирією особлива увага мала надаватися саме курдській проблемі, й цей етнос став одним із головних учасників змін та важелів впливу на Близькому Сході.

Список використаних джерел

1. Турция между Европой и Азией. Итоги европеизации на исходе XX века / отв. ред. Н. Г. Киреев. – М. : Ин-т востоковедения РАН, 2001. – 536 с.
2. Turkey's New World: Changing Dynamics in Turkish Foreign Policy. Ed. D. Menashri and S. Saiyari. – Washington, DC : The Washington Institute for Near East Policy, 2000. – 234 p.
3. Oktav, Özden Zeynep. Limits on Relations with the West: Turkey, Syria and Iran / Özden Zeynep Oktav. – İstanbul : Haziran, 2008. – 188 p.
4. Aras Bülent, Köni Hasan. Turkish-Syrian relations revisited / B. Aras, H. Köni // Arab Studies Quarterly. – Fall 2002. – Vol. 24, № 2. – P. 47-60.
5. Olson Robert. Turkey-Syria relations since the Gulf War: Kurds and Water / R. Olson // Middle East Policy. – 1997. – Vol. 5, № 2. – P. 168-193.
6. Muslih Muhammad. Syria and Turkey – Uneasy relations / M. Muslih // Barkey J. Henry. Reluctant Neighbour : Turkey's Role in the Middle East. – Washington : US Institute of Peace Press, 1996. – P. 113-130.

7. Новиков И. А. Проблема пресной воды и ее значимость для Турции / И. А. Новиков // Ближний Восток и современность : сборник статей. Вып. 25 / отв. ред. Филоник А. О. – М.: Институт Ближнего Востока, 2005. – С. 167-182.
8. Bolukbasi Suha. Ankara, Damascus, Baghdad and the regionalization of Turkey's Kurdish Succession / S. Bolukbasi // Journal of South Asian and Middle East Studies. – 1991. – Vol. 14, № 4. – P.15-36.
9. Еровченков А. Гидроузел на Евфрате / А. Еровченков // Азия и Африка сегодня. – 1995. – № 4. – С. 29-31.
10. Vorhoff K. Let's reclaim our history and culture! Imagining Alevi community in the contemporary Turkey / K. Vorhoff // Die Welt des Islam. – 1998. – Vol. 38, № 2. – P. 220-252.
11. Задонский С. М. Решение курдского вопроса в Турции [Электронный ресурс] / С. М. Задонский. – Режим доступа: www.iimes.ru/rus/stat/2002/25-09-02.htm.
12. Galletti Mirella. The Kurdish Issue in Turkey / M. Galletti // International spectator. – 1999. – Vol. 34, № 1. – P. 123-134.
13. Трофимов А. А. Курдская проблема и региональные отношения / А. А. Трофимов // Ближний Восток и современность : сборник статей. Вып. 17 / отв. ред.: А. О. Филоник, М. Р. Аргунова. – М. : Институт востоковедения РАН, Институт Ближнего Востока, 2003. – С. 64-68.
14. Imset G. I. The PKK : A Report on Separatist Violence in Turkey (1973-1992) / Ismet G. Imset // The Turkish Daily News Publications. – Ankara, 1992. – P. 169-176.
15. Olson, Robert. Turkey's Relations with Iran, Syria, Israel and Russia, 1991-2000 : the Kurdish and Islamist Questions / R. Olson. – Costa Mesa (California) : Mazda Publishers, 2001. – 278 p.
16. Иванова И. И. Позиция Турции по вопросам ближневосточного урегулирования / И. И. Иванова // Ближний Восток и современность : сборник статей. Вып. 26 / отв. ред. А. О. Филоник. – М. : Институт востоковедения РАН, Институт Ближнего Востока, 2005. – С. 122-136.
17. Лилль, Алон. Израиль и Турица : особые отношения / А. Лилль // Международная политика. – 2000. – № 11. – С. 121-129.
18. Конович Ф. Е. Турецко-израильские отношения в 90-е годы (военно-политический аспект) / Ф. Е. Конович // Востоковедный сборник. Вып. 4 / отв. ред. А. В. Федорченко, А. О. Филоник. – М. : Институт востоковедения, Институт изучения Израиля и Ближнего Востока, 2002. – С. 65-78.
19. Milliyet. – 1997, June, the 18th.
20. Jerusalem Post. – 2000, October, the 29th.
21. Арутюнян А. Турецко-сирийские отношения в начале XXI века / А. Арутюнян // Азия и Африка сегодня. – 2007. – № 4. – С. 30-34.
22. Аль-Хайат, 10. 06. 2002 (араб. мовою).
23. Арутюнян А. Э. Отношение Турции к последней войне в Заливе / А. Э. Арутюнян // Турция в новых геополитических условиях. – М. : Институт востоковедения РАН, 2004. – С. 87-95.
24. The Middle East. – 2004, February, № 342.

References

1. Turtsija mezhdou Evropoj i Asiej. Itogi europeizatsii na ishode XX veka / отв. ред. N. G. Kireev. – М.: Institut vostocovedenija RAN, 2001. – 536 s.

2. Turkey's New World: Changing Dynamics in Turkish Foreign Policy. Ed. D. Menashri and S. Saiyari. – Washington, DC : The Washington Institute for Near East Policy, 2000. – 234 p.
3. Oktav, Özden Zeynep. Limits on Relations with the West: Turkey, Syria and Iran / Özden Zeynep Oktav. – İstanbul : Haziran, 2008. – 188 p.
4. Aras Bülent, Köni Hasan. Turkish-Syrian relations revisited / B. Aras, H. Köni // Arab Studies Quarterly. – Fall 2002. – Vol. 24, № 2. – P. 47-60.
5. Olson Robert. Turkey-Syria relations since the Gulf War: Kurds and Water / R. Olson // Middle East Policy. – 1997. – Vol. 5, № 2. – P. 168-193.
6. Muslih M. Syria and Turkey – Uneasy relations / Muhammad Muslih // Reluctant Neighbour : Turkey's Role in the Middle East / Edited by Henri J. Barkey. – Washington : US Institute of Peace Press, 1996. – P. 113-130.
7. Novikov I. A. Problema presnoj vody I jejo znachimost dl'a Turtsii / I. A. Novikov // Blizhnij Vostok i sovremennost'. Sbornik statej (vypusk 25) / otv. red. Filonik A. O. – M. : Institut Blizhnego Vostoka, 2005. – S. 167-182.
8. Bolukbasi Suha. Ankara, Damascus, Baghdad and the regionalization of Turkey's Kurdish Succession / S. Bolukbasi // Journal of South Asian and Middle East Studies. – 1991. – Vol. 14, № 4. – P.15-36.
9. Jerovchenkov A. Gidrouzol na Jevfrate / A. Jerovchenkov // Asia I Africa segodn'a. – 1995. – № 4. – S. 29-31.
10. Vorhoff K. Let's reclaim our history and culture! Imagining Alevi community in the contemporary Turkey / K. Vorhoff // Die Welt des Islam. – 1998. – Vol. 38, № 2. – P. 220-252.
11. Zadonskij S. M. Reshenije kurdsckogo voprosa v Turtsiji [Elektronnyj resurs] / S. M. Zadonskij. – Rezhym dostupu : www.iimes.ru/rus/stat/2002/25-09-02.htm.
12. Galletti Mirella. The Kurdish Issue in Turkey / M. Galletti // International spectator. – 1999. – Vol. 34, № 1. – P. 123-134.
13. Trofimov A. A. Kurdsckaja problema I regionalnyje otnoshenija / A. A. Trofimov // Blizhnij Vostok I sovremennost' : sbornik statrj. Vyp. 17 / otv. red.: otv. red. Filonik A. O., M. R. Argunova. – M. : Institut vostocovedenija RAN, Institut Blizhnego Vostoka, 2003. – S. 64-68.
14. Ismet G. Ismet. The PKK : A Report on Separatist Violence in Turkey (1973-1992) / I. G. Ismet // The Turkish Daily News Publications. – Ankara, 1992. – P. 169-176.
15. Olson Robert. Turkey's Relations with Iran, Syria, Israel and Russia, 1991-2000 : the Kurdish and Islamist Questions / R. Olson. – Costa Mesa (California) : Mazda Publishers, 2001. – 278 p.
16. Ivanova I. I. Pozitsija Turtsii po voprosam blizhnevostochnogo uregulirovanija / I. I. Ivanova // Blizhnij Vostok i sovremennost' : sbornik statej (vypusk 26) / otv. red. Filonik A. O. – M. : Institut vostocovedenija RAN, Institut Blizhnego Vostoka, 2005. – S. 122-136.
17. Lill' Alon. Israil' i Turtsija : osobyje otnoshenija / A. Lill' // Mezgunarodnaja politika. – 2000. – № 11. – S. 121-129.
18. Konovich F. E. Turetsko-izrail'skije otnoshenija v 90-e gody (vojenno-politicheskij aspekt) / F. E. Konovich // Vostokovedcheskij sbornik. Vyp. 4 / otv. red. A. V. Fedorchenko, A. O. Filonik. – M.: Institut vostocovedenija, Institut Blizhnego Vostoka, 2002. – S. 65-78.
19. Milliyet. – 1997, June, the 18th.
20. Jerusalem Post. – 2000, October, the 29th.
21. Arut'un'an A. Turetsko-sirijsckije otnoshenija v nachale XXI veka / A. Arut'un'an // Asia I Africa segodn'a. – 2007. – № 4. – S. 30-34.

22. Al'-Hajat, 10.06.2002 (arab. movoju).
23. Arut'un'an A. E. Otnoshenije Turtsiji k poslednej vojne v Zalive / A. E. Arut'un'an // Turtsija v novyh geopoliticheskikh uslovijah. – M. : Institut vostocovedenija RAN, 2004. – S. 87-95.
24. The Middle East. – 2004, February, № 342.

УДК 327+351.865](73)

‘GRAND STRATEGIES’, MILITARY AND POLITICAL DOCTRINES OF THE UNITED STATES OF AMERICA: TRENDS OF EVOLUTION AFTER THE END OF THE COLD WAR. LESSONS FOR UKRAINE

“ВЕЛИКІ СТРАТЕГІЇ”, ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ ДОКТРИНИ США: НАПРЯМИ ЇХ ЕВОЛЮЦІЇ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ. УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

“ВЕЛИКИЕ СТРАТЕГИИ”, ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ДОКТРИНЫ США: НАПРАВЛЕНИЯ ИХ РАЗВИТИЯ ПО ОКОНЧАНИЮ ХОЛОДНОЙ ВОЙНЫ. УРОКИ ДЛЯ УКРАИНЫ

Valentyn Petrov

Ph.D. in Political Science, Head of the Information Security Service of the Administration of the National Security and Defense Council of Ukraine. E-mail: valentyn.petrov@gmail.com

Валентин Володимирович Петров

Кандидат політичних наук, керівник служби з питань інформаційної безпеки апарату Ради національної безпеки та оборони України. E-mail: valentyn.petrov@gmail.com

Валентин Владимирович Петров

Кандидат политических наук, руководитель службы по вопросам информационной безопасности аппарата Совета национальной безопасности и обороны Украины. E-mail: valentyn.petrov@gmail.com

Abstract. *The conceptual and practical aspects of security policy of the USA in terms of their reflection in the ‘Grand Strategy’, military and political-military doctrines are analyzed. The hierarchy of strategic documents that determine US security and defense policy, together with the approaches towards their development in the context of the domestic policy, global trends and forecasts, are examined. The mechanism of working out various national level strategies and doctrines in the USA can be studied as an example. This world superpower has a definitely clear set of relevant documents. First of all, we are talking about the so called Grand strategies & High strategies that can be determined as a specific component of the political and defense planning in the US. At the current moment, any other country can hardly challenge the US Power. That is why the American ‘Grand Strategy’ is not only a strategy of the national security, but also a leverage partly influencing the international, global, Euro-Atlantic, Asia-Pacific, etc. security. Taking into account above-mentioned possible implementation of the US experience in Ukraine’s defense planning in respect to actual threats and challenges to national security is studied.*

Key words: *USA, strategy, ‘Grand Strategy’, national security strategy, military and political doctrine, military doctrine.*

Анотація. *Проаналізовано концептуальні і прикладні аспекти безпекової політики США з точки зору їх відображення у “Великих стратегіях”, воєнно-політичних й воєнних доктринах. Досліджено ієрархію стратегічних документів, які визначають політику США у сфері національної безпеки і оборони, підходи до їх формування у контексті розвитку внутрішньополітичної ситуації в державі, прогнозів світового розвитку. Досвід*

США у запровадженні системи відпрацювання різноманітних стратегій і доктрин національного рівня є дуже наочним. США мають чітко визначений перелік стратегічних документів. Насамперед йдеться про “Великі стратегії” як специфічний компонент політичного та оборонного планування. На даний час навряд чи будь-яка країна може загрожувати США. Вказане обумовлює те, що “Велика стратегія” США це документ, який не тільки визначає засади забезпечення національної безпеки, а й впливає на міжнародну, глобальну, євроатлантичну, азійсько-тихоокеанську та інші виміри безпеки. Враховуючи викладене, у статті розглянуто можливість застосування досвіду США при здійсненні оборонного планування в Україні з огляду на актуальні виклики та загрози національній безпеці.

Ключові слова: США, стратегія, “Велика стратегія”, стратегія національної безпеки, воєнно-політична доктрина, воєнна доктрина.

Аннотация. Проанализировано концептуальные и прикладные аспекты политики США в сфере безопасности с точки зрения их отображения в “Больших стратегиях”, воєнно-політических и военных доктринах. Исследовано иерархию стратегических документов, которые определяют политику США в сфере национальной безопасности и обороны, подходы к их формированию в контексте развития внутривнутриполитической ситуации в стране, прогнозов мирового развития. Опыт США по внедрению системы подготовки разноплановых стратегий является наглядным. США имеют четко определенный список стратегических документов. Прежде все речь идет о “Больших стратегиях” как о специфическом компоненте политического и оборонного планирования. На сегодняшний день вряд ли есть страна, способная представлять реальную угрозу для США. Указанное обуславливает тот факт, что “Большая стратегия” США – документ, который не только определяет основы обеспечения национальной безопасности, но и влияет на международную, глобальную, евроатлантическую, азиатско-тихоокеанскую “безопасности”. С учетом изложенного, в статье изучено возможность применения опыта США при проведении в Украине оборонного планирования в контексте актуальных вызовов и угроз национальной безопасности.

Ключевые слова: США, стратегия, “Большая стратегия”, стратегия национальной безопасности, воєнно-політическая доктрина, воєнная доктрина.

Description of problem. The article analyses experience of the USA and the UK in shaping the so called ‘Grand Strategies’ that have historically been drafted under the influence of various threats and challenges. Nowadays, Ukraine also has to work out new approaches towards the national security and defense that are driven by current security environment, annexation of Crimea, and military conflict in the Eastern Ukraine sponsored by Russia. This approach is reflected in the hierarchy of strategic documents of the defense planning.

Aim of research is to study the process of strategic planning in the USA and UK in order to implement its experience for Ukraine.

Strategic planning **has been studied** by different researchers. B. H. Liddell Hart and J. F. C. Fuller introduced the concept of ‘Grand Strategies’, George Kennan was an author of US and NATO ‘Grand Strategy’ towards USSR. Such researches as MacLean G. A., Posen B., Ross A., Tami D., Thomas T. L. have studied evolution of strategies during the Cold War. Lobell S., Dresner D. W., Doran G. T. Stokes D. have explored US policy in recent times.

Main material. Shift in the security environment was also reflected in almost all the spheres of Russia’s life, especially in the fields of both foreign and domestic policy. It also had serious impact on the ideology, narratives, and strategic communications. Very interesting phenome-

non is the integration of propaganda and political science; moreover, science becomes integrated into the official state propaganda, and current situation is very similar to the Cold War époque with its demand to find out external (and internal) enemies. One of the outcomes of such an approach is preservation of the political, social, and economic models that challenge worldwide trends.

The above-mentioned tendencies are not new; they can be traced down to the Russian Empire traditions. Many aspects of Putin's doctrine are based on the heritage of previous 'Grand Strategies' that are linked to the names of Stalin, Khrushchev, and Brezhnev. Unfortunately, due to many objective reasons, the West has lost its scientific and analytical capacities that had been focused on the Soviet Union's/Russia's political actions in the post-Soviet countries. It resulted in the certain inability to predict Russia's desire to restore its foreign policy influence, to renovate its military power, etc. This article was also an attempt to analyze a new Russian strategic concept that is reflected in its official documents, official public statements and narratives that are being dispersed through wide network of the pro-Kremlin experts.

We can mention that political processes both in Ukraine and Russia are deeply interconnected, and attempts to change political sphere in one of them would make deep impact on the policy of the other party. This thesis should be taken into account in the political (including geopolitical) forecasting and in the strategic planning, too.

Strategies, together with numerous derivatives the doctrines, establish the so called multi-doctrinal framework. Often '*strategies*' are also called as the '*doctrines*' due to their influence on mobilization in its broad sense, propaganda, and political effect. Strategy, as it is determined in the US Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, is '*a prudent idea or set of ideas for employing the instruments of national power in a synchronized and integrated fashion to achieve theater, national, and/or multinational objectives*' (JP 3-0) [12]. In general, the hierarchy of terms and documents that describe various military and political strategies and tactics often reminds the Russian matryoshka doll.

As a criterion for evaluation of the quality of strategy the acronym FAS (Feasibility, Acceptability, Suitability) can be used [9]. Another approach has come from the project management and is known by the acronym SMART (Specific, Measurable, Assignable, Realistic, Time-related) [Doran, 1981: 35–36].

The mechanism of working out various national level strategies and doctrines in the USA can be studied as an example. This world superpower has a definitely clear set of relevant documents. First of all, we are talking about the so called Grand strategies & High strategies that can be determined as a specific component of the political and defense planning in the US. At the current moment, any other country can hardly challenge the US power. That is why the American 'Grand Strategy' is not only a strategy of the national security, but also a leverage partly influencing the international, global, Euro-Atlantic, Asia-Pacific, etc. security. The US 'Grand Strategy' can be characterized by a clear vision of the state's national interests in combination with the plans of its implementation. Usually, development of such strategies precedes practical steps, but sometimes development of a 'Grand Strategy' can be backdated and aimed at explaining or legitimizing certain actions.

Anyhow, these are strategic level documents that are targeted at linking policies of the past and the future. Clearly formulated 'Grand Strategy' sets up the framework for interpretation of the crucial aspects of the great policy in its three temporal dimensions. Also, it guarantees both continuity and innovativeness of the policy.

For the first time, the term 'Grand Strategies' was introduced by famous British researchers and strategists B. H. Liddell Hart and J. F. C. Fuller. Later, it was gathered up by the US Academia where 'Grand Strategy' has even become a discipline.

Sir Basil Henry Liddell Hart has defined 'Grand Strategies' in his classic work 'Strategy: The Indirect Approach' (firstly published in 1954). According to his view, the role of the 'grand strategy – higher strategy' is to coordinate and to focus all available resources of nation or of an alliance of nations on achievement of political purposes of war that are determined by fundamental policy [Liddell Hart, 1967: 322]. It is important to notice that British researcher classifies 'moral resources' as a will of nation to achieve the victory over the enemy.

The biggest contradiction between 'Grand Strategies' and based on them practical (doctrinal) documents is contradiction between consistency of principles (political and military dogmas) and horizons of development, ability of 'Grand Strategy' to reflect variability of policy both domestic and foreign as a response to threats and opportunities of future.

Another problem is that policy in order to confirm its 'strategic' status often has to sustain *status quo*. It makes strategy more static than variable. From one side it gives advantages of institutional memory. In the US case, it also means that despite any new President's Administration decisive efforts to bring new wise and intellectual changes, rebranding aspirations, it has to adjust to 'Grand Strategies' of predecessors [Tami, 2015].

'Grand Strategies' with the aim of persuasion and clarity are used to be personified, linked with notable historic figures (Napoleon, Monroe, Wilson, Lenin, Stalin, Brezhnev, Reagan, Obama, etc.). After-effect of such a personification is association of such 'doctrines-strategies' with quasi-religion.

In its military political meaning, 'Grand Strategy', according to the above-mentioned Dictionary of Military and Associated Terms, should be told from the 'Theater strategy' that is a strategy of actions on the theatre of operations or purely military strategies that determines ways of achievement by military means targets outlined by 'Grand Strategy' [Dresner, 2011].

Specific feature of the 'Grand Strategy' is its wide horizons that, according to B. Liddell Hart, are not limited by the problems of war and victory, because its aim is not only to win the war, but to win peace. In other words, this wider picture, for example, gives to wartime strategy the ability to answer crucial questions of the post-war world.

'Grand strategy' is usually a product of political struggle both external and domestic and also a result of compromise among (counter-) interactive political forces. For example, coherent 'Grand Strategy' on the post WWII organization of the world is mostly a result of the historical meetings of American, Soviet and British leaders in Tehran (1943), Yalta (1945) and Potsdam (1945).

Beginning of the Cold War is often linked to 'Truman Doctrine' that proclaimed 'Grand Strategy' of isolation (insulation) of the Soviet Union and its allies. The idiom 'Iron curtain' has been offered to broad audience by W. Churchill in his famous Fulton speech (1946). Professional audience also received a concept of 'containment' by George Kennan [Deni, 2015].

One of the key problems to be solved by 'Grand Strategy' is an estimation of soft and hard power potentials and respectively achievement of their reasonable balance in the form of 'smart power', i.e. a combination of military and non-military foreign policy tools. Among the non-military tools, first of all, are diplomatic, economic, information and legal, but also cultural, technological, etc. means and factors.

In real politic and economic surroundings, research and achievement of such optimums are a very complex problem. Moreover, one has to deal with quite specific issues, for example, lobbying pressure from various elites – political, industrial, and military.

Probably, constant pressure of the above-mentioned lobbying groups can explain the fact that the most influential countries of the world in their foreign policy overestimate military tools and underestimate non-military ones. In particular, in 2015, during the preliminary discussion on results of 8-year term of the President Obama's Administration, one of the reasons for critique

was the fact that, despite early promises, they didn't downsized influence of military means in the US foreign policy [Stokes, 2003: 569–585].

Barry Posen and Andrew Ross state that there are four main trends (versions) of the US 'Grand Strategy' regarding the world order and the US foreign and security policy in the 'post-Cold War world':

- neo-isolationism;
- selective engagement;
- cooperative security;
- primacy.

It is interesting that Barry Posen considers the American 'Grand Strategy' during the presidency of Barack Obama as efforts to reach a "liberal hegemony" that makes its practical implementation "wasteful, costly, and counterproductive" [Posen, 1997: 5–53].

Amongst the guiding documents that implement and, in accordance with the context, specify 'Grand Strategy', national security strategy (NSS) can probably be named as the key one. In particular, it gives proper role and place to armed forces in broad strategic context and also combines defense component with other foreign policy tools.

Specially established by the President Reagan 'the Packard Commission' or 'The President's Blue Ribbon Commission on Defense Management' resulted in - The Goldwater–Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986 [Posen, 2014: 24]. This legal act has dramatically changed the process of defense management and planning for the first time since 1947, when The National Security Act was adopted and the US Department of Defense was established [6]. As a result of these changes, every President the USA since Ronald Reagan is obliged to present his vision of the national security strategy to get approval by the Congress during the determined term after the elections.

In general, during the 28-year period (1987–2015) five US presidents worked out 14 national security strategies, or NSS. They were distributed as follows:

1. Ronald Reagan – 2 NSS (1988, 1989);
2. George H. W. Bush – 3 NSS (1990, 1991, 1993);
3. Bill Clinton – 7 NSS (1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 2000, 2001);
4. George W. Bush – 7 NSS (2002, 2006);
5. Barack Obama – 2 NSS (2010, 2015).

An excellent example is the 8-year presidential term of Bill Clinton when the strategies were literally annual. The only exception was the year of 1999. Titles of NSS are representative and reflect appropriate targets and their guiding principles:

2001	A National Security Strategy for a Global Age;
2000	A National Security Strategy for a New Century;
1998	A National Security Strategy for a New Century;
1997	A National Security Strategy for a New Century;
1996	A National Security Strategy of Engagement and Enlargement;
1995	A National Security Strategy of Engagement and Enlargement;
1994	A National Security Strategy of Engagement and Enlargement;

The first three NSS (1994–1996) were focused on the 'engagement' and 'enlargement'. Engagement was used in the context of building new relations with Russia and other post-Soviet countries and its former allies including Ukraine. Enlargement probably was about growing influence of the USA and perspective NATO advances to the East.

In the 1990-s, the Russian Federation that suffered from serious economic crisis could not resist the 'enlargement' trend. To the contrary, 'enlargement' policy gave to Russia the place in G7 changing it into G8.

Shift of Bill Clinton's Administration policy toward Russia is well described by George MacLean book 'Clinton's Foreign Policy in Russia: From Deterrence and Isolation to Democratization and Engagement'.

As it is known, the Russian Federation was suspended from G8 on 24 March 2014 as a result of the Russian aggression against Ukraine. This interdiction of the Russian Federation from G7 was an evidence of collapse of 'engagement' policy. Nevertheless, democrats have not abandoned it yet. For example, Democratic nominee for the presidential campaign the United States 2016 Hillary Clinton during election campaign 2015-2016 always underlined that there is no alternative to 'engagement' policy towards Russia [MacLean, 2006: 162].

However, taking into account violent behavior of Putin's Russia, the policy of 'wise engagement' is increasingly looking like an appeasement policy that some European countries conducted towards the Nazi Germany on the eve of the WWII [25].

A new version of the appeasement policy can also be called as 'strategic tolerance' of the US, the EU and the West in general to Putin's Russia. The weakness of this policy regarding the Ukrainian crisis is primarily in the non-recognition of the fact that this crisis is not an internal conflict in Ukraine and even not military conflict between the two countries – Russia and Ukraine – outside the EU frontiers, but a hybrid continental war unleashed by Moscow where the EU is rather not an arbitrator, but one of the participants [Lobell, 2013].

The NSS during the presidency of George W. Bush worked out under the impact of 9/11 had offensive nature contrary to 'peacekeeping' documents issued by his democratic predecessors. Their key concept was preemptive war which meant that the US national security envisaged preemptive (preventive) use of force aiming to fill the security gaps or vacuums that could benefit terrorists.

Strategies and doctrines of that period determined the source of the 'world evil'. It was widely used, in particular, the concept of 'countries that sponsor terrorism' and even specifically named four of them – North Korea, Iran, Syria, and Libya.

The first Barak Obama's NSS of 26 May 2010 [7] has dramatically broken the continuity with those documents, signed by his predecessor, the Republican George W. Bush in 2002 and 2006. President Obama claimed to extend the policy of 'engagement' in all the key centers of influence, including China, India, Russia and such 'raising nations' as Brazil, South Africa, and Indonesia.

Barak Obama's NSS and the policy of 'resetting' relations with Russia he had proclaimed were not as naive as they were depicted by critics of the Obama Administration from the Republican camp. One should take into consideration that 'engagement' in the interpretation of the Obama Administration was based on the Doctrine of Restraint which was mainly defensive. The latest actual National Security Strategy that was signed by the President Barack Obama in February 2015 [8] is also focused on the above-mentioned doctrine of restraint. While this Strategy was developed against the backdrop of outright Russian aggression against Ukraine, it was purely defensive in nature and, therefore, often subjected to harsh criticism from both within America and abroad. In particular, the fundamental rejection of the US transfer of lethal weapons to Ukraine and distancing the United States from direct participation in the settlement of the conflict between Ukraine and Russia (US preferred to work through its allies, i.e. Germany and France in the 'Minsk format') rose criticism of the US foreign policy in this direction.

Among other key developments of national security policy done by Obama's Administration the USA Freedom Act (2015) should be mentioned. This legal act has limited the powers of the National Security Agency. The Joint Staff Committee has been restructured.

Developing the ideas embodied in the NSS, the US laid the foundation to the Quadrennial Defense Review with its key element named as the National Defense Strategy (NDS) to be

signed by the Secretary of the Department of Defense. The NDS is a practical tool of implementation of the National Security Strategy in the military sphere. Further process of planning, programming, budgeting and execution of targets is following.

The National Military Strategy is a document approved by the Chairman of the Joint Chiefs of Staff (CJCS) and designed to support NSS goals and the implementation of the NDS. This document describes how the Armed Forces plan in achieving military objectives in the distant future and the vision of the Armed Forces response to the threats and challenges.

Guidance of the Development Employment of Force (GEF), being detailed by Unified Command Plan (UCP) and NDS, is the basis for strategic political leadership, planning military campaigns and also for Joint Strategic Capabilities Plan.

We also should mention the National Response Framework that is developed by the Department of Homeland Security. This document is designed to assess wide range of national level threats and different ways of its management and counteraction.

Usually various doctrines are worked out as a development of strategies. A doctrine (from Latin ‘doctrina’) initially means a system of dogmas, core of some religion, ideology etc., ‘catechesis’. It means that doctrine is both the result of strategy and its integral part that is aimed on establishment and preservation of certain political and military status quo.

A ‘doctrine’ in the military and political aspect contains concentrated views on foreign, defense and security policies which are inherent to a particular historical period that are clearly articulated by political leaders another important issue is that it also has to be shared by national political, economic, and military elites.

Strategic documents of the ‘doctrine’ level usually reflect the official views and arguments (theses) related to targets, assessments of military and political environment and concepts (principles and methods) of activity, including the so called ‘good practices’. It has as an aim to ensure safe operation of the state as a whole in actual military and political context. Modern type doctrines also take into account the interests of individuals and entities, including businesses and other entities that do not have legal status.

The US Department of Defense in the above-mentioned Dictionary of Military and Associated Terms determines doctrine as “fundamental principles by which the military forces or elements thereof guide their actions in support of national objectives.” It is mentioned also that doctrine “is authoritative but requires judgment in application” [12].

The US definition of doctrine corresponds with the NATO Glossary of Terms and Definitions that determines doctrine as “fundamental principles by which the military forces guide their actions in support of objectives. It is authoritative but requires judgement in application”. By the way, the NATO definition is of 1 March 1973 [19].

Timothy Thomas offers six considerations that the military and technical dimension of military doctrine embraces:

- 1) the character (nature) of the military threat;
- 2) the type and struggle that may result (future war);
- 3) the requirements for defense (historical paradigm about how war begins, its initial period, timing, and interaction of technology);
- 4) the armed forces required (strategic posture, mobilization, and deployment);
- 5) the means to conduct armed struggle and the use of the armed forces (force generation, manning, and equipping);
- 6) preparation of the armed forces to accomplish these tasks (training, etc.) [Thomas, 1991: 594–620].

From the perspective of the ‘realpolitik’ (its initial formulation usually attributed to Niccolo Machiavelli) or ‘political realism’ by Hans Morgenthau [Morgenthau, 1985: 688], any type of

foreign policy is closely related to its military and political-military doctrine and should always be guided by the following pragmatic provisions:

- international or regional world order is derived from the mighty of the superpower, which is able to sustain it by dominance on other states or by the balance of power between the two superpowers (alliances) on a certain historical period;
- any actions regarding other countries must be based on sufficient level of capabilities and opportunities; security of the country is directly proportional to its power;
- to develop specific plans and especially try to implement them without possessing sufficient power is unwise and dangerous;
- influential country should maintain an advantageous imbalance in the immediate vicinity (Divide et impere!);
- where necessary, state should act in advance, preventively, avoiding strengthening the enemies or their alliances;
- any alliance doesn't guarantee absolute security;
- defeat of another state should not be overestimated.

Despite all of the persuasiveness, arguments of realpolitik supporters have one significant weakness: they usually do not take into account cultural differences of different regions and peoples of the world that find its reflection in foreign policy, security and military way of thinking – 'strategic culture'.

Analysts of Strategic Studies Institute that operates under U.S. Army War College consider that major reason of defeat of Soviet Union and later Russia in Afghanistan and Chechnya (primarily meant first Chechen war) was a neglect of enemies strategic thinking [Cassidy, 2003].

Great analytical and prognostic efforts precede the adoption of doctrines and strategies. It includes strategic foresight, short-term horizon scanning and national risk assessment.

The next stage of strategic planning includes drafting and rationalization of assumptions that reflect adequate reaction to the challenges and threats, selection priorities, etc.

Then required and existing capabilities are being evaluated with an ultimate goal to find possible ways of overcoming gaps between the real and desired state.

Over time, the 'doctrine' is revised and edited. As an example, the Doctrine of the Armed Forces of the United States (approved on 25 March 2013) compared to its previous versions of 2007 and 2009, has the following changes:

- the introduction was enriched with theory;
- there was a section devoted to the interaction of different types of forces with appropriate concepts and assessments;
- implemented taxonomy (hierarchical classification) in respect of concepts - war, warfare, military campaign, military operation etc.;
- implemented taxonomy in respect of concepts - policy (foreign policy), strategy, doctrine and concepts;
- implemented and outlined 'global synchronizer' concept;
- the Department of Defense role was specified in relation to conduction information operations aimed to enhance the efficiency of the planning and execution of military operations;
- broad interpretation of the role of command communication in process of synchronization and information operations was given;
- the Global Force Management Implementation Guidance was outlined as a substitution to the Joint Forces Command;
- the concept of 'total force fitness' was implemented for evaluation joint service;
- Joint Pubs (JP) were considered as a tool of decreasing the level of duplication and simultaneously improving continuity [12].

The US and NATO experience of strategic planning in defense and security area is widely used by Ukraine at a new stage of its development associated with the aggravation of relations with Russia to military and political conflict.

On 6 May 2015, the National Security and Defense Council of Ukraine (NSDC) adopted a new National Security Strategy [4]. This document is primarily focused on new security environment and threats that are caused by the Russian military aggression.

Subsequently, on 2 September 2015, the NSDC adopted a new Military Doctrine of Ukraine. This document which is dramatically different from the previous military doctrines adopted in independent Ukraine, determines that the Military Doctrine is a 'system of views on the reasons, nature and character of modern armed conflicts, principles and ways of its prevention, preparation of States to possible armed conflict, as well as the use of military force to protect state sovereignty, territorial integrity and other vital national interests'.

A new military doctrinal document describes the challenges and threats in defense domain, their possible scenarios. These are 'temporary occupation by the Russian Federation of territory of Ukraine - Autonomous Republic of Crimea and Sevastopol, Russia inciting armed conflict in the eastern regions of Ukraine and the destruction of the global and regional security systems and violation on the principles of international law...' [1].

On 27 January 2016, the NSDC also adopted new innovative document – the Cyber Security Strategy of Ukraine that foresees development of national cybersecurity system, detection, preventing of cyber threats such as cyber espionage, cyber crime, cyber terrorism, and cyber warfare [5].

On 4 March 2016, the NSDC approved the Concept of the Development of Security and Defense Sector of Ukraine [2].

The Concept is to determine ways to form the national security and defense capabilities that allow:

- to restore Ukraine's territorial integrity within the internationally recognized state border of Ukraine;
- to guarantee the peaceful future of Ukraine as a sovereign, independent, democratic, social state ruled bylaw;
- to ensure to establish the national crisis response system, early detection, prevention and neutralization of external and internal threats to national security;
- to ensure the personal safety, constitutional rights and freedoms of man and citizen provide cybersecurity;
- to give rapid joint response to crisis situations and emergencies.

Development of defense and security sector focuses on increasing the operational capabilities of the security and defense forces and their readiness to rapid response on the challenges and threats to national security of Ukraine. Main issues to do that are the following:

- creating an effective system of management of security and defense sector as an integrated functional system;
- combining operational capabilities of the components of the security and defense sector to provide timely and adequate response to crisis situations;
- holding security and defense forces in readiness to perform assigned tasks;
- improving the planning system of the defense and security sector, sustainable use of public resources.

This concept reflects the vision of the development of security and defense capabilities of Ukraine in the medium term range based on the assessment of security environment and state financial and economic capabilities within the Comprehensive Security and Defense Sector Re-

view. This document practically has finished the process of development of strategic documents in defense planning and has set up framework for their implementation.

So, we can state that Ukraine's 'Grand strategy' has been formulated by set of strategic documents in defense and national security planning that are corresponding to experience of our European and Euro-Atlantic partners. Process of planning was deeply influenced by current security situation and it was an attempt to find out adequate solution with respect to limited resources. Our country now is in the next stage of implementation of outlined roadmap which has been set up by abovementioned documents.

References

1. Воєнна доктрина України. Рішення РНБО від 2 вересня 2015 р. [The Military Doctrine of Ukraine. The NSDC Decision, 2 September 2015], <<http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443/>>
2. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України. Рішення РНБО від 4 березня 2016. [The Concept of the Development of Security and Defense Sector of Ukraine. The NSDC Decision, 4 March 2016], <<http://www.rnbo.gov.ua/documents/418.html/>>
3. Стратегія кібербезпеки України. Рішення РНБО від 27 січня 2016 р. [The Cyber Security Strategy of Ukraine. The NSDC Decision, 27 January 2016], <<http://www.rnbo.gov.ua/documents/417.html/>>
4. Стратегія національної безпеки. Рішення РНБО від 6 травня 2015 р. [The National Security Strategy of Ukraine. The NSDC Decision, 6 May 2015], <<http://www.rnbo.gov.ua/documents/396.html/>>
5. Public Law 99-433 99th Congress, *The Goldwater–Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986*, <<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg992.pdf>>
6. *The National Security Act of 1947*, Washington DC, <<http://legisworks.org/congress/80/publaw-253.pdf>>
7. *US National Security Strategy 2010*, <<http://nssarchive.us/national-security-strategy-2010/>>
8. *US National Security Strategy 2015*, <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_secu/>
9. Directives and Instructions, *Defense Department Intelligence and Security Doctrine*, <<http://fas.org/irp/doddir/dod/Biddle/>>
10. Cassidy R. M. (2003) 'Russia in Afghanistan and Chechnya: Military Strategic Culture and the Paradoxes of Asymmetric Conflict', U.S. Army Strategic Studies Institute, <<https://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/PUB125.pdf>>
11. Deni J. R. (2015) *Obama's failure to demilitarize U. S. foreign policy*. The War on the Rocks, 30 October 2015 <<http://warontherocks.com/2015/10/obamas-failure-to-demilitarize-u-s-foreign-policy/>>
12. *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms* (2010), as amended through 15 November 2015, JP 1-02, <http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf>
13. Doran G. T. (1981) 'There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives', *Management Review (AMA FORUM)* 70 (11): 35–36.
14. Dresner D. W. (2011) 'Does Obama have a great strategy?', *Foreign Affairs* July/August Issue, <<https://www.foreignaffairs.com/articles/2011-06-17/does-obama-have-grand-strategy/>>
15. Liddell Hart B. H. (1967) *Strategy*. London, UK: Faber and Faber.

16. Lobell S. (2013) 'Engaging the enemy and the lessons for the Obama Administration', *Political Science Quarterly* 128(2): 261-287 <https://www.academia.edu/9415686/Engaging_the_Enemy_and_the_Lessons_for_the_Obama_Administration/>
17. MacLean G. A. (2006) *Clinton's foreign policy in Russia: From deterrence and isolation to democratization and engagement*. Farnham, UK: Ashgate Pub Co.
18. Morgenthau H., Thompson K. (1985) *Politics Among Nations*. New York: McGraw-Hill.
19. *NATO Glossary of Terms and Definitions* (2008). Listing terms of military significance and their definitions for use in NATO: AAP-6. <<http://fas.org/irp/doddir/other/nato2008.pdf>>
20. Posen B. (2014) *Restraint: A new foundation for U.S. Grand Strategy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
21. Posen B., Ross A. (1997) 'Competing Visions for U. S. Grand Strategy', *International Security* 21 (3): 5–53.
22. Stokes D. (2003) 'Why the end of the Cold War doesn't matter: The US war of terror in Colombia', *Review of International Studies* 29: 569–585.
23. Tami D. (2015) *Strategy and Grand Strategy: What students and practitioners need to know*. Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, <<http://permanent.access.gpo.gov/gpo64717/pub1305.pdf>>
24. Thomas T. L. (1991) 'The Soviet military on Desert Storm: Redefining doctrine?', *Journal of Soviet Military Studies* 12: 594–620.
25. REUTERS, *Hillary Clinton calls for constant engagement with Putin*, 7 April 2015, <<http://europe.newsweek.com/hillary-clinton-calls-constant-engagement-putin-329794?rm=eu/>>

УДК 357.5 (477+569.1): 355.356

UKRAINIAN AND SYRIAN ISSUES IN INTERNATIONAL RELATIONS AS TWO SIDES OF GEOPOLITICS

УКРАЇНСЬКЕ І СИРІЙСЬКЕ ПИТАННЯ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ЯК ДВІ СТОРОНИ ОДНІЄЇ ГЕОПОЛІТИКИ

УКРАИНСКИЙ И СИРИЙСКИЙ ВОПРОС В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ КАК ДВЕ СТОРОНЫ ОДНОЙ ГЕОПОЛИТИКИ

Oleg Yu. Kondratenko

Ph.D. (historical sciences), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: olegva@ukr.net :

Кондратенко Олег Юрійович

Кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: olegva@ukr.net

Кондратенко Олег Юрьевич

Кандидат исторических наук, доцент, старший научный сотрудник Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: olegva@ukr.net

Abstract. *The article gives a detailed analysis of the confrontation between the leading centers of global influence – the EU, the US and Russia, which led to the aggravation of the situation in two countries at once. It was found that both Ukraine and Syria face the risk of becoming a major geopolitical struggle springboard between Russia and the West. Russia's military presence in Syria in particular is to build military bases in the Middle East and the Mediterranean, by supporting the regime in Damascus. Expanding the strategic impact of Russia is also in supervising oil and gas market and transit of energy resources to the EU. Continuation of military intervention in Syria and Ukraine had a profound impact on the security situation in the former Soviet Union and the Middle East. This reality makes all members of the settlement of these conflicts reconsider their foreign policy strategy and future plans regarding Ukraine and Syria. EU and US support only peaceful diplomatic solution to the crisis in eastern Ukraine through the allocation opposing sides of the contact line and holding democratic elections. Meanwhile, Syria's main task for the West is fighting against ISIS and removing the current authoritarian regime from power. Russia does not show much interest in resolving these regional crises and intends to maintain instability in Eurasia and the Middle East.*

Key words: *Russian, Ukrainian conflict, Syrian conflict, the Middle East, the interests of the great powers, geopolitics, ISIS.*

Анотація. *Розкрито зміст протистояння між провідними центрами світового впливу – ЄС, США та РФ, яке призвело до загострення ситуації одразу у двох країнах. З'ясовано, що Україна як і Сирія ризикує перетворитися на головний плацдарм геополітичної боротьби між Росією та Заходом. Військова присутність Росії в Сирії зокрема полягає у створенні військових баз на Близькому Сході та Середземномор'ї шляхом підтримки існуючого режиму в Дамаску. Розширення стратегічного впливу РФ полягає також у забезпеченні контролю нафтогазового ринку та транзиту енергоресурсів до ЄС.*

Продовження військового втручання Росії в Україні й Сирії справило глибокий вплив на ситуацію у сфері безпеки на пострадянському просторі та Близькосхідному регіоні. Така реальність змушує всіх учасників врегулювання даних конфліктів переглянути свою зовнішньополітичну стратегію й подальші плани відносно України та Сирії. ЄС і США обстоюють виключно мирний план дипломатичного вирішення кризи на сході України через відведення протиборчих сторін від лінії зіткнення та проведення демократичних виборів. Водночас, у Сирії основним завданням для Заходу є боротьба з ІДІЛ та усунення від влади нинішнього авторитарного режиму. Росія не проявляє особливого зацікавлення щодо врегулювання зазначених регіональних криз та має намір і надалі підтримувати нестійкість як в Євразії, так і Близькому Сході.

Ключові слова: Росія, український конфлікт, сирійський конфлікт, Близький Схід, інтереси великих держав, геополітика, ІДІЛ.

Аннотація. *Раскрыта суть противостояния между ведущими центрами мирового влияния – ЕС, США и РФ, которое привело к обострению ситуации сразу в двух странах. Выяснено, что Украина и Сирия рискует превратиться в главный плацдарм геополитической борьбы между Россией и Западом. Военное присутствие России в Сирии в частности заключается в создании военных баз на Ближнем Востоке и Средиземноморье путем поддержки существующего режима в Дамаске. Расширение стратегического влияния РФ заключается также в обеспечении контроля нефтегазового рынка и транзита энергоресурсов в ЕС. Продолжение военного вмешательства России в Украине и Сирии оказало глубокое влияние на ситуацию в сфере безопасности на постсоветском пространстве и Ближневосточном регионе. Такова реальность заставляет всех участников урегулирования данных конфликтов пересмотреть свою внешнеполитическую стратегию и дальнейшие планы относительно Украины и Сирии. ЕС и США отстаивают исключительно мирный план дипломатического разрешения кризиса на востоке Украины путем отвода противоборствующих сторон от линии соприкосновения и проведения демократических выборов. В то же время, в Сирии основной задачей для Запада является борьба с ИГИЛ и отстранения от власти нынешнего авторитарного режима. Россия не проявляет особого интереса по урегулированию указанных региональных кризисов и намерена и в дальнейшем поддерживать нестабильность как в Евразии, так и на Ближнем Востоке.*

Ключевые слова: Россия, украинский конфликт, сирийский конфликт, Ближний Восток, интересы больших государств, геополитика, ИГИЛ.

The issue of transforming the existing world order is updated on the rise as geopolitical contradictions between the major subjects of international influence in existing and new intersections of their interests. The historical retrospective shows that the major powers expanded its influence mainly through expansion towards small and medium-sized countries. The clash of interests of great powers led to large-scale conflicts, two of which were global-scale. After the end of World War II economic expansion replaced military force. In modern terms the information revolution has brought a number of new categories of geopolitical analysis, the central of which are the “information war”, “hybrid warfare”, “semantic war”, “information weapons” etc. One of the challenges of modern information war is to create an enabling environment for any geopolitical and geoeconomics operations.

Analyzing the current situation in the Eurasian and Middle East regions we can talk about acceleration of civilizational confrontation. That is why geopolitical status of Ukraine, as a part of the geopolitical front in an inter-civilization conflict, is a catalyst for Eurasian and world order change in general.

The questions of subjection of Ukraine in the new geopolitical realities and Syrian issues became the subject of interest of many experts, analysts and political scientists, scholars both in our country and abroad. Scientific research and articles apply to events that are taking place in Ukraine and Syria and international situation that arose in relations with the growing confrontation between Russia and the West for spheres of geopolitical influence in Eurasia and Middle East. All the studies and the authors that are working on geopolitical problems of Eurasian and Middle East space we can disperse within three separate groups. The first one is represented by Russian political scientists, historians, sociologists and ideologues of Eurasianism such as: K. Hadzhyiev, V. Dergachov, A. Dugin, S. Luzianin, S. Panarin, Y. Primakov, K. Sorokin, T. Shakleyina, L. Shevtsova, E. Turkina and etc.

Another group of scientists with our question form the representatives of the domestic political science thought, namely: A. Voloshyn, V. Gorbulin N. Doroshko, R. Zhangozha, A. Irkhin, L. Kovryk-Tokar, G. Perepelytsia, A. Potekhin, M. Fesenko, L. Chekalenko, A. Shergin and others.

Finally, the third group consists of representatives of Western scholars of political science schools to which we assign A. Aslund, Y. Bodansky, Z. Brzezinski, T. Graham, E. Kuchins, G. Mirshaymer, A. Stent, J. Sherr, A. Umland, M. Hackard and more.

University of Pittsburgh Professor E. Turkina believes that these developments and, in general, the Russia-Ukraine relationship represents a fascinating case for analysis. It is not evident why two countries that are so close on many levels – from a common history, family and friendship ties, strong business ties, and interconnections between political elites – failed to secure partnership and engaged in escalating confrontation. Ukraine is highly important. Europeanists emphasize Kyiv and Ukraine as a key to Russian Europeanness, because Kievan Rus, a prosperous and vast Russian state was an inalienable part of the medieval European landscape. Eurasianism believes that Russia is a civilization on its own (with Moscow being the “Third Rome” and with Russians as a titular ethnos). In geopolitics, this cultural identity translates into the Russian geopolitical space: the Russian orbit includes smaller systems, which altogether present an alliance of nations. So, this vision focuses on Russia as on a regional power rather than on a nation-state. In this vision Ukraine is important, as it is perceived as belonging to the Russian orbit and civilization. Nationalism is related to promoting the cultural unity of Russians and is closely related to pan-Slavism. Here, Slavic ethnic ties with Ukrainians are significant. Like in the European vision, both in Eurasianist and nationalist visions, the symbolism of Kievan Rus is of equal importance, as it represents the roots of Russian Orthodoxy and is largely perceived as being at the heart of the formation of Russian civilization; modern Ukraine is a continuation of the so-called “Russian World” [Turkina, 2015: 192].

The modern conflict in Ukraine goes far beyond local war between Kyiv and Russia supported terrorist groups that occupied part of Donbas and created in that area LPR/DPR fictitious public formations. The deployment of armed struggle in Ukraine was caused primarily by a clash of geopolitical interests of three global centers of world/civilizational influence – Russia, the EU and the US in this part of Eastern Europe. In geopolitical struggle, that is growing, West pursues the goal to consolidate its interests through strengthening liberal-democratic values in Eastern Europe, using such young democracies like Ukraine, Georgia and Moldova. All this should ultimately make Russian influence in the Eurasian region weaker. Thus, Ukraine has got the role of a large outpost of American pressure on Moscow. Russia, in its turn, wants to preserve its influence on post-Soviet countries and to prevent the pro-Western economic and political changes. The latter applies especially to Ukraine as to one of the most important post-Soviet countries [Фесенко, 2014: 10-11].

Russia is involved in the Syrian conflict quite unconventionally. Since the beginning of the armed conflict in Syria a group of Russian warships arrived to the coast of Syria. With the point of logistics of the Navy in the port of Tartus (former sea port facilities, leased USSR until 1991, is now used to house troops), Russia from September 2015 launched here the construction of infrastructure airbase in Latakia for receiving heavy military transport aircraft, and create a data-base in Safita. Russia's active position in confronting government forces B. al-Assad against the Syrian opposition increasingly exacerbated the situation involving the civil war. Placing a limited military contingent in Syria, the Kremlin seeks to demonstrate the ability to send troops to any part of the world, not only limited with the zone of its strategic responsibility [Adamsky, 2015a]. In last years, Russia is testing West for strength and contributes to undermining Euro-Atlantic security system, trying to force Washington and Brussels see in it an influential world power with great geostrategic interests.

Politics Russia was supplying Syria mostly in the arms and the direction of limited military contingent, which serves as support government troops. Evidence of this was the activation of the movement of Russian military boats, whose arrival in 2015 in Syria increased almost three-fold. In August 2015 with the Russian military bases in the Black Sea through the Bosphorus to Syrian Tartus it was sent ten Russian warships. On some boats, military vehicles were placed directly on the upper decks, which indicated their extreme congestion. According to some estimates, during the first half of 2015 the so-called Russian Express (unofficial name system supply arms and military equipment from Russia to Syria) made nearly 40 flights. Parallel to supply material support was by air [Короткий, 2015].

The evidence of the presence of Russian troops in Syria, exactly in Tartus, is selfies of Russian soldiers with the Syrian government flags and portraits of B. al-Assad posted on social networks. While Russian troops are not a major part in direct hostilities at the forefront, nevertheless, their participation becomes more noticeable. This is evidenced by a series of military successes of government forces, which have recently expanded control over the area Syrian-Turkish border in the province of Latakia. The criterion for open support of the Assad's regime B is joint operations with government troops by air support against their opposition. The consequences of such actions are the mass death of civilians as a result of Russian bombing aircraft areas controlled by opposition forces. In addition, government forces captured the city of Sheikh Maskin, Sheykun Khan, Salma, and with the support of the Russian Air Force launched the attack on the main opposition city – Aleppo in order to further capture the city [Говриков, 2015].

Syria, like Ukraine, is the subject of a clash of strategic interests of major world powers. Therefore, the external dimension of the Syrian conflict defined support of a number of powerful geopolitical players. Thus, among the countries that support the government of B. al-Assad, should be, providing military assistance. Assist government forces and supplying weapons, finances and energy – North Korea, Venezuela and Iran. Tehran, as “Hezbollah” is an ally of Assad's regime, because as in Moscow, he has interests in the Caspian Sea region and the Caucasus. Turkey, Saudi Arabia and Qatar, as Western coalition, opposes the government of B. al-Assad. On the common interests of Russia and Iran in Syria shows a series of meetings in Moscow concerning the coordination of support for the regime of B. al-Assad and increasing military presence of Russia. Another proof of a common strategy for Russia and Syria have a secret visit to Moscow, the Iranian General K. Suleiman, who is the head of the special forces of the Islamic Revolution Guards “Kods” that actively supports the B. al-Assad [Solomon, 2015].

The transformation of the world order is accompanied by geopolitical turbulence, manifested in the dynamics of the spread of local and regional conflicts. The Syrian conflict has be-

come one of the hallmarks of world politics, in which the major powers defend their interests at the expense of other participants in international life. One such example is Moscow's policy in the Middle East, pursuing its own geopolitical interests, trying to recover at least part of the former Soviet influence. However, their participation Russia seeks to rebuild the world order according to the strategy, in which plays leading role is not international law, and the right forces.

The Syrian conflict is another challenge to global security, and its settlement - a major challenge for the world's leading players. In this situation, Russia demonstrates equal responsibility for the situation in the Middle East, together with the US and EU. Representing thus the importance of participation in peace processes worldwide, Russia has positioned itself as a state, without which it is difficult to solve the key problems of the transitional world order. Although the subject of the Syrian conflict and participation occupies the front pages of the world press, publishing academic nature of this issue is still rare [Kondratenko, 2016: 104].

The Russian elite emphasizes that Ukraine is part of the Orthodox (Russian) civilization, which accidentally turned into a separate territory as a result of "the greatest geopolitical catastrophe of the twentieth century" – collapse of the USSR. Therefore, having weaker resources nowadays, Russia considers Ukraine as "a failed state" that has to be reunited in a common Slavic community. The propaganda of politics during deployment of the so-called hybrid war was aimed to prove that Ukraine can maintain its territorial integrity and viability only under conditions of constitutional reform which should be the result of federalization of the country. According to the plan of Russian Federation, federalization of Ukraine should give special status to the south-eastern regions where a significant percentage of Russian and Russian-speaking population is present. These territories, according to Moscow, would be a convenient lever of pressure on Kyiv in case of unfair policy towards Russia. Another factor that motivates Russia to use force in Ukraine is a categorical rejection of the West and Euro-Atlantic aspirations of Kyiv in which the Kremlin sees a potential threat to its security. There is an international position about the way out of this situation could be the "finlandization" of Ukraine, which excludes its accession to NATO, but this mechanism does not satisfies either Ukraine or major geopolitical players yet [Racz, 2014; 88–104].

The questions of subjection of Ukraine in the new geopolitical realities became the subject of interest of many experts, analysts and political scientists, scholars both in our country and abroad. Scientific research and analysis articles apply to events that are taking place in Ukraine and international situation that arose in relation with the growing confrontation between Russia and the West for spheres of geopolitical influence in Eurasia.

In general, the aim of this publication is the representation and analysis of Ukrainian factor in the formation of a new world order, as well as coverage of the specific of geopolitical struggle for the influence in Eurasia between Russia and the West.

Noteworthy, that the paradigm of inter-civilizational confrontation was grounded by well-known American political scientist S. Huntington. He predicted the opposition in Ukraine, which is geographically located at the turn of the Orthodox and Eastern (Orthodox) and Western (Catholic) civilizations. In his opinion, these very states are the most malleable to the conflict confrontation of powerful international actors. We must note that this paradigm implies the existence of a number of civilizations whose boundaries do not always coincide with the boundaries of states or their coalitions. Therefore, Samuel Huntington predicted more intrastate conflict in Ukraine than direct clash with the Russian state. At that moment the analyst did not exclude high probability of collapse of Ukraine according to Czechoslovak or Yugoslav scenario [Хантингтон, 2011: 39]. However, as we see, even to such eminent experts it is difficult to predict the actual behavior of Russia to one of the largest facilities geopolitical attention in the modern

world. It turned out that the causes of social and cultural confrontation in the Ukrainian state was primarily an external factor [Кондратенко, 2014: 155–156].

In the conditions of the Eastern threat liquidation in Europe and the start of the implementation of a full-fledged EU foreign policy, there was still a question of appropriateness; for the United States it was also the question of the price of total further reliance of Europe in the field of security and defense. The United States began to shift the priorities and political-military resources to resolve and prevent the security challenges in the regions of Central and Southeast Asia and the Middle East. As a result, American military presence in Europe decreased from 300 to 80 thousand people. That means that the United States, which accounts for around three-quarters of all NATO defence spending, will want European allies to do more to defend themselves [Syta, 2014].

As noted in the article Y. Bodansky, what in October, the Kremlin clarified that the Russian strategic objectives in Syria are to stabilize and consolidate the Assad's administration as the key to defeating the Jihadist forces, as well as to compel the US-led West to accept and acknowledge this reality. Adds that: "They must recognize that the Islamic State is the real threat that has been countered only by the Syrian regular army commanded by President B. al-Assad" I. Umakhanov, the Deputy Speaker of the Federation Council of Russia, predicted. For the Kremlin, all anti-Assad forces are terrorists. "In the West, they talk about moderate opposition, but we so far haven't seen any in Syria" General-Colonel A. Kartapolov, the Commander of the Russian operations in Syria, argued [Bodansky, 2016]. "Any person who takes up arms and fights the legal authorities, how moderate can he be?" F. Lukyanov, the head of the prestigious Council on Foreign and Defense Policy, noted that for official Moscow "terrorists" is a very vague definition which allows Russia to target all groups it needs to fight in order to achieve the main goal – strengthen Syrian army positions and help them restore control over major cities" [Lukyanov, 2016].

Finally, enlisted the support of the opposition forces led by the USA and their coalitions States (all 65 states), which also struggles with both ISIS and assists opposition forces in the fight against B. al-Assad. Thus, the United States and Western orchestra NATO operate on the principle of "double exclusion", as they are not acceptable as the continued existence ISIS and stay B. al-Assad as President of Syria controlled by him. Washington, in addition to training and instructing military supplies arms. Turkey contributes to the preparation of the opposition in Syria. Qatar, Libya, the UAE declared their participation by funding anti-Assad opposition. Significant logistical support to Syrian opposition forces provides Saudi Arabia, which has a religious conflict on the basis of Assad's regime ally – Iran [Густерин, 2012]. Overall, Syria fully passed into State controlled from the outside. However and this administration rather points to the uncontrollability processes rather than to the real support order. In addition, the Syrian conflict has caused serious destabilization in neighboring states Syria – Iraq and Libya [Ирхин, 2014: 224-228].

Central and West European countries cut defence spending by 6,5 percent during the period of time from 2004 to 2013 while Russian military spending doubled over that period, the Stockholm International Peace Research Institute, a defence think-tank, said last month. While Latvia and Lithuania have just pledged to more than double their military spending, other allies, such as Slovakia, say they cannot afford any increase. But despite budget cuts, NATO remains far more capable than Russia. Although Russia's military spending has risen, its armed forces have shrunk under reforms aimed at turning them into a better equipped, more professional military. Rather than keeping large numbers of forces in eastern Europe, NATO could rotate forces from other NATO allies to the region while preparing to reinforce quickly if needed [Syta, 2014].

To the will of fate and a number of international circumstances Ukraine found itself at the epicenter of geopolitical turbulence. We can say confidently that our country is in the center of a clash of great interest, geopolitical gravitation and civilizational break. Today we see increased competition for influence in Eurasia through the collision of two paradigms of integration – European (market, democratic, civil) and Eurasian (authoritarian, corrupt and administrative power). Russia appears undisputed leader of Eurasian integration structures, including the Eurasian Economic Community and EES. This organization is a materialized version of Dugin ideology, actively promoted by their apologists. Eurasian Community and the Eurasian Economic Union for Russia now, are the means of strengthening of regional leadership and imperial renaissance. The main task of the Russian leadership is to persuade Ukraine's membership in such organizations that are actively multiplying in the former USSR. By the way, the idea of joining the Eurasian integration structures was popular among a large part of the Ukrainian elite for a long time. The latter can be largely explained by the fact, that EEC was a typical post-Soviet Union dictatorship that was remarkable for its reluctance to progressive changes and sought to preserve a commodity-based economic system of corruption schemes. Ukrainian oligarchs for the conservation and enhancement of their capital were far from transparent commercial arrangements that are particularly needed for economic and political reforms in the context of the Copenhagen criteria [Сушко, 2002].

In recent years, some experts produced messages about Ukraine's surrender as Euro project and the final choice in favor of Russian Eurasianism. Such political pessimism was reinforced in 2013 by refusal of then-President V. Yanukovich to sign the Association Agreement with Ukraine EU, because of the promises of credit support from Russia. After withdrawal of V. Yanukovich as the President of Ukraine, Russia lost primary means of keeping Ukraine in the wake of its geopolitical influence. As a result of the events in Ukraine and establishment of pro-Western political elite Russia began to implement the annexation scenario of the Crimea and started to support separatists in Donbas, which led to a large-scale conflict [Coffey, 2014].

Ukraine has become a victim of political confrontation between the three world superpowers – Russia, the EU, and the US. For instance, the Ukrainian journalist Lilia Shevtsova writes that “Ukraine is a victim of both the Russian System's struggle for survival and the West's inability to protect the international legal space [Shevtsova, 2015].

It should be noted that according to experts, Russia's policy in Syria aimed primarily at creating a buffer against radical jihadists on its southern flank by maintaining the regime of B. al-Assad. This buffer is intended to curb Muslim influence in the Eurasian space and is able to provide potentially increasing Russian presence in the Middle East to further geopolitical competition with the West in this region [Adamsky, 2015a]. The structural component of the conflict is also the power factor. For example, Syria plays a key role in regional energy transportation, because borders with Iraq and Turkey and has access to the sea, which makes it a perfect transit corridor for Middle East gas to Europe. We know that the beginning of the Syrian crisis, Iran and Qatar considered the draft gas pipeline to export energy resources to the European market with their powerful joint South Pars field. This project was assigned a key role Syria transit country Middle East gas to the European Union [Топалов, 2015].

Qatar gas pipeline had to pass Saudi Arabia and Jordan, and Iran – in Iraq, and then through Syria to Europe. As a result of religious differences (Qatar profess Sunni branch of Islam, while the Syrian elite – Shiite) Damascus in 2011 chose to project Tehran, which aroused strong dissatisfaction of Doha. After power confrontation reflected the positions of the leading regional players during the Civil War. As a result, Iran has remained an ally of Damascus and Qatar started to finance anti-government opposition [Крижановский, 2015].

In general, this time opens a new page of Russian foreign policy, its international relations and security strategy formation. Russia could not stay without respond the transformation of the political regime in Ukraine, and took it as a challenge to their status and geopolitical threat from the United States [Trenin, 2014]. As a result, the increasing of Russian military presence in Ukraine followed. According to most of Western as well as local experts Russia, using uncertainty of West seeking thereby “freezing” of the conflict, or at least its end on favorable terms, which lies in the preservation of Russian cultural identity in the southeast, the official confirmation of the status of Russian as a second language state and guarantees that Kyiv confirm the position of not joining NATO and the EU in the future [Migranyan, 2014].

The events of the Russian-Ukrainian conflict were the subject of the great geopolitical game in the EU and NATO for the influence over the Eastern policy, including the informal competition between Great Britain and Germany. At the end of July 2014, the British magazine “Independent”, on the basis of the information from its own sources, revealed the existence of a secret plan-agreement between Angela Merkel and Vladimir Putin to resolve the conflict in Ukraine, which included the recognition of the annexation of Crimea and refusal of Ukrainian entry to NATO. This plan was allegedly never realized because of the accident of Malaysian airliner over the Donetsk Region [Pagano, 2014].

There is a theory that Russia was interested in Ukrainian escalation of events in an attempt to redistribute the spheres of influence with Germany. Under the assumption of Russia it was counting on economic control over the southern and eastern regions of Ukraine and Germany through formal Kyiv convergence with the EU would have access to the center and west, thus strengthening its position in Eastern Europe and the EU as a whole. However, the United States as the world hegemon is not interested in the redistribution of global balance of power is not in their favor, and therefore oppose the creation of Germany continental bloc. The result was that Washington actually persuaded Germany to his side and promised to help to increase energy independence of the EU through the diversification of energy supplies. Perhaps, that is a result of V. Putin to get in a geopolitical zugzwang without having major allies [Романенко, 2015].

The participants of the Syrian conflict, and especially Russia, are trying to take control of Syrian oil-producing facilities in the northeastern part of the country. Moreover, after the aggravation of Russian-Turkish relations and delaying the project “Turkish Stream” indefinitely, Moscow actually lost perspective-included Syria in its gas transport corridor project, which had to pass through Turkey and ensure delivery of gas to the EU. In particular, the Kremlin favorable support instability (because of the Syrian conflict) in the Middle East to prevent the implementation of any future energy projects of hydrocarbon supplies to the EU can make additional competition “Gazprom”, which is already losing its monopoly position in the European energy market. Strategic Kremlin calculation is that the destabilization of the region would lead to a gradual increase in oil prices. A conflict that lasted for as long as possible, needs to maintain the supply of weapons to crisis regions.

Speaking about the information aspect of the conflict – Russia’s foreign-language media, such as channel “Russia Today”, permanently focus on the negative coverage of opposition. The conflict is actually a tactical move V. Putin in his geopolitical confrontation with the West as one of the objectives is to create pictures, which, though virtually but portrayed Russia to global power and military force. Thus in Russia understand that what’s keeping within the boundaries of Syria before the Civil War preserving Syria’s borders before the civil war in March 2011 are not available. The Kremlin has a strategy to support preservation and further education with the code name Alavistan – current territory controlled by the regime of B. al-Assad. So the main goal of multidimensional strategy in Syria, Putin is the task defeat both anti-government Syrian op-

position as – “National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces”, “Free Syrian Army” and ISIS, while maintaining the Assad’s regime BA as the only legitimate and one that suits the Kremlin. In general, intervention in the Middle East will make the Gulf increase support for anti-government Sunni insurgent groups in Syria that threatens to further the deployment of regional conflict with the risk of transition to a global war [Короткий, 2015].

Despite the fact, that Ukraine claims to be a geopolitical bridge between Europe and Eurasia, it fulfills the role of a rather heavily border countries like the EU and Russia. Speaking of geostrategy of Russia, we should state that Ukraine is the last bastion on the way of Western democracies for the Kremlin and Russia itself. Because of Ukraine, but rather by supporting the conflict in eastern Ukraine Russia is trying to push the EU and the US in order to maintain spheres of influence in Eurasia. However, it is known, Ukraine for V. Putin is just one of polygons of confrontation with the US, along with such objects of geopolitics as Syria or Iran with its nuclear program. Therefore, the victory of Russia in Ukrainian question will be regarded as another defeat of the United States [Бондаренко, 2014].

In the struggle for Ukraine V. Putin shows significant interest in the Ukrainian defense industry and that is partly due to his desire to establish control over the south-eastern regions where high-tech military is primarily concentrated, in particular such as Pivdenmash (Dnipro), Hartron (Kharkiv) Motor-Sich (Zaporizhzhia), Mykolayivskiy Shipyard plant and others. Secondly, Russia is interested in infrastructural facilities of the south of Ukraine, which is connected with the Crimea as Federal District. In turn, access to Transdnistria with subordinate Crimea would allow Russia to become stronger in the Black Sea basin, eventually to bring Turkey to the American sphere of influence and create the conditions for resolving the issue of alternative sources and supply routes to Europe by strengthening the position in Caspian region in the future. Against this backdrop, the US is trying to take revenge by involving Ukraine as a key Black Sea states into the orbit of influence after a series of defeats inflicted on Russia’s geopolitical front during the previous years, such as actual failure of US policy in Syria and Iran [Стельмах, 2016].

Overall, Ukraine for the Kremlin, unlike the United States, is a part of a larger geopolitical project, a type of key to the dream of the Eurasian Union. We remind that the brass ideological foundation of the plan was the famous “Russian World” that without Ukraine and Kyiv as “a mother of Slavic towns” minimizes legitimized “the Kremlin throne”. The change of the independent Ukrainian state borders by annexation of the Crimean peninsula from further fueling the conflict in the south-eastern regions has been a challenge, which Russia has thrown the Western world and the existing world order in general. Well-known American historian T. Snyder believes this behavior gives a challenge for world order and the European Security and sees the intentions to destroy Ukrainian statehood [Габриелян, 2014].

In fact, after the Second World War there were no cases of violent rejection of the sovereign states territories in European history. Precedent to correction of the geopolitical paradigm of Russian Federation appeared in the context of protecting citizens abroad, whose number is about 25 million people, that create the foundation of “Russian World”. A number of analysts see the resolution of the Fourth World War (assuming that the Third World War was a Cold War), and the behavior of the Kremlin leader is often compared to the actions of Hitler in late 30’s. You can accept such estimation of international situation, because the world conflict actually started before the Crimean events, and incorporation of Ukrainian territory only reaffirmed the intention of Russia “to move” west borders by force [Stent, 2016].

According to experts, Russia’s victories in local conflicts are necessary for the preservation of existing authoritarian regime. The example of this is the sharp jump in ranking of Russian

President to over 80% after the Crimea. For example, it is traced that the rating of Russian leaders is growing in the time of aggravation of internal or external enemies or in case of threats to national security. Thus, during the military antiterrorist operation in the North Caucasus of Russia in 1999 (better known as the second Chechen war – Author) rating of Prime Minister V. Putin grew within four months from 31% to 80%. Another such example was the special operation of Russia in Georgia in 2008 after which the level of support for V. Putin rose to an unprecedented 88% [43].

Thus, according to the deterioration of the internal situation in Russia, authorities are able to distract people for some time from the social problems through exploitation the nostalgic thesis of Russia special features, as the core of the Orthodox Church, located in a hostile environment, opposes depraved West. In addition, all local conflicts in Russia with the media and propaganda are trying to show the US policy aimed to isolating and destroying Russian sovereignty. Thus, one of the main components of internal geopolitics is to create an enemy to consolidate/mobilization of society around the regime and leader. However, support for escalation in Ukraine should be viewed as an attempt of Russian elite to keep Putin's authoritarian system in conditions of the recession and imposed sanctions. The successful Europeanization and prosperity of Ukraine would put into the question the effectiveness of anti-democratic regimes in many post-Soviet countries, as well as in Russia. The fiasco of the strategy of successful transformation in Ukraine would serve as a clear example of democratic uprising of a large Orthodox country for Russian society. Therefore, limited military intervention of Russia in Ukraine is aimed at the prevention of Kyiv reforms. Also, we can suppose that the strategy of Russia includes exhaustion and collapse of Ukraine not by the open large-scale military intervention and subversion of state provocation, but by discontent of population and removal of the pro-Western authorities [Умланд, 2015].

Political experts from different countries united in the fact that the Syrian gambit as Ukrainian was needed of at least three reasons: First, Russia wants to force the West to accept the Kremlin's rules; Second, V. Putin is trying to maintain its high rating among Russians; thirdly, the following is an attempt to break out of diplomatic isolation in which Moscow came after inciting the armed conflict in eastern Ukraine. Indeed, primarily Russia hopes that the West will soften rhetoric on the Ukrainian question and gradually abolish the sanctions in return for their help in the fight against ISIS [Шевцова, 2015].

Relatively successful information geopolitics (hybrid warfare) Russia in Europe, including the lifting of sanctions, enables it to achieve notable success. So, after the bloody events in Paris on 13 November 2015 the French leader Hollande said on ability to restore broad cooperation with Russia on the issue of combating ISIS and devoted to this issue his official visit to Moscow. The French establishment then started talking about forming a broad anti-terrorist coalition with the EU, US and Russia. Such convergence will no longer exclude the possibility mitigate or full employment and economic sanctions from Russia, but recently changed the official Paris rhetoric toward Russia [Нуриева, 2015].

At the same time, Russia wants to enlist the support of new allies in the Middle East seeking to use Syria as a bargaining chip leverage the West, because the US is trying to expand as geopolitical bridgehead in the area of special interest in Moscow. In addition, it allows the Kremlin to divert Russian citizens from domestic problems, the sharp economic decline. Equally, the important strategic task in the Syrian conflict is Moscow's attempt to return to the world leaders able to influence the geopolitical processes demonstrate its part in the optimization of the modern system of international security.

Many experts say that, by launching a military operation in Syria, Russia regained its status with global interests. This suggests that latter task is joining the coalition leading countries

that are responsible for the fate of the world order. An example or ideal person for such participation is Putin's so-called new Yalta as a mechanism to participate in a new redistribution of the world (or rather, spheres of influence) between major geopolitical players – the US, EU and China.

Of course, in the draft of “new” bipolarity such states as Syria and Ukraine the Kremlin assigns the role of tertiary facilities/extras new world order. However, a broad anti-terrorist coalition with Russia, which V. Putin spoke to the UN rostrum last year, did not happen. It is worth noting that Washington has its own coalition, he is unlikely to be reflow soon. To the by anti-ISIS coalition if Russia is ready to accept it only on the rights of junior partner. Also, the likelihood of the United States to join the alliance anti-ISIS “Russia–Iran–Iraq–Syria”, according to most experts, is zero. To this should be added that Saudi Arabia as a loyal US ally in the Middle East has created a coalition, which is mainly aimed at curbing partner Russia – Iran [Кобзев, 2016]. However, despite the fact that the positions of Moscow and Washington disagree regarding the political future of the regime of B. al-Assad, Syria's military presence in Russia as a necessary means of pressure on the US to equal participation in the fight against the Islamic-terrorist ISIS [Adamsky, 2015b].

So, in the end nearly five years of confrontation, Syria virtually ceased to exist as a political organization of society or as a sovereign state, because its territory is under the control of a number of political forces and terrorist groups of all persuasion. Today, the country follows the fate of Iraq, which, after long opposition political and religious groups de facto disappeared from the political map of the world. As noted, for Russia than a distraction from the conflict in eastern Ukraine, a major objective in Syria is to preserve its latest geopolitical outpost in the Middle East by supporting the regime of B. al-Assad. Changes in the geopolitical situation in the Middle East region after the incident occurred with shooting down a Russian Su-24 November 25, 2015, which violated the airspace of Turkey [Адоманис, 2015].

Responding to developments in Ukraine and related actions by Russia has been a generally strong area of US – European coordination, though not completely without tension. The US and European analyses of developments have been largely aligned, and the two sides have openly sought to maximize their influence with parallel messages and mutually reinforcing actions, including extensive sanctions. Unlike the United States, which has relatively limited economic ties with Russia, many European countries have large and interdependent relationships with Russia in terms of trade, investment, finance, and energy. EU debates over sanctions contend with the economic value and political influence attached to these relationships; varying attitudes and outlooks on Russia based on history, geography, and culture; and doubts about the likely effectiveness of sanctions. US policy makers often express frustration at this process [Mix, 2015].

The political analysts say that since 2014, when Russia started its foreign invasion, US and European relations with Russia have become more adversarial in the context of Russia's annexation of Crimea and its actions in destabilizing Ukraine. So the bilateral relations between the two counterparts recently have only increased their priority. In National Security Strategy of 2015, B. Obama mentioned that during his years at the White House, the US “renewed their alliances from Europe to Asia” in the background of the Russian aggression. “Russia's aggression in Ukraine makes clear that European security and the international rules and norms against territorial aggression cannot be taken for granted”, wrote President B. Obama in National Security Strategy-2015 [22].

To understand EU “soft power”, it is necessary first to cast a glance at its hard power. As already noted, the military dimension remains the least developed aspect of EU foreign policy, and is primarily geared towards humanitarian intervention and not towards power projection in the classic, coercive sense. The economic means have been more prevalent, in the form of trade

agreements and development assistance, both typically accompanied by conditionality clauses. By these means, the EU has sought to pursue normative milieu goals. In this, the EU has often relied on its stronger economic position vis-à-vis partners, or indeed on the regional hegemony it enjoys over most of the European continent. The financial inducements and positive conditionality that Ferrero-Waldner regarded as the EU's "soft power" are fully in keeping with the notions of civilian power, in that negotiation, contractual relationships and economic incentives are central elements. But conditionality, whether positive or negative, and the sanctions implied, are, on a more rigorous understanding of power, clearly at the lower end of what can be termed hard power. At the same time, the EU's extensive trade ties with many parts of the world and its relatively generous development policies provide it with some important building blocks for developing "soft power" [Nielsen, 2013].

The weakness of the West, especially the EU, in relations with Russia are clearly manifested during the events of its military aggression on the territory of Ukraine. The annexation of Crimea in March 2014 brought an international condemnation, but had no significant consequences for the aggressor. First of all, Europe and the US have shown unreadiness to conflict development in Eastern Europe when they started the formation of a real strategy to fight during the deployment of Russian full-scale unofficial intervention in the Ukrainian Donbass. After lengthy hopes of diplomatic policy of appeasement the aggressor, the EU Council has finally taken the decision to impose systemic sanctions (aka "third wave" sanctions), but only after the tragedy of the passenger jet MH17 in the Donetsk region in July, and then the entrance of the regular units of the Armed Forces of the Russian Federation into the territory of the region on the Independence Day of Ukraine on 24 August 2014. In terms of defense, the Union cannot offer anything to Ukraine but the traditional methods of "soft power", such as non-effective diplomatic support, the Association Agreement, the prospect of economic aid, and anti-Russian sanctions that will have long-term consequences. The irony of "soft power" is that it so often requires "hard power" policies to become effective [Grybinco, 2015: 76–77].

Thus, we could argue that V. Putin threw a dual challenge the United States – in Eurasia and the Middle East. However, according to some experts, the participation of Russia in the Syrian conflict is unlikely to bring her considerable geopolitical dividends, and the campaign itself risks becoming a protracted and exhausting. It is possible that Russia thus tries to share responsibility for the US world order, supra prove their claims by design impact in different regions. Limited resources do not allow the Kremlin to ensure geopolitical interests under the famous American formula "Win-win", which provides simultaneous participation in several regional conflicts. Grafting Russian military presence in Syria served to further aggravation of the military-political situation and the rise of opposition, resulting in the increased number of refugees to the EU, which was a new challenge for European security. Russia tries to establish joint diplomatic dialogue with Saudi Arabia, against the military campaign in Yemen to find the key to solving the Syrian issue. At the same time V. Putin signals Saudi Arabia, Turkey and Qatar regarding what military steps to change the Syrian regime would be futile. Generally, activation of intervention in the Syrian conflict according to expert estimates only complicates the settlement. The Kremlin is trying to persuade such actions B. Obama to recognize the equality of participation in the settlement of the Syrian conflict. In this situation, Russia could put forward their conditions, in particular lead to further political bargaining B. al-Assad stay in power as the leader of the post-crisis Syria [Gordon, 2015]. It is believed if Russia fails to gain a foothold in the region and support the dictatorial regime, Tehran and Moscow can create a kind of Russian-Iranian protectorate controlled on B. al-Assad of Syria.

So, with the aggravation of geopolitical confrontation in the Eurasian region and the Middle East, Russia is trying to act in the style of the times "cold war" to underline its global im-

portance and international weight as a global player. Expanding the Syrian military presence in Russia demonstrates that not only is not in isolation, but also has an impact on the system of regional and global security. Also similar actions Moscow is trying strategically to divert world attention from its involvement in the conflict in the southeast of Ukraine and annexation of Crimea.

Russia is more and more concerned with FTA. In Moscow, there were a lot of talks about the risks that Ukraine would be a kind of European goods transit zone, thereby would fill the market by foreign products and would influence Russian producers. After all it is because of pressure the Association Agreement between Ukraine and the EU was postponed to December 2015. However, such claims are issued at least due to the fact that the big part of the Russian market is formed by the products from Europe and their increase will not dramatically affect upon its structure.

Not quite proper is Russia's position to Ukraine's accession to NATO. More often we can hear rants of Kremlin leadership about the effect of the membership of Ukraine in NATO. Some leaders consider that it will radically disrupt the balance of power in the area of special interests. Ironically, however, even in Western political science discourse pro-Russian stance can be traced to some experts on Ukraine's rapprochement with NATO. A famous American scientist, Professor G. Mirshaymer of the University of Chicago expresses the special position on the policy of Realpolitik style and proves that it was the US, who provoked Ukrainian internal conflict and the Russian-Ukrainian opposition as a whole. Political analyst grounds that the annexation of the Crimea was a response to the expansion of NATO, which is guided with realistic motives. Another reason for aggression was the version of the revolution in Ukraine, allegedly carried out with the support of the United States, which was the basis of his troops to enter Crimea and east being afraid of "right-wing" pro-American leadership [McFaul, 2014]. In short, a representative of the realistic trend proves that Russia resorting to aggression have had demonstrated unacceptable implementation scenario of further color revolutions and creation of new Western democracies by post-Soviet countries and inevitably their involvement in NATO. However, as we know, Ukraine is not even a potential candidate for NATO membership. In addition, there is a question why Putin's aggression was conducted almost fifteen years late, as NATO's eastward expansion started in 1999? Also as a result of the next "expansion" of the Alliance in 2004 the membership has gained post-Soviet Baltic countries and Russia did not use force scenarios at that time. Another counterargument might be the last NATO enlargement in 2009, it was precisely due to Albania and Croatia. Latter in no way can be regarded as so-called areas of special interest Moscow [Gidadhubli, 2004: 1886].

Taking into consideration this state of affairs we can reach preliminary conclusion that the Kremlin is showing abnormal "offend" for the defeat in the Cold War and it finally proclaimed post-Soviet/Eurasian space as the area of their special interests, going even to the annexation of the territories of neighboring states. The counterstrategy of West is the support of democratic values, territorial integrity and sovereignty of Eurasia and its violation is the basis for the introduction of economic sanctions against Russia.

It is known that the introduction of the world's leading economic powers sanction restrictions and the fall in world oil prices to 30 dollars per barrel, in the aggregate has become the deterrent factor that stopped the advance deeper intentions of sovereign Ukraine to implement the project Novorosia. This project, recall, involved the creation of the territory of eight Ukrainian regions puppet buffer state.

The vast majority of policy experts argue that solving networked or so-called hybrid war and using the ambiguous position of some EU members such as the Czech Republic, Hungary, Austria and Italy, Russia is doing her best to achieve prevention of turning Ukraine into a full-fledged

geopolitical foothold for further expansion of West Pax Americana in Eurasia. Highlighting the potential for radical imbalance of checks and balances in the modern world, Russian President V. Putin predicted in one of his statements multiplication of regional conflicts indirect interests of the great powers as a result of failure to reckon with the geopolitical interests of each other. This Russian leader said that risk should primarily include unstable countries that are at the intersection of geopolitical interests of the main centers of international power. Thus, according to the Russian president's rhetoric such message essentially announced the start of a new Cold War between Russia and West [42]. Thus, during the current geo-political and security crisis in the world can observe the formation of a new international order involving the participation of all the great powers of our time. In particular the US are trying to further the participation of its allies to expand Pax Americana. Stay unipolar world traditionally opposed to China and Russia, and to a lesser extent India and Brazil. The above state advocates building a world concert – multipolarity, which is an alternative to American global construct. In such circumstances, medium and small states are almost out involving reformatting world order, and often do serve as means to counter and defend global interests of the great powers.

* * *

Therefore, Ukraine has become a field of struggle of Atlantic and Eurasian paradigm transformation of world order and international security. There is a reason to believe that the destruction of the mechanisms of checks and balances and formation of precedent for borders change will open the page in rise of conflict in modern international environment. With the aggravation between major centers of power (US, EU, Russia) although Ukraine is a significant factor of changing world order, but still it becomes more a kind of “experimental” area of geopolitics. Russia, with the great economic losses is trying to keep its neighbors in its influence despite minimal chances to win in the competition with the West. In general, depending on which of leading international players will keep Kyiv, that international player will ultimately determine not only the future of the Eurasian terrain but of the whole world order. Russia plays a double game in Syria – as causing air strikes on opposition forces fighting the regime of B. al-Assad, and in places where forces ISIS. This dualistic geopolitics aimed, on the one hand, to support the Assad's regime, whom Moscow considers the only legitimate representative of Syria; On the other hand, blows on ISIS shows support for anti-terrorism coalition of Western countries in the fight against international terrorism. Another reason for Russia's participation in the Syrian conflict is low world oil prices. Therefore, the Russian presence in the Middle East and its controlled destabilization can act as pressure on oil monarchy, particularly Saudi Arabia. Thus, Russia is trying to create at least the illusion that the sphere of its interests is not only the Eurasian space, but also to any other part of the world.

References

1. *Adamsky D.* ‘Putin's Damascus Steal. How Russia Got Ahead in the Middle East’, *Foreign Affairs*, 2015, 16th September, <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-09-16/putins-damascus-steal?cid=nlc-twofa-20150924&sp_mid=49629706&sp_rid=b2xlZ3ZhQHVrci5uZXQS1>
2. *Adamsky D.* ‘Putin's Syria Strategy. Russian Airstrikes and What Comes Next’, *Foreign Affairs*, 2015, 1 October, <<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-10-01/putins-syria-strategy>>
3. *Bodansky Y.* (2016) ‘The Evolution of Russian, Syrian, and Iranian Actions Against the Jihadist Movements and Turkish-U.S. Responses’, *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security* 394: 1–28.

4. Coffey L., Kochis D. 'Russia's Invasion of Ukraine: The U.S. Needs a Strate', *International Conflicts*, 2014, 26th November, <<http://www.heritage.org/research/reports/2014/11/russias-invasion-of-ukraine-the-us-needs-a-strategy>>
5. Gidadhubli R. (2014) 'Expansion of NATO: Russia's Dilemma', *Economic and Political Weekly* 19: 1885–1887.
6. Gordon D. 'Headstrong. Putin's Involvement in Syria—And How Obama Can Leverage It', *Foreign Affairs*, 2015, 30th September, <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-09-30/headstrong?cid=nlc-twofa-20151001&sp_mid=49684032&sp_rid=b2xlZ3ZhQHVrci5uZXQs1>
7. Grybinco A. (2015) 'International Interest of Great Britain in the Conditions of the Modern Crisis of the European Security System', *Historia i Polityka* 4: 67–83.
8. Kondratenko O. (2016) 'Ukraine as a geopolitical priority of the Russian Federation', *Historia i Polityka* 16:101–113.
9. Lukyanov F. 'Russia is following a clear strategy in Syria', *Financial Times*, 2016, 20th March, <<https://www.ft.com/content/e5917508-ecf5-11e5-888e-2eadd5fbc4a4>>
10. McFaul M, Sestanovich J., Mearsheimer S. 'Faulty Powers. Who Started the Ukraine Crisis?', *Foreign Affairs*, 2014, November/December, <<https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/2014-10-17/faulty-powers>>
11. Migranyan A. 'What Is at Stake in Ukraine', *The National Interest*, 2014, 30th July, <<http://nationalinterest.org/feature/what-stake-ukraine-10979>>
12. Mix D. 'The United States and Europe: Current Issues', FAS, <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS22163.pdf>
13. Nielsen K. (2013) 'EU Soft Power and the Capability-Expectations Gap', *Journal of Contemporary European Research* 9: 723–739.
14. Pagano M. 'Land for gas: Merkel and Putin Discussed Secret Deal Could end Ukraine Crisis', *Independent*, 2014, 31th July, <<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/land-for-gas-secret-german-deal-could-end-ukraine-crisis-9638764.html>>
15. Racz A. (2014) *Russia's Hybrid War in Ukraine Breaking the Enemy's Ability to Resist*. Helsinki: FIIA.
16. Shevtsova L. 'The Kremlin is Winning', *The American Interest*, 2015, 12th February, <<http://www.the-american-interest.com/2015/02/12/the-kremlin-is-winning/>>
17. Solomon J., Danger S. 'Russia, Iran seen coordination on defense of Assad Regime in Syria', *The Wall Street Journal*, 2015, 21th September, <<http://www.wsj.com/articles/russia-iran-seen-coordinating-on-defense-of-assad-regime-in-syria-1442856556>>
18. Stent A. 'Putin's Power Play in Syria How to Respond to Russia's Intervention', *Foreign Affairs*, 2016, January/February, <<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-12-14/putins-power-play-syria>>
19. Sytas A. 'Insight – Ukraine Crisis will be “Game Changer” for NATO, Brussels', *Reuters*, 2014, 18th May, <<http://www.reuters.com/article/2014/05/18/us-ukraine-crisis-nato-insight-idUSBREA4H01V20140518>>
20. Trenin D. 'Europe's Nightmare Coming True: America vs. Russia... Again', *The National Interest*, 2014, 29th July, <<http://nationalinterest.org/feature/europes-nightmare-coming-true-america-vs-russiaagain-10971>>
21. Turkina E. (2015) 'Russia-Ukraine Crisis: Value-Based and Generational Perspective', *Studies in Ethnicity and Nationalism* 1: 185–192.
22. *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C., <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf>

23. Бондаренко К. Навіщо Путіну Україна [Why Putin Ukraine], *ТСН*, 2014, 29 квітня, <<http://tsn.ua/analitika/navischo-putinu-ukrayina-347542.html>>
24. Кондратенко О. (2014) ‘Український фактор становлення нового світового порядку’ [Ukrainian factor in the formation of a new world order], *Політологічні записки* 2: 155–164.
25. Сушко О., Лісничук О. (2012) ‘ЄврАзЕС: економічний сир у політичній мишеловці вступ до ЄврАзЕС означатиме політичну капітуляцію України як європейської держави’ [EurAsEC: Economic cheese in a mousetrap political accession to EurAsEC will mean political surrender of Ukraine as a European state], *Дзеркало тижня*, 11–18 жовтня
26. Фесенко М. (2014) ‘Україна як фактор трансформації міжнародного порядку’ [Ukraine as a factor in the transformation of the international order], *Зовнішні справи* 10: 10–13.
27. Адоманис М. ‘Турция сбילה российский самолет: что дальше?’ [Turkey Just Russo Airplane: What next?], *Иносми.ру*, 2015, 25 листопада, <<http://inosmi.ru/politic/20151125/234564562.html>>
28. Габриэлян Е. ‘Тимоти Снайдер: ‘Цель Путина – разрушить украинскую государственность’ [Timothy Snyder: Putin’s aim – to destroy Ukrainian statehood], *Украина*, 2014, 31 марта, <<http://ru.rfi.fr/ukraine/20140331-timoti-snaider-tsel-putina-razrushit-ukrain-skuyu-gosudarstvennost/>>
29. Говриков В. ‘Войска Асада перешли в наступление под Алеппо’ [Assad troops linked directly offensive in Aleppo pod], *Корреспондент.net*, 2015, 28 октября, <<http://korrespondent.net/world/3581949-yhyl-pereshel-v-nastuplenye-pod-aleppo-WSJ>>
30. Густерин П. ‘Сирия без Асада – Сирия без суверенитета’ [Syria without Assad – Syria without sovereignty], *Arabinform. The International Journal of Arab Studies*, 2012, 21 лютого, <http://arabinform.com/publ/sirija_bez_asada_sirija_bez_suvereniteta/113-1-0-1117>
31. Ирхин А. (2014) ‘Сирийский конфликт в региональной и мировой политике’ [The Syrian conflict in regional and world politics], *Вісник СевНТУ* 145: 224–228.
32. Кобзеев А., Мирзаян Г. ‘Прогноз: Чего ждать от политики России в 2016 году’ [Prediction: What to expect from Russia’s policy in 2016], *Соцпортал*, 2016, 12 января, <<http://socportal.info/2016/01/12/prognoz-chego-zhdatt-ot-politiki-rossii-v-2016-godu.html>>
33. Короткий В. (2015) ‘Куда везет “Сирийский экспресс”?’ [Where lucky “Syrian Express”], *Зеркало недели*, 11–18 сентября
34. Крижановский С. ‘Геополитика и геоэкономика войны в Сирии: игроки, интересы, стратегии’ [Geopolitics and geo-economics of the war in Syria: players, interests, strategies], *Хвиля*, 2015, 1 октября, <<http://hvylya.net/analytiks/geopolitiks/geopolitika-i-geoekonomika-voynu-i-v-sirii-igroki-interesy-strategii.html>>
35. Нуриева С. ‘Встреча Эрдогана и В. Путина’ [The meeting of Erdogan and Putin], *Иносми.ру*, 2015, 15 июня, <<http://inosmi.ru/asia/20150615/228598028.html#ixzz3dRi0vtXh>>
36. Романенко Ю. ‘О вызовах и новых возможностях для Украины на следующих этапах революции’ [On the challenges and new opportunities for Ukraine for the next stages of the revolution], *Хвиля*, 2015, 20 января, <<http://hvylya.net/analytiks/geopolitiks/o-vyizovah-i-novyih-vozmozhnostyah-dlya-ukrainyi-na-sleduyushhih-etapah-revoljutsii.html>>
37. Стельмах С. ‘Деокупация Крыма: турецкий фактор’ [De-occupation of the Crimea: Turkish factor], *Главком*, 2016, 3 февраля, <<http://glavcom.ua/articles/37744.html>>
38. Топалов А. ‘Сирийские риски для “Газпрома”’ [Syrian risks to “Gazprom”], *Газета.ру*, 2015, 1 жовтня, <<http://www.gazeta.ru/business/2015/09/30/7787825.shtml>>

39. Умланд А. 'Роль и цели Кремля в "украинском" кризисе' [The role and purpose in the Kremlin "Ukrainian" crisis], Геополитика, 2015, 19 января, <<http://www.geopolitika.lt/index.php?artc=7120>>
40. Хантингтон С. (2011) Столкновение цивилизаций [Clash of civilizations], Москва : АСТ, Астрель.
41. Шевцова Л. 'Пришла пора кончать с иллюзиями о силе Путина' [It is time to put an end to illusions about the power of Putin], Апостроф, 2015, 19 сентября, <http://apostrophe.com.ua/article/world/2015-11-30/prishla-pora-konchat-s-illyuziyami-o-sile-putina---rossiyskiy-politolog-shevtsova/2660?utm_medium=referral&utm_source=lentainform&utm_campaign=apostrophe.com.ua&utm_term=1247076&utm_content=3892347>
42. Разочарованный крахом системы противовесов Путин предрек планете "ряд острых конфликтов" [Frustrated by the collapse of the system balances Putin predicted a planet, "a series of violent conflicts"], Новое время, 2014, 24 октября, <http://nvua.net/world/Putin-prigrozil-miru-ryadom-ostryh-konfliktov-17538.html>
43. Рейтинг Путина: аномалия или закономерность? [Putin's rating: anomaly or regularity?], Институт современной России, 2014, 22 декабря, <https://translate.google.ru/#uk/en/Рейтинг_Путина%3А_аномалия_или_закономерность%3F>

СУЧАСНА СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 342.56(477):341.231.14

UKRAINIAN COURTS AND THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

УКРАЇНСЬКІ СУДИ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

УКРАИНСКИЕ СУДЫ И ЗАЩИТА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Victor Muraviov

Professor, Doctor Hab., Head of the Chair of Comparative and European Law, Institute of International Relations of Kyiv Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine. E-mail: vmour@visti.com

Муравйов В. І.

Професор, доктор юридичних наук, завідувач кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: vmour@visti.com

Муравьев В. И.

Профессор, доктор юридических наук, заведующий кафедры сравнительного и европейского права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: vmour@visti.com

Abstract. *The article is focused on the interaction between the Ukrainian courts of general jurisdiction and the Constitutional Court of Ukraine in the area of the protection of human rights. There is emphasized that their independent functioning does not provide for the efficient protection of individual rights and freedoms and significantly increases the number of the judicial recourses of the Ukrainian citizens to the European Court of Human Rights. Particular attention is paid to the role of the Constitutional Court of Ukraine in the protection of human rights, which combines the functions of the constitutional control and constitutional supervision. Its activities are focused on the official interpretation on the Constitution of Ukraine. Attention is paid to the list those who may bring the actions before the Constitutional Court, which includes apart from the state bodies the natural and legal persons. The is mentioning of the issues on initiating of proceedings before the Court. Also broadly is analyzed Constitutional Court' activities concerning the interpretation of the Constitution in the light of the European Convention on Human Rights and other international agreements dealing with the protection of human rights. The article stresses on the contribution of other Ukrainian courts in the affirmation of the constitutional concept of the protection of human rights and freedoms in Ukraine. The majority of resolutions of such highest judicial body in the system of courts of general jurisdiction as the Supreme Court of Ukraine concern the judgments of the European Court of Human Rights. As it is emphasized in the article the independent functioning on the Constitutional Court and the courts of general jurisdiction does not provide for the cooperation between both branches of courts. Courts of general jurisdiction feel free as to the appeal to the Constitutional Court. Even when such appeals are directed to Constitutional Court the decisions of the letter are not binding to the courts of general jurisdiction. Special attention is paid to the introduction*

of the institute of constitutional complaint and its positive effect on the judicial mechanism of the protection of human rights in Ukraine.

Key words: *Constitution of Ukraine, Constitutional Court of Ukraine, Courts of General Jurisdiction, Human Rights, European Court of Human Rights, constitutional appeal.*

Анотація. *Стаття присвячена взаємодії українських судів загальної юрисдикції та Конституційного суду України в сфері захисту прав людини. У ній підкреслюється, що їх незалежне функціонування не забезпечує ефективний захист прав і свобод людини і значною мірою збільшує кількість юридичних звернень з боку українських громадян до Європейського суду з прав людини. Особлива увага приділена ролі Конституційного суду України у питаннях захисту прав людини, який поєднує функції конституційного контролю та конституційного нагляду. Його діяльність зосереджена на офіційному тлумаченні Конституції України. Увага приділена переліку тих, хто може звертатися до Конституційного суду, який включає окрім органів влади фізичних і юридичних осіб. Розглянуті питання ініціювання слухань у Суді. Також широко аналізується діяльність Конституційного суду стосовно тлумачення Конституції у світлі Європейської конвенції з прав людини та інших міжнародних договорів, які пов'язані з захистом прав людини. У статті робиться наголос на внеску інших українських судів у затвердженні конституційної концепції захисту прав і свобод в Україні. Переважна більшість постанов такої вищої судової установи у системі судів загальної юрисдикції як Верховний суд України стосується рішень Європейського суду з прав людини. Як зазначається у статті незалежне функціонування Конституційного суду і судів загальної юрисдикції не сприяє співробітництву обох гілок судових установ. Суди загальної юрисдикції вільні у апеляційних зверненнях до Конституційного суду. Навіть коли подаються апеляції до Конституційного суду його рішення не є обов'язковими для судів загальної юрисдикції. Спеціальна увага приділена запровадженню інституту конституційної скарги та його позитивного впливу на захист прав людини в Україні.*

Ключові слова: *Конституція України, Конституційний суд України, суди загальної юрисдикції, права людини, Європейський суд з прав людини, конституційна скарга.*

Аннотация. *Статья посвящена взаимодействию украинских судов общей юрисдикции и Конституционного суда Украины в сфере защиты прав человека. В ней подчеркивается, что их независимое функционирование не обеспечивает эффективную защиту прав и свобод человека и в значительной степени увеличивает количество юридических обращений со стороны украинских граждан в Европейский суд по правам человека. Особенное внимание уделено роли Конституционного суда Украины в вопросах защиты прав человека, который объединяет функции конституционного контроля та конституционного надзора. Его деятельность сосредоточена на официальном толковании Конституции Украины. Внимание уделено перечню тех субъектов, которые могут обращаться в Конституционный суд, который включает кроме органов власти физических и юридических лиц. Рассмотрены вопросы инициирования слушаний в Суде. Также широко анализируется деятельность Конституционного суда в отношении толкования Конституции в свете Европейской конвенции по правам человека и других международных договоров, которые связаны с защитой прав человека. В статье делается упор на вкладе других украинских судов в утверждение конституционной концепции защиты прав и свобод в Украине. Преобладающее большинство постановлений такого высшего судебного органа в системе судов общей юрисдикции как Верховный суд Украины касается решений Европейского суда по правам человека. Как указывается в статье независимое функционирование Конституционного суда и судов общей юрисдикции не способствует сотруду-*

ничеству обеих ветвей судебных органов. Суды общей юрисдикции вольны в вопросах апелляционных обращений в Конституционный суд. Даже когда подаются апелляции в Конституционный суд, его решения не являются обязательными для судов общей юрисдикции. Специальное внимание уделено введению института конституционной жалобы и его позитивного влияния на защиту прав человека в Украине.

Ключевые слова: Конституция Украины, Конституционный суд Украины, суды общей юрисдикции, права человека, Европейский суд по правам человека, конституционная жалоба.

Current problems. The judicial system of Ukraine consists of two branches of courts that function separately and independently. These are the Constitutional court and the courts of general jurisdiction. However, they may cooperate with each other in some matters when they find it appropriate. The mechanism for such cooperation is provided by the Law of Ukraine of 1996 “On the Constitutional Court of Ukraine” [1].

The most important area of cooperation between the Ukrainian courts is the protection of human rights.

The aim of the article is to define the consequences of the narrow cooperation between the Constitutional Court of Ukraine and the courts of general jurisdiction in the area of the protection of human rights in the country.

Important research results. The necessity The provisions regulating human rights occupy a prominent place in the Constitution of Ukraine, which pertains to the new generation of Constitutions. It was adopted in 1996 [2]. There is a special chapter II (art. 21–68) in the Constitution devoted to this area of legal regulation. It is called “The rights, freedoms and responsibilities of man and the citizens”. In terms of their general bases, their content, the possibilities of their limitation, the regime of their implementation and protection all of them are in conformity with the norms of the European Convention on Human Rights of 1950 which was signed by Ukraine in 1995 shortly before the adoption of the Constitution [3]. Their modernization and adaptation to the new realities is done mainly by bringing amendments to the Constitution as well as by the interpretation and concretization of its provisions. This is happening through the adoption of laws and ratification of international treaties. In this regard important are the decisions of the Constitutional Court and other courts since the court system of Ukraine shall provide the proper guaranties for their implementation.

According to the Law of Ukraine “On the Constitutional Court of Ukraine” the Constitutional Court is the sole organ of constitutional jurisdiction in Ukraine. In its activities the Constitutional Court combines the functions of the constitutional control and constitutional supervision [Назаренко, 2005: 90–96].

The part that covers human rights matters embraces the issues concerning the compatibility of the laws and other normative act with the Constitution as well as official interpretation on the Constitution and other laws of Ukraine.

The list of those who may bring the actions before the Constitutional Court is quite long and may be divided into two groups. The first one includes the President, People’s Deputies (at least forty-five), the Supreme Court of Ukraine, Human Rights Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of the Crimea. The second one covers the natural and legal persons.

Their legal standing in the Constitutional Court is different. The state bodies may initiate proceedings as to the conformity to the Constitution of legal acts and interpretation of the basic law. The natural and legal persons may lodge appeal in order to obtain the official interpretation of the Constitution.

The state bodies may submit to the Constitutional Court the matters regarding the conformity of norms of the effective legislation with the principles and norms of the Constitution concerning the human and citizen's rights and freedoms.

The issues on initiating of such proceedings embrace: disputable questions concerning constitutionality of laws and other legal acts adopted and promulgated in accordance with the established procedure; disputable questions concerning constitutionality of legal acts revealed in the process of general court proceedings; disputable questions concerning constitutionality of legal acts revealed by bodies of executive power during their application and by the Authorised Human Rights Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine during his/her activities (art. 82 of the Law "On the Constitutional Court of Ukraine").

The Constitutional Court adopts its decisions concerning unconstitutionality of legal acts in whole or in part on the grounds of non-conformity with the Constitution of Ukraine; violation of the procedure for their consideration, adoption or entry into force established by the Constitution; excess of constitutional authorities during their adoption.

The state bodies may also submit to Constitutional Court a constitutional petition on matters concerning constitutionality of legal acts, which inconsistently regulate the realization of the constitutional human and citizen's rights and freedoms.

In these cases the subject matter of initiation of constitutional proceedings are resolution of disputable issues concerning constitutionality of norms of two or more laws or acts of international law recognized as obligatory on the territory of Ukraine, which inconsistently regulate realization of the same constitutional rights and freedoms and thus substantially restrict the possibilities of their exercise (art. 84 of the Law "On the Constitutional Court of Ukraine").

The decision of the Constitutional Court determines norms of which law are constitutional and norms of which law are unconstitutional and invalid.

The issues of the protection of human rights may arise before the Constitutional Court when it provides for the interpretation of the Constitution. In such instances the state bodies may submit to the Constitutional Court a constitutional petition for an official interpretation of the Constitution and laws on the grounds of the practical necessity of clarification, explanation and official interpretation of provisions of the Constitution and laws of Ukraine (art. 93 of the Law "On the Constitutional Court of Ukraine").

In contrast to that the right of a constitutional appeal of the citizens to the Constitutional Court is quite limited. It is restricted by the cases when the Constitutional Court provides for the official interpretation of the Constitution and the laws of Ukraine in order to ensure implementation or protection of the constitutional human and citizen's rights and freedoms as well as the rights of a legal entity. Subjects of the right to constitutional appeal for providing opinions by the Constitutional Court are citizens of Ukraine, foreigners, stateless persons and legal entities.

The grounds for such an appeal are dubious application of provisions of the Constitution or laws of Ukraine by courts of Ukraine, other state bodies, if the subjects of the right to constitutional appeal consider it may lead or has led to violation of their constitutional rights and freedoms (art. 94 of the Law on "On the Constitutional Court of Ukraine").

Within the ambit of its jurisdiction the Constitutional Court adopts decisions and provides opinions.

The Court's rulings regarding all these matters are mandatory for execution in Ukraine. They are final and cannot be appealed [5]. Laws and other legal acts, or their separate provisions, that are deemed unconstitutional, lose legal force.

The Constitutional Court also issues opinions on the constitutionality of currently effective international treaties to which Ukraine is a party or which are submitted for their ratification. In these cases subjects of appeal are the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers. There

is no clear indication either in the Constitution or in the Law on the Constitutional Court as to the legal force of such Constitutional Court's opinions. As the former judge of the Constitutional Court P. Martinenko pointed out the practice of the Constitutional Court shows that the opinions of the Constitutional Court in these matters are to be taken into consideration, but are not binding [6].

The Constitutional Court does not have the jurisdiction concerning the official interpretation of international agreements. It means that the Ukrainian citizens, foreign citizens, legal persons cannot apply to the Constitutional Court on the matters of issuing opinion as to the official interpretation of international agreements, including the conventions on human rights.

After 1997 the Constitutional Court broadly interpreted the Constitution in the light of the European Convention on Human Rights and other international agreements in this area when it has dealt with the protection of human rights. As a rule in its judgments it referred to the art. 9 of the Constitution which states that international treaties currently in effect and approved by the Supreme Council of Ukraine as binding on the country shall be part of Ukraine's national legislation. The Constitutional Court has also taken into consideration that the norms of the Constitution of Ukraine concerning the human rights and freedoms are very similar to the corresponding provisions of the European Convention of Human Rights.

The Constitutional Court also turned to advantage the interpretation of the European Convention made by the European Court of Human Rights. They served to the Constitutional Court to a large extent as a methodological guidance and as an instrument for the internal interpretation of the norms.

However, the Constitutional Court has to make difference between the provisions of the Convention on Human Rights and their interpretation by the European Court of Human Rights since their legal status in the Ukrainian legal order is not the same. Constitutional Court is not obliged to follow to the interpretation of the European Convention on Human Rights done by the European Court of Human Rights. Otherwise it would violate the Ukrainian legislation since only the provisions of the Convention are part of it. In practice the Constitutional Court endeavors to avoid any possible contradictions between its judgments and the decision of European Court of Human Rights. To this end before passing its judgments the Constitutional Court familiarizes itself with the legal position on the issue of the European Court of Human Rights.

The most important decisions of the Constitutional Court concern:

1) the compatibility of the provisions of the Constitution (art. 55, 66, 124) to the obligations of Ukraine deriving from the European Convention of Human Rights which according to art.9 of the Constitutions is a part of the legislation of Ukraine (decision of 1997);

2) the right to live;

3) the abrogation of the death penalty as a means of punishment (art. 24, 58, 59, 60, 93, 190-I of the Criminal Code of Ukraine) (art. 3 of the European Convention and art. 28 of the Constitution);

4) the right to referendum;

5) the right to own, use and dispose of property (art.41 of the Constitution) with the exceptions that cover the forced alienation of private property for reasons of social necessity, in condition of war or an emergency etc.;

6) the right of citizens to freely associate into volunteer organizations, specifically, to form trade unions and enter into them in order to defend and satisfy their economic and social interests (art. 11 of the European Convention). Exceptions concern restrictions imposed by the law in the interests of national security and public order or to protect the population health or defend the right and freedoms of other individuals;

7) the right to the just trial;

8) the right to return to people their deposits in the banks etc. The other judgments of the Constitutional Court related to the creation of normal conditions for the administration of justice and thus for exercising of one's rights and freedoms etc.

The bulk majority of the Constitutional Court's rulings concerning the protection of human and citizen's rights and freedoms resulted from the actions brought by the Authorised Human Rights Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine. Since the legal standing of the citizens in the Constitutional Court is restricted there were only few cases resulted from the proceeding initiated by them [7].

Although the Constitutional court decisions are binding to everyone there exist some hesitations and delays in their enforcement. It indicates that in Ukraine as in some other new democracies the role of the Constitutional court as last instance on questions of the constitutionality and the protection of human rights is underestimated both by the authorities and society.

Constitutional court decisions have led to the amendment of legislation and other normative acts, new trials. After its judgments numerous statutory provisions as well as judgments of the courts of general jurisdiction which limited human rights and freedoms of the citizens of Ukraine have been abrogated.

The Ukrainian legislation contains no clear prohibition for the Constitutional Court to refer in its practice to the decisions of the national courts of other European countries. However, the Constitutional court actually does not do it, which is unfortunate, since if otherwise it could add objectivity and efficiency to its decisions. The only way of influence of the courts of other European countries on the practice of the Constitutional Court of Ukraine is done through the European court of Human Rights, which in its decisions devotes great attention to the case-law of the national courts of its member-states.

The contribution of other Ukrainian courts in the affirmation of the constitutional concept of the protection of human rights and freedoms in Ukraine is also conspicuous.

However, independent functioning on the Constitutional Court and the courts of general jurisdiction narrows the areas of the cooperation between both branches of courts. Courts of general jurisdiction appeal to the Constitutional Court fragmentarily. In cases of such appeals the decisions of the Constitutional Court are not binding to the courts of general jurisdiction.

The Supreme Court of Ukraine is the highest judicial body in the system of courts of general jurisdiction. Its powers are extended to the interpretation of the issues concerning the execution of legislation on the bases of generalizing of judicial practice and the analysis of judicial statistics [8].

The most important resolutions of the Supreme Court concern:

- 1) the obligatory enforcement of the European convention by national courts of general jurisdiction as a part of the Ukrainian legislation in cases pending before the courts;
- 2) the enforcement of the ruling of the European Court of human rights by national courts;
- 3) the recovery of moral damages for the violation of people's rights to express their views (art. 10 of the European convention);
- 4) the right of private ownership (Protocol 1 of the European convention);
- 5) the monitoring of police violence (art. 3 of the European convention);
- 6) the right to a trial within a reasonable time (art. 6 of the European convention);
- 7) detention and other forms of interference with personal liberty (art. 6 of the European convention).

The majority of these resolutions were provoked by the judgments of the European Court of Human Rights.

The number of decisions of the European court against Ukraine in 2014 amounted to 10330. In terms of number of cases pending before the European court Ukraine occupies the 4th place

among the member-states. More than 60% of them concern violation of the right to a trial within a reasonable time. The other violations deal mainly with police violence.

The enforcement of the decisions of the European Court of Human rights has double-fold consequences.

Ukraine has to pay to the plaintiffs the compensation designated by the European Court of Human Rights and the decisions of the national courts. From 2001 to 2013 Ukraine had to pay from the state budget around 147 millions hryvna for these purposes [9].

On the other hand, Ukraine has to make amendments to the internal legal acts in order to prevent the further violations of the provisions of the European Convention on Human Rights.

In 2006 Ukraine passed the Law "On the Enforcement of Decisions and Application of Practice of the European Court of Human Rights [10]. According to that law the Ministry of Justice is charge for conducting legal expertise of all legislative acts, by-laws, their drafts which pertain to the area of legal regulation by the European Convention on Human Rights as to their compatibility with the provisions of the Convention. Such an expertise is aimed at the prevention of the violation in the future of The European Convention caused by the imperfection of legal regulation.

The problem is that not all normative acts are send to expertise. On the other hand, the conclusions of the Ministry not always are taken into consideration by the drafters.

As follows from the Law on the enforcement of decisions and application of practice of the European Court of Human Rights, the national courts of Ukraine while hearing the case shall use the European Convention on Human Rights as well, the practice of the European Court of Human Rights. According to the art. 17 of the Law "On the Enforcement of Decisions and Application of Practice of the European Court of Human Rights and the Practice of the European Court of Human Rights" are considered as sources of law in Ukraine.

In this respect no problems arises from the use of the Convention by national courts since it is a part on the internal legislation and have the direct effect in the internal legal order of Ukraine. The obligatory character of the judgments of the European Court against Ukraine is also beyond any doubt. What remains disputable is the issue of the use of the European Court's practice as a source of law. Although it is accepted on the doctrinal level that the European Convention is not able to be effective without its interpretation by the European Court, still it is not easy for the country that belongs to the European continental legal family to allow a judicial precedent penetrating into its legal system as a sources of law, based on the European Court's rulings [Шевчук, 2007]. So, this provision of the Law on the enforcement of decisions and application of practice of the European Court of Human Rights may be considered as being at variance with the Constitution of Ukraine regarding the application by the national courts of the practice of the European Court of Human Rights.

On the other hand, it is problematic for the national courts to use the decisions of the European Court of Human Rights since they are not published in the country and thus are not available.

Conclusions. Ukrainian courts play the key role in the protection of human rights in the country. As the European Convention on Human Rights and other international treaties in this area form a part of the Ukrainian legislation they are used by the Constitutional Court and other national courts in their practice. This is very important for maintaining in Ukraine the European standards of the protection of human rights. However, the independent functioning of the Constitutional Court and the courts of general jurisdiction undermines to a large extent the efficiency of the whole system of the protection of human rights in Ukraine. The regular character of the constitutional appeals of the courts of general jurisdiction to the Constitutional Court of Ukraine for providing its legal opinions may drastically curtail the number of the judicial recourses of the Ukrainian citizens to the European Court of Human Rights.

References

1. Закон України “Про Конституційний суд України”, 16.10.1996 № 422/96-ВР. [The Law of Ukraine “On the Constitutional Court of Ukraine”, 16.10.1996 № 422/96-VR], <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80>>
2. Конституція України, 28.06.1996 № 254к/96 -ВР. [Constitution of Ukraine, 28.06.1996 № 254к/96-VR] <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>>
3. Закон України “Про ратифікацію Конвенції про захист прав и свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів №№ 2, 4, 7 и 11 до Конвенції” // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 40. – Ст. 263; Указ Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року про Ратифікацію Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права. [The Law of Ukraine “On the Ratification of the Convention on Human Rights of 1950, The First Protocol and the Protocols № 2, 4, 7 and 11 to the Convention // Vedomosti of the Supreme Council of Ukraine – 1996. – № 40. – Art. 263; The Decree of the Presidium of the Supreme Council of Ukrainian SSR № 2148-VIII of October 19 1973 “On the Ratification of the International Pact on Civil and Political Rights and the Ratification of the International Pact on Economic, Social and Cultural Rights”].
4. Назаренко О. А. (2005) *Співвідношення Конституції та міжнародних договорів України* [The Correlation between the Notion of the Constitutional Control and the Constitutional Supervision in the Characteristic of the Constitutional Court of Ukraine] // Часопис Київського Університету права. – № 3: 90–96.
5. Конституція України, 28. 06. 1996 № 254к/96 -ВР. [Constitution of Ukraine, 28. 06. 1996 № 254к/96-VR.], <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>>
6. Мартиненко П. Ф., Кампо В. М. (2007) *Конституція і конституціоналізм в Україні: вибіркові проблеми. Збірник наукових праць членів Товариства конституційного права з нагоди десятої річниці Конституції України, Конституційного Суду України та самого Товариства* [The Constitution and Constitutionalism in Ukraine: Collection of Scientific Works by the Members of the Association of the Constitutional Law on the Occasion of the 10th Anniversary of the Constitution of Ukraine. The Constitutional Court of Ukraine and the Association itself]. Київ.
7. *Основи конституційного права України*. Підручник. 2-е вид. стер. / За ред. В. В. Копейчикова (2000) [The Foundations of the Constitutional Law of Ukraine: Manual. 2nd Ed] – Київ : Юрінком Інтер.
8. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” 07. 07. 2010, № 2453-VI. [Law of Ukraine “On the Judicial System and Status of Judges”, 07. 07. 2010, № 2453-VI], <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>>
9. Kulchitskiy N. Ukraine’s paid 147 mln hryvna for the Violations of Human Rights. 15. 04. 2013. <<http://ua.krymr.com/archive/news-uk/20150601/16928/16928.html?id=25335933>>
10. Закон України “Про виконання рішень и застосування практики Європейського суду з прав людини” // Відомості Верховної Ради України. [The Law of Ukraine “On the Enforcement of Decisions and Application of Practice of the European Court of Human Rights” // Vedomosti of the Supreme Council of Ukraine] – 2006. – № 30. – Ст. 260.
11. Шевчук С. (2007) *Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції* [The Judicial Protection of Human Rights: The Practice of the European Court of Human Rights in the Context of the Western Legal Tradition] – Вид. 2-е, випр., доп. – Київ : Реферат.

УДК 341.223.2(477.75):327.5(470)

THE PROBLEM OF “FULFILMENT OF THE MINSK AGREEMENTS BY UKRAINE”

ДО ПРОБЛЕМИ «ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІНСЬКИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ»

К ПРОБЛЕМЕ «ВЫПОЛНЕНИЯ УКРАИНОЙ МИНСКИХ ДОГОВОРЕННОСТЕЙ»

Oleksandr Zadorozhnyi

Doctor of Juridical Science, Professor, Head of the Department of International Law of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: proxen2006@gmail.com

Олександр Вікторович Задорожній

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: proxen2006@gmail.com

Александр Викторович Задорожний

Доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой международного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: proxen2006@gmail.com

Abstract. *The article is devoted to the issue of the violation of the Minsk agreements achieved in the result of the Minsk process by Russia and latter's interpretation of the agreements as imposing the obligations of fulfilment exclusively on Ukraine. The article dwells on the attempts of the Russian high-rank officials and the representatives of doctrine to accuse Ukraine of non-fulfilling of this document. The author points to specific steps Ukraine has made to implement the provisions of the Minsk agreements (e.g. Ukraine has adopted the Law “On temporarily Order of Local Self-Governance in Particular Districts of Donetsk and Luhansk Oblasts of Ukraine (PDDLO)”) and rebuttals Russia's weak arguments about Ukraine's failure to maintain the truce.*

Generally, the analysis of the Minsk agreements implementation shows that the purpose of Russia is to de jure turn the conflict into an internal Ukrainian problem; influence decisions of Ukraine both in its internal and foreign policy by means of puppet “DPR” and “LPR”, preferably granting the latter the veto power; destabilize political and social situation in Ukraine, undermine its economy and defence capacity with the help of the above formations.

The author arrives at the conclusion that the de-escalation is nominal because of Russia's failure to cease the illegal actions.

Key words: *Minsk process, Minsk agreements, fulfilment, Russia, Ukraine, aggression, violations.*

Анотація. *Стаття присвячена питанню порушення домовленостей, досягнутих в результаті Мінського процесу, з боку Росії та представленню останньою Мінських угод як обов'язкових до виконання виключно Україною. У статті розглядаються спроби російських високопосадовців і представників доктрини звинуватити Україну у невиконанні цього документа. Автора вказує на конкретні кроки України на напрямку реалізації положень Мінських угод (наприклад, Україна прийняла Закон «Про особливий порядок міс-*

цевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей») і аналізує слабкі аргументи Росії про нездатність України підтримувати перемир'я.

В результаті дослідження реалізації Мінської угоди стає очевидним, що мета Росії – юридичними засобами перетворити конфлікт у внутрішню українську проблему; впливати на внутрішню та зовнішньополітичні рішення України за допомогою маріонеткових «ДНР» та «ЛНР», де право вето є пріоритетом; дестабілізувати політичну і соціальну ситуацію в Україні, підірвати її економіку і обороноздатність за допомогою вищевказаних утворень.

Автор приходять до висновку те, що деескалація є номінальною через відмову Росії припинити незаконні дії.

Ключові слова: Мінський процес, Мінські угоди, виконання, Росія, Україна, агресія, порушення.

Аннотація. Стаття посвячена вопросу нарушения договоренностей, достигнутых в результате Минского процесса, со стороны России и представлению последней Минских соглашений в качестве обязательных к исполнению исключительно Украиной. В статье рассматриваются попытки российских чиновников и представителей доктрины обвинить Украину в невыполнении этого документа. Автора указывает на конкретные шаги Украины в направлении реализации положений Минских соглашений (например, Украина приняла Закон «Об особом порядке местного самоуправления в отдельных районах Донецкой и Луганской областей») и анализирует слабые аргументы России о неспособности Украины поддерживать перемирие.

В результате исследования реализации Минских соглашений становится очевидным, что цель России – юридическими средствами превратить конфликт во внутреннюю украинскую проблему; влиять на внутренне и внешнеполитические решения Украины с помощью марионеточных «ДНР» и «ЛНР», где право вето является приоритетом; дестабилизовать политическую и социальную ситуацию в Украине, подорвать ее экономику и обороноспособность с помощью вышеуказанных образований.

Автор приходит к выводу, что деэскалация является номинальной из-за отказа России прекратить незаконные действия.

Ключевые слова: Минский процесс, Минск соглашения, выполнение, Россия, Украина, агрессия, возбуждение.

Current problems. The statements that Ukraine fails to fulfil the agreement reached within the framework of the Minsk process, which prevents the settlement of Ukrainian crises have topped the agenda of Russian public discussions devoted to the ongoing armed conflict in the Donetsk and Luhansk regions. Consequently, the respective messages are voiced by the Russian leadership, transmitted by the mass media and replicated in the studies of Russian legal doctrine. The problem raised in the article and other issues associated with the Russian aggression against Ukraine is studied by the Ukrainian doctrine of international law and, in particular, by Viktor Akulenko, Volodymyr Baryshev, Andrew Beato, Alexander Blankenagel, Michaylo Buromenskyu, Volodymyr Butkevych, Ol'ha Butkevych, Viktor Brekhunencko, Volodymyr Vasylenko, Oleksiy Volovych, Bohdan Halaichuk, Mykola Hnatovskyy, Volodymyr Holovchenko, Volodymyr Horbulin, Pavlo Hrytsak, Yaroslav Dashkevych, Anatolii Dmytriiev, Vjyacheslav Ihrunov, N. Kaminska, Oleksandr Kopylenko, Volodymyr Koretskyu, Tymur Korotkyu and others.

The aim of the article is to analyze the arguments of the Russian side alleging Ukraine undermines the Minsk process and rebut them.

Important research results. President of the Russian Federation Vladimir Putin has repeatedly addressed the problem of “non-fulfilment of the Minsk agreements by Ukraine”; his statements place the emphasis on the same issues. On 6 June 2015, commenting on the results of the second round of the Minsk process, Putin stated that Russia had the following intention: “I believe the document agreed in Minsk with a respective name Minsk-2, is the best possible option to settle the problem today. In particular, the first thing to be done is to carry out the constitutional reform to guarantee the autonomous rights of the respective republics... It is necessary to adopt the law on municipal elections in these territories and the law on amnesty. All these should be done as articulated in the Minsk agreements and agreed with Donetsk People’s Republic and Luhansk People’s Republic, with these territories.”

He elaborated on details of these problems in an interview with German weekly newspaper *Bild* in January 2016: “Everyone talks about the necessity to implement the Minsk agreements and then the sanctions may be reviewed. Believe me; all these things look like the theatre of the absurd because it’s Kyiv authorities who should fulfil the Minsk agreements today. It is impossible to demand from Moscow that what Kyiv has to do in the first place. For instance, the key issue in the settlement process lies in political dimension and the constitutional reform is in the heart of this process. It is envisaged in clause 11 of the Minsk agreements. It directly stipulates that the constitutional reform is to be realized in Ukraine, and Moscow is not the one to take such decisions.

...Clause 9 envisages the Restoration of full control over the state border in the whole zone of the conflict on the part of the Ukrainian government on the basis of Ukraine's law, and constitutional reform by the end of 2015 providing the implementation of clause 11. It means the realization of the constitutional reform and political processes in the first place and then on the basis of these processes when confidence is built, we may talk about the termination of all processes, including the border closure” [34].

On 17 February 2016, Vladimir Putin stated: “Today linking the lifting of sanctions by the EU to bringing the Minsk process to the logical end is meaningless, because the ball is not in the court of Russia, it’s in the court of Ukraine. Let’s hope that the political turbulent processes there would be overcome. And the political forces in Ukraine, which genuinely aim at settling this problem, will be able to find the strength to bring this process to an end” [Смирнов, 2016]. On 30 June 2016, at the meeting of ambassadors and permanent representatives of the Russian Federation, the President of Russia made another attempt to persuade the West in its comprehensive approach to the current situation: “We sincerely wish to settle the Ukrainian crises as soon as possible and we’ll further cooperate with members of Normandy format and the United States; we want to see in the face of Ukraine a good neighbour, predictable and civilized partner living in peace, first of all, with oneself. But Kyiv should finally understand the inevitability of a direct dialog with Donbas, with Donetsk and Luhansk, and the necessity to comprehensively fulfil its obligations under the Minsk Package of measures” [36].

Spokesperson of the Russian president Dmitry Peskov expressed the same position in late January 2016 in such a way: “Certainly, it is necessary to discuss the fulfilment of the Minsk agreements now as we see it. First of all, one needs to speak about steps Kyiv should take because if we turn to the text of the Minsk agreements and simply read the paragraphs, we may see that obligations of Kyiv are clearly stipulated but unfortunately are not executed yet” [38].

The representatives of Russian doctrine repeat the above statements. Pavel Panchenko believes: “Kyiv completely ignored the results of Minsk-1 and Minsk-2, which fixed the respective peace agreements. Kyiv used an officially declared truce to build-up forces for further massive shelling of DPR and LPR territories. Those dangerous developments were taking place

against the backdrop of ‘peaceful’ rhetoric and actions of Kyiv that sharply intensified economic and social crises in Ukraine.

It should be reminded that both Minsk-1 (September 2014) and Minsk-2 (February 2015) like other similar arrangements of the Contact group (Kuchma – on the one part and the representatives of DPR and LPR – on the other, involving the representatives of the OSCE, Russia, Germany and France) ended up being only Kyiv’s pauses in its planning of new attacks on Donbas. The only objective was an omnicide genocide of civilians and further attack on Russia with a purpose to “recapture” our Crimea and seize Rostov-on-Don and other our cities...” [Панченко, 2015].

Mikhailo Shumilov analyzes the Minsk agreements of February 2015 in reasonable details and gives some examples of their non-fulfilment by Ukraine: “From the very beginning the implementation of Minsk agreements faced the demonstrated unwillingness of the Ukrainian party to take into account the legal interests of “DPR” and “LPR”. On 18 February already the National Security and Defence Council of Ukraine decided to address the United Nations and the EU with a request to deploy the peace mission on the line of contact with Donbas fighters and on the part of the uncontrolled border between Russia and Ukraine. Petro Poroshenko called the police mission of the European Union the optimized framework of an international presence in the east of the country and argued against the participation of Russian representatives in such a mission. In March, the President of Ukraine again hustled about sending the peacemakers in the area of conflict and insisted on this issue to be settled exclusively by Ukraine.

On 17 March 2015, the Verkhovna Rada postponed the introduction of the particular procedure of self-governance in Donbas till the elections were held under the laws of Ukraine and approved the list of districts which will be covered by the law on the special status. Besides that, it approved that President’s Poroshenko address to the UN Security Council on the deployment of international peacekeeping mission on its territory and voted in favour of the resolution on the recognition of particular districts of Donetsk and Lugansk regions as temporarily occupied territories. In response, DPR and LPR declared that the adoption of these laws showed the inability of Kyiv to negotiate and reach any compromise until such resolutions are cancelled; thus, Rada “trampled the fragile Minsk peace and brought the situation into a dead end”.

The Russian side qualified the resolutions of the Ukrainian authorities as a gross violation of Minsk agreements and their actual rewriting.

It is troubling that Ukraine continues to evade the obligations it undertook. There are still hostilities in the east of the country and Ukrainian army used heavy artillery, concentrating military forces that can be used for the further aggression against DPR and LPR. The situation of uncertainty is still preserved in many aspects. It causes concern, pessimism and disturbing comments of the witnesses and direct participants of the events”.

In March 2015, the editor-in-chief of magazine “National defence” and a member of Public Council under the Ministry of Defence of Russia Ihor Korotchenko, famous in Russia due to his permanent participation in propaganda talk shows, criticized the actions of Petro Poroshenko: “Today Poroshenko does practically everything to destroy the Minsk agreement and to replace its key provisions with faked initiatives he proposes. For instance, I am referring to the invitation of the UN peacekeepers and his proposal to control the border between Russia and Ukraine. However, the question is that control and transfer of border between Russia and Ukraine from DPR and LPR to Ukraine should be prescribed in the final paragraph of the Minsk agreements and before that Ukraine has to fulfil a number of other conditions. Thus, Poroshenko has no intention to fulfil any obligation and he is wearing a mask of a peace-loving person. But he actually does everything to undermine and withdraw that signature he affixed the agreement in Minsk” [Саргун, 2015].

Providing comments on the course of Minsk process, Korotchenko even voiced serious threats to Ukraine “If the hostilities resume, the next trap for Ukrainian army shall be in Kharkov; Mariupol shall be taken immediately. That is why if Ukraine again falls back on military provocation, the next trap will be in Kharkov, then, perhaps, in Kiev, and then, perhaps, in Lviv” [*Capzun*, 2015]. Apparently, the “military expert” is not aware that Russia and Russia-controlled fighters controlled by it in the Donbas have not stopped attacks for a single day.

Daniil Alekseev, Tatiana Vasilieva and Yekaterina Nechay believe that “Minsk process gave hope to peace settlement but the parties will have to make significant compromises. The polycentrism of the Ukrainian state and heterogeneity of its different parts rooted in the history require giving more autonomy to the regions and Ukraine should take into account their identity at the national policy-making” [*Алексеев*, 2015: 43].

Yuliya Reyzner points out that the Package of measures to implement Minsk agreements approved during the meeting in Minsk on 15 February 2015 between the leaders of such states as Russia, Ukraine, Germany and France is regarded as the way of settlement of long-lasting war crises. She draws attention to some provisions of the ceasefire deal and other rules: “Clause 5 of this agreement contains the following provisions: “Ensure pardon and amnesty by putting into force a law that would ban persecution and punishment of individuals in connection with the events that took place in some areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine”. Paragraph 6 (partly): “Ensure the release and exchange of all the hostages and illegally held individuals on the basis of the “all for all” principle. We can say that a solution has been found, however, the implementation of the Package is the main task that should be accomplished. The necessary methods to be taken to finally weaken the excessive pressure on the civilians and assist them in restoration of the lost peace and security of their own land include the active monitoring of actions of the opposing parties, fulfilment of both provisions of this Package and Conventions, may be the development of new and improvement of existing rules, enhance the responsibility for certain wrongful acts” [*Рейзнер*, 2015].

The assessment of accusations of the Russian representatives against Ukraine requires, first, addressing the process of conclusion, content, problems of adherence to the Minsk agreements and ancillary events in 2014-2016.

The purpose of the first Minsk accords was to solve the armed conflict on the territory of Donetsk and Luhansk regions, which was achieved on 5 September 2014 by the Trilateral Contact Group – the representative of Ukraine (Leonid Kuchma), the Russian Federation (Mikhail Zurabov) and the OSCE (Heidi Tagliavini). They signed Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group, which stipulated the following:

1. Ensure the immediate bilateral cessation of the use of weapons.
2. Ensure monitoring and verification by the OSCE of the regime of non-use of weapons.
3. Implement decentralization of power, including by means of enacting the Law of Ukraine “With respect to the temporary status of local self-government in certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions” (Law on Special Status).
4. Ensure permanent monitoring on the Ukrainian-Russian state border and verification by the OSCE, together with the creation of a security area in the border regions of Ukraine and the Russian Federation.
5. Immediately release all hostages and unlawfully detained persons.
6. Enact a law prohibiting the prosecution and punishment of persons in connection with the events that took place in certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions of Ukraine.
7. Conduct an inclusive national dialogue.
8. Adopt measures aimed at improving the humanitarian situation in Donbass.

9. Ensure the holding of early local elections in accordance with the Law of Ukraine “With respect to the temporary status of local self-government in certain areas of the Donetsk and the Luhansk regions” (Law on Special Status).

10. Remove unlawful military formations, military hardware, as well as militants and mercenaries from the territory of Ukraine.

11. Adopt a program for the economic revival of Donbass and the recovery of economic activity in the region.

12. Provide personal security guarantees for the participants of the consultations [5].

Ukraine immediately demonstrated intention to implement the agreements: on 16 September 2014, the laws “On the special order of local self-government in separate regions of Donetsk and Luhansk Oblasts” and on “On preventing persecution and punishment of participants of events on the territories of Donetsk and Luhansk regions” were adopted [2].

The first of the mentioned laws provide for the extension of the special status to particular areas for a 3-year period, in particular it includes the competence of authorities, which are to be formed in accordance with the results of early elections of deputies of district, city, and districts in cities, town and village councils, and village, town and city mayors [3].

The Law “On preventing prosecution...”, in its turn, envisaged in particular the release from liability of members of armed forces, members of self-proclaimed bodies of Donetsk and Luhansk regions and the persons who opposed the conducting of ATO. It suggested closing all criminal records against them, exempting them from payment of administrative penalties already assigned. The fighters shall be exempt from criminal responsibility if they released and do not hold the hostages, voluntarily surrendered their arms and explosives, do not take administrative and other buildings, do not block the public authorities and organizations [2].

The contents of laws reveal the significant problems of Ukraine as a state, rights, freedoms and security of its population. The main risks connected with the Law “On temporarily Order of Local Self-governance...” are the legalization of persons who committed crimes, by their election to local self- government bodies (it is possible under article 10 of the Law), because the leaders of DPR and LPR do not seem to be actually ready to lay down arms and facilitate the democratic election process.

It provided that even separatism and other illegal activities can't be the ground to derivate the powers of deputies of local councils and officials (Article 5). A special procedure for the appointment of heads of prosecutors and courts with the participation of local governments, envisaged by provisions of Article 5 means that the respective state bodies shall have the authority that contravenes the Constitution and a number of laws of Ukraine. The perspective that these bodies may adopt separatist resolutions is more dangerous. The contents of laws reveal the significant problems of Ukraine as a state, rights, freedoms and security of its population. The main risks connected with the Law “On the special order of local self-government in separate regions of Donetsk and Luhansk Oblasts” is the legalization of persons who committed crimes, by their election to local self- government bodies (it is possible under article 10 of the Law), because the leaders of DPR and LPR do not seem to be actually ready to lay down arms and facilitate the democratic election process.

It provided that even separatism and other illegal activities can't be the ground to derivate the powers of deputies of local councils and officials (Article 5). A special procedure for the appointment of heads of prosecutors and courts with the participation of local governments, envisaged by provisions of Article 5 means that the respective state bodies shall have the authority that contravenes the Constitution and a number of laws of Ukraine. The perspective that these bodies may adopt separatist resolutions is more dangerous.

Provisions of Article 9 (1) (“In particular districts of Donetsk and Luhansk regions the troops of people’s militia shall be formed subject to resolution of city, town and village councils who are assigned to implement the task of maintaining public order in localities in these districts”) provides the legalization of armed groups.

The main problem of the Law “On prevention of prosecution...” is the lack of mechanisms of state control over its execution. The judges and prosecutors under control of Russia and fighters are entrusted to implement the law including establishing whether a person has committed a crime. Practically, it may bring about criminals walking away from responsibility [*Задорожний*, 2014].

In the context of our research, however, it is no less important to draw attention to the following: by adopting these acts, Ukrainian authorities demonstrated its complete readiness to yield even at the expense of its popularity rate because Ukrainian society perceived the laws very controversially.

The fighters, in their turn, almost immediately upon the adoption of the laws stated that they would not fulfil them. The representative of DPR Andrey Purgin reported on the existence of their “own parliament” which “resolves legal questions”, and explained that they qualify the laws as “acts of a neighbour state” serving as a touch point for further negotiations [*Лелич*, 2014].

However, the same may apply to the Protocol of 5 September 2014: Russia and its puppet LPR/DPR did not fulfil any clause of this document, even the first one. There has been no cessation of the use of weapons and, accordingly, there has been no due monitoring and verification by the OSCE the regime of non-use of weapons; no permanent monitoring on the border the Ukrainian-Russian state border and verification by the OSCE and creation of a security area in the border regions of Ukraine and the Russian Federation; no release of all hostages and unlawfully detained persons; no steps to ensure the holding of early local elections in accordance with the Law of Ukraine “With respect to the temporary status of local self-government in certain areas of the Donetsk and the Lugansk regions”; no removal unlawful military formations, military hardware, as well as militants and mercenaries from the territory of Ukraine.

A new attempt to settle the conflict was made on 19 September 2014, when during the negotiations in Minsk the participants, who signed the Protocol of 5 September 2014, adopted a new document - the Memorandum on the implementation of the on the results of consultations of the Trilateral Contact Group with respect to the joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, Petro Poroshenko, and the initiatives of the President of Russia, Vladimir Putin. The following provisions are stipulated in the Memorandum:

1. The cessation of the use of weapons shall be considered to be common [for both parties].
2. The stopping of the units and military formations of the sides at the line of their contact as of September 19, 2014.
3. The prohibition on the use of all types of weapons and the conduct of offensive operations.
4. the withdrawal of the means of destruction of caliber above 100 mm.
5. Under the monitoring of the OSCE, the prohibition on the placement of heavy weaponry and military hardware in the area limited by the settlements of Komsomolskoye, Kumachevo, Novoazovsk, Sakhanka.
6. The prohibition on the placement of new landmine-explosive engineering barriers within the boundaries of the security area. The obligation to remove the previously placed landmine-explosive barriers within the security area.

7. The prohibition of the flights of combat aircraft and foreign unmanned aerial vehicles (“UAV”) along the entire line of contact between the sides in the area of the cessation of the use of weapons, to the width of not less than 30 km.

8. The deployment of a monitoring (observer) mission of the OSCE [4].

However, Russia and its proxies failed to adhere to the Minsk agreements after the signing of Memorandum. On 24 September 2014, “DPR/LPR” announced their own “elections” to their “authorities” on 2 November 2014 [41]. On 28 October 2014, Serhei Lavrov expressed the position of the Russian side according to which “the elections held in the territory of self-proclaimed Luhansk and Donetsk People’s Republics will be important in terms of legitimizing power” [27]. On 3 November 2014, immediately after the “elections”, which grossly violated the Minsk arrangements and primarily clause 9 of the Protocol of 5 September 2014, the Ministry of Foreign Affairs of Russia stated: “We respect the expression of will of citizens of the south-east. The representatives obtained the mandate to set the practical tasks to recover the normal life in Regions” [Ермолаева, 2014].

It is impossible to speak about the fulfilment of Minsk agreements by the Russian Federation and separatists in connection with the further events. The total number of violations of temporary ceasefire in the period from signing of Minsk arrangements until the end of October 2014 only exceeded 2000 [25], by early November there already had been almost 2400 violations [49]. As of 18 November 2014, the number of shooting attacks exceeded 3000 [48], and as of 24 November 2014 it was 3412 [31].

According to the investigation data of the Russian periodical *Kommersant* published in February 2015 [Барабанов, 2015], also confirmed by another source [6], Russia uses its military troops in Donetsk and Luhansk Oblasts: “The logic of military actions is quite simple: those, who really know how to fight (the investigation refers to the armed forces of Russia) perform combat missions by and on behalf of “self-proclaimed republics”. They solve the task and move away, and in their locations, in the commandant’s office and checkpoints, local fighters meet journalists, ready to talk about their past as miners” [Барабанов, 2015].

The Russian side demonstrated an enhanced action in January 2015: the Donetsk airport that had been almost destroyed (the total losses of Ukrainian militaries amounted to couple hundreds of persons killed) was taken by 22 January 2015; [29]; on 13 January 2015, at checkpoint in Volnovakha district of Donetsk Regionst the Russian military forces shot 13 and wounded 18 civilians who were bus passengers of route “Zlatoustovka – Donetsk” and were passing the passport control [24]; on 22 January 2015, they attacked the transport stop in Donetsk (8 persons died and 13 persons were wounded) [43]; on 22 January 2015, a series of artillery bombardment of Mariupol controlled by Ukraine and block posts of the armed forces of Ukraine took place; as a result 30 citizens of this city and one military died and 117 persons were wounded (Aleksandr Zakharchenko took over responsibility for this crime) [8; 47].

Simultaneously the armed forces of Russia attacked Debaltsevo [Барабанов, 2015; 9; 19; 6; 32]. It became completely clear that Russia openly ignored the provisions of the Minsk agreements and it is possible that the number of victims will increase. On 4 February 2015, the High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy Federica Mogherini demanded the establishment of a local three-day truce, to be in effect immediately, to ensure evacuation of the civilian population from the conflict zone [7].

By that time, not only the United States, Canada, Australia and other states, but also the EU despite unnecessary economic consequences arising from the restriction of trade with Russia, realized and recognized the key role of Russian militaries in the armed conflict in Donetsk and Luhansk Regions. It should be mentioned that on 9 February 2015, the European Council introduced sanctions against Anatoliy Antonov and Arkadiy Bakhin, the deputy ministers of de-

fence of Russia, “for sending Russian armed forces to Ukraine”, Andrey Kartapolov, Director-General of the Main operations department of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation and Chief Deputy of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation for “planning and carrying out the military campaign of the Russian army in Ukraine” [15].

The further aggressor’s attacks were fraught with not only new victims, but also could transform the war to the new level. In such a critical situation the leaders of Germany, France and Ukraine held extremely tough negotiations with Putin in Minsk [17]. On 12 February 2015, subject to their results, the Package of measures to fulfil the Minsk agreements was adopted. The same participants of the Trilateral Contact Group who adopted the previous documents signed it; these were Leonid Kuchma (Ukraine), Mikhail Zurabov (Russian Federation), Heidi Tagliavini (the OSCE). The Package of measures has the name Minsk-2. Having the same purpose as Minsk-1, it however, takes into account the development of the situation. The provisions of the Package include the following:

1. Immediate and comprehensive ceasefire in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine and its strict implementation as of 15 February 2015, 12am local time.

2. Withdrawal of all heavy weapons by both sides by equal distances in order to create a security zone of at least 50 km wide from each other for the artillery systems of caliber of 100 and more, a security zone of 70 km wide for MLRS and 140 km wide for MLRS 'Tornado-S', Uragan, Smerch and Tactical Missile Systems (Tochka, Tochka U):

for the Ukrainian troops: from the de facto line of contact;

for the armed formations from certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine: from the line of contact according to the Minsk Memorandum of Sept. 19th, 2014;

The withdrawal of the heavy weapons as specified above is to start on day 2 of the ceasefire at the latest and be completed within 14 days.

The process shall be facilitated by the OSCE and supported by the Trilateral Contact Group.

3. Ensure effective monitoring and verification of the ceasefire regime and the withdrawal of heavy weapons by the OSCE from day 1 of the withdrawal, using all technical equipment necessary, including satellites, drones, radar equipment, etc.

4. Launch a dialogue, on day 1 of the withdrawal, on modalities of local elections in accordance with Ukrainian legislation and the Law of Ukraine 'On interim local self-government order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions' as well as on the future regime of these areas based on this law.

Adopt promptly, by no later than 30 days after the date of signing of this document a Resolution of the Parliament of Ukraine specifying the area enjoying a special regime, under the Law of Ukraine 'On interim self-government order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions', based on the line of the Minsk Memorandum of September 19, 2014.

5. Ensure pardon and amnesty by enacting the law prohibiting the prosecution and punishment of persons in connection with the events that took place in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine.

6. Ensure release and exchange of all hostages and unlawfully detained persons, based on the principle 'all for all'. This process is to be finished on the day 5 after the withdrawal at the latest.

7. Ensure safe access, delivery, storage, and distribution of humanitarian assistance to those in need, on the basis of an international mechanism.

8. Definition of modalities of full resumption of socio-economic ties, including social transfers such as pension payments and other payments (incomes and revenues, timely payments of all utility bills, reinstating taxation within the legal framework of Ukraine).

To this end, Ukraine shall reinstate control of the segment of its banking system in the conflict-affected areas and possibly an international mechanism to facilitate such transfers shall be established.

9. Reinstatement of full control of the state border by the government of Ukraine throughout the conflict area, starting on day 1 after the local elections and ending after the comprehensive political settlement (local elections in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions on the basis of the Law of Ukraine and constitutional reform) to be finalized by the end of 2015, provided that paragraph 11 has been implemented in consultation with and upon agreement by representatives of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions in the framework of the Trilateral Contact Group.

10. Withdrawal of all foreign armed formations, military equipment, as well as mercenaries from the territory of Ukraine under monitoring of the OSCE. Disarmament of all illegal groups.

11. Carrying out constitutional reform in Ukraine with a new constitution entering into force by the end of 2015 providing for decentralization as a key element (including a reference to the specificities of certain areas in the Donetsk and Luhansk regions, agreed with the representatives of these areas), as well as adopting permanent legislation on the special status of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions in line with measures as set out in the footnote until the end of 2015.1.

12. Based on the Law of Ukraine 'On interim local self-government order in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions', questions related to local elections will be discussed and agreed upon with representatives of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions in the framework of the Trilateral Contact Group. Elections will be held in accordance with relevant OSCE standards and monitored by OSCE/ODIHR.

13. Intensify the work of the Trilateral Contact Group including through the establishment of working groups on the implementation of relevant aspects of the Minsk agreements. They will reflect the composition of the Trilateral Contact Group [35].

Ukraine followed the same pattern as with the previous September 2014 accords: it commenced the execution of the Package of measures of 12 February 2015. It refers to the cease-fire, cooperation with the OSCE, withdrawal of heavy equipment, introduction of amendments in legislation, execution of humanitarian purposes; guarantee the activity of humanitarian missions [30]. Ukraine took steps to fulfil all clauses of the Package of measures [11].

Unfortunately, the same cannot be said about the Russian Federation and fighters it controls [10]. clause on the cessation of fire of the Package of measures entered into force on 15 February 2015, they continued attacks to Debaltsevo and by 19 February 2015, they occupied this city, which was completely destroyed in the result of the hostilities [22]. In accordance with the data of representatives of Ministry of defence of Ukraine during the battles in Debaltsevo base of operations from 18 January 2015 till 18 February 2015, 179 Ukrainian militaries died, and 110 were captured, and 81 were missing [46]. Subject to other data, casualties were more than 300 persons died clause on the cessation of fire [39].

In the following months, the Russian side gave up further attacks, reduced the intensity of the bombarding of the Ukrainian militaries and the civilians in the region, as well as other forms of fighting. Russia, however, has failed to substantially implement any of the of the Minsk agreements clauses [16].

Nevertheless, the de-escalation is also nominal: only during three months in the summer 2015, the aggressor made seven thousand attacks [11]. The opposite tendencies indicating the intensification of hostilities have been recently observed. For instance, only during 18 July 2016, according to the official data, 7 Ukrainian militaries died, 14 were wounded in the Donbas [51];

such number of victims both from among militaries and civilians is not extreme for the period of 2015-2016. On 19 July 2016, the OSCE once again reported on the continuous flows of weapons and ammunition from the Russian Federation to the separatists [50]. Accordingly, the accusations that Ukraine responds to attacks are not confirmed.

It should be reminded that there is the aggressive war of Russia against Ukraine on the table. Any accusations in the ongoing military operation in Ukraine's territory are at odds with the fundamental principles of international law, provided for primarily in the UN Charter. The victim of aggression has the right to resist the aggressor.

The current events beyond a reasonable doubt demonstrate that the actual fulfilment of the Minsk agreements and termination of the aggressive war of Russia against Ukraine is hardly on the agenda. The war continues, partly moving to another sphere that, however, does not exclude new attacks and a significant increase in the number of victims at any time.

Generally, the analysis of the Minsk agreements implementation shows that the purpose of Russia is to turn the conflict *de jure* into an internal Ukrainian problem; influence by means of puppet "DPR" and "LPR" on decisions of Ukraine both in its internal and foreign policy, preferably with a veto power; to destabilize political and social situation in Ukraine, undermine its economy and defence capacity with the help of the above formations.

In relation to other states, the intention of Russia to simulate the transformation of the situation in the political arena should be mentioned; to convince the international community that there is no intention to escalate the aggression; provide their foreign "friends" with arguments to lift sanctions. However, it is important to underline that Russia's actions prove that the sanctions effect the Russian economy less than it is often portrayed, which can be explained by their rather mild nature of restrictive measures.

The conclusions of representatives of the Russian Federation that this state is not a party to the Minsk agreements are groundless. The Trilateral Contact Group consisting of representatives of Ukraine, Russia and the OSCE is referred to. The OSCE is a mediator; the Russian Federation cannot act as a mediator. It is self-evident because in a conflict there is always more than one party who undertake commitments. The clauses of the Minsk accords, of course, directly provide for the existing of two parties: clause 1 of Protocol of 5 September 2014 "to ensure the immediate bilateral cessation of the use of weapons" [5], clause 2 of Package of measures of 12 February 2015 on "Withdrawal of all heavy weapons by both sides by equal distances in order to create a security zone" [35].

The above-mentioned provisions are confirmed by the content of agreement as a whole and by many of its paragraphs. For instance, clauses 1, 4, 5, 8, 10 of Protocol, clauses 1, 2, 6, 9, 10, 13 of Package of measures cannot be interpreted otherwise than with the Russian Federation on the authors' mind. As the present study already showed "DPR/LPR" are the formations controlled by Russia and it is Russia who is responsible for their actions under both international law doctrines of overall control and effective control [12; 13; 14; 18].

The world leaders understand it. Angela Merkel, Francois Holland and Petro Poroshenko with Vladimir Putin agreed to the Package of measures of 12 February 2015, produced after the negotiations of 12 February 2015 to end the bloodshed [17]. The leaders of "DPR" and "LPR" Aleksandr Zakharchenko and Ihor Plotnitskyi did not participate in negotiations, they attend the Minsk negotiations personally and sign the resulting armistice implementation document but they did not identify their posts; on 13 September 2014, their representatives informed that these persons are only observers and "confirmed that they took the Minsk protocol into consideration" [42]. Given the fact that "DPR" and "LPR" are not the subjects of international law and are not recognized by other states, they cannot be the party to agreements, undertake and be responsible for the execution of any obligations.

That is why one cannot agree with the considerations of Mikhail Shumilov and other Russian authors, who refer the representative of Russia Mikhail Zurabov to a mediator in the Minsk process and repeatedly cite Zakharchenko, Plotnitskyi and other fighters as allegedly “authorized representatives of DPR and LPR”.

The construction of the Minsk agreements by Vladimir Putin as agreements providing that the respective actions should be taken “as agreed with Donetsk People’s Republic and Luhansk People’s Republic, with these territories” is knowingly false. “DPR”, “LPR” and “Novorossiya” and other similar formations are not mentioned in Minsk agreements at all. Accordingly, there is no sense to accuse of “demonstrated unwillingness of Ukrainian party to take into account the legal interests of “DPR”, “LPR” and other similar formations because unlawful formations cannot have any “legal interests”.

The Russian Federation should fulfil those clauses of the Minsk agreements that refer thereto. First of all, the first two provisions of the Package of measures of 12 February 2015 “immediate and comprehensive ceasefire in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine and its strict implementation as of 15 February 2015, 12am local time” and “withdrawal of all heavy weapons by both sides by equal distances in order to create a security zone” should be specifically mentioned. These clauses may be deemed as key ones because it is impossible to fulfil the rest of the clauses without first implementing the two above.

For example, the representatives of the Russian Federation often pay attention to the fact that Ukraine failed to hold elections in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine. But they cannot be held in accordance with the OSCE standards (as envisaged in clause 12 of the Package of measures) without security guarantees for population, election bodies, Ukrainian and foreign observers. Russia and its proxies continue daily attacks on the Ukrainian Armed Forces positions and civilian population of Donetsk and Luhansk regions. It is clear it is impossible to send foreign observers and observers from international organizations or prepare for the elections in times of hostilities.

It is important that the world leaders and representatives of states and international organizations involved in the Minsk process uphold this view. Thus, on 9 July 2016, Angela Merkel stated: “As before we have no cease-fire in Ukraine. However, it is a precondition to hold the local elections and revive the political process” [40]. Thus, the cease-fire is connected not only with elections but also with political process in respect of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine. This approach is completely in line with the rules of international law, international practice of the resolution of armed conflicts and finally with the logics of the respective processes.

Ukrainian authorities also demonstrated the adequate understanding of these problems. On 17 March 2015, the Verkhovna Rada of Ukraine passed the law amending Article 10 of Ukraine’s law granting special “self-rule” status to certain districts of the Donetsk and Luhansk regions. The document says that, Point 4 says that Articles 2-9 of the aforementioned law will come into force when local self-governance bodies to be elected at the snap polls in certain districts of the Donetsk and Luhansk regions are vested with power. The document also demands that the upcoming elections must abide by the constitution of Ukraine and other Ukrainian laws, must be general, equal, free and transparent and must meet all international democratic standards, according to the report.

The election campaign in these districts ought to obey the electoral standards of the OSCE; Unbiased international observers, including from the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, the Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities and other international organizations and foreign states, as well as other official observers should be allowed to monitor these elections. A safe environment should be created for them and their work;

the withdrawal of all illegal armed units, military hardware, as well as 'militants and mercenaries' from the territory of Ukraine in order to prevent their illegal interference in the electoral process [1].

It is worth mentioning that the law of treaties provides that the provisions of the treaty shall be construed in accordance with its object and purpose. Article 31 (1) of Vienna Convention on the Law of Treaties of 1969 provides that a treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose. The purpose of Minsk agreements is to re-establish peace and security that is impossible without a cease-fire, regardless of any other provisions. The compliance with the Package of measures on the control of the border which Russia constantly tries to present as the less significant and the last on the list of the clauses to implement, as a result of actual circumstances is not an obligatory but the main condition of the cease-fire. The point is that the supply of weapons by Russia and sending its troops to Ukraine undermine the above purpose. In fact, these actions are the direct cause of war in general.

The representatives of Russia, for instance, Vladimir Putin, stating that “the key issue in the settlement process is a political issue with a constitutional reform is at the heart of it” [34], cannot but understand that and are just cunning intending, on the one hand, continue hostilities damaging Ukraine a lot, and on the other hand, shift the responsibility for things that happen to the Ukrainian side. From this point of view, the position of the Russian Federation is quite logical: instead of the execution of the Minsk agreements Russia prefers interpreting agreements as imposing obligations exclusively on Ukraine. With this approach in mind, the accusations against Ukraine are quite self-evident; however, any speculations by Russia do not make these accusations reasonable.

The same applies to the statements that “today linking the lifting of sanctions by the EU to bringing the Minsk process to the logical end is meaningless, because the ball is not in the court of Russia, it’s in the court of Ukraine”; “Ukraine fails to fulfill the agreement reached within the framework of the Minsk process”, “Russian side qualified the resolutions of the Ukrainian authorities as a gross violation of Minsk agreements and their actual rewriting...”; “Kyiv does not realize it is the one to implement the Minsk Package of measures, in addition to the whole body of rules”; “Ukrainian authorities practically do everything possible to undermine the Minsk process”.

Conclusions. The analysis of the 2014–2016 events in Donetsk and Luhansk regions of Ukraine, the Minsk process and the respective accords, and rules of international law shows that Russia’s claims that Ukraine fails to perform the agreements adopted within the framework of Minsk process are groundless. The refusal of the Russian Federation to cease the aggressive war against Ukraine, with clear, gross and systematic violations of the Minsk agreements prevents the settlement of the crises.

References

1. Про внесення зміни до статті 10 Закону України ‘Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей’. Закон України № 256-VIII від 17 березня 2015 р. [On Introduction of Amendments to Article 10 of the Law of Ukraine ‘On Temporary Order of Local Self-Governance in Particular Districts of the Donetsk and Luhansk Regions of Ukraine’. Law of Ukraine No. 256-VIII, 17 March 2015], *Відомості Верховної Ради України* 17: 125.
2. Про недопущення переслідування та покарання осіб – учасників подій на території Донецької та Луганської областей. Закон України від 16 вересня 2014 р. [On Preven-

- tion of Prosecution and Punishment of Persons Who Participated in the Events in the Territory of the Donetsk and Luhansk Regions. Law of Ukraine, 16 September 2014], *Відомості Верховної Ради України* 45: 2043.
3. Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей. Закон України від 16 вересня 2014 р. [On Temporary Order of Local Self-Governance in Particular Districts of the Donetsk and Luhansk Regions of Ukraine. Law of Ukraine, 16 September 2014], *Відомості Верховної Ради України* 45: 2996.
  4. ОБСЕ, *Меморандум об исполнении положений Протокола о результатах консультаций Трехсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина* [Memorandum on the implementation of the Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group with respect to the joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko, and the initiatives of the President of Russia, V. Putin], Минск, 19 сентября 2014 г., <<http://www.osce.org/ru/home/123807?download=true>>
  5. ОБСЕ, *Протокол о результатах консультаций Трехсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина (Минск, 5 сентября 2014 г.)* [Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group with respect to the joint steps aimed at the implementation of the Peace Plan of the President of Ukraine, P. Poroshenko, and the initiatives of the President of Russia, V. Putin (Minsk, 5 September 2014)], <<http://www.osce.org/ru/home/123258?download=true>>
  6. 5 канал, *Армия РФ в Украине. База данных инцидентов и воинских частей* [The Russian army in Ukraine. The database of incidents and military units], <https://docs.google.com/spreadsheets/d/16mV_B2MwLVCVeR6M5PqZhXMPG764TD2n3dbj461331k/htmlview?pli=1>
  7. 5 канал, *Могеріні закликала встановити триденне тимчасове перемир'я біля Дебальцевого* [Mogherini urged to establish a three-day temporary ceasefire at Debaltsevo], 4 лютого 2015 р., <<http://www.5.ua/ato-na-shodi/mogerini-zaklikala-vstanoviti-tridenne-peremirya-bilya-debaltsevogo-69230.html>>
  8. BBC Україна, *Обстріл Маріуполя: мерія повідомила про 27 загиблих, 97 поранених* [The shelling of Mariupol: The city administration reported 27 fatalities, 97 wounded], 24 січня 2015 р., <http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/01/150124_mariupol_victims_rl>
  9. Bellingcat, *Russia's 200th Motorized Infantry Brigade in the Donbass: The Hero of Russia*, 21 June 2016, <<https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2016/06/21/russias-200th-motorized-infantry-brigade-in-the-donbass-part-2/>>
  10. Embassy of Ukraine to the Hellenic Republic, *Russia violates Minsk Agreement*, 21 April 2015, <<http://greece.mfa.gov.ua/en/press-center/news/35565-rosija-porushuje-minsyki-dovolenosti>>
  11. Euromaidan Press, *12 months of Minsk-2. Examining a year of violations*, 13 February 2016, <<http://euromaidanpress.com/2016/02/13/12-months-of-minsk-2-looking-back-at-a-year-of-violations/>>
  12. ICTY, *Prosecutor v. Dusko Tadic. Judgement*, Case No. IT-94-1-A, 1999: 49-50, <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>>

13. International Court of Justice. Reports, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Judgment, 2007: 43, <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&case=91&p3=4>>
14. International Court of Justice. Reports, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, 1986: 110, <<http://www.icj-cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5>>
15. Official Journal, *Council Decision (CFSP) 2015/241 of 9 February 2015 amending Decision 2014/145/CFSP concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine*, 16 February 2015, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015D0241>>
16. Renaissance Foundation, *Violations, non-conformity and manipulations by Russia of the Minsk agreements implementation: Expert report 2015*, <http://www.irf.ua/en/knowledge-base/news/violations_nonconformity_and_manipulations_by_russia_of_the_minsk_agreements_implementation_expert_report/>
17. *Spiegel*, *The War Next Door: Can Merkel's Diplomacy Save Europe?*, 14 February 2015, <<http://www.spiegel.de/international/europe/minsk-deal-represents-and-fragile-opportunity-for-peace-in-ukraine-a-1018326.html>>
18. Yearbook of the International Law Commission, *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, Text adopted by the International Law Commission at its 53rd Session, 2001 Doc. A/56/10*, 2001, II (2), <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf>
19. *Youtube*, *Бои под Дебальцево. Начало наступления* [Fighting at Debaltsevo. The offensive], 6 февраля 2015 г., <<https://www.youtube.com/watch?v=w-UPZzRTmBc&feature=youtu.be>>
20. *Алексеев Д., Васильева Т., Нечай Е.* (2015) 'Некоторые особенности политического процесса на Украине' [Some features of the political process in Ukraine], *Гуманитарное, социально-экономические и общественные науки* 7: 43.
21. *Барабанов И.* (2015) 'В пампасах Донбасса' [In the pampas of the Donbas], *Коммерсант*, 19 февраля, <<http://kommersant.ru/doc/2671088>>
22. ДНР 24, *Освобождение Дебальцево* [The liberation of Debaltsevo], 2 марта 2015 г., <<http://dnr24.com/main/6600-osvobozhdenie-debalcevo.html>>
23. *Ермолаева Н.* (2014) 'МИД РФ: Россия уважает волеизъявление жителей юго-востока Украины' [The MFA of the RF: Russia respects the will expression of residents of the South-eastern Ukraine], *Российская газета*, 3 ноября, <<https://rg.ru/2014/11/03/mid-dnr-site.html>>
24. *Еспресо.tv*, *Автобус з цивільними під Волновахою розстріляли задля російських журналістів* [The bus with civilians was shot for the Russian journalists at Volnovakha], 13 січня 2015 р., <http://espresso.tv/news/2015/01/13/avtobus_z_cyvilnymy_pid_volnovakhoju_rozstrilyaly_zadlya_rosiyskykh_zhurnalistiv>
25. *Еспресо.tv*, *З моменту оголошення перемир'я терористи понад 2 тис. разів порушили режим припинення вогню* [Terrorists have violated ceasefire more than 2 thousand times since the announcement of a ceasefire], 27 жовтня 2014 г., <http://espresso.tv/news/2014/10/27/z_momentu_oholoshennya_quotperemyryaquot_terorysty_ponad_2_tys_raziv_porushyly_rezhym_prypynennya_vohnyu>
26. *Задорожній О. В.* (2014) *Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2014: Монографія* [International law in the interstate relations of Ukraine and the Russian Federation in 1991-2014: Monograph]. Київ: К.І.С.

27. Интерфакс, *Россия признает результаты выборов в ЛНР и ДНР* [Russia recognizes results of the elections in the LPR and the DPR], 28 октября 2014 г., <<http://www.interfax.ru/world/404170>>
28. Лелич М. (2014) 'Донбасс с нами. Почему 'особый статус' не выгоден всем' [Donbas is with us. Why a 'special status' is not advantageous for all], *Фокус*, 17 сентября, <<https://focus.ua/country/315832/>>
29. Лівий берег, *Донецький аеропорт здали після 242 днів оборони* [Donetsk airport was ceded after 242 days of its defense], 22 січня 2015 р., <http://ukr.lb.ua/society/2015/01/22/292871_donetskiy_aeroport_zdali_pislya_242.html>
30. Міністерство закордонних справ України, *Мінські домовленості мають бути виконані повністю – зустріч лідерів України, Німеччини та Франції* [Minsk agreements should be implemented in full – The meeting of the leaders of Ukraine, Germany and France], 26 серпня 2015 р., <<http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/39492-minsyki-domovlenosti-majuty-buti-vikonani-povnistyu--zustrich-lideriv-ukrajini-nimechchini-ta-franciji>>
31. Новое время, *Террористы нарушили минские договоренности почти три с половиной тысячи раз* [The terrorists have violated the Minsk agreements about three and a half thousand times], 24 ноября 2014 г., <<http://nv.ua/ukraine/shtab-ato-podschital-skolko-raz-terroristy-narushali-minskie-dogovorennosti-21916.html>>
32. Обозреватель, *След взят! 5-я танковая бригада ВС России воевала под Дебальцево: детальный отчет* [The trail is picked up! The 5th Tank Brigade of the Russian Armed Forces fought at Debaltsevo: Detailed report], 3 апреля 2015 г., <<http://obozrevatel.com/crime/81034-sled-vzyat-5-ya-tankovaya-brigada-vs-rossii-voevala-pod-debaltsevo-detalnyij-otchet.htm>>
33. Панченко П. (2015) 'Власть народная как власть инородная – в свете оранжевых зарев черного криминала (Киев – Донбасс – Минск)' [People's rule as an alien rule – in the light of the orange glow of the black crime (Kyiv – Donbas – Minsk)], *Вестник Нижегородской академии МВД России. Юридическая наука и практика* 4 (32): 159–166.
34. Пресс-служба Президента Российской Федерации, *Интервью немецкому изданию Bild: Часть 1* [An interview to the German edition 'Bild': Part 1], 11 января 2016 г., <<http://kremlin.ru/events/president/news/51154>>
35. Пресс-служба Президента Российской Федерации, *Комплекс мер по выполнению Минских соглашений* [Action plan on the implementation of the Minsk agreements], 12 февраля 2015 г., <<http://kremlin.ru/supplement/4804>>
36. Пресс-служба Президента Российской Федерации, *Совещание послов и постоянных представителей Российской Федерации* [Meeting of the ambassadors and permanent representatives of the Russian Federation], 30 июня 2016 г., <<http://kremlin.ru/events/president/news/52298>>
37. Рейзнер Ю. В. (2015) 'Проблемы реализации гуманитарного права в период вооруженных конфликтов: Украина 2014-2015' [Problems of the implementation of the humanitarian law during the armed conflicts: Ukraine in 2014-2015], *Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире. Материалы IX Международной научно-практической конференции* 4: 143-147.
38. РИА Новости, *Песков: вопрос снятия санкций не относится к повестке дня Кремля* [Peskov: The issue on lifting the sanctions does not pertain the agenda of the Kremlin], 25 января 2016 г., <<https://ria.ru/economy/20160125/1364844152.html>>

39. РИА Новости Украина, *Зона АТО. Дебальцево и хроническое занижение статистики жертв Украиной* [ATO zone. Debaltsevo and chronic decline in victims statistics by Ukraine], 11 августа 2015 г., <<http://rian.com.ua/analytics/20150811/371996934.html>>
40. РИА Новости Украина, *Меркель связала выборы в Донбассе с прекращением огня* [Merkel linked the elections in the Donbas with the ceasefire], 9 июля 2016 г., <http://rian.com.ua/world_news/20160709/1012928092.html>
41. РИА Новости Украина, *Выборы в Верховный совет «ДНР» назначены на 2 ноября – Пургин* [Elections to the Supreme Council of the ‘DPR’ are called on 2 September — Purgin], 24 сентября 2014 г., <<http://rian.com.ua/politics/20140924/357450469.html>>
42. Росбалт, *Литвинов: ДНР и ЛНР были лишь наблюдателями на минских переговорах* [Litvinov: The DPR and the LPR were only observers during the Minsk talks], 14 сентября 2014 г., <<http://www.rosbalt.ru/ukraine/2014/09/14/1314989.html>>
43. Русская служба BBC, *Обстрел остановки в Донецке: погибли семь человек* [The shelling of the stop in Donetsk: Seven people died], 22 января 2015 г., <http://www.bbc.com/russian/international/2015/01/150122_donetsk_bus_stop_shelling>
44. *Саргин А.* (2015) ‘Если Украина дернется, следующий ‘котел’ будет харьковским, киевским, львовским’ [If Ukraine twitches, the next ‘caldrion’ would be in Kharkiv, Kyiv, and Lviv], *АН-online*, 20 марта, <<http://argumenti.ru/live/2015/03/392843>>
45. *Смирнов Д.* (2016) ‘Владимир Путин – о санкциях ЕС: Мы спокойны, рано или поздно их снимут’ [Vladimir Putin – on the EU sanctions: We are calm, they will be removed sooner or later], *Комсомольская правда*, 17 февраля, <<http://www.kp.ru/daily/26494/3363586/>>
46. Українська правда, *Бірюков повідомив про загибель майже 3 тисяч бойовиків в районі Дебальцево* [Biriukov reported the death of almost 3 thousand fighters in the area of Debaltsevo], 20 лютого 2016 р., <<http://www.pravda.com.ua/news/2015/02/20/7059287/>>
47. Українська правда, *Лідер донецьких бойовиків заявив про початок наступу на Маріуполь* [The leader of the Donetsk militants announced the beginning of the offensive against Mariupol], 24 січня 2015 р., <<http://www.pravda.com.ua/news/2015/01/24/7056249/>>
48. Український тиждень, *Терористи порушили перемир'я понад три тисячі разів – Тумчук* [Terrorists violated the ceasefire about three thousand times – Tymchuk], 18 січня 2014 г., <<http://tyzhden.ua/News/123871>>
49. УНІАН, *Бойовики порушили умови перемир'я вже майже 2400 разів* [The militants violated the terms of the ceasefire almost 2400 times], 3 листопада 2014 г., <<http://year-ago.unian.ua/politics/1004288-boyoviki-porushili-umovi-peremirya-vje-mayje-2400-raziv-timchuk.html>>
50. УНІАН, *Бойовиків стабільно забезпечують боєприпасами – ОБСЄ* [Militants are consistently provided with the ammunition – OSCE], 19 липня 2016 р., <<http://www.unian.ua/war/1426612-boyovikiv-stabilno-zabezpechuyut-boepripasami-obse.html>>
51. УНІАН, *За добу на Донбасі загинули 7 українських військових, 14 поранено – АП* [During the day, 7 Ukrainian soldiers were killed and 14 Ukrainian soldiers were injured in the Donbas – Presidential Administration of Ukraine], 19 липня 2016 р., <<http://www.unian.ua/war/1425567-za-dobu-na-donbasi-zaginuli-7-ukrajinskih-viyskovih-14-poraneno-ap.html>>
52. *Шумилов М. М.* (2015) ‘Роль международного сотрудничества в урегулировании вооруженного конфликта на Украине (2014-2015)’ [The role of international cooperation in the settlement of the armed conflict in Ukraine (2014-2015)], *Управленческое консультирование (Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации)* 6 (78): 24–39.

УДК 341.9

АВТОНОМІЯ ВОЛІ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ*

LEX VOLUNTATIS AS A FUNDAMENTAL PRINCIPLE FOR CONTROL OF SECURING OBLIGATIONS

АВТОНОМИЯ ВОЛИ КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩИЙ ПРИНЦИП РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Покачалова А. Г.

Кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

E-mail: alyona.pokachalova@rambler.ru

Pokachalova A. G.

Candidate of Legal Sciences, Assistant at the Private International Law Department at the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: alyona.pokachalova@rambler.ru

Покачалова А. Г.

Кандидат юридических наук, ассистент кафедры международного частного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

E-mail: alyona.pokachalova@rambler.ru

Анотація. У зв'язку із зростанням кількості укладених забезпечувальних договорів, ускладнених іноземним елементом, особливо актуальною постає проблема колізійного регулювання останніх. Дана стаття присвячена висвітленню поняття та правової природи автономії волі сторін як основоположного принципу колізійного регулювання забезпечення зобов'язань. Автор дослідив різні точки зору науковців щодо правової природи автономії волі сторін. Особлива увага була присвячена основним питанням, які виникають при дослідженні принципу автономії волі сторін, а саме умовам застосування, часовим межам, формі вираження автономії волі, дійсності договору про вибір права, сфері дії обраного права, вибору сторонами *Lex mercatoria* в якості застосовного права тощо.

Ключові слова: забезпечення зобов'язань, забезпечувальний договір, автономія волі сторін (*Lex voluntatis*), принцип міжнародного приватного права, колізійна норма, іноземний елемент, міжнародний договір, *Lex mercatoria*.

Abstract. *With the increasing number of concluded security interest agreements that incorporate a foreign element a problem of conflict of laws regulation of the said agreements becomes particularly challenging. This article focuses on highlighting the concept and the legal nature of autonomy of the parties (Lex Voluntatis) as a fundamental principle of the conflict of laws regulation for securing the performance of obligations. The author studied different points*

---

*На думку автора термін «забезпечення зобов'язань» найбільш повно відображає сутність досліджуваного інституту, на відміну від загальноприйнятого терміну «забезпечення виконання зобов'язань». Оскільки застосування того чи іншого способу забезпечення зобов'язань не може гарантувати саме виконання зобов'язання. Забезпечуючи зобов'язання у той чи інший спосіб, кредитор, перш за все, прагне впевненості в гарантуванні свого майнового інтересу.

of view of scientists with regard to the legal nature of the autonomy of the parties (*Lex Voluntatis*). Special attention was devoted to main issues that arise when studying the principle of autonomy of the parties (*Lex Voluntatis*), namely to the conditions of application, time limits, a form of expression of autonomy, the validity of the agreement on the choice of law, the scope of the chosen law, the choice of *Lex mercatoria* as applicable law by the parties, etc.

Key words: *securing the performance of obligations, a security interest agreements, Lex voluntatis, the principle of private international law, conflict of laws rule, a foreign element, an international agreement, Lex mercatoria.*

Аннотация. В связи со значительным ростом количества заключенных обеспечительных договоров осложненных иностранным элементом, особенно актуальным становится изучение коллизионного регулирования последних. Данная статья посвящена исследованию понятия и правовой природы автономии воли сторон в качестве основополагающего принципа коллизионного регулирования обеспечения обязательств. Автор изучил различные точки зрения ученых относительно правовой природы автономии воли сторон. Особое внимание было посвящено основным вопросам, возникающим при исследовании принципа автономии воли сторон, а именно условиям применения, временным рамкам, форме выражения автономии воли сторон, действительности договора о выборе права, сфере действия избранного права, выбора сторонами *Lex mercatoria* в качестве применимого права и тому подобное.

Ключевые слова: *обеспечение обязательств, обеспечительный договор, автономия воли сторон (Lex voluntatis), принцип международного частного права, коллизионная норма, иностранный элемент, международный договор, Lex mercatoria.*

Постановка проблеми. Обрана автором тема є актуальною, зважаючи на те, що в сучасних умовах глобалізації та інтеграції значно підвищилася роль міжнародних договірних зобов'язань, у зв'язку з чим їх забезпечення привертає все більшу увагу. З появою у забезпечувальному договорі іноземного елемента він набуває міжнародного характеру і отримує зв'язок з приватним правом деяких держав одночасно. Тому особливо актуальним є питання щодо визначення права, яке застосовуватиметься для врегулювання забезпечувальних договорів, ускладнених іноземним елементом.

Мета статті – висвітлення автономії воли сторін як принципу міжнародного приватного права, що дозволяє визначити застосовне право в сфері забезпечувальних договорів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В доктрині міжнародного приватного права існують різні точки зору щодо правової природи автономії воли сторін. На думку А. С. Довгерта, загальновизнаним у доктрині міжнародного приватного права є постулат, за яким при визначенні матеріального права, що підлягає застосуванню до прав та обов'язків сторін у так званих комерційних контрактах, широко застосовується принцип автономії воли сторін [8, с. 159]. Як зазначав Л. А. Лунц, автономію воли слід розглядати як одну з колізійних засад національного права [17]. На думку Є. В. Чубикіної, автономія воли має розглядатися не як колізійна норма, а як особливий правовий інститут, тому що в принципі автономії воли не можливо виділити традиційні елементи колізійної норми (об'єм та прив'язку) [25].

Н. В. Тригубович зазначає, що мета автономії воли, яка полягає у вирішенні колізій, а також пріоритет над колізійними прив'язками, дозволяють говорити про автономію воли як основоположний принцип, який діє в МПРП [24].

С. М. Задорожна вважає, що найбільш повно та якісно пояснює проблему автономії воли теорія «подвійного визнання». На основі цієї теорії автор надає визначення автономії воли у широкому сенсі як принципу міжнародного приватного права, а у вузькому сенсі

остання характеризується двома формами: особливою колізійною прив'язкою *lex voluntatis* або відповідною угодою сторін [9, с. 34].

Однак, не дивлячись на дискусії з приводу правової природи автономії волі, більшість дослідників визнає її принципом міжнародного приватного права. Такий підхід закріплено в ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» (далі – Закон «Про МПрП»), де автономія волі сторін визначається як принцип, згідно з яким учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. У колізійному регулюванні договірних зобов'язань автономія волі сторін посідає чільне місце. Відповідно до Закону України «Про МПрП» лише у випадку коли сторони не здійснили вибір права, що застосовуватиметься до договору, застосуванню підлягає право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином (ст. ст. 32, 44).

Важливість та повсюдне визнання принципу автономії волі підтверджує його закріплення в більшості міжнародних договорів, які компетентні регулювати зобов'язальні правовідносини. Серед них: Гаазькі Конвенції «Про право, яке застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу» 1955 та 1986 років, Міжамериканська Конвенція «Про право, що застосовується до міжнародних договорів» 1994 року тощо. Крім того, принцип автономії волі сторін знайшов відображення в Регламенті (ЄС) № 593/2008 Європейського парламенту та Ради від 17 червня 2008 року «Про право, яке підлягає застосуванню до договірних зобов'язань» (далі – «Рим I»).

На думку автора, можна виділити ряд питань, які виникають при дослідженні автономії волі сторін як основного принципу регулювання забезпечувальних договорів:

1. Умови застосування автономії волі сторін. Загальною умовою застосування автономії волі сторін у міжнародному приватному праві є ускладнення правовідносин іноземним елементом. Досить часто в міжнародних договорах закріплюється загальне правило, що визначає міжнародний характер відносин. Наприклад, у Конвенції ООН «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» 1980 року та Гаазькій Конвенції «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу» 1986 року наявність іноземного елемента визначається через місцезнаходження комерційних підприємств сторін в різних державах. Однак можливість сторін обирати право незалежно від наявності іноземного елемента міститься в деяких кодифікаційних актах держав. Наприклад, відповідно до Цивільного кодексу Квебеку 1991 року «юридичний акт, незалежно від того, чи містить він якийсь іноземний елемент, регулюється правом, прямо вказаним в самому акті...» (ст. 3111) [19, с. 354]. В інших кодифікаціях з міжнародного приватного права іноземних держав містяться норми, які підтверджують необхідність наявності іноземного елемента для можливості врегулювання договору правом, обраним сторонами (ст. 616 Цивільного кодексу Литви 1964 року, ст. 126 Закону Китаю «Про договори» 1999 року тощо) [19; 373, с. 401].

В Законі України «Про МПрП» зазначається, що «вибір права не здійснюється, якщо відсутній іноземний елемент у правовідносинах» (ст. 5).

2. Часові межі автономії волі сторін. Сьогодні пануючою є концепція необмеженої часовими рамками автономії волі сторін. Дана концепція підтверджується уніфікацією в сфері договірних зобов'язань. Так, «Рим I» (ст. 3) та Гаазька конвенція «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів» 1986 року (ст. 7) містять подібні положення про те, що сторони можуть в будь-який час домовитися про підпорядкування договору будь-якому іншому праву, окрім права, яким він регулювався раніше, навіть якщо це було більш раннім вибором.

Однак не всі держави однозначно ставляться до такого аспекту автономії волі, як момент часу, коли сторони можуть здійснити вибір права. Низка країн дотримуються концепції необмеженої часовими рамками автономії волі сторін (ФРН, Швейцарія тощо). В інших країнах (наприклад, Угорщині) вимагається, щоб вибір був зроблений під час вчинення правочину [4, 68]. В Україні підтримується пануюча концепція щодо необмеженої часовими рамками автономії волі. В ст. 5 Закону України «Про МПрП» зазначено, що вибір права країни або зміна раніше обраного права можуть бути здійснені сторонами у будь-який час, зокрема, при вчиненні правочину, на різних стадіях його виконання тощо.

3. Форма вираження або спосіб реалізації автономії волі сторін.

В ст. 3 «Рим I» зазначається, що «договір регулюється правом, яке обирається сторонами, і угода про такий вибір має бути явно виражена або прямо впливати із умов договору або обставин конкретної справи». В Гаазькій Конвенції 1986 року подібна норма доповнюється можливістю автономії волі впливати не лише з умов договору, а також із поведінки сторін, які розглядаються в сукупності (ст. 7).

Відповідно, в доктрині виділяють дві форми вираження волевиявлення сторін договору про застосовне право: прямо виражена та мовчазна. При прямо вираженій автономії волі сторони, шляхом прямої вказівки в самому договорі або в окремому документі можуть передбачити підпорядкування своїх зобов'язань певному правопорядку. При мовчазній волі сторін із умов договору або обставин справи впливає, що сторони мали на увазі підпорядкувати зобов'язання певному правопорядку (Г. К. Дмитрієва Д. М. Кутафін, А. Б. Покровська та ін.). А. Б. Покровська зазначає, що вибір права, що впливає з поведінки сторін, складають конклюдентні дії, воля сторін у даному випадку вважається мовчазною [9, с. 115].

На думку С. М. Задорожньої, існує два можливі способи реалізації автономії волі: на підставі письмової угоди та конклюдентних дій, які можуть бути пояснені через поняття мовчазного волевиявлення та інших їх ознак. Дослідниця зазначає, що конклюдентний спосіб вибору права розпадається на дві частини: конклюдентні дії у вузькому розумінні (ч. 2 ст. 3 Закону «Про МПрП» «... прямо впливати з дій сторін правочину») та мовчазне волевиявлення («... прямо впливати з ... умов правочину чи обставин справи»).

А. С. Довгерт зазначає, що в Законі України «Про міжнародне приватне право» щодо форми *lex voluntatis* записаний добре відомий доктрині ліберальний підхід – вибір права країни має бути явно виражений або прямо впливати з дій сторін правочину, умов правочину чи обставин справи, які розглядаються у їх сукупності (ч. 2 ст. 5) [4, с. 68].

Актуальним є питання про правові наслідки відсутності обрання сторонами права у забезпечувальному договорі, якщо таке право вони вже реалізували в основному договорі. На думку автора, в забезпечувальному договорі, не дивлячись на його акцесорний характер, слід окремо зазначити волю сторін щодо обраного права. При укладенні забезпечувального договору перевагу слід надавати прямо вираженій волі сторін. Тобто прямій вказівці на вибір права, яка буде міститися в самому договорі або окремому документі. Інакше, суд може прийти до висновку про мовчазну волю або взагалі відсутність вибору права, що може призвести до визначення права судом, на яке сторони не очікували.

Відповідно до судової практики, вирішуючи спір про визнання договору гарантії недійсним за позовом банку до нерезидента, Вищий господарський суд України дійшов висновку, що господарські суди попередніх інстанцій не врахували приписів статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»¹, відповідно до яких: «Права та обов'язки

¹ Дані положення статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» були виключені у зв'язку з прийняттям Закону України «Про МПрП».

сторін зовнішньоекономічних договорів встановлюються згідно з правом держави, яку було обрано сторонами при укладенні договору, або у результаті угоди». Суди попередніх інстанцій не звернули увагу на те, що матеріалами справи не було доведено, що Компанією було надано погодження щодо застосування до спору положень чинного законодавства України. Відповідно до ст. 76, 77 Закону України «Про міжнародне приватне право» спір щодо дійсності та правової природи гарантійного листа між Банком та нерезидентом не підсудний судам України. У зв'язку з цим, господарська справа стосовно Компанії підлягала припиненню згідно з пунктом 1 статті 80 ГПК України, відповідно до якого господарський суд припиняє провадження у справі, якщо спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

4. Розщеплення договірному статуту. Розщеплення договірному статуту знайшло відображення в рамках уніфікації права в сфері договірних зобов'язань, а саме в «Рим 1», Гаазькій Конвенції «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу» 1986 року, Міжамериканській Конвенції «Про право, що застосовується до міжнародних договорів» 1994 року.

В Законі України «Про МПрП» закріплена можливість розщеплення договірному статуту, яка відображена в положенні, що вибір права може бути здійснений щодо правочину в цілому або його окремої частини (п. 3 ст. 5). Іншим аспектом є питання про вибір різних правопорядків до різних частин договору, кожен з яких утворює умови для самостійного врегулювання своєї частини договору. Український законодавець визнає даний вибір за умови, що він буде явно виражений (ч. 4 ст. 5).

Однак, законодавство низки країн не передбачає розщеплення договірному статуту (Швейцарія, Венесуела, Єгипет, Китай, Мадагаскар, Ліхтенштейн, Монголія, Туніс, Туреччина).

Слід зазначити, що ставлення до розщеплення договірному статуту в доктрині не є однозначним, а іноді досить «прохолодним». І. С. Зикін зазначає, що дане правове явище «приховує у собі чималий ризик виникнення протиріч у регулюванні відносин сторін через розбіжність різнонаціональних норм права та може призвести до повного або часткового невизнання юридичної сили угоди про вибір права через наявність невід'ємних вад змісту» [11, с. 164].

На думку В. А. Канашевського, закріплюючи розщеплення договірному статуту, правові системи формулюють різні правила, і одне із основних – необхідно конкретизувати, до якої частини контракту застосовується відповідне право. Дослідник вважає, що складнощі при «розщепленні» договірному статуту можуть виникнути у єдиних, складних договорах, в яких взаємовідносини сторін нерозривні та являють собою єдину, передбачену законодавцем юридичну конструкцію. Прикладом можуть слугувати договори факторингу, операції пов'язані із випуском та забезпеченням цінних паперів, гарантії, які забезпечують виконання зобов'язань сторін, однак випускаються банками третіх сторін тощо [12, с. 112].

В сфері заставних правовідносин, на думку Д. В. Воробйова, розщеплення договірному статуту означає, що заставодавець та заставодержатель можуть включити в договір про заставу умови, які передбачають, що до питань виникнення права застави буде застосовуватися право однієї держави, а до питань припинення заставних правовідносин – право іншої держави. До тієї частини договору про заставу, для якої заставодавець та заставодержатель не обрали компетентний національний правопорядок, буде зазвичай застосовуватися право держави, яке визначатиметься шляхом застосування колізійних норм, які містяться в законодавстві держав сторін [7].

5. Дійсність договору про вибір права. В доктрині визнається, що дане питання може бути вирішене на основі принципів *lex fori*, *lex causae*, *lex voluntatis* або принципу більш тісного зв'язку. На сучасному етапі дослідники вважають найбільш прийнятним визначати дійсність договору про вибір права за правом, обраним сторонами (С.М. Задорожня, Н.В. Тригубович).

Згідно з п. 1 ст. 10 Гаазької конвенції «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу» 1986 року, визнання наявності та матеріальної дійсності згоди сторін у відношенні вибору застосовного права визначаються відповідно до принципу *lex voluntatis*.

Аналіз ст. ст. 32, 33 Закону України «Про МПрП» дозволяє визначити, що український законодавець також є прихильником розв'язання проблеми дійсності угоди про вибір права на основі права, обраного сторонами.

6. Сфера дії права обраного сторонами (зобов'язальний статут).

В теорії міжнародного приватного права під зобов'язальним статутом правочину розуміють сферу дії права, яке застосовується до зобов'язань, що впливають із односторонніх правочинів чи договорів [4, с. 211], [18, с. 374]. Л. А. Лунц визначав статут як компетентний правопорядок по даному виду відносин [17, с. 157]. Х. Кох, У. Магнус під статутом розуміють компетентний правопорядок, до якого відсилає колізійна норма та який регулює певний вид відносин [15, с. 411].

Слід зазначити, що не в усіх країнах забезпечення зобов'язань регулюється саме за допомогою зобов'язального статуту. Колізійне регулювання таких зобов'язань має певну специфіку та відрізняється в законодавстві різних держав. Наприклад, цивільне законодавство низки країн світу вважає речовим правом право застави та право притримання, що зумовлює застосування колізійної прив'язки до закону країни місцезнаходження майна щодо виникнення та припинення права застави на таке майно, що спричинює застосування речового статуту. Тоді як український законодавець, слідуючи німецькій правовій традиції, розглядає обтяження заставою та правом притримання виключно як зобов'язальне право, що має визначатися зобов'язальним статутом відповідного правочину [4, с. 184].

Зобов'язальний статут визначатиме аспекти, які регулює матеріальне право, обране сторонами. На сучасному етапі розвитку законодавства склалися загальновизнані стандарти щодо меж зобов'язального статуту. Відповідно до підходу, закріпленому у ст. 12 «Рим 1», ст. 12 Гаазької Конвенції «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу» 1986 року, ст. 14 Міжамериканської Конвенції «Про право, що застосовується до міжнародних контрактів» 1994 року, право, що застосовується до договору, охоплює: дійсність договору, тлумачення договору, права та обов'язки сторін, виконання договору, наслідки невиконання або неналежного виконання договору, припинення договору, наслідки недійсності договору, відступлення права вимоги та переведення боргу згідно з договором. Такий підхід закріплений і в Законі України «Про МПрП». Слід зазначити, що зобов'язальний статут не охоплює питання щодо форми правочинів, речових прав на предмет договору тощо. Тому вищевказані питання мають окреме колізійне регулювання.

7. Вибір сторонами *lex mercatoria* в якості застосовного права.

На сучасному етапі розвитку доктрини вчені не дійшли згоди про визначення можливості обрання *lex mercatoria*² в якості застосовного права сторонами. Так як *lex merca-*

² На думку дослідників, *Lex mercatoria* – це автономна, відокремлена від національних правових систем система регламентації міжнародної торгівлі. О. О. Мережко визначає транснаціональне торгове право (*lex mercatoria*) як систему норм, що регулюють транснаціональні торгові відносини, які складаються між приват-ними особами.

тогіа вважають таким, що не належить до правової системи певної держави, виникає ряд питань щодо можливості обрання його в якості застосовного права.

Слід зазначити, що в законодавстві багатьох держав прямо вказується, що під вибором права розуміють право сторін договору визначити, право якої держави підлягає застосуванню (наприклад, Квебек, Монголія). Подібне положення міститься в законодавстві України. Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» вибір права означає самостійну можливість сторін визначити, право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

В Законі Швейцарії «Про міжнародне приватне право» 1987 року в ст. 116 зазначається, що договір підпорядковується праву, обраному сторонами [16, с. 651]. І якщо виходити із традиційного розуміння права як системи правил, що встановлюються державою, відповідно, *Lex mercatoria* до такого визначення не належить. З іншого боку, велика кількість дослідників вважає, що *Lex mercatoria* є системою права або транснаціональним правом (О. О. Мережка, Ф. Джессап, К. П. Бергер та інші).

В Ордонансі Мадагаскару № 62-041 «Стосовно загальних положень внутрішнього права та міжнародного приватного права» 1962 року, зазначається, що «... в сфері договірних та квазидоговірних зобов'язань ... орган, який здійснює провадження по справі, знаходить та застосовує закон, дії якого сторони домовились підпорядковуватись» (ст. 30) [19, с. 426]. В теорії права під законом зазвичай розуміють акт прийнятий законодавчим органом держави. І якщо саме такий зміст вкладати в категорію «закону» визначену в ст. 30 Ордонансу Мадагаскару, то дане положення свідчить про застосування до правовідносин саме закону певної держави.

На думку В. Канашевського, використаний в ст. 1210 Цивільного кодексу Російської Федерації термін «право, яке підлягає застосуванню до прав та обов'язків сторін», означає лише об'єктивне право, і в якості застосовного права можна обрати лише діюче право держави, що існує. Деякі інші дослідники також вважають неприпустимим можливість вибору сторонами норм не державного права (А. Рубанов, Д. К. Мосс).

Протилежний підхід щодо застосовного права закріплено в законодавстві США. В коментарі до ст. 1-302 Єдиного торговельного кодексу США вказано, що сторони можуть домовитись, що їх договір регулюватиметься не положеннями Єдиного торговельного кодексу США, а визнаним зводом норм або принципів, застосовуваних до комерційних операцій, а саме Принципами міжнародних комерційних договорів УНІДРУА. А як відомо, Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА вважаються одним із джерел *Lex mercatoria*.

На сучасному етапі законодавча позиція щодо можливості сторонами договору обрати в якості застосовного лише право певної держави широко критикується вченими.

В доктрині обстоюється думка щодо можливості вибору сторонами *lex mercatoria* в якості застосовного права (А. С. Довгерт, Н. Г. Вілкова, С. М. Задорожна, Д. О. Кутафін та ін.).

А. С. Довгерт зазначає, що згідно з теорією *lex mercatoria* сторони договору можуть підпорядковувати договір не лише національному праву конкретної держави, а також *lex mercatoria*, під яким розуміють сукупність норм, що мають транснаціональний характер, тобто не належать до певної правової системи [4, с. 67].

Особливої уваги заслуговує думка О. О. Мережка, який зазначає, що дієвість норм *lex mercatoria* у межах національної юрисдикції обумовлена визнанням існування *lex mercatoria* з боку конкретної держави. Такий висновок вчений робить, враховуючи примат національного права над *lex mercatoria* [20, с. 110].

На думку С. М. Задорожньої, в цілому і загалом вибір міжнародного правопорядку має визнаватися, і обмеженням такого визнання має бути пряма заборона або інша перешкода для такого визнання [9, с. 158].

Прихильники *lex mercatoria* вбачають у положеннях законів, де йдеться про визнання торгових звичаїв, в якості джерела тієї чи іншої правової системи, відсилання до не державного права, оскільки звичай є одним з джерел *lex mercatoria*.

Законодавство багатьох країн має положення, які надають сторонам можливість застосовувати до правовідносин міжнародні звичаї. Такий підхід закріплено і на міжнародному рівні. Так, в перамбулі в «Рим 1» зазначається, що регламент не забороняє сторонам включати шляхом посилання в свій договір не державне право. Під «не державним правом» (франц.: *droit non etatique*; англ.: *non-State body of law*; нім.: *nichtstaatliches Regelwerk*) мається на увазі акти міжнародних міжурядових та неурядових організацій, в тому числі акти, які не мають обов'язкову силу для держав та приватних осіб (наприклад правила «Інкотермс») [3].

Подібне положення міститься і в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» 1991 року. Згідно зі ст. 6 Закону, яка визначає право, що застосовується до договорів зовнішньоекономічної діяльності, сторонам надається право при складанні тексту договору використовувати відомі міжнародні звичаї. А як відомо, до числа основних джерел *lex mercatoria* в юридичній літературі найчастіше відносять: міжнародні торговельні звичаї та узвичаєння (*usages*).

Хоча на думку дослідників, якщо сторони договору вказали на звичай міжнародної торгівлі в якості застосовного права, це не означатиме вибору матеріального права певної держави. Такі звичаї вважаються або інкорпорованими в договір, або застосовуються як доповнення до умов договору та будуть застосовані разом з національним правом держави, яке при відсутності його обрання сторонами буде визначатися судом на підставі відповідних колізійних прив'язок.

Слід зазначити, що в проекті Цивільного кодексу України були сформульовані правила про те, що сторони не обмежуються вибором права конкретної країни, що цей вибір може включати вибір норм транснаціонального характеру, наприклад, таких як «загальні принципи права», «*lex mercatoria*» або аналогічні положення [4, с. 67]. І хоча це правило не увійшло до діючого Закону України «Про МПрП», воно свідчить про позитивне ставлення доктрини українського МПрП до даного питання.

8. Можливість сторін обрати право не лише у відношенні договору, але й стосовно речового права. Дане питання є актуальним у зв'язку з тим, що в деяких країнах такі способи забезпечення зобов'язань, як застава, право притримання (які пов'язані із попереднім виділенням майна боржником), регулюються колізійними нормами речового права, а саме законом місцезнаходження речі. Л. П. Ануфрієва зазначає, що на сучасному етапі розвитку законодавства саме колізійні принципи, притаманні зобов'язанням, виступають альтернативою закону місцезнаходження речі. На думку дослідниці, переважним законом, якщо виходити із зобов'язального права, має виступати правопорядок, обраний сторонами. Законодавство деяких країн допускає свободу вибору права не лише у відношенні договору, але й стосовно до речового статуту (Швейцарія). Однак, в багатьох країнах такий вибір не допускається (ФРГ, Франція, Англія та ін.) [5].

В Законі України «Про МПрП» зазначається, що за згодою сторін може бути встановлено право, яке застосовується до виникнення та припинення права власності та інших речових прав, що є предметом правочину (ч. 2, ст. 39).

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що автономія волі сторін є загально визнаним принципом міжнародного приватного права, який відіграє особливу роль у регулюванні міжнародних забезпечувальних договорів. Автономія волі дозволяє реалізувати сторонам договору свою свободу шляхом вибору норм того чи іншого правопорядку. У зв'язку з розвиненістю даного інституту він отримав закріплення як на міжнародному рівні, так і в законодавстві різних держав. На думку автора, сучасною тенденцією є відсутність закріплення жорстких критеріїв щодо визначення автономії волі сторін. У зв'язку зі стрімким розвитком міжнародних приватноправових відносин даний інститут набуває все більшої гнучкості та його межі постійно розширюються.

Список використаних джерел

1. Гаазька Конвенція «Про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу» 1986 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_927.
2. Міжамериканська Конвенція «Про право, що застосовується до міжнародних контрактів» 1994 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uristinfo.net/dogovornoe-pravo/99-dogovornoe-pravo-v-mezhdunarodnom-oborote/0-mezhamerikanskaja-konventsija-o-prave-primenimom-k-mezhdunarodnym-kontraktam.html>.
3. Регламент (ЄС) № 593/2008 Європейського парламенту та Ради від 17 червня 2008 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_905.
4. Міжнародне приватне право: науково-практичний коментар закону / [Кисіль В. І., Серьогін О. Ю. та ін.]; за ред. А. С. Довгерта. – Х. : ТОВ «Одісей», 2008. – 352 с.
5. Ануфриева Л. П. Международное частное право: в 3 т. / Л. П. Ануфриева. – Т. 3: Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. – М. : Изд-во БЕК, 2002. – 768 с.
6. Вилкова Н. Г. Договорное право в международном обороте / Н. Г. Вилкова. – М.: Статут, 2004. – 510 с. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z956_page_1.html
7. Воробьев Д. В. Коллизионное регулирование залоговых правоотношений в РФ / Д. В. Воробьев // Международное публичное и частное право. – 2002. – № 4. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.lawmix.ru/comm/4654>.
8. Довгерт А. С. Деякі проблеми вибору сторонами права, що підлягає застосуванню у зовнішньоекономічних договорах / А. С. Довгерт // Міжнародне приватне право: актуальні проблеми. – К. : Укр. центр правн. студій, 2001. – 331 с.
9. Задорожна С. М. Автономія сторін у міжнародному приватному праві: Монографія / С. М. Задорожна. – Чернівці: Технодрук, 2008. – 216 с.
10. Звеков В. П. Коллизии законов в международном частном праве / В. П. Звеков. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 416 с.
11. Зыкин И. С. Договор во внешнеэкономической деятельности / И. С. Зыкин. – М.: Международные отношения, 1990. – 224 с.
12. Канашевский В. А. Внешнеэкономические сделки: материально-правовое и коллизионное регулирование / В. А. Канашевский. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 591с. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://books.google.com.ua/books?id=JtOPtg4YI50C&pg=PA4&lpg=PA4&dq>
13. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право : питання кодифікації / В. І. Кисіль. – К. : Україна, 2005. – 478 с.

14. Кисіль В. І. Право, що застосовується до зовнішньоторговельних договорів : тенденції розвитку законодавчого регулювання / В. І. Кисіль // Юридичний журнал. – № 2. – 2004. – С. 19-28. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1020>.
15. Кох Х. Международное частное право и сравнительное правоведение / Х. Кох, У. Магнус, П. Винклер фон Моренфельс; пер. с нем. Ю. М. Юлдашев. – М. : Международные отношения, 2003. – 476 с.
16. Кутафин Д. О. Унификация и гармонизация норм права о залоге в международном частном праве: дис. канд. юр. наук: 12.00.03 / Дмитрий Олегович Кутафин. – М., 2007. – 198 с.
17. Лунц Л. А. Курс международного частного права: в 3 т. / Л. А. Лунц. – Т. 1. – М. : Спарк, 2002. – 1007 с.
18. Международное частное право / [Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев и др.]; под ред. Г. К. Дмитриевой. – [2-е изд.]. – М. : Проспект, 2008. – 687 с.
19. Международное частное право: иностранное законодательство / [Жильцов А. Н., Муранов А. И. и др.]; под ред. А. Л. Маковского. – М. : «Статут», 2000. – 892 с.
20. Мережко А. А. *Lex Mercatoria*: теория и принципы транснационального торгового права. – К. : «Таксон», 1999. – 415 с.
21. Мосс Д. К. Автономия воли в практике международного коммерческого арбитража / Д. К. Мосс. – М. : Институт государства и права, 1996. – 83 с.
22. Покровская А. Б. Соглашение о праве, применимом к гражданско-правовым сделкам / А. Б. Покровская // Актуальные проблемы гражданского права. – М. : Статут, 2002. – Вып. 5 – С. 340-389.
23. Рубанов А. А. Автономия воли в международном частном праве как теоретическая проблема / А. А. Рубанов // Советский ежегодник международного права. – М., 1987. – С. 214-228.
24. Тригубович Н. В. Автономия воли в международном частном праве: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. В. Тригубович. – Саратов, 1999. – 161 с. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/102285.html>.
25. Чубыкина Е. В. Принцип автономии воли сторон во внешнеэкономическом договоре / Е. В. Чубыкина // Законодательство. – 2001. – № 10. – С. 16-22. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://expert-kollegia.ru/articles.php?serv=212&part=5632>.

References

1. Gaazka KonventsIya «Pro pravo, scho zastosovuetsya do dogovoriv mizhnarodnoyi kupivli-prodazhu» 1986 roku. – [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_927.
2. Mizhamerikanska KonventsIya «Pro pravo, scho zastosovuetsya do mizhnarodnih kontraktIiv» 1994 roku. – [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://uristinfo.net/dogovornoe-pravo/99-dogovornoe-pravo-v-mezhdunarodnom-oborote/0-mezhamerikanskaja-konventsija-o-prave-primenimom-k-mezhdunarodnym-kontraktam.html>.
3. Reglament (ES) # 593/2008 Evropeyskogo parlamentu ta Radi vid 17 chervnya 2008 roku. – [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_905
4. Mizhnarodne privatne pravo : naukovopraktichniy komentar zakonu/ [Kisil V. I., Serogin O. Yu. ta in.] ; za red. A. S. Dovgerta. – H. : TOV «Odisey», 2008. – 352 s.
5. Anufrieva L. P. Mezhdunarodnoe chastnoe pravo: v 3 t. / L. P. Anufrieva. – T. 3: Transgranichnyie bankrotstva. Mezhdunarodnyi kommercheskiy arbitrazh. – M. : Izd-vo BEK, 2002. – 768 s.

6. Vilkoval N. G. Dogovornoe pravo v mezhdunarodnom oborote / N. G. Vilkoval. – M. : Statut, 2004. – 510 s. – [Elektronnyiy resurs] – Rezhim dostupa: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z956_page_1.html.
7. Vorobev D. V. Kollizionnoe regulirovanie zalogovyih pravootnosheniy v RF / D. V. Vorobev // Mezhdunarodnoe publichnoe i chastnoe pravo. – 2002. – # 4. – [Elektronnyiy resurs] – Rezhim dostupa: <http://www.lawmix.ru/comm/4654>.
8. Dovgert A. S. Deyaki problemi viboru storonami prava, scho pidlyagae zastosuvannyu u zovnishnoekonomichnih dogovorah / A. S. Dovgert // Mizhnarodne privatne pravo: aktualni problemi. – K. : Ukr. tsentr pravn. studiy, 2001. – 331 s.
9. Zadorozhna S. M. Avtonomiya storin u mizhnarodnomu privatnomu pravi: Monografiya / S. M. Zadorozhna. – Chernivtsi: Tehnodruk, 2008. – 216 s.
10. Zvekov V. P. Kollizii zakonov v mezhdunarodnom chastnom prave / V. P. Zvekov. – M. : Volters Kluver, 2007. – 416 s.
11. Zyikin I. S. Dogovor vo vneshneekonomicheskoy deyatel'nosti / I. S. Zyikin. – M. : Mezhdunarodnyie otnosheniya, 1990. – 224 s.
12. Kanashevskiy V. A. Vneshneekonomicheskie sdelki : materialno-pravovoe i kollizionnoe regulirovanie / V. A. Kanashevskiy. – M. : Volters Kluver, 2008. – 591s. – [Elektronnyiy resurs] – Rezhim dostupa: <https://books.google.com.ua/books?id=JtOPtg4YI50C&pg=PA4&lpg=PA4>.
13. Kisil V. I. Mizhnarodne privatne pravo : pitannya kodifikatsiyi / V. I. Kisil. – K. : Ukraina, 2005. – 478 s.
14. Kisil V. I. Pravo, scho zastosovuetsya do zovnishnotorgovelnih dogovoriv : tendentsiyi rozvitku zakonodavchogo reguluyuvannya / V. I. Kisil // Yuridichniy zhurnal. – # 2. – 2004. – S. 19-28. – [Elektronnyiy resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1020>.
15. Koh H. Mezhdunarodnoe chastnoe pravo i sravnitel'noe pravovedenie / H. Koh, U. Magnus, P. Vinkler fon Morenfels; per. s nem. Yu. M. Yuldashev. – M. : Mezhdunarodnyie otnosheniya, 2003. – 476 s.
16. Kutafin D. O. Unifikatsiya i garmonizatsiya norm prava o zaloge v mezhdunarodnom chastnom prave: dis. kand. yur. nauk: 12.00.03 / Dmitriy Olegovich Kutafin. – M., 2007. – 198 s.
17. Lunts L. A. Kurs mezhdunarodnogo chastnogo prava: v 3 t. / L. A. Lunts. – T. 1. – M. : Spark, 2002. – 1007 s.
18. Mezhdunarodnoe chastnoe pravo / [L. P. Anufrieva, K. A. Bekyashev i dr.]; pod. red. G. K. Dmitrievoy. – [2-e izd.]. – M. : Prospekt, 2008. – 687 s.
19. Mezhdunarodnoe chastnoe pravo: inostrannoe zakonodatel'stvo / [Zhiltsov A. N., Muranov A. I. i dr.]; pod red. A. L. Makovskogo. – M. : «Statut», 2000. – 892 s.
20. Merezhko A. A. Lex Mercatoria: teoriya i printsipyi transnatsionalnogo torgovogo prava. – K. : «Takson», 1999. – 415 s.
21. Moss D. K. Avtonomiya voli v praktike mezhdunarodnogo kommercheskogo arbitrazha / D. K. Moss. – M. : Institut gosudarstva i prava, 1996. – 83 s.
22. Pokrovskaya A. B. Soglashenie o prave, primenimom k grazhdansko-pravovym sdelkam / A. B. Pokrovskaya // Aktualnyie problemyi grazhdanskogo prava. – M. : Statut, 2002. – Vyip. 5 – S. 340-389.
23. Rubanov A. A. Avtonomiya voli v mezhdunarodnom chastnom prave kak teoreticheskaya problema / A. A. Rubanov // Sovetskiy ezhegodnik mezhdunarodnogo prava. – M., 1987. – S. 214-228.

24. Trigubovich N. V. Avtonomiya voli v mezhdunarodnom chastnom prave: dis. kand. jurid. nauk: 12.00.03 / N. V. Trigubovich. – Saratov, 1999. – 161 c. – [Elektronnyiy resurs] – Rezhim dostupa: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/102285.html>.
25. Chubyikina E. V. Printsip avtonomii voli storon vo vneshneekonomicheskom dogovore / E. V. Chubyikina // Zakonodatelstvo. – 2001. – # 10. – S. 16-22. – [Elektronnyiy resurs] – Rezhim dostupa: <http://expert-kollegia.ru/articles.php?serv=212&part=5632>.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МЕН

УДК 338.2

STABILIZATION POLICY: MACROECONOMIC DIMENSIONS

СТАБІЛІЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА: МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВИМІРИ

**СТАБИЛИЗАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА: МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ
ИЗМЕРЕНИЯ**

Anton S. Filipenko

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: anton_filipenko@ukr.net

Антон Сергійович Філіпенко

Доктор економічних наук, професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: anton_filipenko@ukr.net

Антон Сергеевич Филипенко

Доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: anton_filipenko@ukr.net

Abstract. *The article studies models and conceptions of stabilization policy that aims to reduce the severity of economic fluctuations in the short term. According to the economic science, production and employment fluctuate around their natural levels in the long run. The paper reveals, that stabilization policies are designed to defuse the business cycle phases, bringing production and employment to its natural level. It uncovers, that the main function of stabilization policy is to limit short-term deviations in the system of long-term market equilibrium. This is done in the form of aggregate supply – aggregate demand by establishing relationships between potential output and prices of production, on the one hand, and the relationship between aggregate demand and industrial production prices – on the other. The government's instruments are fiscal and monetary policy, which maintains high and stable levels of economic activity.*

The article outlines, that the best option for stabilization policy is to stimulate aggregate supply and use only certain aspects of aggregate demand in the absence of real prerequisites for its improvement under current economic conditions. Therefore, neoclassical paradigm and monetary concept should be taken for the basis of stabilization.

Key words: *stabilization policy, Ukraine, macroeconomic policy, economic growth, foreign equilibrium, full employment.*

Анотація. *Розглянуто моделі і концепції стабілізаційної політики, яка спрямована на зменшення гостроти економічних коливань у короткостроковому періоді. У довго-*

строковому періоді, як встановлено економічною наукою, обсяг виробництва і зайнятість коливаються навколо своїх природних рівнів. Тому стабілізаційна політика покликана згладжувати фази ділового циклу, наближаючи обсяг виробництва і зайнятість до свого природного рівня. Виявлено, що головна функція стабілізаційної політики полягає в обмеженні короткострокового відхилення в системі довгострокової ринкової рівноваги. Це здійснюється у форматі сукупної пропозиції – сукупного попиту шляхом встановлення співвідношень між потенційним випуском та цінами виробництва, з одного боку, та співвідношень між сукупним виробничим попитом та цінами виробництва – з іншого. Уряд використовує при цьому інструменти бюджетної (фіскальної) та грошово-кредитної (монетарної) політики з метою підтримання високого і стабільного рівня економічної активності.

Виявлено, що у сучасних економічних умовах України оптимальним варіантом стабілізаційної політики є стимулювання сукупної пропозиції та використання лише окремих аспектів сукупного попиту у зв'язку з відсутністю реальних передумов для його підвищення. Тобто за основу стабілізаційної політики слід взяти неокласичну парадигму, монетаристську концепцію.

Ключові слова: стабілізаційна політика, Україна, макроекономічна політика, економічне зростання, зовнішня рівновага, повна зайнятість.

Аннотація. Рассмотрены модели и концепции стабилизационной политики, направленной на сглаживание остроты экономических колебаний в краткосрочном периоде. В долгосрочном периоде, как установлено экономической наукой, объемы производства и занятости колеблются вокруг своих природных уровней. Обнаружено, что главная функция стабилизационной политики состоит в том, чтобы ограничить краткосрочные отклонения в системе долгосрочного рыночного равновесия. Это осуществляется в формате совокупного предложения – совокупного спроса путем установления соотношений между потенциальным выпуском и ценами производства, с одной стороны, и соотношений между совокупным производственным спросом и ценами производства – с другой. Правительство использует при этом инструменты бюджетной (фискальной) и кредитно-денежной (монетарной) политики с целью поддержания высокого уровня экономической активности.

Установлено, что в современных экономических условиях Украины оптимальным вариантом стабилизационной политики является стимулирование совокупного предложения и использование только отдельных аспектов совокупного спроса в связи с отсутствием реальных предпосылок его повышения. То есть в основу стабилизационной политики следует положить неоклассическую парадигму, монетаристскую концепцию.

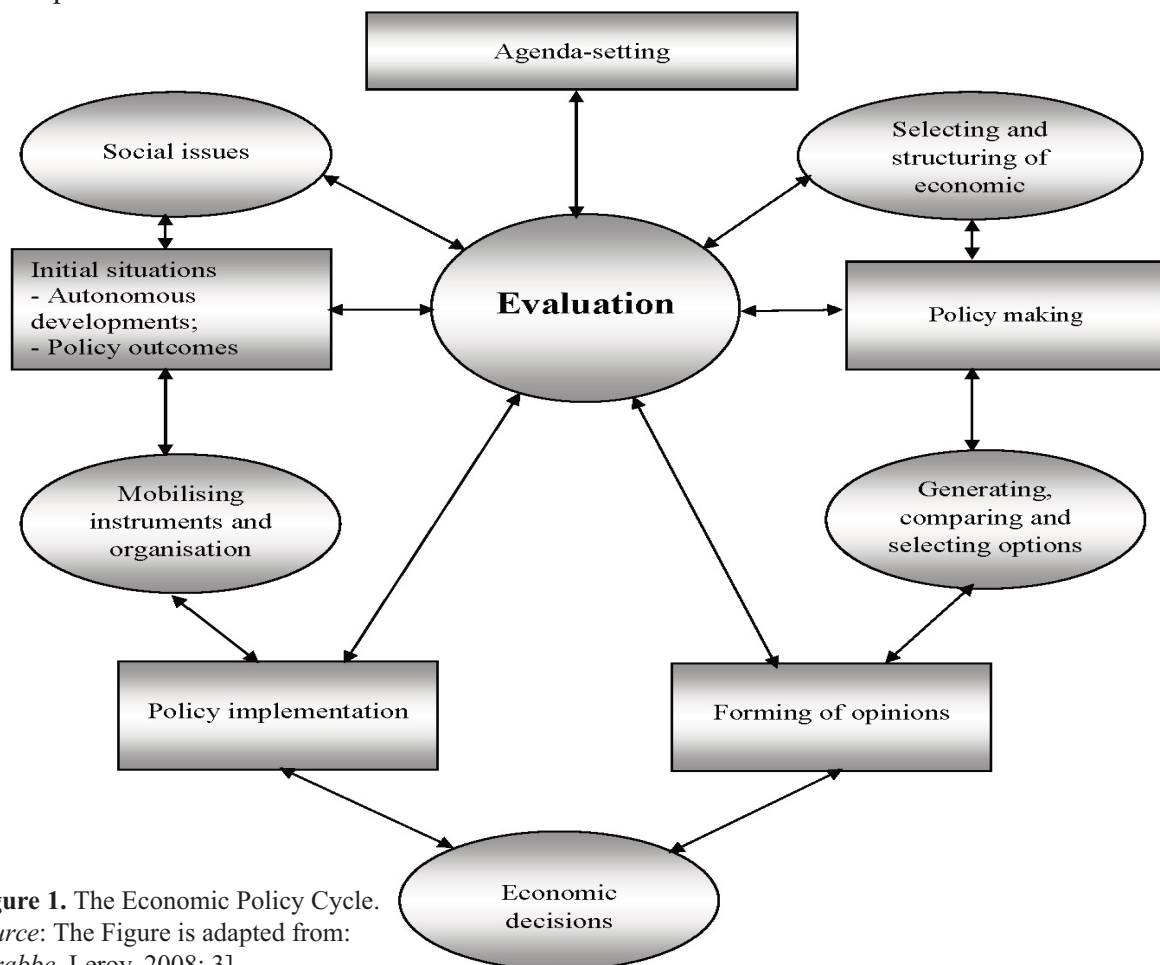
Ключевые слова: стабилизационная политика, Украина, макроэкономическая политика, экономический рост, внешнее равновесие, полная занятость.

Current problems. Dictionary of Economics defines stabilization policy as government action aimed at reducing in national income. During the long-term period production and employment fluctuate around their natural levels. Therefore, stabilization policies are designed to smooth out the business cycle phase, bringing production and employment to their natural level. The main function of stabilization policy is to limit short-term deviations in the system of long-term market equilibrium. This is accomplished in the form of aggregate supply – aggregate demand by establishing relationships between potential output and prices of production, on the one hand, and the relationships between aggregate demand and industrial production prices, on the other hand. The government uses instruments of the budget (fiscal) and monetary policy in order to maintain high and stable levels of economic activity. The issues of stabilization policy

have been discussed by Modigliani [Modigliani, 2011], Mundell [Mundell, 1968], Scarth [Scarth, 2014], Taylor [Taylor, 1995], Tinbergen [Tinbergen, 1967], etc.

The aim of the article is to analyze the main macroeconomic dimensions of stabilization policy. In particular, attention is paid to the so called magic polygon, which contains full employment, fair distribution of income, the prices stability, economic growth, foreign equilibrium, and environmental protection.

Important research results. Stabilization policy is equated to the level of aggregate demand management in order to mitigate or eliminate fluctuations in economic activity related to the business cycle. The main goal of demand management is ‘fine tuning’ of aggregate demand, which involves two main tasks. On the one hand, we must ensure its sufficient level of potential GDP, preventing the loss of production and services, and rising unemployment. On the other hand, demand management is aimed at avoiding its excess, which can cause inflation. Aggregate demand is stimulated when the economy is in a state of depression. During the "overheating" of the economy the government reduces demand through appropriate instruments. The best way is a demand management when an increase in aggregate demand is consistent with the GDP growth. The achievement of this ratio encounters two problems. Firstly, it is about establishing the precise moment when we must carry out extraction of resources from the economy, or otherwise provide them additional income to smooth cyclical fluctuations. Secondly, we have to determine the amount of resources that should be removed from or poured into the economy at extreme phases of the business cycle (boom, depression). Inaccuracies in these calculations are determined by institutional, behavioral factors and a lack of reliable knowledge about these economic processes.

Figure 1. The Economic Policy Cycle.
 Source: The Figure is adapted from:
 [Grabbe, Leroy, 2008: 3].

Theoretical background. Economists have different views in the stabilization policy. Some economists argue that the government should use monetary and fiscal policy only to achieve long-term goals, such as economic growth and low inflation, and to allow a national economy cope with short-term fluctuations itself. Thus, they doubt deeply in the practical value of the government regulation [Scarth, 2014: 150-151].

The main argument against active monetary and fiscal policy is an inevitable delay of on-going activities or the so-called time lag. Measures of monetary policy led to a change in interest rates, which, in turn, has an impact on investment expenditures. However, most of the investment plans of firms are designed far ahead. Therefore, in order to achieve any effect on production and employment (involving adjustments to the plans of economic agents) a minimum period of six months (sometimes even a few years) is required.

Critics of stabilization policy argue that due to the time lag the Central Bank should stop trying 'fine tuning' of the economy. They argue that the Central bank is doomed to constant delays, and, ultimately, its action is rather the cause of economic fluctuations rather than a cure for them. Critics advocate the need for a passive monetary policy, such as high and stable growth of money supply.

Fiscal policy is also lagging, but, unlike monetary policy, its backlog to a large extent can be ascribed to the political process [Mankiw, 2000: 228-229].

The problem of time lags in the monetary and fiscal policy is partly linked to the level of accuracy of economic forecasts. If economists had an ability to accurately predict future economic growth for at least a year in advance, the use of instruments of monetary and fiscal policy would not cause an objection, even taking into account the time lags. However, recession and depression occur without any prior notice. To our mind, the only true policy is the solution of economic problems as they arise.

In a situation of crisis, in the state of economic recession, the primary objective is to restore the macroeconomic equilibrium and create prerequisites for economic growth by way of utilizing stabilization policy tools. Macroeconomic stabilization is aimed at eliminating exogenous shocks that disrupt the inner balance of economy (it is defined as full employment along with price stability). Stabilization policy presupposes bringing economy to a state of equilibrium within the meaning of Keynesian theory, as well as restoring the trajectory of real business cycle (RBC) in line with the neoclassical concept, predominantly through the use of monetary and budget policy levers.

Stabilization and growth. Stabilization model is determined by the current state of Ukraine's economy, which requires macroeconomic stability, external balance, entering the trajectory of economic growth, solving urgent social problems (Figure 2). The main parameters of stabilization policies are calculated using econometric macroeconomic models of general equilibrium.

At the first sight, it may seem that growth and stabilization pursue similar objectives. The difference between them lies precisely in the distinction between the increase of production volume in the long term and the short-term fluctuations around the trend. The allocation policy (allocation of resources) is oriented towards the increase of the maximum production level without generating inflation, which has come to be designated as potential growth, while the goal of stabilization policy is to minimize the discrepancies between actual and potential output, which is known as output gap (Figure 3).

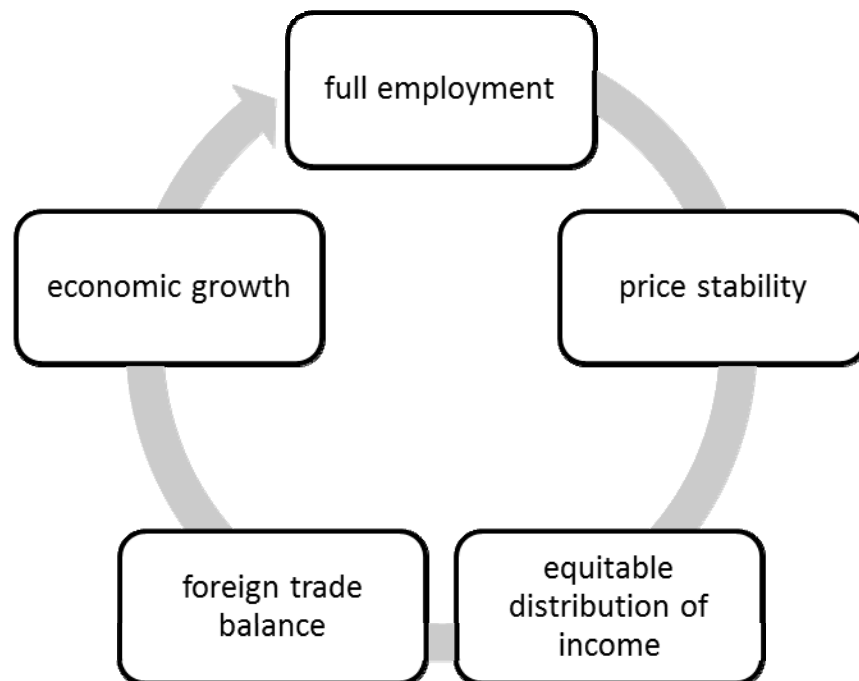

Figure 2. Magic Pentagon of Economic Growth

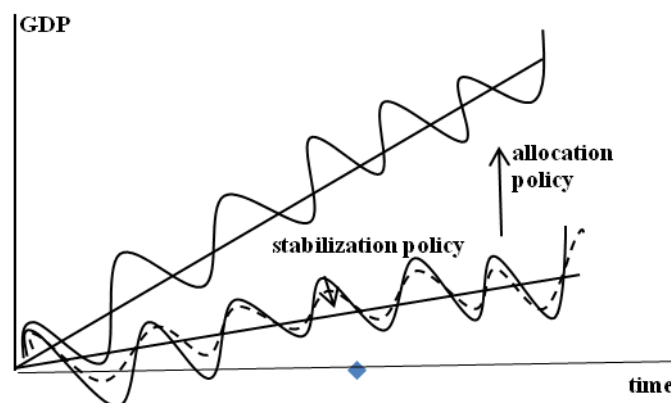

Figure 3. Magic Pentagon of Economic Growth.
Source: [Benassy-Quere et. al, 2010: 21].

Output gap (OG) may be defined as the difference between the demand-determined output Y_t and supply-determined potential output $\bar{Y}_t$. As a rule, it is measured as a percentage of the potential output, i. e.:

$$OG = \frac{Y_t}{\bar{Y}_t} - 1$$

There exist a few stabilization policy concepts, in particular, post-Keynesian, neoclassical, and Schumpeterian ones [Welfens, 2008: 302-303].

Post-Keynesian approach. Post-Keynesian methodology of stabilization policy is oriented towards the stimulation of aggregate demand due to the decrease of tax level, the increase of state consumption, investment activities stimulation through the reduction of Central Bank discount rate, the reduction of the depreciation period and respective increase of investment return [Jespersen, 2009: 39-40]. The main objective of the post-Keynesian stabilization policy is securing

full employment with price stabilization playing a secondary role. In the short term, the excess of the budget deficit norm is permissible. State intervention is performed as counter-cyclical regulation by the means of fiscal policy aimed at aggregate demand stimulation.

Keynes gave two reasons for such intervention. The first one is what he called ‘animal spirit’, the instability of private behavior under the influence of spontaneous expectations leading to excessive optimism followed by excesses of pessimism. Second, Keynes argued that nominal rigidities of wages and prices prevent the self-correcting market mechanisms from operating and moving the economy back to equilibrium. In the eyes of Keynes, the combination of private instability and ineffective self-correcting mechanisms provided a justification for relying on counter-cyclical monetary and fiscal policies to smooth out economic fluctuations and prevent economic depressions.

A shock can be described as positive if it increases aggregate output relative to the money supply. Clearly in monetarist terminology a positive demand shock is one that has the effect of increasing the velocity of circulation at the initial output level.

A demand shock is an exogenous modification in the relationship between product demand and the product price. This can be, for example, a drop in the level of household consumption resulting from a reduction of household wealth [Benassy-Quere et al, 2010: 32].

How will the system respond to a demand shock? The answer depends on the response of wages and prices to positive or negative excess demand. If prices and wages are fully flexible, demand shocks will not affect output and employment, except for a short time, as the change in wages and prices will produce the change in real money supply necessary to make it consistent with full-employment output and the new velocity. With the occurrence of significant demand shocks and velocity changes, there is, in principle, a clear need for stabilization policies – monetary or fiscal – even when wages and prices are quite responsive to positive as well as negative excess demand [Modigliani, 2011: 8-9].

Neoclassical approach. Neoclassical concept is focused on supply stimulation. Its primary objective is securing price stability as a prerequisite for the functioning of the market mechanism and the revival of economic growth. The constituents of the concept are investment-facilitating policy, while implementing the reduction of income tax and corporate tax levels, and a more flexible wages policy; stimulating the development of new forms of entrepreneurship, deregulation, trading openness, and establishment of regional cluster unions. A supply shocks an exogenous modification in the relationship between potential output and the product price [Wolff and Resnick, 2012: 37-38]. For example, at any given level of the wage and the product price an oil shock (a rise in the price of oil) reduces the level of potential output because it increases prices and reduces the profitability of production.

During a decline period, expansionist monetary policy is implemented. Fiscal policy is directed towards securing a sufficient level of public goods production.

The neoclassical concept of stabilization is based upon three central hypotheses:

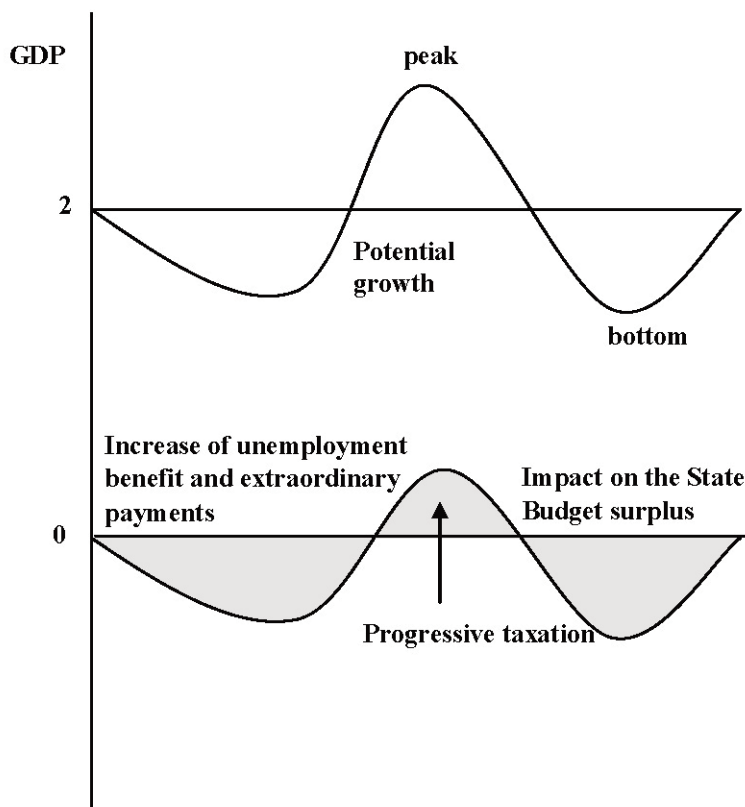
- the private sector immanent stability hypothesis;
- the fundamental theoretical foundations of the supply-side economy;
- and monetary policy dominance [Mussel / Pätzold, 2012: 11].

Austrian school. Schumpeterian stabilization policy is mainly employed in the context of mid-term and long-term economic growth on the basis of state facilitation of innovation processes, particularly, by way of expanding the norm of capital accumulation in GDP. Chief focus is on information and communication branches (ICT) with quick return of capital, which, to a large extent, become the engine of modern economic development [Heise, 2005:27].

Certain authors also single out Austrian-Keynesian stabilization policy, characteristic of which are both classical Keynesian tenets (aggregate demand stimulation, full employment pri-

ority etc.) and rigid monetary policy of fixed exchange rate, stabilization income policy, expansive fiscal policy, etc.

Mechanism of stabilization policy. The major tools of stabilization policy are fiscal and monetary ones, which are used in different combinations depending on the economic condition in a country, as well as short-term and long-term goals of economic policy. Fiscal policy encompasses three main directions: the use of the so-called discretionary approaches, i.e. such economic policy tools that do not conform to strict rules formulated by economic science and developed through practical experience. Such measures are used, as a rule, under the extraordinary circumstances (economic, political, financial crises, military actions, natural disasters, etc.). Another direction, which is opposite to the first one in a way, is the use of automated stabilizers as the primary toolkit of stabilization policy (Figure 4). The said direction prevails in monetarist concepts of stabilization policy. The third component of stabilization policy is based on the “harsh rules” policy, which to a greater extent means implementing a stability policy, and is becoming less significant in stabilization policy [Kronberger/Hofer, 2012: 348-349].

Figure 4. Automatic Stabilizers.

Source: [Kronberger/Hofer, 2012: 349].

Under the conditions of production volume reduction and stagnation, which is observed in Ukraine, counter-cyclical tools of fiscal policy gain significance. At the low phase of economic situation, consumption (expenditures) is stimulated, including by way of using public funds to support the unemployed. At the high phase of economic situation, value added tax is raised in order to avoid economy overheating. Progressive increase of tax rate facilitates the increase of budget incomes, the improvement of economic condition, and the transfer of tax payers to other categories. In low-level conditions, expenses increase automatically and, consequently, state budget surplus worsens [Bird, 2007: 113-116]. Revitalization of economic activity allows increase income and build up budget receipts. The advantage of the said fiscal tools lies in the absence of any special political decisions made with regard to the economic condition in the country.

Basic hypotheses. In the general sense, the basic hypotheses of stabilization concepts of the neoclassical and supply-side schools are combined within six directions:

- the decrease of marginal tax rate;
- intensifying the facilitation of scientific research;
- raising competition level in infrastructure sectors;
- promoting the establishment of new enterprises;
- market deregulation and the reduction of bureaucratization;
- implementation of measures aimed at promoting e-economy [Etchemendy, 2011: 9-10].

Stabilization policy in Ukraine. Under the present-day economic conditions in Ukraine, an optimal option of stabilization policy is the stimulation of aggregate supply and the use of separate aspects of aggregate demand due to the absence of real prerequisites for its increase [Carlin and Soskice, 2015: 42-43]. That is, taken up as the basis of stabilization policy should be neoclassical paradigm, monetarist concept, which the IMF also employs in its guidelines and stabilization models (Figure 5). Emphasis ought to be placed again on the counter-cyclical character of stabilization policy, which will prevail prior to the breaking point in the recession cycle, after which it will become possible to discuss the use of pro-cyclical stabilization policy aimed at the consolidation of positive trends in economic dynamics and securing sustainable economic growth.

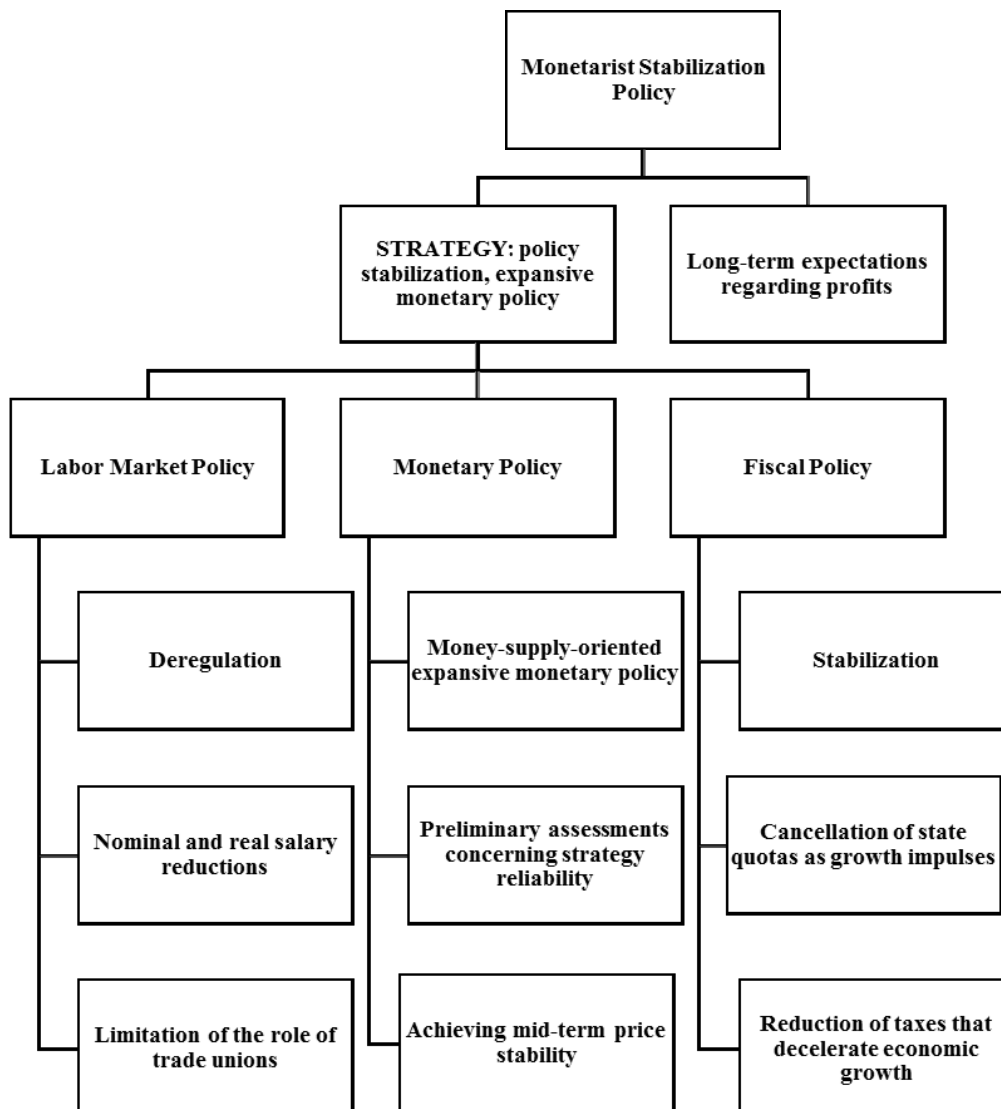

Figure 5. Monetarist Stabilization Policy.

The present recession in Ukraine's economy is caused by the triple shock – the aggregate demand shock due to the reduction of consumption on the part of population and the curtailment of investment demand for goods and production services; and the aggregate supply shock brought about by the loss of production capacities in Crimea and in the East Donbas of the country and productivity shock. It can be a priori ascertained that supply shocks played the main negative role in the present crisis situation; hence, stabilization policy must be primarily oriented towards the stimulation of supply. The proponents of the RBC theory give the greatest significance to shocks connected with the production function or the productivity shock. Such approach considerably expands the scope of stabilization policy, but, at the same time, complicates the selection of a set of tools for its implementation. Thus, productivity shocks include the creation of new goods or production methods, introduction of new management methods, changes in the quality of capital and labour, changes in the accessibility of raw materials and energy, climatic changes, changes in state regulation pertaining to production, as well as other factors impacting productivity [Abel, Bernanke, 2008: 459-460]. Ukraine's economy is in the state of stagflation, i.e. the combination of high-level stagnation and inflation (the economic situation in the USA in 1973-1975), which essentially complicates the search of optimal toolkit for supply-oriented stabilization policy.

The world-wide experience in stabilization policy implementation performed both independently of the IMF (in 1967 in Germany; in 1970 in the USA) and putting to use direct guidelines of this international financial institution (Argentina, Brazil, Israel, South Korea, Malaysia, Pakistan, and others), may be taken on board in present-day Ukraine, taking into account the specific features of internal, geo-regional and geo-economic situation.

References

1. *Abel E., Bernanke B. (2008) Macroeconomics. Fifth Edition.* – Moscow. (russ.)
2. *Benassy-Quere A. et al. (2010) Economic policy. Theory and Practice.* Oxford: Oxford University Press.
3. *Bird G. (2007) An Introduction to International Macroeconomics. Theory, Policy and Applications.* London: Palgrave Macmillan.
4. *Carlin W., Soskice D. (2015) Macroeconomics. Institutions, Instability, and the Financial System.* Oxford: Oxford University Press.
5. *Etchemendy S. (2011) Models of Economic Liberalization.* Cambridge: Cambridge University Press.
6. *Grabbe A., Leroy P. (2008) The Handbook of Environmental Policy Evaluation.* London: Routledge.
7. *Heise A. (2005) Einführung in die Wirtschaftspolitik. Grundlagen, Institutionen, Paradigmen.* Stuttgart: Fink, UTB.
8. *Jespersen J. (2009) Macroeconomic Methodology. A Post-Keynesian Perspective.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
9. *Kronberger R., Hofer R. (2012) Österreichische Wirtschaftspolitik. Eine anwendungsorientierte Einführung.* Wien: Facultas.
10. *Modigliani F. (2011) The debate over stabilization policy.* Cambridge: Cambridge University Press.
11. *Mankiw. N. H. (2000) Macroeconomics.* Kyiv: Osnovy (ukr).
12. *Mundell R. A. (1968) Capital mobility and stabilization policy under fixed and flexible exchange rate.* New York: Macmillan.
13. *Mussel G., Pätzold J. (2012) Grundfragen der Wirtschaftspolitik.* München: Druckhaus Nomos.

14. *Scarth W.* (2014) *Macroeconomics. The development of modern methods for policy analysis.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
15. *Taylor J. B.* (1995) 'Stabilization policy and long term economic growth', in *G. Wright, R. Landau (eds.) Growth and development: The economics of the 21st century* <http://web.stanford.edu/~johntayl/Onlinepaperscombinedbyyear/1995/Stabilization_Policy_and_Long-Term_Economic_Growth.pdf>
16. *Tinbergen J.* (1967) *Economic policy: Principles and design.* Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
17. *Welfens P. J. J.* (2008) *Grundlagen der Wirtschaftspolitik. Institutionen – Makroökonomik – Politikkonzepte.* Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag.
18. *Wolf R. D. and Resnick S. A.* (2012) *Contending Economic Theories. Neoclassical, Keynesian, and Marxian.* Massachusetts: The MIT Press.

338.22:316.334.23

A NEW PARADIGM FOR THE MODEL OF A NEW ECONOMY: THE ROLE OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

НОВА ПАРАДИГМА ДЛЯ МОДЕЛІ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

НОВАЯ ПАРАДИГМА ДЛЯ МОДЕЛИ НОВОЙ ЭКОНОМИКИ: РОЛЬ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Oleksiy I. Stupnytskyy

Ph.D. (economic sciences), Professor of the Department of International Business of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: a.stupnitsky@ukr.net

Vlad Genin

Ph.D. in Business Administration, Professor, Campus College Chair of the School of Business and IT, Bay Area – Silicon Valley Campus, University of Phoenix (USA). E-mail: vladgenin@yahoo.com

Ступницький Олексій Іванович

Кандидат економічних наук, професор кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: a.stupnitsky@ukr.net

Генін Влад

Доктор із бізнес адміністрування, професор, декан факультету бізнесу, менеджменту та інформаційних технологій кампусу Сан Франциско – Силіконова Долина, Університету Фенікс (США).

E-mail: vladgenin@yahoo.com

Ступницький Алексей Іванович

Кандидат економічних наук, професор кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: a.stupnitsky@ukr.net

Генин Влад

Доктор бізнес-адміністрування, професор, декан факультету бізнесу, менеджменту та інформаційних технологій кампуса Сан Франциско – Силіконова Долина, Університета Фенікс (США).

E-mail: vladgenin@yahoo.com.

Abstract. *The necessity of using innovative social technologies, and explores the concept of social entrepreneurship, which is parsed as a form of social innovations. It analyzes the concept of «social entrepreneurship» as a relatively new specific type of enterprise, and its differences from commercial entrepreneurship. It proves, that today in terms of the new model of economic development the social entrepreneurship allows, first of all, to carry out efficient change of social relations and management systems, for the sake of the growth of sociopolitical accessibility of marginalized groups to resources for provision of more qualitative satisfaction of the needs and participation in political processes; and, secondly, to save communicative integrity of social system due to the increase of social capital and possibility of choice for a social individual. It gives a characteristic of both “European” and “American” models of social entrepreneurship, as well as its peculiarities and differences. The provides the examples, how the most successful social entrepreneurs from the West contributed with the distribution of innovations, whose usefulness was rated so highly, that they were implemented on a national scale with the support of the state and business. Also, it analyzes current level of development of social entrepreneurship in Ukraine, the existing problems of creating favorable organizational,*

legal, economic and competitive conditions, organization and operation of different forms of social entrepreneurship, interaction between the state and public organizations, and maintenance of the development of social entrepreneurship in regions.

Key words: social entrepreneurship, social innovations, social policy, social responsibility of business, public benefit.

Анотація. Обґрунтовано необхідність використання інноваційних соціальних технологій та досліджується поняття соціального підприємництва, котре аналізується як форма соціальних інновацій. Проаналізовано поняття «соціального підприємництва» як нового специфічного типу підприємництва, а також його відмінність від комерційного підприємництва. Це доводить, що на сьогоднішній день нова модель економічного розвитку соціального підприємництва дозволяє, в першу чергу, здійснювати ефективну зміну суспільних відносин і систем управління, заради зростання соціально-політичної доступності маргінальних груп до ресурсного забезпечення більш якісного задоволення їх потреб під час участі в політичних процесах; і, по-друге, дозволяє зберегти комунікативну цілісність соціальної системи у зв'язку зі збільшенням соціального капіталу, а також можливість вибору для соціального індивіда. Вона дає характеристику як «європейській», так і «американській» моделі соціального підприємництва, а також демонструє свої особливості й відмінності. Наведено приклади відносно того як найбільш успішні соціальні підприємці із Заходу сприяли розподілу інновацій, значення яких було оцінено настільки високо, що вони були реалізовані в національному масштабі за підтримки держави і бізнесу. Крім того, аналізується поточний рівень розвитку соціального підприємництва в Україні, існуючі проблеми створення сприятливих організаційних, правових, економічних і конкурентних умов, організація і функціонування різних форм соціального підприємництва, взаємодія між державними та громадськими організаціями, а також технічне обслуговування розвитку соціального підприємництва в регіонах.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальні інновації, соціальна політика, соціальна відповідальність бізнесу, суспільне благо.

Аннотация. Обоснована необходимость использования инновационных социальных технологий, а также исследуется понятие социального предпринимательства, которое анализируется в качестве формы социальных инноваций. Проанализировано понятие «социального предпринимательства» как нового специфического типа предпринимательства, а также его отличие от коммерческого предпринимательства. Это доказывает, что на сегодняшний день новая модель экономического развития социального предпринимательства позволяет, в первую очередь, осуществлять эффективную смену общественных отношений и систем управления, ради роста социально-политической доступности маргинальных групп к ресурсному обеспечению качественного удовлетворения их потребностей во время участия в политических процессах; и, во-вторых, позволяет сохранить коммуникативную целостность социальной системы в связи с увеличением социального капитала, а также возможность выбора для социального индивида. Она дает характеристику как «европейской», так и «американской» модели социального предпринимательства, а также демонстрирует свои особенности и отличия. Приведены примеры относительно того как наиболее успешные социальные предприниматели с Запада способствовали распределению инноваций, значение которых было оценено настолько высоко, что они были реализованы в национальном масштабе при поддержке государства и бизнеса. Кроме того, анализируется текущий уровень развития социального предпринимательства в Украине, существующие проблемы создания благоприятных организационных, правовых, экономических и конкурентных условий, ор-

ганизация и функционирование различных форм социального предпринимательства, взаимодействие между государственными и общественными организациями, а также технологическое обслуживание развития социального предпринимательства в регионах.

Ключевые слова: *социальное предпринимательство, социальные инновации, социальная политика, социальная ответственность бизнеса, общественное благо.*

Today the mission of social entrepreneurship of a new model of economic development is of particular importance as it promotes development, firstly, of innovative technologies in the form of extraordinary ways of solution of social problems, that have not got analogues before, as well as, secondly, favorable business environment for innovation, and maintenance of active social position and social solidarity, and, thirdly, of the conditions for more sustainable and dynamic socio-economic progress of states.

So, the problems of 'classical' evolutionary modernization focus not only on technological aspects, but also acquire more complicated socio-humanitarian forms. In fact, for different participants of social process (state, markets, specialized social institutions, and social networks) proper redistribution of functions provide the level and quality of life. At the same time, on one hand, formation of market social services take place by transferring some functions and responsibilities from the family to markets and institutions. Innovativeness of a state control uses (1) efficient social technologies of integral development of community, (2) new approaches in understanding of complication of social processes and (3) models, that provide process of the dynamic development of an economic system. On the other hand – social technologies turn into structural activity of agents of management and population concerning optimization of social processes, and social entrepreneurship – into social innovation of unprofitable or profitable entrepreneurial activity [Москалев, 2007]. Various aspects of social innovations, social entrepreneurship and administration of branches of social field were investigated in studies of B. Adamova, F. Borodkin, O. Chernysh, E. Utkin, etc.

The aim of the article is to analyze the role of social entrepreneurship, to substantiate the necessity and expediency of its functioning as a generator of a socially-oriented economic development.

Important research results. Social entrepreneurship is an activity which has three reference points: social, market and innovative ones [5, 2008: 191]. Today the most common definition of social enterprise, which belongs to Gregory Dees, director of the Center for the Advancement of Social Entrepreneurship of Duke University (USA), identifies the following five main factors: (1) assuming the mission of creating and maintaining social value (benefits); (2) identification and use of new opportunities for implementing the chosen mission; (3) the implementation of continuous innovation, adaptation and learning; (4) determination of the action which is not limited by available resources; (5) high responsibility of the entrepreneurs for their performance – as to direct customers, and the society [Dees, 2001]. Analysis of international best practices of social entrepreneurship shows that in addition to unprofitable venture organizations it is often includes profitable organization for social purposes - the banks of local communities, cooperatives, social communities, 'hybrid' organizations that include profitable and unprofitable units, and so on.

The social entrepreneurship is based on the principle 'the idea, plus the energy of someone who is able to embody it'. In the course of time the idea becomes a project, new approaches are suggested to the problems, that form their own model, assumption and plans of which are tested at once, comprehension and ways of subsequent movement are determined. Today the examples of such ideas is measured by thousands, or, perhaps, by millions of changed life's and fates. Modern international economic relations offer lots of cases of profitable social businesses, that

are working in the field of ecology, education, occupational therapy, social services both in industrialized and in developing countries. For example, Bernard Amadei from the USA realizes long-term social project of using the field of technological engineering for solving important social issues, such as hunger, poverty, diseases, involving students, professors and engineers, by forming a space for education and searching of solutions of particular problems (today community Engineers Without Borders has 609 projects in 43 countries and includes 14 000 members).

Social enterprise is a relatively new specific type of enterprises. The creation of first social entrepreneurship falls on 80-s of the 20th century, but they managed to give an account of themselves as a quite efficient and successful mechanism of solving social problems of a society. On the one hand social entrepreneurship is a business, aimed mainly for social purposes, with the proceeds, which go mainly on self-development, public affairs and solving social problems. A strange combination of two words ‘social’ and ‘business’ still causes misunderstanding among the public, there is confusion of concepts – social responsibility is how to allocate parts of the funds for certain social problems and business, which in essence wants to solve these problems. On the other, it combines fairness, democracy, social and environmental responsibility; it is a modern approach to the business of the 21st century [Спрекли, 2011].

New structures and institutions of democratic governance are keys to the concept of social innovation: the mechanisms of formation of new technologies and behavior that create conditions for social and cultural change. In general, social innovations – is the production and integration of new knowledge by the algorithm ‘program – organizational model – a set of principles and implementation tools’, used locally to respond to positive and negative results of the restructuring.

The results of the analysis of functioning of the sphere of social entrepreneurship in highly industrialized countries testify that economic and regulatory factors played an important role in spreading of social entrepreneurship. In other words, the existence of significant amount of social problems is a background for making social entrepreneurships, but their real development acquires particular economic and legislative support. The main difference between commercial enterprise and social entrepreneurship lies not in the motivation only, but in field of description of values, which are produced for the average entrepreneurship – market value (income/profit), and for the social – value, that receives society at all, a part of the society or target groups (the least protected and the least favorable social class), that don’t have any financial resources or political means of influence to achieve ‘transformation of values’ results on their own.

The organization SengülAkcar provides professional and personal support of women in Turkey to strengthen their role in the society and impact on the government with the help of five training centers in Istanbul, that are the center of generation of their own decisions and projects for the purpose to show women their alternatives and opportunities to be educated, active and to be important in a rather conservative society. Ximena Abogabir Scott from Chile brings a new way of informal education concerning environment – at that time when involvement of inhabitants of Chile is constantly decreasing. Ximena managed to unite nearly 300 organizations for carrying out investigations and identifies the needs for creation of educational stuff and conducting of workshops for the educationalists, who will expand practice and teach others in the context of peer-to-peer learning system, that expands and updates by itself.

ELIE ABOUSSAB sets up a national online platform, which helps inhabitants of Lebanon very quickly and in informal way to offer ways of solving vital problems of a country, to respond to the steps taken by a government, to influence its decisions by specific suggestions. Actually, a new format of a dialogue between citizenry and officials using modern technologies, affecting the formation of full-pledged public society of Lebanon is initiated [Свинчук, 2014].

In Europe, 'legalization' of social entrepreneurship started more than 20 years ago. So, in 1991 the parliament of Italy passed the law concerning the activity of 'social cooperatives' (small and medium businesses, that are solving social problems of communities) and determined their two types: those, who provide social, educational and health services to the public (group 'A') and those who create opportunities for employment and social integration of vulnerable social groups (group 'B') [Nussens, 2006: 4–5]. Governments of Spain, Portugal, Greece, Belgium and France also legally consolidate the work of social entrepreneurship in the form of cooperatives, the main feature of which is a democratic way of government and compulsory sharing of stocks of the company between its founders, volunteers and beneficiaries. In these countries of EU social entrepreneurship operates in the form of 'cooperatives of social solidarity' (Portugal), 'cooperatives of social initiatives' (Spain), 'companies of social goal' (Belgium), 'social cooperatives of community property' (France). The Parliament of Great Britain legalized the work of social entrepreneurship ('companies, that are working in the interests of society' – social interest companies) in 2004, and in 2012 The Public Services (Social Value) Act [8]. The work of social entrepreneurship also legalized in Hungary, the Czech Republic, Slovak Republic, Slovenia, Lithuania and Poland (The Polish parliament pass the 'Social Cooperative' in 2006) [Les, 2009: 21].

Currently, the main instruments of realization of one or another conception of state support of social entrepreneurship in EU are programs and strategies, that exist for almost every country at a national level: *empresas de inserção* in Portugal, *enterprises d'insertion* i associations *intermédiaires* – in France, programs of social economics in Ireland, and social enterprises in Finland. At the regional level there are such state programs as *enterprises d'insertion*, *enterprises de formation par le travail* i *sociale werkplaatsen* in Belgium, i *empresas de inserción* in Spain, that are targeted toward the development of national social entrepreneurship [Borzaga, 2008]. Subsequent state strategies of social entrepreneurship of Great Britain are considered to be successful: 'Social entrepreneurship: strategy of success', 'Better business: A strategy and action plan for social enterprise in Scotland'. Their goal is to increase their role and open new markets for social enterprises, creation of integrated support of this sector, and so on [Stewart, 2011].

The US governmental support for social entrepreneurship comes down to: "elimination of legal administrative barriers, legislative ensuring of low interest rate loans, development of social partnership between national organizations, business and non-commercial sector", accordance of preferences in the field of licensing and certification of social entrepreneurs in such field as social service, education, and medicine. Also those entrepreneurs are guaranteed to have an opportunity to receive a social orders from national agencies [Гришина, 2012]. In other words, there is no direct financing of social entrepreneurs in the country. Small Business Administration, that carries out a financial support of development of small business in general including social entrepreneurs partially deals with the issues in this field. Social entrepreneurs receive a mediate financial support through Department of Social Innovations that annually assign about 2 million dollars on the most promising innovative projects including social entrepreneurs [Сакоян, 2012].

For the last years social entrepreneurship acquired rather active development in the USA. Edward M. Kennedy Serve America Act not only expanded the opportunities of volunteering for the Americans of different age and occupational groups because of the website *Serve.gov* that allows searching for opportunities of volunteering domiciliary, but also created Social Innovation Fund with the total budget of 50million dollars. In 2010, its funds were distributed through an open competition among public organization that are working in the field of social entrepreneurship. By the terms of the competition every dollar 'invested' by the government of the USA should supplement by 3 dollars of co-financing from the organization-grantee.

During 2010-2012 SIF allocated 137 million dollars for the projects of 197 public organizations. According to official reports, grantees declared co-financing of 350 million dollars. In this way, for the last 3 years the government of USA managed to commit about 500 million dollars of state and private funds for the development of social entrepreneurship [6].

For the maintenance of social entrepreneurship and related social innovations, the government of the USA not only passes the laws, but also creates particular departments, internet-libraries, organizes scale grant competitions and even declassify the secrets.

The President Barack Obama is called as the first American politician, for whom maintenance of social entrepreneurship and social innovations changed into a fundamental constituent of economic policy. So, the most important for the development of this field was the decision of creating The White House Office of Social Innovation and Civic Participation, the main goal of which lies down in strengthening of the role of social entrepreneurship among public services and a sector of nongovernmental organizations. Michelle Jolin, former vice-president of social entrepreneurship Ashoka, which introduce socially-integrated innovations globally, was invited personally by the President for the development of a strategy of this Department [Keohane, 2013].

For the encouragement of innovations in different social fields The White House also founded a new website that includes information about competitions and prestigious rewards proclaimed by different national institutions among entrepreneurs, innovators, leaders of non-profit sector and citizen who proposed new approaches in solving different social problems. In 2012, Unites State Congress passed the official act America COMPETES Act, which expands the authority of all ministers and departments in matters of proclaiming such competition. Some initiatives, especially competition of United States Department of Education, were supported by Bill & Melinda Gates Foundation, Ford Foundation, MacArthur Foundation, W. K. Kellogg Foundation to the amount of 500 million dollars. It is refers to innovative social and educational programs Teach for America (80% increase among teachers in comprehensive schools in the poorest regions of the USA due to graduates of educational colleges) and City Year (granting of scholarships to the graduates of comprehensive schools, that are ready to work as a mentors in schools with the lowest rating of progress).

The important constituent of supporting social entrepreneurship policy of Barack Obama is also a decision to declassify significant layers of statistical, scientific and research information, which helps businessman and private individuals in the process of searching ideas for social businesses and social innovations. Signed by The President Memorandum on transparency and open government, allowed to post on Data.gov various national data, that could have the same revolutionary consequences for the development of social business that in one's time had for the IT companies a decision of American government to make GPS available [Сотула, 2013].

In general, social entrepreneurship is a comparatively new phenomenon for the Post-Soviet states but in particular countries of the CIS (Kazakhstan, Russia, Belarus, Moldova and Ukraine) variants of institutional development of social entrepreneurship are already processed. 'Intuitive' approach in business mainly contradicts innovativeness – a new way of solving problems that makes the Ukrainian business less flexible, benevolent to the 'classical' schemes and traditionalistic in its approaches. As far as business in Ukraine is a new phenomenon, for the lack of inherited businesses or professional dynasty with market experience, owners of shops or managers of firms don't have understanding 'what is business at all and how to make it', and their insight is based on life experience that is usually distant from real market conditions. At the same time the owner of auto café or a "start-up-student" could have different access to the capital or level of immunity from, but in educational and cultural terms they are equal [12].

For the last few years, social entrepreneurship in Ukraine becomes more popular among public organizations, as an efficient mechanism of solving of local social and economic problems of territorial communities. Using of entrepreneurial approaches for solving social problems allows decreasing dependence from budget financing and providing more or less sustainable development for the vulnerable social groups. Majority of social entrepreneurs of Ukraine provide with workplaces the representatives of target groups with which they are connected their principal activity. The main goal – is to achieve positive financial and social results at the expense of investments. Thus, in Kyiv there is LLC ‘Alisa’ for the people with disabilities (education and work in the six business-enterprises: stationery shop ‘Alisa’; cafe ‘Posadena’; trading house ‘Etit’; architectural firm ‘Instorm’; advertising agency ‘Monostat’; sports clubs for teaching martial arts). In Odesa there is non-governmental organization ‘Doroga do domu’ (publishing of newspapers for poor, workshop of tailoring of exclusive clothes for children and youth with traditional Ukrainian ornament in a modern style). Public organization ‘Oselia’ (Lviv) provides homeless with roof over their head at the same time attracts them to work on the restoration of furniture, which are then put up for auction or sale. In Zhytomyr the public organization ‘Mission of Samaritans in Ukraine’, which is working with hearing impairment, there are workshops of the manufacture of metal products (grilles, gates, etc.) and tailoring on individual orders [16].

In 2010, the project of the British Council ‘Contribution of social entrepreneurship development’ supported by the fund ‘East Europe’, PricewaterhouseCoopers and ‘ErsteBank’ was initiated in Ukraine. Its goal is dissemination of new idea to the Ukrainian society, and also providing entrepreneurs with essential help for the better start of their social business. For the last 4 years company Unilever has been organizing a competition «Sustainable Living Young Entrepreneurs Award for young initiative entrepreneurs that offers their innovative projects and technologies in the field of social development. Seven winners of the competition receive financial support in amount of 200 000 euros; individual program of tutorship from Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) and Ashoka, where leading world experts to facilitate design and development of their social projects and the only absolute winner receives HRH The Prince of Wales Young Sustainability Entrepreneur Prize.

In 2016, the Elfenworks Foundation (Silicon Valley, California, USA) started its mission in Ukraine. The Foundation fulfills socially-responsible business, which aims on revelation of social problems and creation of new approaches and methods of popularization of the most successful social projects. Dr. Lauren Speeth, the founder and CEO of the Lauren Speeth’s Fund, who created in 2005 a team of socially-responsible entrepreneurs of the highest quality, with deep and comprehensive experience in the fields of multimedia, computer technology, music, film, management, law, finance, education, human development and social justice, has been successfully implementing a number of social projects with the Center of President Jimmy Carter, National Poverty Center at Stanford University, Mills College and Saint Mary’s College of California, that are developing the ideas of socially-responsible business.

Dr. Speeth initiated ‘The festival of student films’ that encourages students to create scenarios of social justice, accompanied by an advocacy campaigns of public organizations that is a unique example of a massive social impact of culture and social business on solving various problems of mankind. To enhance the social impact, the competition is accompanied by ‘advertising campaigns of social activity of citizens’, social media provides information about the various opportunities to participate in social projects for third sector organizations, social news, individual author’s speakers, entertainment content, videos and presentations of public organizations, that are working in the fields of education, culture, environment, wildlife protection, social justice, and a healthy nutrition. In fact, the combination of cinematograph with social

entrepreneurship, advocacy and philanthropy makes 'social film studio' commercially successful and due to this consistency, creativity of different tools of influence the direction in charity field – 'film philanthropy' is developing. Lauren Speeth is also a world famous producer nominated for 'Grammy' award for the media project 'In Harmony with Hope' (with annual awards to groups and individuals who are concerned with solving poverty problems in America).

Within the Ukrainian project framework the student competition has been launched for the special fund allocated by the Elfenworks Foundation granting the Ukrainian student-winner special scholarship in the field of social entrepreneurship. In the spring of 2017 there will be presentation of Dr. Lauren Speeth's book *Intelligence & Compassion in Action, The 7 Pillars for Social Entrepreneurship*, which aims to help social entrepreneurs to evaluate concepts, theses and tools of social entrepreneurship, personal skills/predispositions, integrate various aspects of their business, including career-guidance, planning, training, and management practices, and contribute to the success of a new generation of social entrepreneurs through the 'Methodology of Seven Pillars' and all available existing experience.

Enhancing of the development of social enterprises in Ukraine requires the creation of a special legal framework for their successful functioning and establishing favorable conditions in the field of taxation (most social enterprises operate in the form of a small business), prioritization of public financial support, as well as creating tools to attract businesses and public organizations for the development social entrepreneurship [Кіпцева, 2011]. It is necessary, firstly, the creation of information, scientific and methodical, educational and consulting center that develops and supports social entrepreneurship sector; secondly, the development of effective mechanisms of partners' search and financing of social entrepreneurship with the involvement of local government programs of enterprise development support, socially-oriented private companies, credit and other financial institutions, international charities, etc.; and thirdly, activation of experience exchange between the foreign and domestic social entrepreneurs. The world practice shows that social entrepreneurs can propose solutions that may eventually be implemented at national level, including those borrowed from a public sector.

It is relevant for Ukraine to create a special portals for social enterprise support (an example of such a platform is Ethical Consumer Guide in Australia (Guide.ethical.org.au), where they can find information on the social responsibility of the manufacturer or seller of goods and services, find out the nearest social enterprise, that sells goods or provides the necessary services, etc.; the website of non-commercial organization Kiva (Kiva.org/start), that gives an opportunity for social entrepreneurs to receive a microcredit from an interested party through the internet due to posting on the site the information about their business, as well as creating and conducting cash mobs, that consider massive meetings of people from the socially responsible enterprises for the sake of their support through purchasing of goods and dissemination of information about them.

Conclusions. The modern practice of international economic relations shows that the principle of separatism is losing its relevance in relation to the society, since none of its scope can be considered as an independent one. An additional advantage of social entrepreneurship is integration of the processes of production and distribution that allows decreasing inequality in society, extending the life cycle of these organizations that act as intermediaries between socially relevant business and investors. Today there are significant opportunities for the development of social enterprises for Ukraine.

Firstly, it is a paradox situation about the absence of law that would regulate social entrepreneurship in Ukraine provides with opportunities to choose the most optimal of its business. So then, social entrepreneurship is created not for the privileges, but for the improvements of life

quality of vulnerable social groups of the society at all. The wide spectrum of business entities of successful social entrepreneurs just confirms the advantage of this opportunity.

Secondly, large business is always interested in outsourcing. As far as social responsibility is a part of a large business, which helps the local community to solve urgent problems, companies are looking for the opportunities to replace grants by start-ups increasingly. In this case they acquire outsourcing for further solving social problems that requires grant support. For the better implementation of its advantage, social entrepreneurship in Ukraine should turn into educated entrepreneurship, and its efficiency depends on opportunities to build long-term institutional confidence between social entrepreneurship and its customers.

Thirdly, existence of material (building/construction, which are not used by traditional business and owned by communities) and human resources of those categories, such as people with disabilities, people with addictions, those emerged from prison, refugees (internally displaced persons), minorities, the elderly ones, HIV positive people, mothers having many children (BTW, they have excellent ability/skills/talents, but their 'peculiarities' are scared traditional entrepreneurs to hire them due to some of the myths and stereotypes). There are a lot of examples abroad where workshops of non-performing enterprises are transformed into office centers with employment of representatives of vulnerable groups and income allocated to solve local problems.

Fourthly, Ukrainian consumers' culture is changing for the better. Loyalty of Ukrainian consumers to the production of social entrepreneurship is growing. Slow growth of small business and lack of intense competition contributes the fact that social entrepreneurs could easily find their buyers, constitute more conscious culture of consumption, and then jointly solve pressing social problems in the communities. Moreover, the support of social entrepreneurship by international funds and organizations that allows creating and developing it according to experience and internationally recognized criterions has been increasing.

Social Entrepreneurship in Ukraine is a new phenomenon and is still developing not because of the state or private investors, but rather thanks to individual enthusiasts. The key to the success of the conception of social entrepreneurship in Ukraine which is based on Western experience is the elaboration of a national strategy of its development that would allow coordinating the efforts of all stakeholders – entrepreneurs, non-governmental organizations, donor agencies and the state.

References

1. Dees J. G. 'The Meaning of Social Entrepreneurship', *Center for the Advancement of Social Entrepreneurship, Duke University's Fuqua School of Business*, <http://www.caseat-duke.org/documents/dees_sedef.pdf>
2. Keohane G. L. (2013) *Social Entrepreneurship for the 21st Century: Innovation Cross the Nonprofit, Private, and Public Sectors*. New York: McGraw Hill.
3. Les E., Kolin M. (2009) 'East Central Europe' in: Janelle A. Kerlin (ed.), *Social Enterprise. A Global Comparison*, Medford: Tufts University Press.
4. Nyssens M. (2006) *Social Enterprise – At the Crossroads of Market, Public Policies and Civil Society*. London/New York: Routledge.
5. *Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation. An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States* (2008). Bratislava: UNDP Regional Centre. – ISBN: 978-92-9504-278-0
6. *Social Innovation Fund Grantee Overview*, October 2012, <http://www.nationalservice.gov/sites/default/files/documents/factsheet_sifgrantees.pdf>

7. *Stewart A.* 'Woodland-related Social Enterprise: Enabling factors and barriers to success, Forestry Commission', <[http://www.forestry.gov.uk/pdf/SE_Report_July_2011.pdf/\\$FILE/SE_Report_July_2011.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/SE_Report_July_2011.pdf/$FILE/SE_Report_July_2011.pdf)>
8. *The Social Value Guide. Implementing Public Services (Social Value) Act*, <https://www.cips.org/Documents/Knowledge/social_value_guide.pdf>
9. *Гришина Я.* (2012) 'Сравнительно-правовое исследование социального предпринимательства в странах Америки и Европы' [Comparative legal study social entrepreneurship in America and Europe], Вестник Пермского университета 2 (16): 111–121.
10. *Кірсева О. Б.* 'Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики' [Social entrepreneurship as an instrument of state social policy], <[http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)>
11. *Москалев И.* 'Технологические основы социально-инновационного государства' [Technological bases of social and innovative state], <<http://spkurdyumov.narod.ru/Moskalev23.htm>>
12. *Новый бизнес: Социальное предпринимательство* [New business: Social Entrepreneurship], <<http://www.nb-forum.ru>>
13. *Сакоян А.* 'Социальное предпринимательство' [Social entrepreneurship], <<http://polit.ru/article/2012/03/23/Kerlin/>>
14. *Свинарчук А.* 'Роль держави у розвитку соціального підприємництва: європейський та американський досвід' [The state's role in the development of social enterprises: the European and American experience], <<http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/v-sviti/155-rol-derzhavy-u-rozvytku-sotsialnoho-pidprijemnytstva-ievropeyskyi-ta-amerykanskyi-dosvid>>
15. *Сотула О. В.* 'Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки' [Social entrepreneurship as an innovative model of economic development], <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1988>>
16. *Социальное предпринимательство в Украине: Европейское исследование. Обмен опытом* [Social entrepreneurship in Ukraine: European study. Experience exchange], <<http://briit.info/relis/4452-socialnoe-predprinimatelstvo.html>>
17. *Спеклі Ф.* (2011) Посібник з планування соціального підприємництва' [Guide to social enterprise planning]. Британська Рада.

УДК 332.122.54 : 339.926 : 330.342.146 (061.1)

ТРАНСКОРДОННІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ РЕГІОНІВ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

CROSS-BORDER ASPECTS OF SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE OF REGIONS: THE EUROPEAN INTEGRATION CONTEXT

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОНВЕРГЕНЦИИ РЕГИОНОВ: ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЙ КОНТЕКСТ

Куцаб-Бонк К. К.

Кандидат економічних наук, викладач Вищої державної техніко-економічної школи імені Броніслава Маркевича в м. Ярославі, Республіка Польща; e-mail: kkucab_bak@poczta.onet.pl

Kutsab-Bonk K.

PhD in economics, the lecturer of the Higher state technical and economic school named Bronislaw Markewich in the city of Yarosław, Poland; e-mail: kkucab_bak@poczta.onet.pl

Куцаб-Бонк К. К.

Кандидат экономических наук, преподаватель Высшей государственной технико-экономической школы имени Бронислава Маркевича в г. Ярославле, Республика Польша; e-mail: kkucab_bak@poczta.onet.pl

Анотація. *Сучасний етап європейської інтеграції України визначається активізацією партнерських стосунків з ЄС у всіх площинах соціально-економічної взаємодії. Зокрема, це стосується розвитку транскордонного співробітництва та нарощування потенціалу транскордонних ринків. Тому сьогодні актуалізується проблематика транскордонного співробітництва між Україною та ЄС.*

Одним із ключових критеріїв успішності транскордонного співробітництва між Україною та ЄС є вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону. У цьому сенсі важливим індикатором якості транскордонного співробітництва виступає транскордонна конвергенція регіонів. Вона не лише відображає наявний соціально-економічний ефект від реалізації транскордонних проектів, але і виконує важливу роль у контексті нівелювання наявних загроз та викликів транскордонній економічній, соціальній та інформаційній безпеці. Адже вирівнювання якості життя та стандартів економічного розвитку по різні боки кордону нівелює цілу низку ризиків, пов'язаних з поширенням деструктивних форм транскордонної співпраці, таких як ілєгалізація транскордонних ринків, нелегальна трудова міграція, корупція при перетині кордону тощо.

Пріоритетного значення з погляду поширення транскордонної конвергенції виконує інституалізація транскордонного простору. Передусім це стосується формування правового поля, орієнтованого на розгортання конвергентних процесів. Крім того, інституалізація стосується таких ключових ланок транскордонної співпраці, як функціонування транскордонних інституцій, викорінення транскордонних інституційних дисфункцій, а також зниження рівня трансакційних витрат учасників транскордонних ринків.

Важливим напрямом стимулювання транскордонної конвергенції є також формування спільних транскордонних брендів для окремих транскордонних регіонів між Украї-

ною та ЄС. На цій основі повинні розроблятися відповідні стратегії розвитку транс-кордонних ринків. Такі стратегії мають забезпечувати максимально повне використання соціально-економічного потенціалу тих прикордонних територій, які входять до складу відповідних транскордонних регіонів, а також формувати ґрунт для поширення конвергентних процесів у їх межах.

Ключові слова: Транскордонне співробітництво, транскордонний регіон, транскордонні ринки, транскордонні інституції, соціально-економічна конвергенція, європейська інтеграція.

Abstract. *The current stage of European integration of Ukraine is determined by the intensification of partnership relations with the EU in the all planes of socio-economic interaction. In particular, it concerns development of cross-border cooperation and capacity of cross-border markets potential. Because of that the problems of cross-border cooperation between Ukraine and EU today becomes more urgent.*

One of the key criteria of successful cross-border cooperation between Ukraine and the EU is the alignment of proportions of economic development on different sides of the border. In this sense, an important indicator of the quality of transboundary cooperation is cross-border convergence of regions. It reflects the socio-economic effect from implementation of transboundary projects and plays an important role in the context of leveling the existing threats and challenges of cross-border economic, social and information security. Alignment the quality of life and standards of economic development on different sides of the border eliminates a number of risks associated with the spread of destructive forms of cross-border cooperation, such as smuggling at cross-border markets, illegal labor migration, corruption at the border crossing etc.

The priority instrument of transboundary convergence spreading is the institutionalization of cross-border space. First of all it concerns the formation of the legal support, oriented to the deployment of convergent processes. In addition, institutionalization concern such key elements of transboundary cooperation as the functioning of cross-border institutions, the eradication of transboundary institutional dysfunction, and a decrease the level of transaction costs of participants of cross-border markets.

Important way to stimulation of cross-border convergence is the formation of joint cross-border brands for each of cross-border regions between Ukraine and the EU. On this basis, should be developed appropriate strategies for development of cross-border markets. Such strategies should ensure the maximum use of socio-economic potential of corresponding cross-border regions, and also should form grounds for the spread of convergent processes within them.

Key words: *Cross-border cooperation, cross-border region, cross-border markets, cross-border institutions, socio-economic convergence, European integration.*

Аннотация. *Современный этап европейской интеграции Украины определяется активизацией партнерских взаимоотношений с ЕС во всех плоскостях социально-экономического взаимодействия. В частности, это касается развития трансграничного сотрудничества и наращивания потенциала трансграничных рынков. Поэтому сегодня актуализируется проблематика трансграничного сотрудничества между Украиной и ЕС.*

Одним из ключевых критериев успешности трансграничного сотрудничества между Украиной и ЕС является выравнивание пропорций экономического развития по разные стороны границы. В этом смысле важным индикатором качества трансграничного сотрудничества выступает трансграничная конвергенция регионов. Она не только отражает имеющийся социально-экономический эффект от реализации трансграничных проектов, но и выполняет важную роль в контексте нивелирования имеющихся угроз и

вызовов трансграничной экономической, социальной и информационной безопасности. Ведь выравнивание качества жизни и стандартов экономического развития по разные стороны границы нивелирует целый ряд рисков, связанных с распространением деструктивных форм трансграничного сотрудничества, таких как иллегализация трансграничных рынков, нелегальная трудовая миграция, коррупция при пересечении границы и тому подобное.

Приоритетное значение с точки зрения распространения трансграничной конвергенции выполняет институционализация трансграничного пространства. Прежде всего, это касается формирования правового поля, ориентированного на развертывание конвергентных процессов. Кроме того, институционализация касается таких ключевых звеньев трансграничного сотрудничества, как функционирование трансграничных институтов, искоренения трансграничных институциональных дисфункций, а также снижение уровня трансакционных издержек участников трансграничных рынков.

Важным направлением стимулирования трансграничной конвергенции является также формирование совместных трансграничных брендов для отдельных трансграничных регионов между Украиной и ЕС. На этой основе должны разрабатываться соответствующие стратегии развития трансграничных рынков. Такие стратегии должны обеспечивать максимально полное использование социально-экономического потенциала тех приграничных территорий, которые входят в состав соответствующих трансграничных регионов, а также формировать почву для распространения конвергентных процессов в их пределах.

Ключевые слова: Трансграничное сотрудничество, трансграничный регион, трансграничные рынки, трансграничные институты, социально-экономическая конвергенция, европейская интеграция.

Постановка проблеми. Регіональна складова традиційно займає важливе місце в економічній політиці ЄС. Передусім це стосується вирівнювання пропорцій розвитку окремих регіонів на основі їх зближення за показниками соціально-економічного розвитку та якості життя населення. Одним із ключових засобів вказаного зближення виступає розвиток транскордонного співробітництва, зокрема, спрямований на стимулювання транскордонних конвергентних процесів.

Враховуючи активізацію євроінтеграційних зусиль України, проблематика транскордонного співробітництва, у тому числі дослідження механізмів поширення конвергентних процесів між сусідніми прикордонними територіями України та країн-членів ЄС, сьогодні набуває дедалі більшої актуальності та значимості.

Таким чином, виявлення основних проблем та окреслення пріоритетних напрямів активізації транскордонного співробітництва як чинника поглиблення європейської інтеграції та стимулювання транскордонних конвергентних процесів, а також вивчення у цьому контексті позитивного досвіду країн-членів ЄС, виступають ключовими площинами сучасних наукових досліджень українських учених-економістів.

Мета статті – окреслення пріоритетних сфер розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції у контексті стимулювання транскордонних конвергентних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на актуальність вказаної проблеми, різним аспектам її вирішення присвячені численні публікації українських і закордонних науковців. Наприклад, В. Борщевський, Б. Кавалко, Н. Мікула, А. Мокій, І. Наслідник, Н. Павліха, С. Писаренко, Г. Стасінський, І. Тимечко, Р. Федан, Ю. Цибульська, І. Школа та низка інших дослідників окреслюють основні завдання розвитку транскор-

донного співробітництва в контексті підвищення ефективності функціонування економіки прикордонних регіонів України та сусідніх країн-членів ЄС, орієнтуючись, насамперед, на вирішення існуючих інституційних проблем і зменшення на цій основі транзакційних витрат учасників транскордонних ринків і транскордонних взаємодій.

Так, С. Писаренко та І. Наслідник акцентують увагу на функціонуванні транскордонних ринків, Відзначаючи, що ці ринки формуються на основі синергетичного ефекту в процесі вирішення спільних соціально-економічних проблем суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн. [18]

Важлива увага функціонування транскордонних ринків, зокрема у контексті розвитку транскордонного ринку праці, відводиться у працях Г. Стасінського [20] та Ю. Цибульської [8].

Водночас, М. Венцовський окреслює ключові аспекти впливу транскордонного ринку туристичних послуг на еволюцію економіки прикордонних регіонів і на розвиток транскордонного співробітництва в сучасних умовах європейської інтеграції. [23]

У публікаціях П. Беленького, В. Будкіна, А. Грищенко, І. Журби, Ю. Присяжнюка, А. Філіпенка, В. Чужикова, В.Шевчука, М. Янківка тощо, досліджується вплив транскордонного співробітництва на різні аспекти еволюції сучасних міжнародних економічних відносин, а також на дво- та багатосторонню економічну співпрацю України з країнами-членами ЄС.

Наприклад, А. Грищенко відзначає: «Транскордонне співробітництво України з Європейським Союзом є одним із пріоритетних напрямків її економічної інтеграції до ЄС, що здійснюється шляхом оптимального поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів суміжних країн для розв'язання спільних у першу чергу економічних проблем цих регіонів. Крім того, на його основі підтримується розбудова громадянського суспільства, впроваджуються програми обміну фахівцями, представниками мас-медіа, учнями, студентами, спортсменами, посилюються культурні взаємовідносини» [3, с. 171].

Наукові розвідки І. Бабець, К. Герцберг, В. Гоблика, Ф. Дюрана, В. Засадко, Є. Матвеева, К. Слупек, І. Студеннікова, В. Толкованова, Р. Фрідріха та багатьох інших учених присвячені вирішенню окремих секторальних проблем розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС. Насамперед, це стосується транскордонного трансферу інноваційних технологій, ефективності функціонування транскордонних інституцій, оптимізації торговельно-економічного співробітництва у транскордонному просторі, розвитку транскордонних регіонів, транскордонного інвестиційно-економічного та фінансово-кредитного співробітництва тощо.

Так, Р. Фрідріх обґрунтовує важливість інформаційної інфраструктури та формування сприятливого інвестиційного клімату для активізації транскордонного співробітництва. На його думку, залучення прямих іноземних інвестицій і насичення транскордонного простору якісною інформацією виступають основними чинниками транскордонного трансферу технологій та зближення стандартів ведення бізнесу по різні боки кордону. [12]

Натомість, Ф. Дюран вказує на першочергову значимість співпраці між органами місцевого самоврядування сусідніх прикордонних територій, яка є запорукою налагодження тісних партнерських стосунків між ними, а відтак і визначає їх спроможність спільно розбудовувати транскордонну інфраструктуру та вирішувати існуючі проблеми. поширені в межах усього транскордонного регіону. [11]

Польські дослідниці К. Герцберг і К. Слупек визначальну роль у розвитку транскордонного співробітництва відводять транскордонним інформаційним мережам та якості транскордонного обміну інформацією. Кожна із них вбачає перспективу активізації транс-

кордонних взаємодій у певних сегментах електронного обміну інформацією, зокрема шляхом формування у прикордонних регіонах сучасних платформ для розвитку е-комерції, розбудови електронних бібліотек і баз даних тощо [13], [19].

Водночас, питанням транскордонної конвергенції регіонів, особливо в контексті поглиблення європейської інтеграції України, до цього часу не приділено належної уваги науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах європейської інтеграції економічне зближення регіонів відбувається під впливом дії значної кількості ендо- та екзогенних чинників впливу, які можуть набувати як позитивного, так і деструктивного характеру. Найбільш повно вказані чинники виявляються у процесі розвитку транскордонного співробітництва, визначаючи при цьому специфіку формування та еволюції соціально-економічного простору окремих транскордонних регіонів. Особливої гостроти проблематика конвергентних процесів у транскордонному вимірі набуває на сучасному етапі європейської інтеграції, який визначається низкою складних соціально-економічних трансформацій: геополітичних, соціально-психологічних, фінансово-економічних, інноваційно-технологічних тощо.

Вказані трансформації відображаються на спроможності сусідніх прикордонних регіонів різних країн зближуватися за різними параметрами економічного розвитку, насамперед у контексті активізації транскордонного співробітництва. Цим зумовлюється зміщення низки акцентів теорії конвергенції у площину транскордонного співробітництва, а відтак і адаптація її основних положень до сучасних проблем розвитку транскордонних регіонів.

Більше того, сучасна епоха збагатилася низкою нових концепцій, які відображають різні аспекти конвергенції соціально-економічних систем на міжнародному, регіональному та локальному рівнях. Передусім це стосується інтеграції постулатів теорій інформаційної цивілізації та «економіки знань» у проблематику міжрегіонального і транскордонного співробітництва.

Наприклад, теорія інформаційної цивілізації, яка зародилася в надрах доктрини пост-індустріального суспільства, пролила світло на універсальний глобальних економічних трансформацій, сприяючи тим самим усвідомленню взаємозалежності інформаційних механізмів, що діють у світовій економіці, і завдяки яким стираються існуючі відмінності у специфіці та характері розвитку сусідніх прикордонних регіонів різних країн. Це відбувається завдяки швидкому обміну інформацією у межах транскордонного простору та стимулюється мобільністю людського капіталу, який виступає важливим носієм ринкової інформації.

З іншого боку, адаптація на транскордонний ґрунт основних елементів «економіки знань», передусім у контексті активізації євроінтеграційних процесів, сприяє інтенсифікації транскордонного трансферу технологій та інноваційному зближенню прикордонних регіонів країн-членів ЄС та сусідніх з ЄС держав, що є потенційними претендентами на членство. З погляду теорії конвергенції це означає наявність тісного взаємозв'язку між поширенням глобалізації, поглибленням європейської інтеграції та еволюцією «економіки знань». При цьому одним із ключових аспектів цієї еволюції виступає її регіональна компонента, значною мірою локалізована у площині транскордонного співробітництва.

На сучасному етапі розвитку ЄС, який характеризується виникненням численних загроз економічній, фінансовій, соціальній та політичній безпеці континентального масштабу, а також загостренням конкуренції за людські та фінансові ресурси, транскордонне співробітництво має відігравати дедалі зростаючу роль у контексті запобігання існуючим ризикам.

З огляду на зазначене, інституційне забезпечення конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонних регіонів, що охоплюють сусідні прикордонні території країн-членів ЄС та інших держав, зокрема України, має спрямовуватися на нівелювання бар'єрної функції кордону з одночасним збереженням основних принципів економічної, техногенної та інформаційної безпеки. Передусім, це пов'язано з розвитком нових форм транскордонної співпраці, які відповідають нинішньому етапу еволюції ЄС та забезпечуватимуть адекватну реакцію на геополітичні, фінансово-економічні та міграційні виклики сучасності.

Наприклад, науковці з країн-членів ЄС відмічають вагому роль інституційного чинника у зближенні економік прикордонних сусідніх прикордонних регіонів різних держав, передусім акцентуючи увагу на фінансових механізмах та макроекономічних регуляторах [16, с. 193]. При цьому, деякі автори вказують на першочерговій необхідності зближення і навіть уніфікації засобів нормативно-правового забезпечення розвитку підприємництва, зокрема у банківській та інвестиційній сферах [10].

Акцентуючи увагу на інституційно-правових передумовах розвитку транскордонного співробітництва і транскордонної конвергенції в умовах поглиблення європейської інтеграції, слід звернути першочергову увагу на формуванні нормативно-правового забезпечення, що сприятиме становленню в межах транскордонного простору транскордонних кластерів, транскордонних технологічних і наукових парків, транскордонних бізнес-інкубаторів тощо. Кожна із перелічених форм розвитку транскордонного співробітництва орієнтована на подолання низки негативних стереотипів, які виникли у зв'язку із загостренням геополітичного та гео економічного протистояння між основними центрами політичного впливу на континенті. Водночас, у межах вказаних форм транскордонного співробітництва зростає роль інноваційний компоненти, у тому числі в контексті становлення основ «економіки знань», що тягне за собою підвищення якості людського та соціального капіталу прикордонних регіонів України. У свою чергу, це сприятиме подоланню ментальних та соціально-психологічних бар'єрів між мешканцями різних частин транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України та сусідніх країн-членів ЄС, а також нівелюванню загроз тероризму та поширення елементів гібридних війн.

Іншим аспектом еволюції інституційного середовища транскордонної конвергенції на сучасному етапі європейської інтеграції є модернізація об'єктів прикордонної, інформаційно-комунікаційної, транспортно-логістичної та маркетингової інфраструктури. У цьому контексті особливу увагу слід приділити створенню інституційних основ для впровадження інновацій у транскордонних мережах обміну інформацією, транспортно-логістичній сфері, транскордонному руху людей, товарів і послуг тощо. Зокрема, це важливо з огляду на необхідність забезпечення відносно швидкого та безпечного перетину кордону з ЄС, мінімізації інформаційних асиметрій у процесі функціонування транскордонних ринків і формування гомогенного транскордонного соціально-психологічного середовища.

Так, у працях українських і закордонних науковців часто акцентується увага на необхідності модернізації інфраструктури транскордонних ринків, передусім у напрямі зближення інституційних стандартів ведення бізнесу по різні боки кордону [15], розбудові транскордонних інституцій, зокрема удосконаленні механізмів функціонування євrorегіонів [14], забезпечення сучасних засобів транскордонного фінансового контролю, включаючи уніфікацію його по різні боки кордону. [17]

Таким чином, на сучасному етапі європейської інтеграції, інституційне наповнення транскордонного співробітництва між Україною та ЄС, так чи інакше, супроводжується

не лише спонтанним, але і цілеспрямованим поширенням конвергентних процесів. Це пояснюється трьома основними причинами. По-перше, транскордонна конвергенція прикордонних регіонів країн-членів ЄС та сусідніх із ними прикордонних територій інших держав, сприяє формуванню гомогенного соціально-економічного простору на зовнішніх кордонах ЄС, знижуючи тим самим ризики будь-якого роду конфліктів і протистоянь (від інформаційних чи соціально-побутових до військових). По-друге, завдяки вирівнюванню показників економічного розвитку по різні боки кордону відбувається підвищення якості соціального капіталу у прикордонних регіонах, що межують з ЄС, завдяки чому міграційне та економічне навантаження на ринки ЄС знижується, а мотивація до спільної економічної та культуральної діяльності – зростає. І, по третє, соціально-економічна конвергенція у транскордонному просторі між країнами-членами ЄС та країнами, що не входять до цього об'єднання, сприяє підвищенню економічних стандартів і рівня життя у прикордонних регіонах як одних, так і інших. Це робить транскордонні ринки особливо привабливим для бізнесу і трудових мігрантів із третіх країн (рівень життя та простота ведення бізнесу на них є приблизно такою ж, як і в ЄС, а інституційні обмеження значно нижчими). Тим самим забезпечується подолання негативних економічних стереотипів, пов'язаних із наявністю кордонів, а також відбувається формування своєрідного дифузного соціально-економічного простору між ЄС і третіми державами, як з погляду поширення цінностей і стандартів ЄС, так і в контексті потенційної привабливості для трудових мігрантів і малого бізнесу.

Таким чином, можна стверджувати, що удосконалення інституційного середовища у межах транскордонних регіонів, які об'єднують прикордонні території країн-членів ЄС та сусідніх із ними держав, стимулює транскордонну конвергенцію та забезпечує мультиплікування позитивних ефектів від активізації торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва.

Тобто, є достатні підстави вважати, що удосконалення інституційного середовища розвитку транскордонного співробітництва виступає важливим чинником стимулювання конвергентних процесів у його межах. Адже зменшення розриву між обсягами легальної та іллегальної транскордонної економічної діяльності, яке відбувається в умовах покращенню інституційного забезпечення та відповідного зниження транзакційних витрат, веде до зростання економічної активності у межах усього транскордонного простору, супроводжуючись збільшенням обсягів залучених інвестиційних ресурсів у розвиток відповідних прикордонних територій. У цьому разі інвестиції сприяють оптимізації перерозподілу економічних ресурсів на користь менш розвинених прикордонних регіонів, що тягне за собою вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону.

І навпаки, слабка інституціоналізація розвитку соціально-економічного простору транскордонного регіону, спричиняє поширення низки негативних тенденцій, зумовлених зростанням транзакційних витрат в умовах наявності інституційних дисфункцій, включаючи ілєгалізацію економічної діяльності, що, в кінцевому підсумку, обертається дивергенцією соціально-економічного розвитку сусідніх прикордонних територій.

Вказані узагальнення наочно демонструються на прикладі українсько-польського транскордонного регіону. Так, упродовж попередніх років високий рівень контрабанди товарів і послуг, який супроводжувався ілєгалізацією човникової торгівлі та трудової міграції між Україною та Польщею, призвів до суттєвого зростання транзакційних витрат учасників українсько-польського транскордонного співробітництва. Унаслідок цього основні показники соціально-економічного розвитку прикордонних територій України та Польщі суттєво відрізнялися між собою, демонструючи відверту тенденцію до дивергенції.

Наприклад, В. Гоблик відзначає, що в українсько-польському транскордонному регіоні спостерігається низка економічних диспропорцій, які, насамперед, відображаються на торгівлі послугами [2, с. 112-113].

Ця теза перегукується із науковою позицією В. Борщевського, який наголошує на тому, що подолання існуючих в українсько-польській торгівлі проблем та уникнення подальшого розвитку негативних тенденцій в експортно-імпортній діяльності можливе лише на основі якісних інституційних змін, пов'язаних із формуванням в Україні основ конкурентного порядку [1, с. 181].

Інституційне зближення сусідніх прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС передбачає необхідність розвитку та підвищення ефективності функціонування інституцій, що є спільним для вказаних регіонів. Насамперед, у цьому відношенні слід відзначити необхідність започаткування та поширення на весь транскордонний простір діяльності таких інституцій, як білатеральні торгово-промислові палати, орієнтовані на вирішення проблем транскордонного характеру, транскордонні кластери, транскордонні індустріальні парки та промислові зони, а також транскордонні наукові та технологічні парки. Можна також відзначити і необхідність створення транскордонних навчально-освітніх інституцій, передусім транскордонних університетів та інтегрованих науково-освітніх і науково-виробничих комплексів, покликаних забезпечувати підготовку сучасних фахівців, як для сфери транскордонного співробітництва загалом, так і для різних ланок транскордонного бізнесу.

Характеризуючи пріоритетні сфери діяльності спільних транскордонних інституцій, слід першочергову увагу звернути на проблеми функціонування євро регіонів, які традиційно виступають вагомою інституційною ланкою транскордонного простору між ЄС та Україною. Водночас, в сучасних умовах, особливо на тлі нових викликів європейської інтеграції, євро регіони повинні розвиватися, спираючись на нетривіальне бачення своєї інституційної місії в процесі поширення транскордонних конвергентних процесів. Наприклад, це може стосуватися делегування їм функцій розробки транскордонних стратегій і моніторингу транскордонних проектів, які реалізуються в руслі їх виконання.

Ще одним напрямом стимулювання конвергенції у транскордонному просторі між Україною та ЄС, є створення належних умов для розвитку та ефективного функціонування транскордонних ринків. З цією метою необхідно забезпечити формування спільних засад діяльності господарюючих суб'єктів по різні боки кордону, а також створення економічного базису для налагодження взаємовигідних ділових зв'язків між ними. Адже сучасна транскордонна конвергенція – це не лише зближення кількісних показників економічного розвитку по різні боки кордону, передусім – це «думка, що виникає у людей, які працюють у прикордонному регіоні, що, наприклад, якщо об'єднатися з сусіднім регіоном – це буде вигідно, прагматично, комфортно, продуктивно для всіх» [9, с. 186].

Одним із ключових аспектів розвитку транскордонних ринків є вирішення проблеми ілєгалізації транскордонного бізнесу та транскордонної економічної діяльності загалом, у різних її іпостасях. Насамперед, це стосується значного поширення ілєгалізованих операцій у сферах прикордонної торгівлі та малого прикордонного руху, транскордонної трудової міграції, транскордонного підприємництва.

Загалом, окреслюючи концептуальні засади розвитку транскордонного простору між Україною та ЄС з метою поширення в його межах конвергентних процесів, необхідно забезпечити дотримання низки економічних балансів, спираючись на взаємне підсилення окремих ланок транскордонного співробітництва.

Визначальну роль у налагодженні дієвих механізмів стимулювання конвергенції в умовах розвитку транскордонного співробітництва, відіграє консолідація формальних ін-

ститутів по різні боки кордону. При цьому, основну увагу при створенні спільних формальних інститутів для всього транскордонного регіону між Україною та ЄС необхідно приділити інституційно-правовому забезпеченню.

Передусім, варто відзначити важливу роль таких важливих засобів підтримання транскордонної конвергенції, як ведення транскордонної статистики, моніторинг виконання транскордонних стратегій і транскордонних програм розвитку, а також створення особливого правового режиму для налагодження транскордонних партнерських стосунків та здійснення відповідних транскордонних взаємодій між органами місцевого самоврядування територіальних громад прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС.

Наприклад учені Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові з цього приводу відзначають, що діюча нормативно-правова база не сприяє активізації транскордонного співробітництва, яке розглядається законодавцями лише як окрема ланка системи зовнішніх зносин держави. Зокрема, вони вказують на те, що державні органи влади України, передусім міністерства та відомства, у своїй нормотворчій діяльності значною мірою відірвані від проблем та реальних процесів, які відбуваються у транскордонному співробітництві українських регіонів. Натомість органи місцевого самоврядування регіонального, субрегіонального та місцевого рівнів, а також єврорегіони, не володіють достатніми нормотворчими можливостями. Як наслідок, значна частина потенційних переваг від розвитку транскордонного співробітництва, спрямованого на соціально-економічне зближення прикордонних регіонів України зі своїми відповідниками із сусідніх країн-членів ЄС, втрачається. Найчастіше це відбувається через надмірну процедурну зарегульованість транскордонних ділових контактів та надмірну централізацію управлінських функцій у сфері зовнішніх зносин і транскордонного співробітництва [7, с. 14-16].

Це не дозволяє ефективно усувати існуючих перешкод на шляху розвитку транскордонного співробітництва в цілому і транскордонної конвергенції зокрема. Наприклад відсутність необхідного нормативно-правового забезпечення унеможливує формування сучасного транскордонного ринку праці між Україною та ЄС, для ефективного функціонування якого необхідне поступове усунення перешкод руху робочої сили між регіонами сусідніх країн за рахунок координації, узгодження і зближення соціальної, трудової та міграційної політики [8, с. 393].

У свою чергу це супроводжується низкою негативних тенденцій, пов'язаних із дивергенцією якості людського капіталу по різні боки кордону та веде до неконтрольованого поширення іллегальної трудової міграції.

На нашу думку, першим кроком на шляху консолідації формальних інститутів у межах транскордонного простору між Україною та ЄС, має стати виділення сфери транскордонного співробітництва в окрему ланку системи міжнародного співробітництва з наданням їй відповідних інституційно-правових повноважень. Наприклад, це може стосуватися уповноваження органів місцевого самоврядування обласного рівня брати участь у розробці та ратифікації стратегій розвитку транскордонних регіонів, до складу яких вони входять, з подальшим приведенням у відповідність до них власних стратегій регіонального розвитку.

На підставі цих стратегій розвитку (транскордонних та відповідних їм регіональних), обласні ради повинні приймати щорічні бюджети розвитку, з виділенням чітко зазначених сум на фінансування відповідних транскордонних програм і проектів. Вказані стратегії та бюджетні програми мають виступати основою для здійснення брендингу відповідних транскордонних регіонів та формування їх позитивного іміджу.

Наприклад, українсько-польський транскордонний регіон, враховуючи специфіку можливих стратегічних цілей його розвитку, може позиціонуватися як регіон високих технологій та інновацій, або ж як туристично-рекреаційний регіон, спроможний забезпечувати гостям з інших країн високоякісні туристичні, курортні та рекреаційні послуги, орієнтуючись на користувачів з усієї Європи, а також з інших розвинених держав світу. Ще одним потенційним напрямом спеціалізації та формування бренду українсько-польського транскордонного регіону може виступати сільськогосподарське виробництво з акцентом на вирощування органічної продукції та розвитку зеленого туризму.

Водночас, слід зазначити що формування брендів транскордонних регіонів повинне обов'язково узгоджуватися з брендами окремих прикордонних територій, які входять до їх складу. Так, бренд українсько-польського транскордонного регіону мав би відповідати брендам Львівської та Волинської областей України, а також Підкарпатського та Люблінського воєводств Польщі. Більше того, цей бренд повинен виконувати своєрідну інтегруючу роль по відношенню до брендів окремих прикордонних регіонів кожної з держав, дозволяючи їм зберігати власний імідж.

Аналізуючи стратегії розвитку кожного з чотирьох регіонів, які формують українсько-польський транскордонний регіон, зокрема оцінюючи їх стратегічні бачення та місії, можна констатувати наявність сприятливих передумов і необхідних можливостей для визначення та популяризації спільного бренду для всього українсько-польського транскордонного регіону. Передусім, це зумовлено задекларованим у стратегіях прагненням усіх чотирьох сусідніх прикордонних регіонів, як з боку України, так і з боку Польщі, ефективно використовувати наявний потенціал розвитку транскордонного співробітництва. Крім того, стратегічні цілі кожного з цих регіонів передбачають підвищення якості людського капіталу, розвиток науково-освітньої сфери та технологічну модернізацію виробництва, а також правильну експлуатацію багатих природних ресурсів.

Наприклад, Львівщина бачить себе регіоном гармонійного людського розвитку, інноваційно-орієнтованої, інтегрованої в національний та світовий простір економіки, безпечного довкілля, плануючи рухатись у напрямі високотехнологічної промисловості, розвиненої транспортно-логістичної інфраструктури, ефективного сільського господарства, оздоровчого, історичного та ділового туризму, високої якості життя [6].

Стратегічною метою регіонального розвитку Волинської області є створення умов для збалансованого, спрямованого на підвищення якості життя та добробуту населення, розвитку, зростання конкурентоспроможності економіки області, впровадження інноваційно-інвестиційної моделі сталого розвитку, упровадження сучасних технологій, комплексного економічного і соціального розвитку міст, районів, селищ і сіл області та розвитку громадянського суспільства. При цьому регіональна політика Волинської області орієнтується на стимулювання процесів залучення інвестицій, впровадження новітніх технологій, у тому числі енерго- і ресурсозберігаючих, активізацію транскордонного співробітництва [5].

Стратегія розвитку Підкарпатського воєводства Польщі декларує сталий розвиток економіки на інтелектуальній основі, що забезпечуватиметься використанням значного внутрішнього потенціалу і транскордонного положення. Крім того, через трансферт технологій і втілення у життя результатів наукових досліджень, планується значно збільшити конкурентоспроможність корпоративного сектора економіки регіону. Стимулювання розвитку підприємництва передбачається здійснювати на основі активізації інституцій бізнес-середовища. Вища освіта має зміцнити свій кадровий потенціал, а через сучасну співпрацю з економічними суб'єктами будуть розвиватися науково-прикладні дослідження і розробки [22].

Стратегія розвитку Люблінського воєводства передбачає здійснення реструктуризації економіки регіону на інноваційній основі, шляхом підвищення частки високотехнологічних виробництв, розвитку системи комунікацій та інформаційних технологій, підвищення ефективності використання значного потенціалу науково-освітньої сфери, а також багатих природних ресурсів [21].

Таким чином, формування бренду українсько-польського транс-кордонного регіону може спиратися на значну перспективу його інноваційного розвитку на засадах підвищення якості людського капіталу та конкуренто-спроможності економіки. Окремою складовою такого бренду може стати орієнтованість на розвиток сфери послуг, зокрема реалізацію багатого науково-освітнього та туристично-рекреаційного потенціалу.

Висновки. Транскордонне співробітництво з ЄС виступає важливою ланкою європейської інтеграції України. Ключовим його завданням є зближення рівнів економічного розвитку прикордонних регіонів, розташованих по різні боки кордону, на основі поширення конвергентних процесів. У сучасних умовах стимулювання транскордонної конвергенції між Україною та ЄС має спрямовуватися насамперед на удосконалення інституційного середовища та формування спільного інституційного простору в межах відповідних транскордонних регіонів. Одним із першочергових завдань у цьому контексті є підвищення ефективності функціонування транскордонних ринків через викорінення наявних інституційних дисфункцій, зокрема, поширенням іллегальних операцій та недостатньою дієвістю транскордонних інституцій.

Перспектива подальших досліджень у цьому напрямі може стосуватися виявлення пускових імпульсів і механізмів ілєгалізації у транскордонному просторі між Україною та ЄС, які гальмують поширення конвергентних процесів, а також розробки відповідних рекомендацій для органів державної влади та місцевого самоврядування України щодо їх блокування.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія / Віктор Борщевський. – Львів : Аверс, 2007. – 328 с.
2. Гоблик В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект: монографія / Володимир Гоблик / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2012. – 305 с.
3. Грищенко А. Координація транскордонного співробітництва України з Європейським Союзом / Андрій Грищенко // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2011. № 3 (11). – С. 170-175.
4. Гусєва М. Розвиток інфраструктурного забезпечення транскордонних ринків / Марія Гусєва // Регіональна економіка. – 2014. – № 1. – С. 42-51.
5. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku>.
6. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf
7. Транскордонне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України. – Львів: Інститут міжнародних економічних досліджень – Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові, 2008. – 160 с.

8. Цибульська Ю. Теоретичні засади розвитку транскордонних ринків праці / Юлія Цибульська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 3 (101). – С. 386-395.
9. Черторижський В. Деякі особливості організації забезпечення процесу конвергенції на рівні транскордонного регіону / Всеволод Черторижський // Вісник Львівського національного університету. Серія Міжнародні відносини. 2011. Вип. 28. – С. 185-193.
10. Aquila F. Cross-Border Mergers & Acquisitions: A Study in Convergence and Cross-Fertilization / Frank Aquila and Brian Hamilton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sullcrom.com/siteFiles/Publications/Aquila-Hamilton-Cross-Border-M&A.pdf>
11. Durand F. Theoretical framework of the cross-border space production – the case of the Eurometropolis Lille-Kortrijk-Tournai / Frédéric Durand // EUBORDERSCAPES. – 2015. – May. – 29 p. – P. 8
12. Friedrich R. European Convergence in Property Valuation / Robert Friedrich [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.amazon.co.uk/European-Convergence-Property-Valuation-Open-End/dp/3838680197>.
13. Herzberg K. Przestrzeń transgraniczna — przestrzeń inicjatyw / Katarzyna Herzberg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/58/83>.
14. Lechwar M. Instytucjonalny wymiar współpracy transgranicznej w regionie podkarpackim / Małgorzata Lechwar [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///F:/MyFiles/Downloads/14.pdf>.
15. Miao M. Mobile payments in Japan, South Korea and China: Cross-border convergence or divergence of business models? / Miao Miao, Krishna Jayakar // Telecommunications Policy, Vol. 40, Issues 2–3, March 2016, P. 182-196.
16. Oplotnik J. Cross Border Economic Convergence and EU Integration Process / Žan Jan Oplotnik, Bjrut Vojinović & Sanjay Acharya // Lex Locatis – Journal of Local Self-Government. 2011. – Vol. 9, No. 2. April. – P. 179-203.
17. Ostalecka A. Konwergencja w sferze nadzoru finansowego w Unii Europejskiej – istota i kierunki podejmowania działań / Agnieszka Ostalecka [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dbc.wroc.pl/Content/22730/Ostalecka_Konwergencja_w_sferze_nadzoru_finansowego.pdf.
18. Pysarenko S. Rynki transgraniczne jako czynnik transformacji ukraińsko-polskich stosunków handlowych / Switlana M. Pysarenko, Iryna L. Naslidnyk. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///F:/MyFiles/Downloads/28-Pisarenko,Naslidnyk.pdf>
19. Słupek K. E-commerce krajowy i transgraniczny – wyzwania branży na polskim i europejskim rynku / Katarzyna Słupek [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://di.com.pl/e-commerce-krajowy-i-transgraniczny-wyzwania-branzy-na-polskim-i-europejskim-rynku-53319>.
20. Stasiński H. Transgraniczny rynek pracy i współpraca administracji z obywatelami / Henryk Stasiński [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ewt.pomorskie.eu/documents/255821/670677/3_warsztat_RYNKI_PRACY_Stasinski.pdf/73d5c4a1-e80f-4732-81dd-34b74215e443.
21. Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/PDF/Urząd>.

22. Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf>.
23. Więckowski M. Turystyka na obszarach przygranicznych Polski / Marek Więckowski. – Warszawa: PAN IgiPZ, 2010. – 248 s.

References

1. *Borshchevskiy V.* (2007) ‘Ukrainsko-polske ekonomichne spivrobitnytstvo v umovakh yevrointehratsii’ [The Ukrainian-Polish economic cooperation in European integration conditions]. Lviv: Avers, 328 p.
2. *Hoblyk V.* (2012) ‘Spilni transkordonni rehiony Ukrainy ta YeS: zovnishnoekonomichni aspekt’ [Joint cross-border regions of Ukraine and the EU: foreign trade aspect]. Lviv: Institute of regional researches of NAS of Ukraine, 305 p.
3. *Hryshchenko A.* (2011) ‘Koordynatsiia transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy z Yevropeiskym Soiuzom’ [Coordination of cross-border cooperation between Ukraine and the European Union], *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*: S. 170-175.
4. *Husieva M.* (2014) ‘Rozvytok infrastruktturnoho zabezpechennia transkordonnykh rynkiv’ [Development of infrastructure providing of cross-border markets], *Rehionalna ekonomika*: S. 42-51.
5. *Stratehiia rozvytku Volynskoi oblasti na period do 2020 roku* [The strategy for development of Volyn region for the period till 2020]. Available at <<http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku>>
6. *Stratehiia rozvytku Lvivskoi oblasti na period do 2020 roku* [The strategy for development of Lviv region for the period till 2020]. Available at <http://dfr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf>
7. *Transkordonne spivrobitnytstvo – stratehichniy resurs rozvytku prykordonnykh terytorii Ukrainy* [Cross-border cooperation – a strategic resource of development of border territories of Ukraine]. Lviv: The national Institute for strategic studies, 160 p.
8. *Tsybul'ska Iu.* (2013) ‘Teoretychni zasady rozvytku transkordonnykh rynkiv pratsi’ [Theoretical basis for the development of cross-border labour markets], *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*: S. 386-395.
9. *Chertoryzhskiy V.* (2011) ‘Deiaki osoblyvosti orhanizatsii zabezpechennia protsesu konverhentsii na rivni transkordonnoho rehionu’ [Some features of the organization providing of the process of convergence at the level of the cross-border region], *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu*. Serii Mizhnarodni vidnosyny: S. 185-193.
10. *Aquila F.* (2010) ‘Cross-Border Mergers & Acquisitions: A Study in Convergence and Cross-Fertilization’. Available at: <<https://www.sullcrom.com/siteFiles/Publications/Aquila-Hamilton-Cross-Border-M&A.pdf>>
11. *Durand F.* (2015) ‘Theoretical framework of the cross-border space production – the case of the Eurometropolis Lille-Kortrijk-Tournai’, *EUBORDERSCAPES*: S. 8.
12. *Friedrich R.* (2003) ‘European Convergence in Property Valuation’. Available at: <<https://www.amazon.co.uk/European-Convergence-Property-Valuation-Open-End/dp/3838680197>>
13. *Herzberg K.* (2013) ‘Przestrzeń transgraniczna – przestrzeń inicjatyw’ [Transboundary space, the space of initiatives]. Available at: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/58/83>>

14. *Lechwar M.* (2011) 'Instytucjonalny wymiar współpracy transgranicznej w regionie podkarpackim' [The institutional dimension of cross-border cooperation in the subcarpathian region]. Available at: <file:///F:/MyFiles/Downloads/14.pdf>
15. *Miao M.* (2016) 'Mobile payments in Japan, South Korea and China: Cross-border convergence or divergence of business models?', *Telecommunications Policy*, 40 (2-3): S. 182-196.
16. *Oplotnik J.* (2011) 'Cross Border Economic Convergence and EU Integration Process'. *Lex Locatis – Journal of Local Self-Government* 9 (2): S. 179-203.
17. *Ostalecka A.* (2012) 'Konwergencja w sferze nadzoru finansowego w Unii Europejskiej – istota i kierunki podejmowania działań' [Convergence in financial supervision in the European Union – the essence and directions of action]. Available at: <http://www.dbc.wroc.pl/Content/22730/Ostalecka_Konwergencja_w_sferze_nadzoru_finansowego.pdf>
18. *Pysarenko S.* (2007) 'Rynki transgraniczne jako czynnik transformacji ukraińsko-polskich stosunków handlowych' [Cross-border markets as a factor of transformation of Ukrainian-Polish trade relations]. Available at: <file:///F:/MyFiles/Downloads/28-Pisarenko,Naslidnyk.pdf>
19. *Ślupek K.* (2015) 'E-commerce krajowy i transgraniczny – wyzwania branży na polskim i europejskim rynku' [E-Commerce, national and cross-border problems in the industry on the Polish and European market]. Available at: <<http://di.com.pl/e-commerce-krajowy-i-transgraniczny-wyzwania-branzy-na-polskim-i-europejskim-rynku-53319>>
20. *Stasiński H.* (2015) 'Transgraniczny rynek pracy i współpraca administracji z obywatelami' [Cross-border labour market and the cooperation of the administration with the citizens]. Available at: <http://ewt.pomorskie.eu/documents/255821/670677/3_warsztat_RYNKI_PRACY_Stasinski.pdf/73d5c4a1-e80f-4732-81dd-34b74215e443>
21. *Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. [The strategy for development of Lublin Voivodeship for 2014-2020 (horizon 2030)]. Available at <<http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/PDF/Urząd>>
22. *Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie-2020* [The strategy for development of the Voivodeship – Podkarpackie-2020]. Available at <<http://www.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf>>
23. *Więckowski M.* (2010) *Turystyka na obszarach przygranicznych Polski* [Tourism at the border areas of Poland]. – Warszawa: PAN IgiPZ, 248 p.

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Ignatiev P. M., Sakharenko O. V. Big Game in Balochistan	4
Holovchenko V. I. The origins of the ukrainian diplomacy: era of Kyiv Rus'	17
Кравчук О. А. Сирійсько-турецькі взаємини в контексті близькосхідної регіональної системи міжнародних відносин	28
Petrov V. 'Grand strategies', military and political doctrines of the United States of America: trends of evolution after the end of the cold war. Lessons for Ukraine	40
Kondratenko O. Yu. Ukrainian and Syrian issues in International Relation as two sides of geopolitics	51

СУЧАСНА СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Muraviov V. I. Ukrainian Courts and the Protection of Human Rights	68
Zadorozhnyi O. V. The problem of "fulfilment of the Minsk agreements by Ukraine"	76
Покачалова А. Г. Автономія волі як основоположний принцип регулювання забезпечення зобов'язань	93

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МЕН

Filipenko A. S. Stabilization policy: macroeconomic dimensions	105
Stupnytskyu O. I., Genin V. A new paradigm for the model of a new economy: the role of social entrepreneurship	115
Куцаб-Бонк К. К. Транскордонні аспекти соціально-економічної конвергенції регіонів: євроінтеграційний контекст.....	125

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 128

Заснований в 1996 році.

Засновник: Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Свідоцтво про державну реєстрацію: К1 № 292 від 05.11.1998 р.

Науковий редактор: **Дорошко М. С.**, доктор історичних наук, професор.

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Протокол № 2 від 27 вересня 2016 року.**

Підписано до друку 03. 10. 2016 року.
Наклад 100 прим.

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Тел. 044-483-11-25
Сайт: <http://journals.iir.kiev.ua>